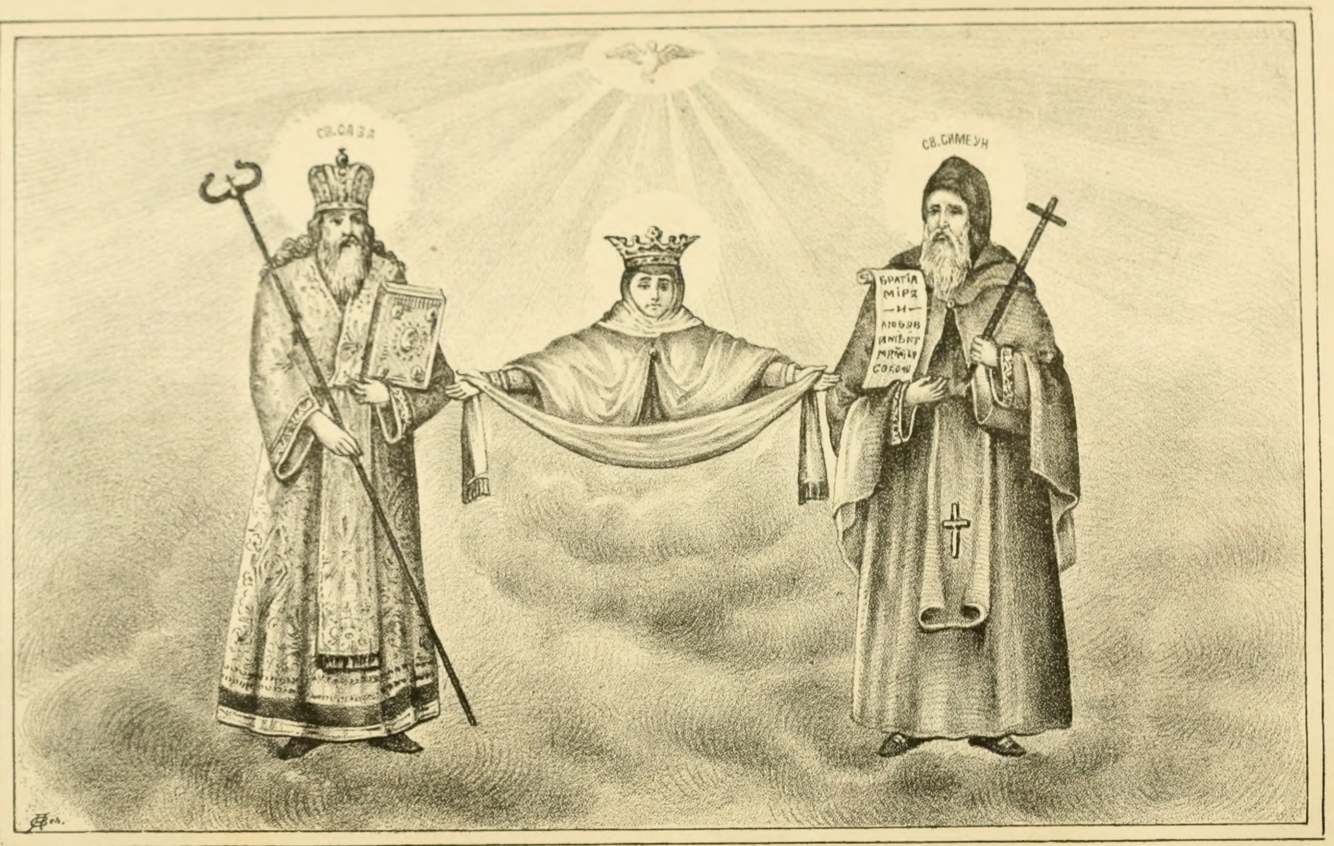

СВ. САВА И СВ. СИМЕУН

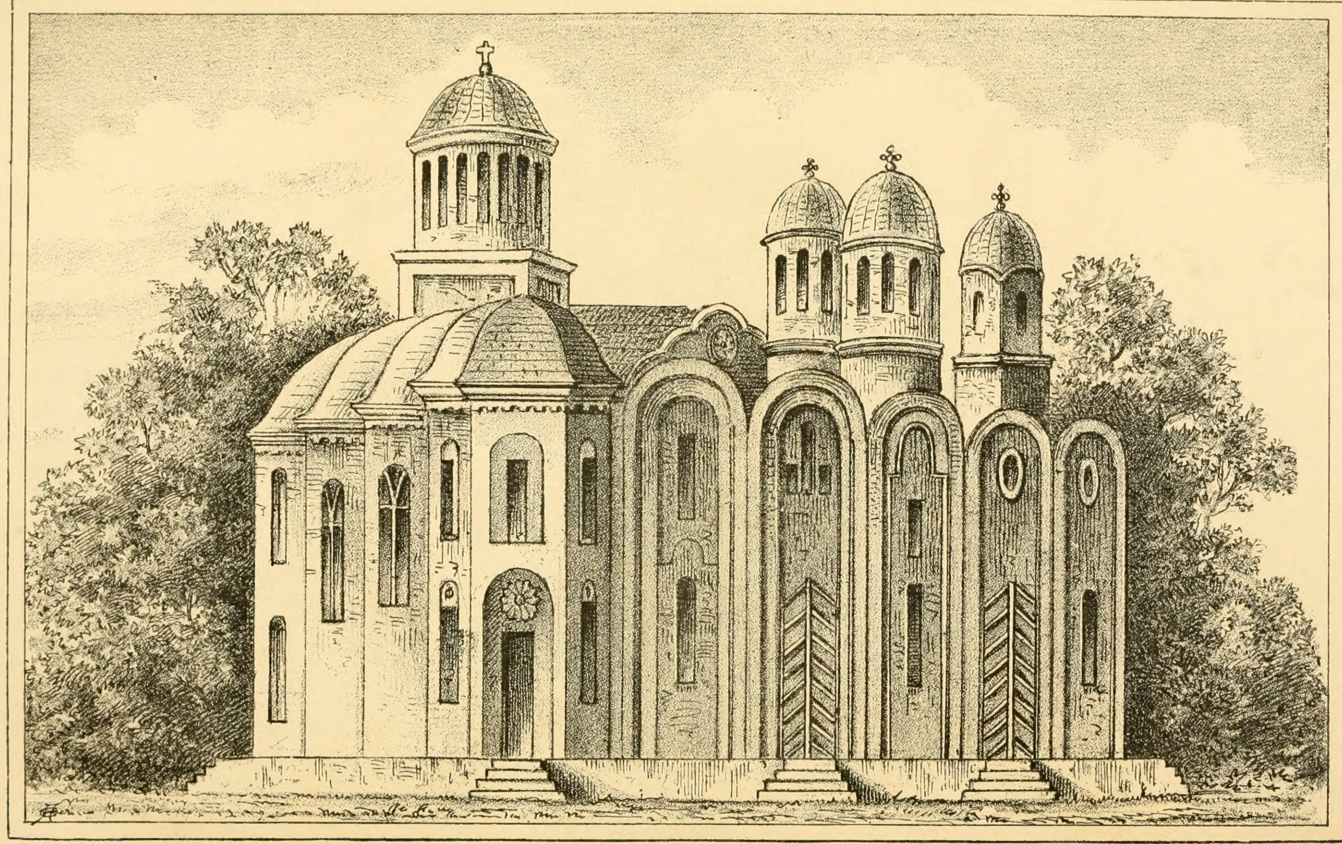

САБОРНА ЦРКВА ХИЛАНДАРСКА

ГЛАСНИК

СРПСКОГ УЧЕНОГ ДРУШТВА

КЊИГА 56

РАЗЛИЧНА НАУЧНА ГРАЂА

СА ДВЕ СЛИКЕ У ПРИЛОГУ

У БЕОГРАДУ 1884
У ШТАМПАРИЈИ КРАЉЕВИНЕ СРБИЈЕ

На продају у књижарници В. Валожића

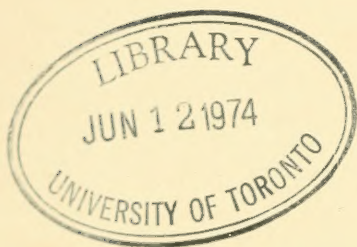

Преглед

СТРАНА

1. Старине Хиландарске. Од Н. Дучића, архимандрита V

2. Извештај Максима Ратковића, ексарха београдског митрополита, 1733. Преписао и приредио Гаврило Витковић . . . 117

3. Белешке и натписи. Прибрао их Љуба Ковачевић. — Друга руковет 327

СТАРИНЕ ХИЛАНДАРСКЕ

од

Н. ДУЧИЋА

архимандрита

Садржај.

	Страна
Предговор	I — VI
Слике: Симеуна, Саве и саборне цркве хиландарске	
Монографија Хиландара.	1 — 32
Типик св. Саве за Ораховицу с примједбама и његов печат	32 — 52
Упутак за читање псалтира од св. Саве српскога	52 — 56
Књижница хиландарска и ређе старине	56 — 63
Животопис старца Исаије	63 — 78
Ѡсьмь чєстыи слова єлико глаголєм и пишем	78 — 86
Извод из граматике Константина философа	86 — 94
Повијест о словима Црнорисца Храбра	94 — 98
Записи из старијех књига хиландарскијех	98—110
Слово Константина пресвитера бугарскога	110—114
Заклетва попа «**Георгиѧ**» у Хвостну	114—115
Стихира с нотама хиландарскога појања	115—116

ПРЕДГОВОР.

Кад сам 1882 г. био у Цариграду мисијом код васељенскога патријарха г. Јоакима за „свето миро“, и у Светој Гори за српски манастир Хиландар, задржавши се у њој свега 15 дана; свртао сам пажњу, колико су ми други и пречи послови допуштали, и на српске књижевне старине.

Па сам се увјерио, да поред свијех д садашњих публикација учениjех путника и походилаца Свете Горе и Хиландара, има још много непроученијех и неописанијех старина: књижевнијех, умјетнијех и архитектонскијех; које чекају на стручнике, да их објелодане и науци приступне учине.

При свем том, што нијесам могао, да останем у Хиландару више од 8 дана, послујући оно, ради чега сам у њ дошао; опет сам успио:

Прво, да прикупим грађу за монографију Хиландара.

Друго, исписао сам типик св. Саве српскога с мраморскога надвратника у његовој „типикарници“ у Карејама; гдје сам нашао и његов најстарији печат, који виси о пергамену, на којем је св. Сава написао тај типик.

Судећи по правопису неколиких ријечи у овоме типику, у којима су: ї м. и, ѧ м. ꙗ, є м. ѥ ȣ м. оу ъ м. ь; рекло би се, да је из XV в.

И ако се по палеографскијем знацима и карактеру: језика, правописа и облика слова распознаје и одређује доба писања књижевнијех старина, особито на којима нема године; опет по тијем неколикијем само правописнијем знацима нијесам могао, да одлучно одредим: ни XV, ни XIV в. Тијем прије, што се таких ситнијех неправилности находи у понеким књигама старога доба.

О Савину сам печату (који је веома драгоцјен за српску сфрагистику и хералдику) проговорио, што је требало, код типика карејскога и у „Старинару" I св. А овдје напомињем само то, да ни један учени походилац Кареје није сврнуо доста пажње на овај печат.

Њим ће се моћи, надам се, објаснити грб Србије прије постанка краљевине.

Треће, упоређујући поменути типик с онијем, што га је штампао с исправкама покојни д-р Ђуро Даничић по биоградском рукопису у „Književniku" III у Загребу 1866 г., нашао сам у истом рукопису, који је својина српскога ученога друштва № 51., и исписао упутак, или: **„Сказь хотѣштомоу дрьжати ѱалтирь сьи"**; књижевна радња св. Саве српскога, за коју се до сада није знало.

Четврто, проговорио сам неколике о књижници хиландарској и рећим старинама у њој.

Пето, нашао сам у хиландарској књижници једну србуљу, и исписао из ње „животопис" (до сада незнан у нашој књижевности) српскога заслужнога калуђера Исаије, који је живио у XIV вијеку; био: учен, родољубив и од цара Душана веома поштован.

Поред многијех заслуга њему припада и та, што је његовијем настајањем скинута анатема: са српске цркве, владалаца, свештенства и народа; за вријеме кнеза Лазара и српскога патријарха Саве IV.

Шесто, нашао сам у истој србуљи и исписао „Ѡсьмь честыи слова, ꙗлико глаголемь и пишемь“; извод из граматике Константина философа.

Седмо, о ортографији из исте граматике.

Овај хиландарски извод иде у ред онијех извода Константинове граматике, које помиње славни Даничић у „I. књ. Starina“ у Загребу 1869 г.

Први — Српскога ученог друштва бр. 26; други — Народне библиотеке у Биограду бр. 144; трећи — врднички у Фрушкој Гори; и четврти — карловачки најопширнији, из којега су по мишљењу Даничићеву постали сви остали краћи, написавши о њему расправу.

Свакојако је вриједно, да се објелодани и овај хиландарски, као варијанат.

Осмо, „Ѡ писменехь Чрьноризца Храбра“.

Ову сам кратку повијест исписао за то, што је српске редакције. Иначе је бугарске рецензије и сувише позната у словенској литератури.

Девето, исписао сам из старијех књига неколика записа, који имају књижевну и историјску вриједност. Неки су међу њима до сад са свијем непознати; а од некијех су само по неколике врсте познате из публикација: Григоровића, Петковића, владике Порфирија, и архимандрита Леониде.

Десето, исписао сам из једнога србуљског јеванђеља „Слово Константина философа“ српске редакције.

Без сумње је ово „Слово“ Константина познатога пресвитера бугарскога и ученика Ћирилова.

И ако се за ово „Слово“ зна из историје књижевности, Руске Бесједе и биљежака врједнога архимандрита Леониде; опет мислим, да није сувишно, да га и ми у цијелости имамо; толико прије, што су га Руси два пута штампали.

Једанаесто, исписао сам из истога јеваћеља „**Молитва светыхъ отьць иже хоштеть приюти попокьство**“:

Ово је иначе заклетва попа „**Георгиꙗ епископоу хкостьньскомоу Иосифоу**; која је до сада непозната, а садржином и обликом са свијем орићинална. Припада 14, а може бити и 13 вијеку.

Ни руски ни други учени путници, који су описивали књижевне старине у Хиландару, не спомињу: ни ову заклетву; ни животопис Исаијин; ни граматику Константинову; ни запис о краљу Душану; ни печат Савин у Карејама. А његов „**Сказь**“ за читање псалтира, нијесу могли ни споменути, јер је нађен у Биограду. Само је Аврамовић снимио овај печат, и то с техничкијем уљепшањем! не назирући у њему ону важност, коју има.

Дванаесто, исписао сам једну васкрсну стихиру из хиландарске србуље нотнога црквенога пјевања, која није без интереса за нашу културну историју. Приложио сам је на крају још и за то, не би ли се њом покренула воља којега вјештака нашега црквеног нотног пјевања, да испита и напише расправу о хиландарском нотном пјевању и његовој модификацији у нашој српској цркви, у коју је без сваке сумње пренесено из српскога Хиландара, из Свете Горе.

Исписујући поменуте старине, оставио сам све, па и интерпункцију, онако како је у оригиналу; осим што сам скраћенице исписивао цијеле, у које спадају и: ѿ, ꙋ, и щ; које сам раствარао и писао: оть, оу, и шт. Само сам у карејском типику „ꙋ" и „ѱ" оставио нерастворено, због упоређења и разлика с биоградскијем рукописом и Даничићевијем издањем.

Упутак за читање псалтира, исписујући оставио сам све тачно онако, како сам нашао написано, и ако је из новијега доба, с тога, што сада први пут излази на свијет.

О важности овијех књижевнијех старина није потребно ни једне проговорити. Приредио сам их за штампу и „Гласник" Српскога ученог друштва, гдје им је најприличније мјесто.

Ваља ми споменути још и то, да сам приложио овоме дјелу и двије слике: а) св. Симеун и св. Сава; б) саборна црква хиландарска.

Ове су слике с руских цртежа, које сам нашао у Хиландару. Оне немају све тачности архитектонске и техничке; али су опет и у томе потпуније од свијех до сада познатијех слика тијех предмета.

Вриједни управитељ српске државне штампарије г. С. Рапчевић дао је увеличати ове снимке према формату „Гласника".

Свакојако су ове слике потребне ради потпуније историје Хиландара.

На пошљетку с највећом захвалношћу напомињем, како су ми деликатну пажњу указивали и путовање у Свету Гору олакшали: српски краљевски посланик у Цариграду г. Јеврем Грујић; његова светост васељенски патријарах г. Јоаким; и Султанов министар иност. послова г. Саид-паша.

А свијем члановима светогорскога карејскога сабора, братству хиландарском, архимандриту рускога манастира св. Пантелејмона, оцу Макарију, старјешинама Ватопедским, г. митрополиту Нилу и многим другим дугујем братску захвалност за љубазан и одличан дочек.

У Биограду на Митров дан 1883.

АРХИМАНДРИТ

Н. Дучић.

Штампарске погрешке.

СТРАНА	ВРСТА			
9	4	1 г. и 8 м. 1197 г.	м.	3 г. 1195 г.
11	5	Методије	«	Данило
29	6	велики жупан	«	краљ
37	12	кѣштлеть	«	кѣшта
45	12	192) б. и Д. ѹ на крају		
46	25	Д. нн	«	нн
48	4	Д. нн на крају		
48	20	Д. агрининии	«	агрининим
48	23	Д. ,		
48	24	Д. .		
49	30	Д. :	«	; б. без интерпукције
51	15	539) б. їє : — на крају, Д. нѥ и без интерпункције		
54	16	ѿ казмь	«	ѿ скамь
56	16	Ватацнја	«	Ватаија
67	12	раждегь	«	раждеть
67	28	страхь	«	стрнь
68	21	мало се што	«	ништа се више није
82	1	настоештаго	«	настоешаго
82	7	настоештаго	«	настоешаго
82	26	или	«	илн
83	17	бнека	«	бнека
87	5	и ꙁде	«	иꙁиде
90	20	аште	«	аште
90	28	сьпротивила	«	сьпротнвнла
94	18	грьчьскымь	«	грьчьскымь
95	12	ѿ сьтное	«	ѿдьтное
95	20	примн	«	тримн
106	8	долнѣю	«	олнѣю
106	10	до	«	о
106	23	семь	«	ѥемь
107	5	собра	«	орлб

I.

МОНОГРАФИЈА ХИЛАНДАРА

„Да видите чудо невиђено,
„Б'јел Вилиндар на сред Горе Свете,
„Задужбину Саве Светитеља
„И његова оца Симеуна.“

С. н. п.

ЧИТАО 31 ОКТОБРА У СЈЕДНИЦИ ОДБОРА ЗА ДРЖАВНЕ И ИСТОРИЧКЕ НАУКЕ СРПСКОГА УЧЕНОГ ДРУШТВА РЕДОВНИ ЧЛАН

архимандрит **Н. ДУЧИЋ**.

Доћи у Свету Гору, бити у томе земном рају, видјети српску лавру, славни Хиландар, поклонити се гробу светога Симеуна Немање, станути на земљу, по којој су ходили најзнаменитији Срби, од како се зна за српско име: први ујединилац српскога народа велики жупан Стефан Немања (у калуђерству св. Симеун); први српски архијепископ св. Сава; први српски цар Душан, и прва српска царица Јелена. Одморити се, или у ћелијама, које су они сазидали, и у којима су се одмарали; или у хладу под: маслинама, лимунима, поморанџама и ћипарисима, које су они засадили на обали Јегејског мора; па не рећи ни једне о Хиландару; било би за Србина грјешно, а за ствар штетно.

Прем да су учени путници (међу којима је и Србин Аврамовић) писали о Светој Гори и Хиландару; па би се могло рећи: то је доста. Ну, сваки је писао по својему

начину и са своје тачке посматрања; те неће бити, мислим, сувишно, да и ја на свој начин искажем своје рефлексије и утиске о Хиландару.

Хиландар је између најљепших и најзнаменитијих монумената српске средњевјечне архитектуре. Пун је унутра и изван српскијех светијех спомена. Учинио је на ме неисказано побожан и весео утисак. Никад нијесам био прожет таквијем жмарцима радости, нити ми се икад коса на глави од милине тако подизала, као онога тренутка, кад сам крочио преко прага у њ; кад сам ушао у саборну велељепну цркву; и, кад сам се поклонио и цјеливао гроб нашега великог Немање, св. Симеуна.

Нема пера, које би могло описати, нема ријечи, којима би се могло исказати: оне побожне мисли; она узвишена осећања; оно душевно усхићење; оне небеске тајанствене милине, које обузимају у тај мах срце и душу Србинову.

Ко није никад имао у својему животу таквијех душевнијех, узвишенијех тренутака; ко није никад био у таквом светом и божанском усхићењу; тај не може потпуно појмити, каква је хришћанско-српска душевна радост, каква ли је рајска духовна наслада.

Нема, ја мислим, Србина свјесна, Србина патриота' Србина душевна, који се не би тако исто усхитио, кад би ушао у Хиландар, и стануо пред гроб онога великог српског владаоца; великог државника; великог патриота; који је ујединио српски народ; створио српску снажну државу; утврдио у њој православље; уздигао и прославио српско име; и који се је на пошљетку својевољно одрекао: владалачке власти, круне и порфире, палата и сјаја; па се обукао у црну мантију, сазидавши:

„Б'јел Вилиндар на сред Горе Свете"

и у њему, као монах, испоснички довршио свој земаљски живот.

Ко није без вјере; ко није огрезнуо у грубом материјализму; ко није духом ништаван; ко није без патриотизма и идеала; тај ће лако појмити величину државничкога духа и родољубља; величину врлина, побожности и самопрегорења нашега великога Немање, св. Симеуна.

Да се лакше појми све то, доста је споменути се његова једнога владалачкога двора у Котору на Јадранском, а другога калуђерског — на Јегејском, или бијелом мору. Велики Немања пружио једну руку на Јадранско, а другу на Јегејско море. То је била маршрута његовијем даљијем потомцима: краљу Милутину и цару Душану.

Ну, колико му је велика најприје замисао, по том факат, да уједини све српске државице својега племена у једну; толико је корисно за српски народ, српску цркву и књижевност, што је са својим сином светијем Савом добио од цара грчкога Алексија III Комнина и подигнуо Хиландар у Светој (атонској) Гори; у ондашњем средишту духовнога живота на балканском полуострву; у центру: грчког, српског, бугарског и румунског православља; у средишту: грчке, позније српске и бугарске црквене књижевности.

Зна се, да је Света Гора у средњем вијеку била свјетилница православља; радионица књижевности и умјетности: грчке, српске, бугарске и румунске. Њезини су благодетни зраци допирали чак у Русију и Грузију. То свједоче и сада њихови манастири у Светој Гори: руски свети Пантелејмон, и грузијски Ивер. А поједини су се владаоци свијех тијех народа надметали, да сазидају што љепшу себи задужбину, а својему народу богомољу, свети споменик; и да што више помажу и заштите у опће светогорске манастире.

Чак су и турски султани оставили у вриједности, потврдивши и признајући до данашњега дана светогорску автономију.

Наш је Хиландар био најплоднији расадник српско-црквене књижевности у средњем вијеку. Он је био, може се рећи, српска духовна академија. Из њега су изашли српски најбољи и најчувенији писци и поглавари црквени старога доба: св. Сава, св. Арсеније, Доментијан, Никодим, Данило, Исаије и многи други.

Хиландар је поред тога још и српски Јерусалим, српска „Ћаба“; јер је у њему гроб ујединиоца српског народа, оца српске најславније династије Немањића, онога којега наша српска црква признаје за свеца и слави 13 фебруара.

Писац се овијех редака није могао уздржати, а да не пролије од радости и благодарности побожну сузу на гробу нашега великог Немање у Хиландару 21 септембра 1882 год. с топлом молитвом: „О, велики Немањо, узоре српскијех владалаца! о, свети оче Симеуне, свјетило српске цркве и српскога калуђерства! заштитниче српског народа! смилуј се, погледај с небескијех висина на једнога пигмеја твојега српскога народа, који данас побожно клечи пред твојим освећенијем гробом након 681 г., и смјерно те моли: благослови српски измучени народ, којега си негда ујединио, узвисио и прославио; да се опет прикупи у једну српску краљевину, и прослави: истином, правдом и просвјетом! Благослови српског краља Милана I! и српски краљевски дом, који је пошао твојим стопама и твојих славнијех потомака: краља Милутина и цара Душана! Укријепи га на томе путу до краја! Заштити српску цркву, коју је уредио и у православљу утврдио твој син, свети Сава! О, свети Симеуне и свети Саво! божји угодници, српскога народа заступници! сачувајте српску цркву: цијелу, непорочну и свету онако, као што сте је кроз вијекове чували! чували и онда, кад готово вас српски народ бјеше допануо тешког ропства с неслоге, себичности и безумља! Нека

српска црква и од сада буде: тихо пристаниште српском паћеничком народу! нека буде душевна утјеха добријем хришћанима и хришћанкама! нека остане српска народна светиња и најдрагоцјенији аманет! и нека буде у њој божја и ваша света воља вазда и ва вијек!"

Да би слика Хиландара била потпунија, постараћу се да опишем макар и у најкраћим потезима: прво, његово мјесто; друго, како су га св. Симеун Немања и св. Сава добили од Грка; треће, од чега је тако прозван; четврто, какав је сада; и пето, хиландарско предање о икони Троручици.

1. Мјесто Хиландара.

Хиландар је на сјеверно-западној страни Свете Горе, први на уласку у њу сухијем путем из Маћедоније и солунске области међу планинама на мјесту, које има облик лавскијех чељусти; од обале морске унутра $^1/_2$ часа; од врха атонскога (Mont Athos) с јужне стране Свете Горе 12, а од Кареје, гдје је централна светогорска управа, 5 часова у истоме правцу.

Хиландар је опкољен са свијех страна планинама; само је са сјеверне стране оризонат нешто мало отворенији. Али су и његове планине питоме и обрасле разном ситном и крупном шумом. Поред њега тече поток, који никад не пресушује, и утјече послије $^1/_2$ часа у море хиландарско на сјеверној страни. Око Хиландара су: виногради, маслине, лимунови, поморанџе и ћипариси. Не може, а да се не устави поглед на стољетнијем ћипарисима, особито поред пута са сјеверне стране, који изгледају, као упараћена војска пред Хиландаром.

Граничи: с јужно-источне стране бугарскијем манастиром Зографом; са сјеверно-источне грчким — Есфигменом; са сјеверне морем; а са западне морем и Превлаком; до

које је од Хиландара 5 часова. Превлака спаја Свету Гору са солунском облашћу и Маћедонијом. Ту је и граница светогорска. Отален почиње полуострво Света Гора и пружа се у море на југ до највеличанственијега од природе врха атонскога скоро 17 часова дужине; а широка је од мора до мора: негдје 2, негдје 3, а негдје и 4 часа.

Превлака је, гдје почиње Света Гора, врло уска. Њу је прокопао персијски цар Ксеркс, кад је војштио на стару Грчку 480 г. прије Христа, и провео море једнијем каналом с једне стране на другу, који је доцније, па је и сада, засут. Али се пруга види. За то се и прозвала „Превлака“, или, како у Светој Гори у опће веле: „Провлака“.

На овој је Превлаци цар Душан потписао своју крисовуљу 1348 г., у којој су побиљежене границе непокретности хиландарске у Светој Гори; откупивши од оближњих манастира за Хиландар велики простор: земље, планине, маслина и винограда.

На њој су потписани поред старјешине карејскога и сви игумани 20 великијех светогорскијех манастира; а то је одобрење и потврда новијех хиландарскијех граница.

2. Добитак Хиландара од Грка.

Хиландар је из најприје био грчки манастир. Запустио је, не зна се тачно, које године, услијед честијех напада и пљачкања морскијех гусара, којих је било много по Архипелагу у средњем вијеку. Гусари су у опће нападали светогорске манастире, и доста им чинили штете и зла.

Калуђери су се бранили из кула (πύργος), које су подигнуте око свијех 20 главнијех манастира за одбрану.

Гусарима је најлакше било нападати на Хиландар: једно, што је хиландарско пристаниште на полуострву све-

тогорском најпространије и најудобније за бродовље; друго, што је не далеко од мора и пристаништа усамљен и опкољен планинама; те је најпослије запустио и срушио се. А његове земље, винограде, маслине, и планину прихватила је карејска управа.

Међу тијем Немањин најмлађи син Растко, доцније у калуђерству Сава, а по смрти свети Сава, остави у 17 години своје младости очин владалачки двор, и оде у Свету Гору 1185 г., гдје се у руском манастиру светог Пантелејмона закалуђери.

По чем су у Светој Гори два руска манастира светог Пантелејмона: један главни и велики код мора, у којему живе у једном дијелу и грчки калуђери; а други мањи под управом првога у планини више њега на путу у Кареју један час далеко; то ћу напоменути, да се свети Сава закалуђерио у овоме другом у планини.

Руси су у новије доба поправили и овај манастир у планини; али су из поштовања светога Саве оставили у првобитном облику пирг и у њему црквицу, на источном углу ограде манастирске, у којој се закалуђерио свети Сава оније дана, кад је стигла за њим поточ од Немање да га врати натраг.

Рашчувши се по Светој Гори, да је Сава Немањин син; да се је закалуђерио, и, да богоугодно и строго монашки живи; игуман чувеног светогорскога манастира Ватопеда зажели, да пријеђе у његов манастир, и да у њему остане. За то позове светога Саву и Прота светогорског (1)

(1) Светогорски сабор у Карејама зове се грчки: πρώτιστος, а предсједник сабора најстарији игуман зове се: πρῶτος, т. ј. први. У сабору су перманентно 20 представника из 20 великих манастира светогорскијех. А на предсједништво имају право само 4 манастира: Лавра св. Атанасија Атонскога, Ватопед, Хиландар и Ивер. Доцније је добио то право и Дионисијат.

у Ватопед на славу манастирску Благовијести 25 марта. Св. Сава оде у Ватопед, и остане у њему по игумановој жељи и одобрењу Протову.

Наш је св. Сава задивио својим строгијем монашкијем и светијем животом све калуђере светогорске. Њему је био омилио монашки, тешки и испоснички живот тако, да је често писао оцу, да преда владавину своједу сину Стефану, па да се закалуђери и с њим заједно у Светој Гори испашта и Богу моли. Уједно затражи од оца, да му пошаље новаца, како би могао сазидати једну малу цркву српску и ћелије у Ватопеду.

Немања волећи својега мјезимца Саву већма него и једно своје дијете; пошаље му: новаца и разнијех црквенијех „утвари“ од сребра и злата више, него што је затражио. Тако сазида у Ватопеду не једну, него три црквице; међу којима је једна храм св. Јована Претече у стобору манастирском мало на више иза саборне цркве, и, у којој се за дуго служила словенска литурђија. Сагради и цио ред ћелија на три боја од сјеверне стране Ватопеда.

Довршивши те грађевине, Немања му још пошаље новаца и црквенијех „утвари“, које св. Сава раздијели светогорскијем манастирима, а највише Ватопеду. Он је са својим оцем Немањом I поправио и богато обдарио манастире: Каракал и Ксиропотам; овај је не само поправио, него и цркву дао живописати; а манастир Филотеј, који је био недовршен, довршио, назвавши се њихови ктитори.

Сви су ови манастири сада у грчкијем рукама.

Славни Немања најпослије одлучи, да се закалуђери, сазвавши сабор српскијех великаша у Рашку, и по свршетку литурђије, коју је служио рашки владика Калиник у цркви св. Петра и Павла, преда свечано владавину своједу сину Стефану. По том сјутра дан пођу сви уједно из Рашке у

манастир Студеницу, гдје је такође служио литурђију владика Калиник, и замонашио Немању и његову супругу Ану; добивши имена у калуђерству: Симеун и Анастасија.

Немања послије 3 године, 1195 г., оде из Студенице са свијем у Свету Гору; настанивши се у Ватопеду у новијем ћелијама са својим сином Савом, гдје је најљубазније дочекан. Игумани свијех главнијех манастира и мноштво ћелиота и пустињака стекли су се, да га поздраве добродошлицом. А он их свијех обдари.

Монахиња Анастасија остане у својему женском манастиру св. Богородице у Топлици.

За тијем монах Немања у друштву својега сина Саве монаха походе Кареју и Лавру св. Атанасија атонскога под врхом атонскијем, обдаривши богато све манастире светогорске, врате се опет у Ватопед, и продуже у својим ћелијама строго испоснички монашки живот.

Свети Сава у брзо постане у Светој Гори чувен и веома поштован, колико, што је владаочев син, што строго монашки живи и обилне прилоге дава; толико и са своје ријетке мудрости, којој су се дивили и најпаметнији грчки старци, јер је била необична за његове године младости.

Ватопед, имајући неку велику потребу код тадашњега грчкога цара Алексије Комнина, којега је кћер била удата за Савина брата Стефана, тада великог жупана, доцније првовјенчанога краља српског, прими св. Саву одлично, и све што је затражио, испуни му.

Хиландар је, као што сам већ споменуо, био у развалинама. Ну, како није далеко од Ватопеда, св. Сава замоли цара Алексија, да га поклони Немањи и њему; а они да га уступе Ватопеду.

Цар Алексије и то му поволи.

Вративши се св. Сава из Цариграда у Ватопед с пунијем успјехом своје мисије, то веома обрадује, како Не-

мању, тако игумана и братство ватопедско, особито за добит срушеног Хиландара.

Рашчувши се по Светој Гори успјех Савине мисије у Цариграду и добит Хиландара, вели животописац Немањин и Савин, учени калуђер Доментијан, да је тада један старац, (по предању Хиландарском, родом Србин) живећи ту, замолио св. Саву, да изради један манастир у Светој Гори за српске калуђере, који живе као странци, по туђијем манастирима.

Та мисао одмах пprione за срце и душу Савину, саопћивши је и својему оцу Немањи. Искусни и мудри старац с великом се похвалом одазове. И од тога часа оба почну најозбиљније размишљати и радити о томе, тражећи по Светој Гори згодно мјесто за манастир. Прегледавши све манастире и сва мјеста, гдје би могао бити манастир, сложе се да је најзгодније, гдје је срушени Хиландар.

По правилима светогорскијем обрате се за то предсједнику карејскога сабора. Предсједник, који је особито поштовао Немању и Саву, одобри им, да Хиландар буде српски манастир.

За ово је ваљало добити пристанак и одобрење и игумана ватопедскога. Иу, игуман, знајући, да ће се одласком Немањинијем и Савинијем умањити важност и приходи Ватопеду, с почетка се противио њиховој намјери и одлуци. На пошљетку се и он склони, и одобри им Хиландар, разумије се, да су му дали за то награду.

Тај их је успјех неисказано обрадовао, те пишу великоме жупану Стефану, да им пошаље сребра и злата, да подигну и уреде манастир Хиландар за српске калуђере. Добивши од Стефана све, што им је било потребно, св. Сава подигне цркву, и сазида ћелије за српске монахе, за Немању и себе.

Калуђери српски, који су дотле живјели по разнијем манастирима, ћелијама, испосницама и пећинама светогорскијем с радошћу се прикупе у нови српски манастир Хиландар, у којему св. Сава уреди калуђерски живот по ватопедском типику; поставивши им одмах за игумана Данила, родом Србина: научна, побожна, искусна и енергична.

За тијем св. Сава по мудром сјету очину оде у Цариград својему сроднику цару Алексију III Комнину, да изради за Хиландар повластице онакве, какве имају прве лавре светогорске; желећи да буде Хиландар са свијем независан од протата карејског, како у управи, тако и у бирању и постављању игумана.

Цар Алексије прими св. Саву, као сродника, најљубазније, дивећи се и његовој и Немањиној побожности, самопрегорењу и трудном монашком животу; испуни све што је затражио од њега. Уручи му хрисовуљу са златнијем печатом и својеручнијем потписом, којом се проглашује и утврђује Хиландар за српски манастир са свијем правима и повластицама прве светогорске лавре; и, да има право бирати и постављати игумана независно од светогорског сабора, и да је непосредно под царевом влашћу.

Да би ово јасније било, споменућу, како је био обичај, у средњем вијеку на истоку, који је прешао у пра́во, да православни цареви постављају игумане у великијем и тако званијем царскијем лаврама. Манастири тога реда имали су засебна и особита права. Тај обичај и то право задржали су и наши српски краљеви, постављајући игумане у неколика српска најглавнија манастира. Како су избирани, посвећивани и постављани ти игумани, прописао је св. Сава у студеничком типику. Само ћу напоменути то, да су и српски краљеви долазили у цркву на ту посвету и давали из својих руку приуготовљени штап новом игуману у знак власти. Игумани тијех манастира имали су за ври-

јеме цара Душана свој засебни стô у земаљском сабору; и били су у почасти, као и епископи.

За знак тијех права и повластица дарује цар Алексије св. Сави игумански штап (палицу) украшен бисером и драгијем камењем, који се и сада чува, стојећи у игуманском столу у хиландарској саборној цркви. Овај штап може се видјети у Аврамовићеву „Опису древ. срп. у Светој Гори, таб. XIII. Н° 12". На њему има и запис ћирилицом, који је Аврамовић исписао и штампао у поменутој књизи на стр. 13.

По мојему је мишљењу овај запис много доцније урезан у овај штап; јер и језик и правопис и година тврде ово моје мишљење. Овдје га не наводим: једно за то, што је већ штампан и познат; друго за то, што му није постанак уједно са штапом. Поред тога дарује му још и срушени манастир Зиг, који је био, док није од гусара запустио, непосредно под царском влашћу. Уједно га обдари и другијем драгоценијем даровима; а тако пошаље царске дарове Немањи и Хиландару.

Свети Сава, вративши се са сјајнијем успјехом, царскијем повластицама и даровима, одмах се с оцем договорио постара и поради код карејског сабора, да се уступи све, што је припадало срушеном грчком Хиландару: земље, виногради, маслине, планина и море. И то је све повраћено и утврђено за Хиландар. Поред тога докупе још: земље и планине у околини хиландарској од сусједнијех манастира, и у Карејама, гдје је св. Сава сазидао двије црквице и код њих ћелије: једну за хиландарског игумана, кад долази у Карeју, и за представника хиландарскога у сабору; а другу за себе, гдје се испаштао и писао. Прву посвети Преображењу Христову; а другу св. Сави Освећеном (Јерусалимском).

За ову другу напише особити типик; по којему се прозове и дан данашњи се зове „Типикарница“ св. Саве.

Хиландар има и сада у Карејама: земље, винограда, маслина и планине: с кестенима, орасима, љешницима и другијем воћкама; више него 5 првијех светогорскијех манастира. На тој својој просторији има поред двије поменуте цркве и ћелије још 23 црквице, и око сваке по неколике ћелије, које се дају по светогорском обичају под закуп калуђерима, који живе засебно, и зову се „ћелиоти“. Те су ћелије по питомијем светогорскијем планинама, као љетниковци, врло лијепе и удобне. За њих имају засебна правила у Светој Гори.

Планине светогорске обилују изворима добре воде. Али је најздравији један јак извор на хиландарском карејском земљишту, који подмирује сву Кареју. А, кад којему подворју треба мало више воде, не може је добити без одобрења хиландарске управе.

У кратко: све што су св. Симеун Немања и св. Сава добили и купили, и доцније: краљ Милутин, цар Душан и остали српски владаоци и данас је у Светој Гори најљепше и највриједније: црква је хиландарска најкраснија; пристаниште најпространије; риболови најобилнији; земље, виногради, маслине и планине око Хиландара и у Карејама најпространије и најбоље.

Те су и тијем, поред осталијех многобројнијех великијех дјела, св. Симеун Немања и св. Сава оставили себи вјечан спомен, како у Светој Гори, тако и у српском народу и потомству.

3. Од чега је Хиландар тако прозван.

Хиландарци мисле, да је Хиландар грчки: *χιλιανδάριον* прозван од „тисуће и магле“; изводећи ту ипотезу из овога факта: кад су Каталонци у почетку 14

вијека нападали на свету гору, да је освоје и на унију присиле, имајући за примјер у томе грчкога цара Михаила Палеолога и цариградскога патријарха Векка, који су били примили унију за вријеме крсташке владе у Цариграду; тада се неки манастири предаду без отпора Каталонцима; а неки опет ни по што нијесу хтјели, да се предаду, бранећи се јуначки из тврдијех ћелија и кула. Међу овијема је био и наш манастир Хиландар. Каталонци, не могући, да га освоје, најпослије раздијеле један одред од 1000 војника на двоје; па га нападну: једна половина с јужне, а друга са сјеверне стране. У тај се мах спусти густа магла на манастир и око њега тако, да се ништа није могло виђјети даље од себе! Те Каталонци с једне стране мимоиђу манастир, а ударе на оне на другој страни, држећи, да су калуђери, побију се међусобно, и сви изгину; осим тројице, који се предаду калуђерима, и по том се закалуђере.

Њихове се слике и сада виде на зиду више врата у оној трпезарији хиландарској. Имена су им: Мануил, Савел и Авив.

Из овога историјскога факта и грчке ријечи: „χιλιάνδαρος“, које значи тисућа магла, изводе самовољно име „Хиландар“.

Калуђери хиландарски и у опће светогорски увршћују овај догађај међу чудеса. А у бугарском је манастиру Зографу подигнут врло лијеп споменик онијем калуђерима, који су, бранећи манастир од Каталонаца, изгорјели у ћелијама.

Историја је забиљежила, како су Каталонци ударали на Свету Гору у почетку 14-га вијека и у Хиландару се традиција чува, како је цио један одред изгинуо пред Хиландаром, гдје се још и сада види костурница тијех изгинулијех Каталонаца; али се ни чим не може доказати, да је Хиландар од тога прозван.

И тако ова версија о имену Хиландара отпада. Отпада управо за то, што се у хрисовуљи Немањиној, коју је дао Хиландару, кад је подигнут на измаку 12 вијека, спомиње име: „Хиландар“. Тако се и у дипломи цара грчкога Алексија III Комнина, коју је дао св. Сави за Хиландар, изријеком вели: „у мјесту Милеју Хиландар“. А ови су споменици много ранији и старији од војштења Каталонаца на Свету Гору и Хиландар.

Друга је версија, да је Хиландар тако прозван од мјеснога облика, који је наличан на лавске чељусти; грчки: „*Χεῖλος-λέοντος*“.

Трећа је версија ова: руски архимандрит и археолог (сада владика) Порфирије Успенски, који је дуго проучавао старине у Хиландару и у опће у Светој Гори, мисли, да је Хиландар тако прозван од некога старога африканскога народа „Хеланди“. Хеланди су у старо доба освојили многа острва у Архипелагу, међу којима је било и острво Тасо спроћу хиландарског пристаништа. Па, како је ово пристаниште удобно за бродовље, и, како је у тој околини било много шуме и грађе за њих; тако су се због тога Хеланди настанили, гдје је садашњи Хиландар. А за одбрану пристаништа и бродовља имали су у власти стари град Самарију; чије се развалине и сада виде на једној високој хумци више самога хиландарског пристаништа. А виде се и неке старе развалине пред Хиландаром, за које нико не зна да каже из којега су доба.

И тако је по мишљењу Порфиријеву од „Хеланди“ прозван „Хиландар“.

Ја бих склоњенији био, да усвојим ону другу версију, да је Хиландар прозван од његовог мјесног облика; јер ми се чини, да је најближа истини.

4. Садашњи Хиландар

Прије него почнем описивати садашњи Хиландар, ваља да напоменем, да је садашњу саборну цркву хиландарску из основа сазидао српски краљ Милутин 1293 г.; јер је она Немањина и Савина била мања. А паперту је садашњу прву на уласку са западне стране призидао кнез Лазар у истом стилу и једнакијем камењем и опекама тако вјешто, да се ни по чему не може разликовати од остале цркве.

Хиландар је неправилан четвороугао. У њ се улази са сјеверне стране кроз троја велика гвоздена врата, над којима је кубе живописано у сликама јеванђелскијех прича: о богатом и Лазару и дому на пијеску. Над првијем је вратима слика Ваведења (храм Хиландара), пред којом гори вазда кандило. Над другијем су вратима: велика слика Богородичина, и слике светијех ктитора: Симеуна и Саве српскога; пред којима такођер гори неугасно кандило. За овијем су трећа велика гвоздена врата, с којих се на један пут открива и види цјелокупна унутрашња величанствена слика манастира: саборна велељепна црква, храм Ваведења 21 новембра, на сред стобора, а поред ње са сјеверне стране у растојању неколика метра дивна крстионица на осам мраморнијех стубова, у којој се сваке године закршћава аћијазма на Крстов-дан и Богојављење. Око ње 4 колосална ћипариса, које су својеручно усадили св. Немања и св. Сава, кад су довршили Хиландар и у њ се уселили.

Црква је у облику царскога брода. С поља и унутра величанствена. Дуга је са олтаром и обје паперте 17 хвата и 2 стопе; широка без пијевница (клироси) свуда 5 хвата. На њој су 4 кубета у облику крста. На првом и највећем кубету, које је над главнијем дијелом цркве, има 8 про-

зора на около. На остала три мања кубета: два над папертом до главнога дијела цркве, или поноћницом; а једно над папертом на уласку у цркву, или павечерницом по 6 прозора. У њу се улази и излази на 7 великијех врата; а свијех прозора има на њој 40. Кубета су, као и сва црква, покривена оловом. Зидана је бијелијем лијепо отесанијем, четвртастијем камењем и црвенијем опекама, особитога квалитета и тврдоће, а све у симетричнијем редовима. Прозори су, довратници, надвратници и прагови на вратима од бијелога мрамора рељевно израђени. Тло је црквено уздигнуто над површином (niveau) од западнијех врата до олтара од 3 до 9 ступања.

Црква сва сија од богато и чисто позлаћенога: темпла, икона, полијелеја и кандила у сребру и позлати. Кад се погледа са западнијех врата кроз цркву до у олтар, укаже се пред очима сјајан управ небески призор. Није могућно ни исказати, ни описати, онај необични утисак, који производи та велељепност на Србина и у опће хришћанина, који први пут уђе у њу! Не може, а да не узвикне: ваистину! ово је небо на земљи! ово је дом цара небескога!

У првој су паперти: два мраморна стуба, а у сриједи међу њима виси из кубета полијелеј. Међу свецима је, који су у њој живописани, и српски кнез Лазар, ктитор ове паперте. А за вратима је па зиду слика Милоша Обилића.

Ово је најочитији доказ, колико и свети оци, калуђери хиландарски, цијене и поштују јунаштво Обилићево; јер се у црквама сликају само свеци.

У овој се паперти редовно чита: павечерје, молбан Богородици и светијем ктиторима: Симеуну и Сави српском.

У другој су паперти такође два мраморна стуба. Међу њима висе из кубета два полијелеја и треће пред иконама: Спаситеља и Богородице. У њој су живописани међу свецима српски краљеви и неки грчки цареви. Ту се редовно

читају: поноћница и часови пред литурђијом; а, кад је свеноћно, излази се у њу на литију. У њој су троја велика врата: једна с источне стране; кроз која се улази у главни дио цркве; једна са сјеверне, и једна с јужне.

У храму су, т. ј., главном дијелу цркве: 4 велика мраморна стуба, на којима се опире велико кубе. Двије пијевнице (клироси) изнесене изван зида тако, да је ту црква у облику крста. Иконостас у грчком стилу, диван, и вас богато позлаћен. Пријестоне су и друге „чудотворне“ иконе (већином живопис старе византијске школе) у самоме сребру и позлати. На сриједи виси из великога кубета величанствен полијелеј, а око њега коло с малијем иконицама и свијећама. Пред царскијем дверима и двјема пијевницама висе три мања врло лијепа полијелеја. Четири колосална бронзова свијећњака стоје на четири стране: два пред царскијем дверима; један пред иконом Троручицом; а један пред иконом св. Петра и Павла. На десној страни до пијевнице је уз мраморски стуб игумански сто, у којему стоји „чудотворна“ икона Богородичина (Троручица).

О њој ћу опширније говорити на крају.

У истом столу пред њом стоји игумански штап (палица) украшен бисером и драгијем камењем, којега је даровао цар грчки Алексије Комнин св. Сави за знак власти, да је Хиландар „Ставропигија“, и да је независан; као што сам већ о томе споменуо на својем мјесту. Пред иконом су Троручицом 12 сребрнијех кандила, која и дан и ноћ горе. Ту је више ње и један мањи полијелеј са свијећама, које горе за вријеме литурђије. До тога је стола други игумански сто украшен седефом; дар Хиландару од сарајевског митрополита Исаија 1635 год. Иза ова је два стола при зиду гроб Немањин. На њему је поклоница од бијелога мрамора; више њега поред зида балдахин позлаћен; а св. Симеун Немања живописан на зиду поред гроба; над њим

су двије најстарије иконе: Христова и Богородичина; и кандило вазда гори.

По пријеносу његовијех светијех моћи из Хиландара у Студеницу, израсла је једна лоза из његова гроба кроза зид на изван, која и сада рађа најдивније грожђе; и држе га у Светој Гори за чудотворно. Ту је под том лозом, до самога зида црквеног, гроб (који се сада не види!) ћесара Војихне, оца деспотице Угљешине у калуђерству Јефимије, која је везла двије знамените и ријетке умјетности завјесе: хиландарску и раваничку.

Уз други је велики стуб спрођу Троручице икона св. Тројице. Уз трећи је Богородичина „чудотворна“ икона, која се зове „поповска“. А уз четврти су стуб иконе: св. Петра и Павла и св. великомученика Димитрија. Код великијех је врата са сјеверне стране трећа Богородичина „чудотворна“ икона, која је казнила пономара за небрежност; четврта је била у дохији; па кад је тај дио Хиландара горио, остала је цијела! — С десне су стране у иконостасу иконе: Сведржитеља, Ваведења и „чудотворна“ Богородичина икона, која се зове „акатисна“. С лијеве су стране иконе: Богородичина, св. Симеуна, св. Саве српскога, и св. Јована Претече.

Олтар је доста простран и свијетао, као и сва црква због многијех прозора. Више горњега је мјеста величанствена слика Христова; а с једне и друге стране свеци са раширенијем рукама. Пријесто је (часна трпеза) велељепан; а над њим балдахин дивне резотипе у чистој позлати. На пријестолу: св. Јеванђеље, дароносица и крстови у сребру и злату. Ту се чувају светиње и честице од појединих мученика и божјих угодника. Чува се часно „древо“, које је даровао цар грчки Јован Ватаци св. Сави српском, кад се други пут враћао из Палестине преко Никеје у своје отачанство. Чува се међу осталијем и једно дивно грчко

јеванђеље на најфинијем пергамену исписано с краја на крај златнијем словима; и сачувано, као, да је сада писано. Хиландарци по предању тврде, да га је својеручно писао св. Јован Златоуст. У цркви се чува и једна велика свилена застава, коју је поклонио Хиландару цар Душан, кад је у њему био 1348 год. Она је нацртана у Аврамовићеву „Опису древ. срп.“ таб. V.

Црква је сва живописана. Али стари живопис, на велику штету! није сачуван; него је из почетка овога вијека 1801 г.

На зиду је у паперти до главног дијела цркве с јужне стране запис краља Милутина, како је 1293 г. сазидао ову садашњу цркву. Карактер српског језика и правописа 13 вијека није сачуван у њему; него је покварен садашњијем црквенијем језиком онда, кад је и стари живопис покварен и новијем замијењен! За то га овдје и не исписујем; толико прије, што је цио штампан у Аврамовићеву „Опису древ. срп.“ у Светој Гори.

Патос је у цркви од најљепшега мрамора. А у главном је дијелу цркве израђен веома умјетно у разнијем бојама и дивнијем шарама. И врло добро сачуван.

Оваког патоса нема ни једна светогорска лавра.

Око цркве су ћелије на 3 и 4 боја на сводовима и доксатима са високијем кулама за обрану манастира; а ни једна не додирује цркву; те се може лако око ње обилазити. Кула на источној страни наличи потпуно на оне, које се пјевају у народнијем пјесмама од 9 „тавана“. У огради хиландарској има осим саборне цркве још 11 малијех цркава, или параклиса, у којима се служи служба: 1, св. Симеуна и св. Саве српскога; 2, св. великомученика Димитрија; 3, св. великомученика Ђорђија; 4, св. Арханђела Михаила и Гаврила; 5, св. Јована Крститеља; 6, св. апостола Петра и Павла; 7, мале Госпође; 8, Богороди-

чина покрова; 9, св. Николе; 10, св. Јована Рилскога; и 11, св. 40 мученика.

Међу ћелијама су и собе за госте у опће и за госте одмјеније; ту су: ризница, библиотека, болница, еклисијарница, дохијарница и велика ручаоница (трпезарија) са 16 мраморнијех столова дугијех и четвртастијех; а игумански у зачељу округао. На сриједи уза зид узвишено мјесто за читање по типику „житија светијех" у вријеме ручавања.

Ћелија има за неколике стотине калуђера.

У Хиландару нема сада „опште-житија", т. ј. заједничке трпезе; које је св. Сава прописао.

У овоме је братство хиландарско одступило од завјета и типика св. Саве, који ваља на сваки начин повратити и тачно вршити.

Иза ограде су манастирски врти поред потока са сваковрснијем поврћем. Ту је међу вртима црква Благовјештења, у којој је подземна гробница калуђерска. Ту су с горње стране пута на уласку у Хиландар засебно ковачнице за потребу манастирску. С те је стране на путу к мору не далеко часовница у спомен „чудотворне" иконе Троручице. Мало даље у истом правцу на потоку воденица манастирска. За тијем на истоме путу к мору крст на једној стијени, гдје се одмарао св. Симеун Немања, ходајући од манастира к мору и натраг. Ту је на средини пута између манастира и мора једна велика маслина, која се зове „царска" за то, што је игуман с братством дочекао под њом цара Душана и царицу Јелену, кад су походили Хиландар 1348 год.

По правилима светогорскијем, женама није допуштено да доходе у Свету Гору. То се и сада строго држи. Али се у Душановој хрисовуљи, коју је дао Хиландару 1348 г. тврди, да је те године с њим заједно била и царица Је-

лена не само у Хиландару него и у Карејама и по свој Светој Гори, узевши тада Типикарницу св. Саве под своју заштиту. (1)

Неколике минуте даље к мору од поменуте царске маслине има једна висока кула од 7 подова, коју је сазидао цар Душан по молби Хиландараца за обрану манастира од морскијех гусара. Од те је куле до мора равница, која се зове „Савино поље", веома питомо и родно. Туда се сије жито; туда су виногради и маслине, којих има толико старијех, колико је и Хиландар. У правцу је од те куле висока и обла хумка више самога пристаништа са сјеверне стране, и на врху развалине старе Самарије. Ту је близу куле на сјеверној страни скит св. првомученика Стефана; ту је и црквица св. Харалампија с ћелијама за чуваре винограда и маслина хиландарскијех. На дну је Савина поља на једној морској стијени манастир: Вазнесења и св. Василија, који је подигао српски краљ Милутин; назвавши га у својој хрисовуљи „Пирг". На томе је мјесту био стари грчки манастир под именом „Крусија", па је запустио од гусара.

Овај је манастир некад био са свијем у мору; а улази се у њ само с једне стране преко моста, под којим је сада сухо; јер се море у дугом времену нешто мало одмакло.

Ту је на пристаништу манастирска житница и радионица малијех лађа и мрежа за ловљење рибе у мору.

Већ сам споменуо прије на једном мјесту, да је хиландарско пристаниште у свој Светој Гори најпространије и најбезбједније за лађе, и риболов најобилнији; од чега Хиландар има лијеп приход.

(1) Душанова оригинална хрисовуља у Хиландару, штампана у Аврамовића „Описаніе древностіи србски у Светој (атонској) Гори. Београд 1847 ст. 44—47."

Хиландарске су простране и најродније земље и маслине у Кумици, особито маслине на острву Тасо. Кад маслине добро роде, могу донијети до 20.000 ока масла (зејтина).

Осим тога има велики простор земље и шуме у Арсеници Касандри, и у Кала-Марији у солунској области. Ове земље у Кала-Марији приложила је Хиландару турска царица Мара, кћи Ђурђа Бранковића; с којих прима Хиландар годишње од 70 до 100.000 ока пшенице.

Хиландар има своје метохе: у Солуну, Смирни (у Малој Азији), Нишу, Пироту, Софији, Трнову; и у свјема другијем већим варошима по Бугарској, Румелији, Старој Србији и Маћедонији. Од свијех овијех метоха има по нешто прихода; а највише из Солуна и Смирне.

Сви су српски владаоци од Немање до потоњега Бранковића прилагали Хиландару богате прилоге, и били му, као српској првој лаври, усрдни и моћни заштитници; а особито краљ Милутин и цар Душан. А послије коначне пропасти српске државе у 15 вијеку, с којом су пропале и хиландарске многе земље по Србији и Маћедонији, прилози српскијех краљева, царева и кнежева; краљица, царица и кнегиња; помагала је Хиландар: српска патријаршија, српске владике из свијех покрајина, и у опће српски и бугарски народ.

На измаку XVII вијека Хиландар је био задужен толико, да му је пријетила опасност да запусти и пропадне. Али се тога мучнога времена појави један велики добротвор, богати трговац из Мљетака родом Србин, који је имао брата калуђера по имену Симеуна, управ тога времена игуман хиландарски. Овај добри и побожни Србин исплати све дугове хиландарске, и по том се закалуђери у Хиландару, добивши име Никанор.

Поред исплате дугова он је још много добра учинио Хиландару, поправљајући опале ћелије и пиргове, и плаћајући, да се пишу црквене књиге.

Никанор се у записима хиландарскијем назива „башта" и „ктитор". За његову се душу и сада сваке године чини спомен у Хиландару.

Вриједно би било знати, од које је српске породице овај велики добротвор, који је сачувао српску царску лавру од пропасти.

Најпослије сврне своју пажњу и руски цар, Иван Васиљевић Грозни, одредивши му помоћ, као српској православној лаври 1556—71 г. Од то се доба ни Русија није оглушивала Хиландара.

О свему овоме, што рекох, находи се потврде у старијем листинама и књигама у Хиландару.

Хиландар је управо свесрпски; јер нема ни једне српске покрајине, из које није било у њему српскијех калуђера и, која му није слала и давала прилоге. Тако исто нема ни једнога српског манастира: у краљевини Србији, Старој Србији, Маћедонији, Босни, Херцеговини, Црној Гори, Далмацији, Сријему и Банату; у којем се не находи по која црквена књига, писана у Хиландару. Па ни Русија није без њих.

За то га српски народ пјева, слави, и преузноси у својим народнијем пјесмама и приповијеткама. Да Хиландар и даље остане српски ваља да му Србија и у опће српски народ више пажње поклања и помоћи дава.

Од прије 150 г. и бугарски је народ знатно прилагао Хиландару. На стотине је доходило побожнијех Бугара у Хиландар, да се у њему помоле Богу, и, да му прилог оставе. Али се с ослобођењем и постанком бугарске кнежевине и то прекратило! —

Од каквога је и коликог благодетнога утицаја био Хиландар од својега постанка до данашњега дана у религиозном и књижевном погледу: на Србе, Бугаре и Словене у Маћедонији; видјеће се тек онда, кад се све радње и пошљедице пронађу, прикупе, проуче и процијене; и тада ће се потпуно знати, колика је његова голема важност на балканском полуострву.

Док се год ово не расвијетли, дотле ни један ни научник ни књижевник српски није ослобођен од те племените дужности.

У Хиландару живи сада 80 калуђера већином бугарске народности; а српске једва једна десетина.

Познато је, да Срби радо зидају цркве и манастире, а још их радије помажу: да се у њима служи божја литурђија; да се спомињу живи и мртви; али се у овоме вијеку нерадо калуђере.

На ову би се тему могла написати читава расправа. Али јој овдје није мјеста.

Прије него завршим опис Хиландара, споменућу још и то: чим се Србија ослободила, и почела да живи својим државнијем животом, велики је и мудри ослободилац кнез Милош Обреновић узео Хиландар под своју заштиту, одредивши му и редовну помоћ.

Кад је грчки народ у садашњој грчкој краљевини устао на оружје 1821 г., да се од Турака ослободи, тада су светогорски манастири неописано страдали с тога, што их је турска влада подазријевала, да помажу грчки устанак; ради чега је Лобуд паша с 4.000 војника сједио у Светој Гори 7 година на трошкове манастирске, мучећи калуђере свакојаким мукама.

И тада је наш Хиландар најмање пострадао, благодарећи мудром заузимању и заштити кнеза Милоша.

Осим тога кнез је Милош, кад су била призната и свечано проглашена политична права Србије, послао прилог од 100.000 гроша у 20 великијех светогорскијех манастира, да се у њима спомиње његово име на св. Андрију 30 новембра сваке године.

Добро вели наш српски народ: „памет царује, а снага кладе ваља“.

Кнез је Милош памећу највише добио; он је памећу царовао. Ово му се и у српској лаври Хиландару с благодарношћу признаје.

Ну, и његов достојни потомак краљ српски Милан I обратио је своју високу пажњу, као пошљедник српскијех краљева и царева, на ову српску, краљевску и царску најзнаменитију лавру. Те то најпоузданије јамчи, да ће овај дивни споменик великијех Немањића под Његовом краљевском заштитом опет процвјетати и у српскијем рукама остати, да српске нараштаје покреће и надахњава: благодарношћу, побожношћу, науком, умјетношћу, племенитошћу и родољубљем.

5. Икона Троручица.

Свршивши опис Хиландара, и споменувши у њему на својем мјесту икону „Троручицу“, обећао сам, да ћу о њој на крају опширније проговорити.

Предање о Троручици, које се свето чува у Хиландару, није без интереса; толико већма, што се находи о њој спомена и у појединијем Немањићскијем хрисовуљама.

Ова је икона најприје била својина Јована Дамаскина, славнога црквенога пјесмопјевца и догматичара из прве половине VIII вијека.

Зна се из црквене историје, да је Дамаскин био велики непријатељ иконоборске јереси. Веома даровит философ-пјесник, и учен теолог борио се против ње усмено и писмено

тако, да јој је био један између најопаснијих противника. За то га оптужи заштитник те јереси, грчки цар Лав код кнеза дамаскога, код којега је Дамаскин био у државној служби на високом мјесту.

Кнез ражљуђен, заповједи, да се Дамаскину осијече десна рука иза шаке(?); па, да се изложи јавно на ономе мјесту у вароши, гдје се народ највише скупља, за углед и страшило!

Дамаскин је имао пријатеља и у најближој околини кнежевој; те преко њих замоли, да му кнез допусти, да узме осјечену руку.

Кнез стишан у својој љутини, одобри; и рука се преда Дамаскину. Примивши је, затвори се ноћу у своју собу, намјестивши шаку на зглавке, куда је осјечена, клекне пред икону Богородичину, коју је с особитијем поштовањем држао у соби, и са сузама се сву ноћ молио, да му исцијели руку. У томе плачу и молитви најпослије заспи. Кад се пробуди, види, да је шака прирасла и рука цијела и здрава. Само је остала црвена пруга, да се зна, куда је била рука осјечена.

Дамаскин из благодарности дâ сковати од сребра руку, и за вјечити спомен намјести је на ту икону Богородичину, те се по том прозове „Троручица“.

Може бити, да је отада постао обичај у хришћанској цркви, да се међу на иконе сваковрсни украси од сребра, злата и драгог камења за помоћ и заштиту, и ко је болестан, за исцјељење.

Ово се чудо одмах рашчује по Дамаску. И било је од велике олакшице за успјех против иконоборске јереси.

Кнез дамаски, покајавши се за учињено зло, допусти Дамаскину, да може писати, шта хоће, и живјети, гдје му је воља.

Дамаскин, оставивши свјетску службу, оде у лавру св. Саве Освећенога код Јерусалима, понесавши собом и поменуту икону, као највећу светињу.

По његовој смрти, та икона остане ту у манастиру.

Свети Сава Освећени, који је умрьо у VI вијеку, предсказао је при самрти ученицима и калуђерима, који су били око његова одра, да ће доћи негда из Јевропе с југоисточне стране у Палестину, да походи света мјеста и његову лавру један светитељ његова имена родом од царске лозе, који ће бити велики учитељ и просвјетитељ својега народа у православљу. Па кад такви светитељ дође, завјешта, да му се преда његова „патерица“ и „чудотворна“ Богородичина икона „Млијекопитатељница“.

Походивши први пут св. Сава српски Палестину и у њој света мјеста у почетку XIII вијека, дође и у лавру св. Саве Освећенога. Ушавши у цркву, да се помоли Богу, стане пред иконом „Млијекопитатељницом“, гдје је била и „Тројеручица“ Дамаскинова и „патерица“ Савина“. У тај мах падне сама „патерица“ са својега мјеста пред св. Саву српског. Чувар изненађен тијем, отрчи и јави то игуману. Игуман, споменувши се предсказања и завјета св. Саве Освећеног, позове путника, замоливши га, да му каже прво: име; друго одакле је; и треће од којега је рода.

Свети Сава одговори на сва три питања. Тада игуман рекне: „ти си онај, за којега је свети основатељ ове лавре предсказао у VI вијеку на самрти, да ће овамо доћи“. Па му се поклони и преда обје поменуте „чудотворне“ иконе и „патерицу“ св. Саве Освећенога.

Вративши се св. Сава из Палестине у Свету Гору, приложи „Тројеручицу“ Хиландару; а „патерицу“ и Млијекопитатељницу“ — својој испосници храму св. Саве Освећенога у Карејама.

Све се ово и сада чува, као највиша светиња, у Хиландару и Карејама, које је писац овијех редака прошле године лично видио.

Хиландарци причају још и ово, што је у осталом историјски факат: завадивши се браћа Савина око власти: краљ Стефан и велики кнез Вукан; тада св. Сава похита на позив својега брата краља Стефана из Свете Горе у Србију, да измири завађену браћу, понесавши собом мошти св. Немање и „чудотворну“ икону „Тројеручицу“. Свете мошти положи у ћивот у манастиру Студеници; а икону дарује краљу Стефану са завјетом, да је чува у краљевском дому, и да се у вријеме рата носи пред војском ради побједе.

Помиривши браћу остао је по потреби и молби брата Стефана и српскога свештенства, као архимандрит у Студеници до 1215 године. За то је вријеме написао типик за Студеницу. По том се опет врати у Свету Гору у своју ћелију у Ораховици (*ἐν Κάραις*).

Икона је „Тројеручица“ по завјету св. Саве заиста чувана у Немањићском краљевском дому, и предавана од оца сину до потоњега Немањића.

По изумрћу те српске славне династије, појави се икона „Тројеручица“ једне ноћи пред Хиландаром на путу од мора са сјеверне стране неколика минута далеко, ондје, гдје је сада часовница, која је ту сазидана за спомен послије тога појава.

Игуман хиландарски, уставши једне ноћи у обично вријеме, да иде на поноћницу у велику цркву; на један пут угледа кроз прозор своје ћелије свјетлоћу, као сунце на мало прије поменутом мјесту. Брже позове калуђере, да оду, и виде, какво је то привиђење и чудо. Кад тамо, а оно икона „Тројеручица“ на земљи с горње стране пута, који води од мора у Хиландар. Престрављени тијем до-

несу одежде, крстове и кадионице; те је с пјевањем и читањем однесу у саборну цркву, и положе на горње мјесто у олтару.

Сјутра дан, на велико њихово чудо, нађу је у игуманском столу; не знајући откуда је ту; опет је с поклонима и молитвама однесу на прво мјесто у олтар. Игуман, сумњајући, да је еклисијарах (који обично држи кључ од цркве) није ноћу пренио у игумански стô; закључа цркву, и понесе кључ собом.

Али му се „Троручица“ јави те ноћи на сну с ријечима: „нијесам дошла овдје, да ви мене чувате, него ја вас“. — Игуман прене од сна и одмах пође са свијем старцима и калуђерима заједно пред цркву; отворивши је нађу опет „Троручицу“ у игуманском столу. Тада јој се ту сви поклоне, испчитавши молбан Богородичин; оставе је у столу; гдје је и дан данашњи, горећи пред њом у вијек 12 кандила.

Отада калуђери, кад иду да служе у цркви, метанишу пред њом и цјеливањем узимају од ње благослов мјесто од игумана по типику манастирском.

Да су Немањићи држали ову икону по завјету св. Саве, као светињу, потврђује се и тијем, што је црква јепискупска у Скопљу, коју је сазидао српски краљ Милутин, била посвећена „Троручици“; коју је цар Душан, кад се ту зацарио 1346 г., с договором свега сабора подигао и прогласио за прву српску митрополију.

Ево, шта вели Душан у својој хрисовуљи о томе: „**И по милости божиѥи, како подвигохь сань кралѥвьскы на царьство, и архїепископию на патрїаршьство, и епископиѥ на митрополитьства; такожде подвигосмо всеѹьстноую епископию ѹьстнаго и славнаго града Скопиꙗ Троѥрѹѹицоу на прьвопрѣстолноую митрополию, поискасмо пискоупию**

подложити вь область митрополие светые Троіеручице скопьскые. (1)

Онијема, који се баве изучавањем историје и хрисовуља Немањићскога доба, кад прочитају ову кратку повијест о „Троручици" Хиландарској, биће им са свијем јасно ово мјесто у Душановој хрисовуљи; а тако и у другијем листинама, у којима се спомиње име „Троручица".

Завршујући ову кратку повијест по хиландарском предању о „Троручици" овдје је мјесто, да се рекне: „велики си, Господе, и чудна су твоја дјела, и никаква ријеч није довољна, да опјева твоја чудеса".

(1) Гласник XXVII. ст. 289.

II.

ТИПИК СВ. САВЕ СРПСКОГА НА МРАМОРСКОМ НАДВРАТНИКУ У ЊЕГОВОЈ ТИПИКАРНИЦИ У КАРЕЈАМА ОД 1199 Г.

Српске и остале старине у Светој Гори познате су из биљежака и читавијех књига ученијех путника: кијевског монаха Василија Г. Барскога из XVIII вијека; Француза Вилуазона, Бугарина Мине, Србина Аврамовића; Руса Григоровића; рускога успенског архимандрита (сада владике) Порфирија; рускога консула К. Петковића; рускога архимандрита Леониде; Руса Благовјештеног; професора Т. Флоринскога, по фотографским снимцима атонскијех аката од П. И. Севастијанова; Инглеза Тоzера, Грка Ламброса и т. д.

И поред свијех важнијех публикација овијех ученијех путника из прошлога и овога вијека о старинама у Светој Гори, опет се може наћи у њој по нека ријетка старина још, или недовољно, или никако непозната ученом свијету.

Ја ћу се зауставити на типику св. Саве за ћелију у Ораховици, који је до сада познат у нашој књижевности само из друге руке.

У „Типикарници“ св. Саве у Карејама нашао сам његов оригиналан типик на пергамену, по којему је и прозвана „Типикарница“; а нема сумње, да га је написао својеручно св. Сава српски. Типик се тај чува у истој црквици у једној тенећци.

Завршетак му је: „**вь лѣто ѕѱз** (=6707=1199). **Всѣхь послѣдныи Сава грѣшныи**“.

Мастило и рука иста, као и у цијелом типику. О пергамену виси печат од некакве тврде смоле на поветашаној свиленој узици, а на печату на свакој четвртини цијело име: Сава; које имају облик крста.

Разматрајући овај важни печат нека ми буде слободно да овдје кажем, како сам дошао на мисао, да је овај Савин печат основа ономе грбу Србије, у којем је у сриједи крст с 4 оцила, која су тако до сада називали наши историци, археолози и у опће писци.

Може се с основом мислити, да је овај печат св. Саве српскога с краја 12 вијека постао с независношћу српске цркве у првој четвртини XIII вијека грб црквени; који је с ослобођењем Србије у овоме вијеку погрјешно усвојен за грб државни, ако смијем рећи из недовољног познавања средњевјечне српске хералдике и овога Савина оригиналнога печата из 12 вијека.

Према овоме нијесу оно у грбу Србије 4 оцила на 4 угла крста, како су до сада називани и сматрани; него су 4 С; и значе: Сава; као што сам већ споменуо.

Ову нову мисао о печату Савину и грбу Србије истакнух овдје мимогред, као ипотезу; а снимак ћу печата приложити у орган српскога археолошког друштва; гдје ћу и којој више о томе проговорити.

Нашао сам, што је веома важно, Савин карејски типик урезан врло умјетнички у мраморном надвратнику у тој истој његовој црквици са скраћеницама, које се с муком разабирају; јер је ту доста написано на мало простора.

На пошљетку сам нашао и пријевод на садашњи црквени језик, који ми монах и чувар „Типикарнице“ услужно показа, говорећи, да је трудно читати онај на пергамену;

а онај на надвратнику још труднije; те жељаше, да ми тијем олакша труд!

Чувар је овај из онога броја садашњијех светогорскијех монаха, који наукама никако не муче свој мозак.

Краткоћа времена није ми допустила, да са свом пажњом прочитам и упоредим онај на пергамену, у којем је на неколико мјеста мастило изблиједјело, с овијем на надвратнику, те сам свнуо сву своју пажњу на овај пошљедњи, и уложио труд, да га тачно испишем.

П. Ј. Шафарик објавио је с неколико ријечи типик св. Саве за Ораховицу у „Serbische Lesekörner“ — 119; — а у „Голубици“ II стр. 247—251 у Биограду 1840 г. штампан је цио по ономе поквареном пријеводу, који се по тврђењу Даничићеву находи у карловачком архиву, и у којем нема ни трага од старине. А нема сумње, да је преписан с онога, којега ми поменути монах топло препоручива за читање.

Тек је ученом и марљивом (сада већ покојном) Даничићу пошло за руком, да нађе карејски типик св. Саве, како рече, у вјерном пријепису у једном рукопису у библиотеци Српскога ученога друштва Н° 51; који је наштампао с поправкама и тако рећи „исправним правописом“ у „Književniku“ III стр. 139—140 у Загребу 1866 год.

Али овај на надвратнику Савине црквице у Карејама до сада није штампан. И ако се може држати, да је истоветан с оним на пергамену; ја сам га ипак исписао, као ријетку старину српске књижевности 12 вијека, и све у њему скраћенице разријешио, приуготовивши га за штампу с упоређењем и разликама онога, који је наштампао Даничић у „Književniku“.

Даничић, наш најбољи филолог и највећи ауторитет за српске књижевне старине, штампајући карејски типик

из биоградскога рукописа, и тврдећи по некијем старијем ријечима и облицима, да је вјерно преписан; опет показа у њему неколике гријешке. За које рече: да су гдјекоје између њих могле доћи само у преписивању; а неке опет, да су се тако находиле у старијем пријепису, с којега је преписивач биоградскога — тако и преписао:

Из овога се јасно види, да је Даничић мислио, како овај биоградски није преписан с најстаријег управо с оригинала Савина, него са старијега.

Даничић, немајући у рукама правога оригинала, да овај биоградски пријепис упореди с њим а находећи у њему неке гријешке према науци и језиковнијем законима; логично је и појмљиво, што је тако изрекао о њему свој суд, сматрајући, да су те гријешке: нешто из старијега; а нешто из новијега биоградскога пријеписа.

Па се постарао, да исправи у њему све, што је мислио, да је погрјешно, како у старијем тако и у новијем биоградском пријепису, и, да изједначи онако, како би ваљало, да је написано према науци, законима језиковнијем и исправном правопису.

Упоредивши дакле овај типик с надвратника Савине црквице у Карејама с онијем пријеписом у библиотеци српскога ученога друштва у Биограду и исправкама Даничићевијем у „Književniku“ III, нашао сам у њима ситнијех и крупнијех разлика, које ћу истакнути напријед на својему мјесту.

Међу тијем је важно то, што се већином оне гријешке, за које Даничић рече, да су преписивача, нешто старијега, а нешто новијега — биоградскога, находе и у ономе на надвратнику. Те је сада јасно, да све те гријешке нијесу, као што је Даничић мислио, учинили преписивачи; или је онај на надвратнику доцније урезан. Кад се тачно ис-

пише и штампа онај с пергамена, тада ће и расправа о Савином карејском типику са свијем бити завршена.

Имајући дакле у рукама пријепис типика Савина с надвратника, и упоредивши га с биоградскијем и с поправкама Даничићевијем у „Književniku“, нашао сам, да је биоградски пријепис истоветан садржином с онијем на надвратнику у Ораховици, осим неколико ријечи, правописнијех разлика и завршетка, или боље рећи, потписа:

„**Вьсѣхь послѣдни Сава грѣшны**“; којега нема на надвратнику, него је у ономе на пергамену.

Да сам имао времена, да испишем и онај с пергамена, те да се с овијем на надвратнику упореди и види, има ли каквијех разлика; била би потпуна цјелина и за историју наше старе књижевности важно.

Према овом мњења се у неколико и оно Даничићево мишљење, да је биоградски пријепис с некаква старијега, за који се до сада не зна; и, у којем је по Даничићеву мишљењу преписивач учинио гријешке, којих нема у ориђиналу.

Ну, да има у биоградском и преписивачевијех гријешака, али не свијех онијех, које му Даничић приписа, то се види из упоређења с онијем на надвратнику. Све се оне крупније гријешке, које Даничић истакну, и поправи, находе, као што мало прије рекох, и у оном на надвратнику.

Штета, што Даничић није имао у рукама ориђинал, или барем у свему тачан и вјеран пријепис Савина карејскога типика; те бисмо данас знали његово компетентно мишљење о онијем ријечима, облицима и правопису, за које рече, да су гријешке, бацивши за њих кривицу на преписиваче! —

Из свега, што се сада зна о Савину карејском типику, мучно би се што друго могло извести, до то, да се још у 12 вијеку гдјешто писало с таквијем гријешкама: па се

с временом развијао и усавршивао, како језик, тако и правилније писање.

Приправљајући за штампу карејски типик с надвратника цркве св. Саве, истакнуо сам све разлике и гријешке, о којима је ријеч, упоредо с Даничићевијем исправкама.

Ваља ми још овдје споменути и то: да сам исписујући га, скраћенице попуњао; уносио ʼ (ь) у текст; само сам скраћеницу ову ѹ (оу) оставио тако: а щ растворао и писао: шт; друго сам све, па и интерпункцију, оставио онако, како је на надвратнику.

Начело прѣмоудрости страхь господень 1) раꙁоумьже благь всѣмь 2) творештимь 3) ꙗко же бо 4) вѣшта 5) велики 6) апостоль Павль 7) ихьже око не видѣ 8) ни оухо слиша 9) ни на срьдьце чловѣкѹ 10) не вьꙁыде 11) ꙗже 12) оуготова, богь любѣштимь 13) ѥ 14) Тѣмьже слишеште 15) сеи 16) всакомѹ 17) хотештомѹ 18) спасти се 19) подобает 20) подвиꙁати се, 21) шьствовати тѣсныимь 22) и прискрьбнимь 23) поутемь. 24) пѫть бо 25) кратькь ѥсть 26) братїа 27) моа 28) любимаа, 29) имьже течемь. 30) дымь ѥсть 31) житїе 32) наше, 33) пара 34) прьсть, 35) и прахь 36) вь малѣ ꙗвлаѥть се 37) скорѣ погибаѥть. 38) маль бо ѥст трѹдь 39) житїа 40) нашего 41) велико же и бесконьчное 42) благыхь 43) вьꙁдаꙗние. 44) Тѣмьже и аꙁь всѣхь 45) последнїи 46) и грѣшнїи, 47) и 48) присно 49) слабїи 50) и оуныаїи 51) на подвиꙁїе 52) дѹховное. 53) пришьстьвовавь вь 54) Светоую горѹ 55), ѡбрѣтохь 56) богоиꙁьбраньнаꙗ 57) светила раꙁличьныими 58) ѡбраꙁи 59) текѹште 60) кь 61) подвигоу дѹховномѹ 62) сего ради 63) и аꙁь оукрѣпивь своꙗ немошть, 64) подвигохь се 65) елико 66) силѣ могѹшти 67) ѹстроити 68) оустроихь 69) ѡградѹ 70) светѹю 71) домь 72) прѣсветыѥ 73) владичице нашеи 74) богородице приснo

дѣвы 75) Марїє 76) ѡбьшта же 77) светаго 78) житїа 79) и келїє 80) нимь довольне оу Карехъ идѣже 81) да приходеште прѣбиваюнь ігумень 82) и вса 83) братїа 84) По семь 85) пакы оустроихь тоуждє 86) оу Ораховици 87) мѣсто безмльвїю. 88) светаго 89) и прѣподобнаго 90) отьца нашего 91) Саввы. 92) въ пребыванїє, 93) двѣма или тремь по глаголоу 94) господьню. 95) идеже 96) бо 97) еста 98) два или трїє 99) събрани 100) вь име мое, 101) тоу iесам 102) и азь по срѣдѣ ихь. Тѣмьже сїю 103) заповѣдь даю въсѣмь 104) да iесть 105) вѣдомо.

Ни проть да не имать ѡбласти 106) над товь келїѡвь. 107) ни їгумень 108) светаго 109) нашего монастира. 110) ни инь никто 111) оть братїе. 112) да не имать 113) смуштати 114) живуштаго 115) вь 116) келїи 117) сеи, 118) светаго 119) Савы. И что 120) обрѣтаіет се 121) оу тои кели 122) или вино, 123) или окоштие. 124) да не имать 125) оузимати нашь монастирь 126) ниче-саре от того. 127) или ігумень 128) и нѣму отдавати 129) нь 130) паче да даіеть се 131) тоу оть нашего монастира 132) помѣни ради свѣшта светому 133) Савѣ, 134) масла литрь ꙅ. 135) а ѡ 136) иномь всемь 137) на волю възлагаю 138) игумену, 139) и всеи 140) братїи. 141) аште чимь имуть 142) моштн присѣуштати брата живуштаго 143) въ 144) кели 145) сеи. 146) то вѣрую въ 147) Бога. 148) Єре 149) да не ѡскудѣеть 150) грьсть муки, 151) и 152) чкаль 153) масла 154) и мою аште и грѣшну 155) молитву 156) наипаче 157) имѣти хоштеть 158) къ 159) помоштѣ себѣ. Єгоже 160) бо азь ѡставлю 161) по сьмрти своеи 162) въ 163) той келии 164) тои 165) да пребиваеть 166) до живота своего 167) непремѣнынь ни оть когоже.

По томь паки 169) еликое ѡбразь 170) давлю 171) да бивлеть. 172) да съввуплаіеть 173) се їгумень 174)

светаго 175) того 176) монастыра 177) сь 178) вьсею 179) братїею 180) и да избираютъ 181) мужа 182) богобоязнива. 183) иже есть 184) подобьнь жити въ 185) келии 186) вь мѣстѣ томь. 187) любо аште будеть 188) кто. 189) по ïгумену, 190) или инь нѣкто 191) поработавши 192) мѣсту 193) тому 194) светому, 195) да посилаеть 196) се въ 197) то мѣсто. 198) и тои 199) вьсаку 200) свободу 201) и ѡбласть 202) да имать надь келïею 203) товь, ꙗкоже и прѣжде писахомь. 204) а монастырь 205) ни ïгумену 206) да не имать никоере 207) ѡбласти 208) надь келïѡвь 209) товь 210) ни пакы мыта ради, 211) да не поставлаеть 212) се никто 213) оу келии 214) тои, 215) а не будеть 216) достоинь правила духовнаго 217).

Сïиже 218) оуставь оуставлаю 219) вь 220) келии 221) тои. 222) да дрьжить хотеи жыти 223) вь 224) неи. 225) Вь 226) понедѣлникь, 227) и срѣду, 228) и петакь, 229) ни масла ꙗждь, 230) ни вина пии. 231) вь 232) вторникь 233) же, 234) и 235) четврьтькь. 236) масло ꙗждь, 237) и вино пии. 238) Сїе 239) же все 240) петь 241) дьни. 242) Єдиною 243) дьнемь да ꙗси. вь 244) суботе 245) же, и въ 246) недѣлю, 247) рыбы, 248) и сырь, 249) и вьса 250) прочее 251) 252 дваштн дънемь 253) ꙗденïе. 254) вь 255) посты 256) 257) великïе, 258) 259) въ суботу 260) и въ 261) недѣлю 262) масло ꙗждь, 263) и вино 264) вькушаи 265) а въ 266) инïе 267) дьни, 268) ни вина, 269) ни масла. А къ 270) рождьсткоу христоку 271) постъ, 272) ꙗкоже и въ 273) ины дьни оуставихомь. 274) буди 275) и тъги 276) такожде. А въ 277) пости 278) къ 279) светымь 280) апостоломь 281) такожде да есть, 282) ꙗкоже 283) въ 284) нии 285) дьни препросте 286) оуставыхомь 287)

Вь пѣнїе 288) же да дрьжит 289) се сиковь 290) оуставь 291) оутрна 292) и вечерна, 293) ꙗкоже есть 294) ѡбичаи. 295) На оутрни же прѣдь вьсе годиште, 296) да поют 297) се по г. каѳисмы 298) 299) а на вечерни 300) къ 301) господу 302) егда 303) въскрьбѣхь 304) развѣ. 305) тропарен. 306) Годиие же поюе разно. 307) прьвую 308) годину 309) съ 310) оутрьнею 311) безь ѱалтира. 312) на г. же 313) годиие. 314) и ѕ-й 315) и на ѳ.-й 316) поеть 317) по 318) г. каѳисми. 319) съ 320) метанїемь 321) ꙗко же ѡбичаи 322) имами. 323) на въсако 324) же начело, 325) въ 326) придете 327) поклоним се 328) по 329) г. метанїꙗ. 330) и пакы кончавше 331) ѱаломь. 332) и рекшу 333) аллїлуиа. 334) по 335) г. метанїа. 336) или въ 337) вечерни 338) или въ оутрьни, 339) или въ 340) меѳїмонѣ 341) или въ 342) ѱалтири 343) или въ 344) годинахь. 345) или въ 346) полунощтницахь. 347) къ 348) всакои 349) же служьбѣ 350) съврьшающту 351) се концу. 352) гдере 353) глаголет 354) се, боже 355) оуштедри ны, 356) по 357) ві. метании 358) Полуноштница 359) же пѣвают се 360) въ 361) црькви 362) съ 363) блаженами по 364) г. каѳисми 365) и канонь молбьнь 366) богородици 367) а что 368) же ѡстанеть 369) ѱалтира 370) то изьглаголи. 371) любо въ 372) дьне, 373) любо въ 374) ношти. 375) Тьчїю 376) да прѣпѣвают 377) се ѱалтирь 378) на дьнь, 379) и на 380) ношть. Въ 381) суботу 382) же вечери 383) бывають 384) ꙗкоже имамо обичаи 385) агрипнїа 386) се же пѣваемь 387) на агрипнїи 388) рекше 389) трисветое, 390) и помилуи 391) ме боже. и по том посемь 392) канонь агрипнїе. 393) и по том чтет се 394) тетрьевангелїе 395) глава а. 396) Аште ли будеть 397) невьзможно, 398) да прѣположить. 399) а 400) по томь начинает 401) се служба 402) оутрьни. 403) отьпѣвше

404) по ѕ 405) ѱалмехь. 406) по воīь господь, 407) отьпѣвше 408) г. каѳисми 409) и д-оую, 410) блажени 411) непороунн, 412) съ 413) припѣтїемь 414) аггельскы 415) съворь, 416) и потомь, 417) сѣдалнїє 418) и 419) чтенїє. 420) по семь. 421) степенне, 422) вьсако 423) дыханїє. 424) еваигелїє. 425) и 426) по евангелїю 427) въскрсенїє 428) христово, и по томь помилоуи ме боже и пѣсни 429) ѕаєдно 430) да поет 431) Єдин. 432 и по томь канонь въскрьсень, 433) ꙗкоже имамо ѡбнчаи. 434) и светомꙋ, 435) аштє имаши нномь 436) съврьшаєть 437) ꙗкоже подобаєть 438) светихьже 439) и божьствьних 440) литургїахь 441) противꙋ 442) силѣ да съврьшꙋт се 443) въ 444) господьскыє 445) и великїє 446) праѕникы 447) подобаєть 448) намь съблюдати 449) въ 450) пѣнїи 451) и бдѣнїи 452) нощтномь. 453) помнилюште слово глаголемое. 454) бдите 455) и молите се 456) да невьнидете въ 457) напаст. 458) дꙋхь 459) бо бѣдрь 460) а пльть 461) немоштна. 462) єего ради бдите. 463) троуди 464) бо плодь своихь снѣꙗсть 465) аште сїє 466) съврьшите 467) и блажени бꙋдете 468).

Сеї 469) оуставь въ 470) пѣни 471) и въ 472) ꙗдени 473) оуписахомь 474) мольбоую молим 475) се, 476) ꙗко да бꙋдеть 477) непрѣтворьнь 478) раѕвѣ аште въ 479) болѣѕнь падаєть. 480) то єлико 481) крѣпость можеть. О питии 482) и 483) ꙗденїи, 484) аштє слꙋчит се 485) нѣкоемꙋ 486) любимомꙋ 487) пришьствїє 488) на оутѣшенїє 489) ти тогда 490) раѕараєть 491) се пость 492) раѕвѣ срѣди 493) и петька. О свободѣ же мѣста того 494) ѕаклинаю 495) господемь нашим Іисꙋсь 496 Христомь 497) и прѣсветою его 498) матерїю 499) ꙗко же писахомь 500) ѕдѣ 501) да не бꙋдеть 502) потворено аште 503) кто 504) сїє 505) прѣтворить, 506) и смꙋштать 507) иметь живꙋштаго 508) въ 509) семь мѣстѣ, 510) или

уто 511) **въζымать** 512) **нмать** 513) **еже** 514) **есть** 515) **въ** 516) **мѣстѣ томь, нли оть книгь** 517) **нли оть їконь** 518) **нли нио** 519) **уто** 520) **годь** 521) **вядеть** 522) **оу-мѣсте** 523) **томь** 524) **проклеть бяди** 525) **н ζавѣζань** 526) **оть светыє** 527) **н животворештїє** 528) **тронцє** 529) **отьца н сына н светаго** 530) **дяха** 531) **н мною грѣшннмь** 532) **н да не вядеть** 533) **проштень прн семь вѣцє** 534) **н вядяштемь.** 535) **Сего радн пнсахь** 536) **н подьпнсахь** 537) **своє** 538) **роукопнсанїє.** 539) 540) **ѕ ҂ ζ** (6707 = 1199.

У овијем примједбама б. значи биоградски рукопис; а Д. Даничићево поправљено издање у „Kniževniku III."

1) Д. **ь** међу **д.** и **н.** б. . послије ове ријечи. 2) Д. **ь** уметнуто међу **к** и **с.** 3) Д. **н** додато пошљедњем слогу и, ; послије ове ријечи. 4) б. и Д. **ıако оубо.** 5) б. **вещаеть,** Д. **вѣштаıеть.** 6) б. **ы** на крају, Д. **ын** 7) Д. : 8) б. без интерпункције. Д. , . 9) б. и Д. **ы**, б. без интерпункције, Д. , . 10) б. и Д. **оү.** 11) б. и Д. **ь** међу **в** и **ζ**, и **н** међу **ζ** и **д.** 12) б. и Д. **нже.** 13) б. и Д. **є** међу **к** и **ш**, Д. **н** додато крајњем слогу. 14) Д. **н**, на крају., б. без интерпункције. 15) б. и Д. **ы** међу **л** и **ш.** 16) б. . , Д. , . 17) б. **оү** на крају, Д. **ь** међу **к** и **с** и на крају **оү** 18) б. и Д. **оү** на крају. 19) б., Д. без интерпункције 20) б. **є**, Д. **ıє.** 21) б. . , Д. без интерпункције. 22) Д. **ь** уметнуто међу **с** и **н** и **н** међу **ы** и **м.** 23) б. **ы** међу **н** и **м**, Д. **ь** уметнуто међу **с** и **н** и **н** међу **ы** и **м.** 23) б. **ы̑** међу **н** и **м**, Д. **ь** уметнуто међу **к** и **н** и **н** међу **ы** и **м** 24) б. **я.** 25) б. и Д. **оү** 26) б. **є** у почетку, Д., послије ове ријечи. 27) б. **їє**, Д. **ıє** на крају. 28) б. и Д. **ıа** на крају. 29) б. и Д. **лю-кима.** 30) б. без интерпункције. 31) б. **є** у почетку. 32) Д. **ıє** на крају. 33) б. . 34) Д. , . 35) Д. без интерпункције. 36) б. . , Д.; . 37) б. и Д. **а** додато. 38) б. и Д. **ы**

међу г. и б, б. є међу а и т. 39) б. и Д. оу међу р и д. 40) Д. ню на крају. 41) б. . Д., 42) б. а међу и и ч, Д. ь међу и и ч и међу ч и и. и ю на крају. 43) Д. и додато послије ы. 44) б. възданїа, Д. въздание. 45) б. и Д. ь уметнуто међу в и с. 46) б. и на крају, Д. ь уметнуто међу д и и и два и на крају. 47) б. ѣ међу и и н, Д. ь додато међу и и и. 48. б. и Д. и нема. 49) Д. ь уметнуто међу с и и 50) б. ы на крају, Д, ыи. 51 б. и на крају, Д. ьги. 52) б. подвизанїє, Д. ню на крају. 53) Д. доуховьною. 54) б. ъ. 55) Д. є међу в и т. оу на крају. 56) Д. о у почетку. 57) б. богонзьбраннаю, Д. богонзбраню. 58) б. и међу и и м, Д. ыи. 59) б. ы на крају, Д. о у почетку и ы на крају. 60) б. и Д. оу у сриједи. 61. б. ъ. 62) Д. доуховьномоу. 63) б. и Д. тѣмьже. 64) б. ., Д. без интерпункције. 65) Д. , . 66) Д. ю у почетку. 67) б. и Д. оу у сриједи, и на крају. 68) б. и Д. нема устроити. 69) б. и Д. оусьтворихь. 70. б. оу на крају, Д. о у почетку и оу на крају. 71. б. и Д. оу у сриједи. 72) б., 73) Д. ю на крају. 74) б. єє на крају, Д. єю на крају. 75) б. и на крају. 76) б. и Д. ню на крају, Д. без интерпункције. 77) б. ѡбыщаго, Д. обыштаго. 78) Д. аа у сриједи. 79) Д. ню на крају. 80) Д. ню на крају. 81) б. є међу д и ю. 82) б. и Д. и у почетку и оу у сриједи. 83) Д. ь међу в и с. 84) б. їа на крају, Д. ню на крају. 85) б. и Д. же 86) б. и Д. и уметнуто међу оу и ж. 87) б. в у почетку. 88) б. ь међу з и м, Д. ь међу л и в и ню на крају. 89) Д. аа у сриједи. 90) Д. ь додато међу в и и и аа међу и и г. 91) б. и Д. о на крају. 92) б. и Д. в једно и без интерпункције. 93) б. и Д. вь жилиште и без интерпункције. 94) б. и Д. гласоу. 95) Д. : 96) б. и Д. ѣ међу д и ж. 97) б. и Д. нема бо. 98) Д. ю у почетку. 99. б. ыє на крају, Д. ню на крају. 100) Д. ь. 101) Д. ю на крају. 102) Д. юсмь. 103) Д. ню на крају.

104) Д. ь. 105) Д. ю у почетку. 106) Д. **о** у почетку. 107) б. **нѡ**, Д. **но** у сриједи. 108) б. и Д. **н** у почетку. 109) б. **о** на крају, Д. **лл** у сриједи и **о** на крају. 110) б. и Д. **н** међу **т** и **ρ**, б. . послије ове ријечи, Д. , . 111) б. **нѣкто**, Д. **ь** додато међу **к** и **т**. 112) Д. **нѥ** на крају и без интерпункције. 113) б. и Д. **є** међу **м** и **т** 114) б. **ъ** међу **с** и **м**, Д. **ь** и **ѹ** међу **м** и **ш**. 115) Д. **лл** у сриједи. 116) б. **ъ** послије **к** 117) Д. **нн** на крају. 118) б. и Д. без интерпункције 119) Д. **лл** у сриједи. 120) Д. **ь** уметнуто међу **ϒ** и **т**. 121) б. **є** међу **л** и **т**, Д. **ь** на крају. 122) Д. **нн** на крају. 123) Д. без интерпункције. 124) б. **ѡвоціє**, Д. **о** у почетку, и , послије ове ријечи. 125) б. и Д. **є** међу **м** и **т**. 126) Д. **н** међу **т** и **ρ**. 127) Д. , б. без интерпункције. 128) б. и Д. **н** у почетку. 129) Д. , . 130) б. **ъ**. 131) б. **є** међу **л** и **т**. 132) Д. **н** међу **т** и **ρ**. 133) б. и Д. **ѹ** на крају. 134) б. и Д. без интерпункције. 135) Д. ; . 136) Д. **о**. 137) Д. **ь** уметнуто међу **к** и **с**. 138) б. **ь** уметнуто међу **ζ** и **л**, Д. **ь** само међу **в** и **ζ**. 139) б. и Д. **н** у почетку и **ѹ** на крају без интерпункције. 140) б. и Д. **ь** међу **к** и **с**. 141) Д. **нн** на крају. 142) б. и Д. **ѹ** у сриједи. 143) Д. **лл** пред пошљедњијем слогом. 144) б. и Д. **ь** 145) б. **їн**, Д. **нн** на крају. 146) Д. , . 147) б. и Д. **ь**. 148) Д. , . 149) б. и Д. **ю** у почетку. 150) б. **ѡскоудѣють вы**; тако и Д. са разликом **о** у почетку. 151) б. и Д. **ѹ** међу **м** и **к** и **ы** на крају; Д. , . 152) б. и Д. **нн** 153) б. **ϒвлнаць**, Д. **ϒваньць**. 154) Д. , . 155) б. и Д. **ѹ** на крају. 156) б. и Д. **ѹ** на крају. 157) б. и Д. **попаϒє**. 158) б. и Д. **тє** на крају. 159) б. и Д. **к**. 160) Д. **ю** у почетку. 161) Д. **о** у почетку. 162) Д. **ю** међу **о** и **н**, и без интерпункције. 163) б. и Д. **ь**. 164) б. **їн** на крају. 165) б. и Д. **ть**. 166) б. **ѣ** међу **ρ** и **к**, Д. такође **ѣ** и **ю** међу **л** и **т**. 167) Д. **ю** међу **о** и **г**. 168) б. и Д. **ѣ** међу **ρ** и **м**. 169) б. и Д. **ы** на крају.

170) Д. **о** у почетку. 171) б. **ь** међу к и **ѡ**. 172) б. г Д. **ы** међу в и в, Д. **ю** међу л и т, и: послије ове ријечи 173) б. **сьвлкоуплает**, Д. **сьвькоуплаюєть**. 174) б. и Д. **и** у почетку и **оу** међу г. и м. 175) Д. **ла**. 176) б. и Д. нема **того**. 177) б. и Д. **и** међу **т** и **р**. 178) Д. **ь**. 179) б. нема **ь**, Д. **ь**. 180) Д. **ню** на крају и , послије ове ријечи. 181) б. и Д. **изкираютъ**. 182) б. и Д. **оу** међу **м** и **ю**. 183) б. и Д. **ꙗ** међу **о** и **ꙁ**, Д. , послије ове ријечи, б. без интерпункције. 184) Д **ю** у почетку. 185) б. и Д. **ь**. 186) б. **їи** на крају. 187) Д. , . 188) б. и Д. **оу** међу **в** и **д**. 189) Д. **ь** уметнуто међу **к** и **т**. , б. и Д. без интерпункције. 190) б. и Д. **игоумень**, Д. без интерпункције. 191) Д. **ь** уметнуто међу **в** и **ш**. 193) б. и Д. **оу** на крају. 194) б. и Д. **оу** на крају 195) б. и Д. **оу** на крају, б. . послије ове ријечи. 196) б. **є** међу **л** и **т**. Д. **ы** међу **с** и **л** и **ю** међу **л** и **т**. 197) б. и Д. **ь**. 198) Д. , . 199) б. и Д. **ть**. 200) б. и Д. **ь** међу **к** и **с** и **оу** на крају. 201) б. и Д. **оу** на крају. 202) Д. **о** у почетку. 203) Д. **ню** међу **л** и **ю**. 204) б. **ѡ** међу х и **м**, Д.; послије ове ријечи. 205 б. **ы** међу **т** и **р**. 206) б. и Д. **и** у почетку и **оу** међу **г** и **м**. 207) Д. **ю** међу **о** и **р**. 208) Д. **о** у почетку. 209. б. **и** међу **л** и **ѡ**, Д. **но**. 210) Д.;. 211) б. и Д. без интерпункције. 212) Д. **ю** међу **ꙗ** и **т**. 213) б. **нѣкто**, Д. **ь** уметнуто међу **к** и **т**. 214) б. **їи** на крају. 215) Д. без интерпункције. 216) б. и Д. **боудє**. 217) Д. **доуховьнаго**) 218) б. и Д. **Сии жє**. 219) б. и Д. **ꙗ** међу **л** и **ю**. 220) б. и Д. **ь**. 221) б. **їи** на крају. 222) Д. , . 223) б. и Д. **и** међу **ж** и **т**. 224) б. и Д **ь**. 225) б. и Д. **ю** међу **и** и **и**, б. без интерпункције, Д.: 226) б. и Д. „**вь**“ нема. 227) Д. **ь** уметнуто међу **л** и **и**. 228) Д. **оу** на крају и послије ове ријечи без интерпункције. 229) Д. без интерпункције, б. . 230) б. . Д. без интерпункције. 231) б. **їи** на крају, Д.; послије ове ријечи. 232) б. **ъ**. 233) Д. **ь** уметнуто међу **в**

и **т**, и међу **ρ** и **н**. 234) Д. без интерпункције. 235) б. и Д. и **кь**. 236) б. , Д. без интерпункције. 237) б. и Д. без интерпункције. 238) б. **їн** на крају, Д.; послије ове ријечи. 239) б. **нє**, Д. **нıє**. 240) Д. **ь** уметнуто међу **в** и **с**. 241) б. и Д, **н** на крају. 242) б. **дьннє**, Д. **ıє** на крају. 243) Д. **ıє** у почетку. 244) Д. **ь**. 245) б. и Д. **соүботоү**. 246) б. и Д. **ь**. 247) б. . , Д. без интерпункције. 248) б. и Д. без интерпункције. 249) б. **н** међу **с** и **ρ**, Д. без интерпункције. 250) б. **вса**. 251) б. **аа** и послије ове ријечи , Д. **мѧ**. 252) б. и Д. **н** 253) б. и Д. **ь**. 254) Д. **нıє** на крају. 255) б. **ъ**. 256) б. и Д. **ь** на крају. 257) б. и Д. **жє**. 258) б. **ы** на крају, Д. **ын** и без интерпункције. 259) б. и Д. **ь**. 260) б. и Д. **оү** у сриједи и на крају. 261) б. и Д. **ь**. 262) б. , . 263) Д. без интерпункције. 264) б. и Д. **а** на крају. 265) б. и Д. **оү** међу **к** и **ш**. , Д. , послије ове ријечи. 266) б. **а**, Д. **ь**. 267) б. и Д. **ныı**. 268) б. и Д. без интерпункције. 269) б. и Д. без интерпункције. 270) б. и Д. **ь**. 271) б. и Д. **оү** на крају. 272) б. и Д. **ь**. 273) б. и Д. **ь**. 274) б. **ω** међу **х** и **м**., Д., послије ове ријечи. 275) б. и Д. **оү** међу **в** и **д**. 276) б. и Д. **ь**. 277) б. и Д. **ь** 278) б. и Д. **ь**. на крају. 279) Д. **ь**. 280) Д. **ын** међу **т** и **ш**. 281) Д. **о** међу **л** и **м**. 282) Д. **ıє** у почетку 283) б. и Д. **н** 284) б. и Д. **ь**. 285) б. и Д. **ннє** 286) б. и Д. **ѣ** међу **ρ** и **п**. 287) Д. **о** међу **х** и **м**. 288) б. **пѣтн**, Д. **нн** на крају. 289) Д. **ь** на крају. 290) б. и Д. **снко**. 291) б. . , Д. : 292) б. **ь** међу **ρ** и **н**, и **а** на крају, Д. **ь** такође и **ıа** на крају. 293) б. **а** на крају, Д. **ь** међу **ρ** и **н**, и **ıа** на крају, и без интерпункције. 294) Д. **ıє** у почетку. 295) Д. **о** у почетку, и ; послије ове ријечи. 296) Д. без интерпункције. 297) б. **поєт**, Д. **поıєть**. 298) Д. **т** међу **а** и **н**, б. , , Д. без интерпункције. 299) б. **ѱалтнра**, Д. **псалътнра**. 300) Д. **ь** међу **ρ** и **н**. 301) Д. **ь**. 302) б. и Д. **оү** на крају. 303) Д. **ıє** у почетку, и , послије ове

ријечи, б. . 304) късkрьбѣхь нема ни у б. ни у Д. 305) б. и Д. без интерпункције. 306) Д. тропарии. 307) Д. ь уметнуто међу ꙁ и и, и: послије ове ријечи. 308) б. и Д. оу међу в и ю. 309) б. и Д. оу на крају. 310) Д. ь. 311) Д. ѥ међу и и ю. 312) б. ы међу т и р. Д. псалтира и; послије ове ријечи. 313) б. третнєнже, Д. ѥ пред пошљедњијем слогом. 314) б. и Д. ѣ на крају и без интерпункције. 315) б. и Д. на шестон без интерпункције. 316) б. и Д. декетон и без интерпункције. 317) б. пѣвлемь, Д. ѥ међу а и м. 318) б. , Д. . 319) Д. т. међу а и н, и ы на крају. За тијем: б. ѱалтира, Д. пс у почетку. Ове ријечи нема на надвратнику. 320) Д. ь. 321) б. мѣтанїамь, Д. ню међу н и м, и н на крају. 322) б. ы међу в и ѵ. Д. о у почетку и ы међу к и ѵ. 323) б. и Д. о на крају, б. . послије ове ријечи, Д.; 324) б. нема ь, Д. ь. 325) б. и Д. без интерпункције. 326) б. и Д. ь. 327) б. їн међу р и д, Д. ни међу р и д, и ѣ међу д и т. 328) Д. ь на крају. 329) б. , Д. . 330) б. л на крају и послије ове ријечи , Д. нѥ и; 331) Д. ь уметнуто међу н и ѵ, и међу в и ш. 332) б. псалѡмь и послије ове ријечи , Д. ь уметнуто међу л и м и , . 333) Д. ь уметнуто међу к и ш и оу на крају. 334) б. аллїлоуги, Д. ллилоуги и , послије ове ријечи. 335) б. , Д.: 336) Д. нѥ на крају и , послије ове ријечи. 337) б. и Д. ь. 338) Д. ь уметнуто међу р и н. 339) б. и Д. въоутрьнни нема. 340) б. и Д. ь, 341) Д. мєтємонѣ и без интерпункције. 342) б. и Д. ь. 343) б. ы међу т и р, Д. пс у почетку и ь међу л и т, и без интерпункције. 344) б. и Д. ь. 345) Д. без интерпункције. 346) б. и Д. ь. 347) б. оу међу л и н, Д. оу и ь уметнуто међу т и н и; послије ове ријечи. 348) б. и Д. ь. 349) б. и Д. а уметнуто међу с и к. 350) б. оу међу л и ж, Д. оу и ь међу ж и в. 351) б. н на крају, Д. ь међу с и в и н на крају. 352) б. оу на крају, Д. ь уметнуто међу н и ц

и **оү** на крају. 353) б. и Д. **ѣ** међу **д** и **р**. 354) Д. **ѥ** међу **л** и **т** и **ь** на крају, и: послије ове ријечи, б. . 355) Д. , . 356) б. и Д. без интерпункције. За тијем: б. и Д. и **благослови ны**. Ово нема на надвратнику. 357) б. , Д. 358) Д. **ни** на крају. 359) б. **оү** међу **л** и **н**, Д. **оү** и **ь** међу **т** и **н**. 360) Д. **ѥ** међу **л** и **т** и **ь** на крају. 361) б. и Д. **ь**. 362) Д. **ь** уметнуто међу **к** и **в**, и без интерпункције. 363) б. и Д. **ь**. 364) б. , Д. . 365) Д. **т** међу **л** и **н**, и **ы** на крају. 366) б. и Д. **молбынь** нема. 367) Д. , . 368) Д. **ь** уметнуто међу **ѵ** и **т**. 369) Д. **о** у почетку и **ѥ** међу **л** и **т**. 370) Д. **пс**. у почетку. 371) Д. **ь** нема и без интерпункције. 372) б. и Д. **ь**. 373) б. и Д. без интерпункције. 374) б. и Д. **ь**. 375) Д. , . 376) Д. **ню** на крају. 377) Д. **ѥ** међу **л** и **т**, и **ь** на крају. 378) б. **ы** међу **т** и **р**, Д. **пс** у почетку и **ь** уметнуто међу **л** и **т**. 379) б. и Д. без интерпункције. 380) Д. **на** нема. 381) б. и Д. **ь**. 382) б. и Д. **оү** у сриједи и на крају. 383. б. и Д. **ь** на крају. 384) Д. **ѥ** међу **л** и **т**. 385) б. **ы** међу **в** и **ѵ**. , Д. **о** у почетку и **ы** међу **в** и **ѵ**. 386) б. и Д. **нню** на крају, Д.; послије ове ријечи. 307) Д. **ѥ** међу **л** и **м**. 388) б. и Д. **агрипиним**, и, послије ове ријечи. 389) Д. **ь** уметнуто међу **к** и **ш**. 390) Д. **трисвето**. 391) б. и Д. **оү** међу **л** и **н**, Д. , послије ове ријечи. 392) Д. **ѥ** међу **о** и **м**. 393) б. **агрипиїнне**, Д. **агрипинѥ** и послије ове ријечи. 394) **ѵьтеть се**. 395) Д. **тетрыєвлньгелна**. 396) б. **една**, Д. **ѥдьна**, и; послије ове ријечи. 397) б. и Д. **оү** међу **в** и **д**. 398) Д. **ь** уметнуто међу **ж** и **н**. 399. Д.; 400) б. и Д. **н**. 401) б. **ь** на крају, Д. **ѥ** међу **л** и **т**, и **ь** на крају. 402) Д. **ь** уметнуто међу **ж** и **в**. 403) Д. без интерпункције. 404) Д. **ь** уметнуто међу **в** и **ш**. 405) б. и Д. **шести**. 406) б. и Д. **псальмѣхь**, Д. , послије ове ријечи. 407) б. и Д. без интерпункције. 408) б. и Д. **ь** уметнуто међу **к** и **ш**. 409) Д. **т** међу **л** и **н**. 410) б. и Д. **ѵеткрьтоу**, б. , послије ове ријечи, Д. без интерпункције.

За тијем у оба **катисмоу**. 411) б. и Д. **є** на крају. 412) б. и Д. нема **непороунн**. 413) Д. **ь**. 414) б. **нє**, Д. **нє** међу **т** и **м**, и: послије ове ријечи. 415) **аньгельскыи**. 416) Д. **ь**. и; послије ове ријечи. 417) б. **ω** међу **т** и **м**. 418) б. **сѣдалиє**, Д. **ь** уметнуто међу **л** и **н**. б. . , Д. , послије ове ријечи. 419) б. и Д. **по том**. 420) Д. **ь** уметнуто међу **ѵ** и **т**, и **нє** на крају, и, послије ове ријечи. 421) б. и Д. **и** пред **по сємь**. 422) Д. **нє** на крају, б. . послије ове ријечи. 423) б. **всє**, Д. **вьсє**, 424) Д. **нє** на крају, и, послије ове ријечи. 425) Д. **єваигєлиє** и, послије ове ријечи. 426) б. и Д. **и** нема. 427) Д. **єваньгєлию**. 428) б. и Д. **ь** међу **в** и **с**, Д. **нє** на крају. 429) б. **ы** на крају. 430) Д. **ꙁа єдьно**. 431) Д. **є** међу **о** и **т**. 432) Д. **є** у почетку. 433) Д. **вьскрьсьнь**, б. без интерпункције. 434) б. **ы** међу **в** и **ѵ**, Д. **о** у почетку и **ы** међу **к** и **ѵ**, и, послије ове ријечи. 435) б. и Д. **оу** на крају. 436) б. и Д. **иномь** нема; него: **и по томь**. 437) б. **свршаєт сє**, Д. **свьршаєть сє**. 438) б. и Д. **и** пред **подобаєть**, Д. **є** међу **а** и **т**. 439) б. **ы** међу **т** и **х**, Д. **ы** и **ь** на крају. 440) б. **ы** међу **и** и **х**, Д. **ь** међу **ж** и **с** и међу **в** и **н**. **ын** међу **и** и **х**, 441) б. **оу** међу **т** и **р** и **а** међу **ї** и **х**, Д. такође **оу** и **ıа** међу **г**. и **х**. 442) б. и Д. **оу** на крају. 443) б. и Д. **слоужєть сє**. 444) Д. **ь**. 445) б. **жє** на крају, Д. **є** међу **ы** и **ж**. 446) б. **ы** међу **к** и **є**, Д. **ынє** на крају. 447) б. **д**. међу **ꙁ** и **н**. , Д. **дь** међу **ꙁ** и **н**., б. послије ове ријечи, без интерпункције. 448) Д. **є** међу **а** и **т**. 449) Д. **ь** међу **с** и **к**, б. . послије ове ријечи. 450) б. и Д. **ь**. 451) б. **н** на крају. Д. **ин**. 452) б. **н** на крају, Д. **ь** међу **в** и **д** и **и** на крају. 453) б. **ω** међу **н** и **шт**, Д. **ь** уметнуто међу **т** и **н**, б. . послије ове ријечи, Д. , . 454) Д. **є** међу **л** и **м** и **є** на крају; б. и послије ове ријечи. 455) Д. **ь** уметнуто међу **к** и **д**. 456) б. без интерпункције, Д. , . 457) б. и Д. **ь**. 458) Д. , послије ове ријечи. 459) Д. **оу** међу **д** и **х**. 460) б. и Д. **ь**

међу к и д и без интерпункције. 461) б. и Д. ь међу л и т. 462) б. и Д. ь уметнуто међу шт и и, Д., послије ове ријечи. 463) Д. ь уметнуто међу к и д, б. и Д. , послије ове ријечи. 464) б. и Д. ь на крају. 465) б. є на крају, Д. ь уметнуто међу с и и и є на крају. 466) б. їа на крају, Д. иа 467) Д. ь међу с и в. и , послије ове ријечи, 468) б. и Д. оу међу к. и д. 469) б. сїи же, Д. сии же. 470) б. и Д. ь. 471) б. пѣти, Д. ии на крају. 472) б. и Д. ь. 473) б. їи. 474) б. ω међу х и м, Д. , послије ове ријечи. 475) Д. ь на крају. 476) б. . 477) б. и Д. оу међу к и д. 478) б. и Д. є међу р и и., Д. , послије ове ријечи. 479) б. и Д. ь. 480) б. и Д. выпадеть, б. . , Д. , послије ове ријечи. 481) б. є у почетку 482) б. пити же. Д. ии на крају. 483) б. и Д. о. 484) Д. ии на крају. 485) б. оу међу л и ү, Д. ь уметнуто међу с и л, оу у сриједи и ь на крају. 486) б. и Д. нѣкомоу. 487) б. и Д. любикомоу, б. код те ријечи на страни м, као поправка. 488) Д. иє на крају. 489) Д. иє на крају. 490) б. и Д. да. 491) Д. ю међу л и т и ь на крају. 492) Д. , послије ове ријечи. 493) б. и Д. ы на крају. 494) б. . послије ове ријечи. 495) б. и Д. а међу и и ю. 496) Д. и у почетку и оу међу є и с. 497) б. . послије ове ријечи. 498) Д. ю у почетку. 499) Д. ию на крају. 500) б. ω међу х и м. 501) б. без интерпункције, Д. , послије ове ријечи. 502) б. и Д. оу међу к и д 503) б. и Д. ли. 504) Д. ь уметнуто међу к и т. 505) Д. иє на крају. 506) Д. и на крају. 507) б. ъ међу с и м, и оу међу м и шт, Д. ь међу с и м, и оу међу м и шт, Д. ь међу с и м, и оу међу м и шт, и и у оба на крају. 508) б. оу међу к и шт, Д. оу такође и ал међу т и г. 509) б. и Д. ь. 510) б. и Д: мѣстѣ семь, б. . послије ове ријечи. 511) Д. ь уметнуто међу ү и т. 512) б. и Д. оу у почетку, и и међу ҁ и ш и на крају. 513) б. и Д. є међу м и т, Д. , по-

слије ове ријечи. 514) Д. ѥ у почетку. 515) Д. ѥ у почетку. 516) б. и Д. ь. 517) б. . послије ове ријечи. 518) б. и Д. и у почетку, Д. без интерпункције послије ове ријечи. 519) Д. , послије ове ријечи. 520) Д. ь уметнуто међу ѵ и т. 521) б. и Д. годѣ нема. 522) б. и Д. оу међу в. и д. б. ѣ међу д и т, Д. є међу д и т. 523) Д. ѣ на крају. 524) б. . , Д. , послије ове ријечи. 525) б. и Д. оу међу к и д. 526) б. и Д. ꙁавеꙁать, б. . послије ове ријечи. 527) Д. ѥ на крају. 528) Д. єѥ на крају. 529) Д. , послије ове ријечи. 530) Д. лл међу т и г. 531) Д. оу међу д и х, и, б. послије ове ријечи. 532) Д. ь уметнуто међу ш и н, и и међу ы и м. 533) б. и Д. оу међу к и д, 534) б. ин вьсїємь вѣцѣ, Д. иѥ међу с и м. 535) б. и Д. инвь боудєштємь. 536) б. и Д. вь 537) б. и Д. си. 538) Д. ѥ на крају, и без интерпункције. 540) б. въ лѣто, Д. вь лѣто и ѕ ҂ ꙁ. — б. късѣхь послѣдни Сава грѣшны. Д. вь сѣхь послѣдьнии Сава грѣшьныи.

На надвратнику нема овога потписа, који се находи на пергамену, на којем је написан овај типик, и чува се у Карејама, као што сам то већ споменуо.

III.

УПУТАК, КАКО ВАЉА ЧИТАТИ ПСАЛТИР, ОД СВ. САВЕ СРПСКОГА.

У србуљи, која је споменута, код Савина карејског типика, као својина српског ученога друштва, под Н° 51, нашао сам упутак, како ваља читати псалтир преко седмице. Упутак је преведен с грчкога; а превео га је св. Сава српски; о чему има довољно доказа у самоме упутку. С тога је за историју српске књижевности од не мале вриједности.

За чудо, како није спазио овај упутак Даничић, који нам је изнио обилно благо из српскијех књижевнијех старина у својем рјечнику. Толико зачудније, што је овај упутак у србуљи одмах иза типика карејскога, и, што је била дуго времена у рукама, које су с неописаном истрајношћу исписивале српске књижевне старине! —

Тако је исто ова књижевна радња св. Саве умакла неопажена и осталијем стручницима српске старе књижевности. А јамачно се ни данас не би за њу знало, да нијесам имао потребу, да упоређујем типик Савин онај с надвратника у његовој цркви у Карејама с овијем у рукопису и Даничићеву издању у „Književniku III“. Та ме је намјера на ову старину намјерила.

Упутак је овај преписан онога времена, кад је и типик Савин; јер га је исписала иста рука, једнакијем мастилом, која је — и поменути типик. Али је преписивач онаказио „Упутак“, недржавши се вјерно оригинала Савина ни у језику, ни у правопису!

Штета! што преписивач није споменуо: ни матицу, из које је преписао, ни мјесто, ни годину! Иначе има заслуге, што нам макар и овако исквареcу сачува ову књижевну радњу нашег српског Светитеља, за коју се до сада није знало.

Исписао сам га тачно онако, како је у србуљи; са скраћеницама, интерпункцијом, и ортографијом. Никакве друге промјене нијесам учинио, осим, што сам састављене ријечи одвајао, и властита имена писао крупнијем словима.

Сказь хотѣщюм оу дрьжати ѱалтирь сь.(1)

Бгоноснїи и прѣблаженныи и прѣпобныи ѡци наши. всемоу мироу свѣтила. земалныи агглы, нбныи члци. испрьва ѿ стго дха прѣданїа иночьствовати навыкше. и блгтїю бжїею просвѣтише се. и хва вьселикше вь прѣкраснїе их дше. чтаго ради житїа их. на дїавола побѣдоу показаше. и того многыми искоушенїи ражигаемїи. и ѡделевше емоу, паче злата искоушена сїаю. и паче снѣга оубѣлише се. и невещьствьна злата крилѣ мысльнѣи выперивше на нба вьзлетевше. іако бгопарнїи ѡрли. нам ѡставивше оуставь бгопрѣданнаго пѣнїа их. и оумилѣнїе молитвы, иже же га млтива себѣ сьтвориле. Ѻвы бо их часы сь межоучасии поахоу и сь млтвами. и сьставивше изборнїе ѱалмы сь млтвами. и нарекоше книгы тїи часословьць.

Дроузыи же единь ѱалтырь без млтвь поехоу. ини же подвижнеиши соуще. сь млтвами ѱалтырь оуставивше поехоу. и стихы покаанны и тртое сь поклонениемь. таже ѱалтырь сь е·:·

Да боудетже вѣдомо вьсакомоу хотѣщюмоу дрьжати ѱалтырь. сь. да поеть заоутрьню, и часы и вечрню. ѡбычно без межоучасы и без млтвь. нь се емоу боуди за все то. ѿпѣвь медимонь вьсь до невидимых врагь моих. и невиди-

---

(1) Крупна црвена слова.

мыи̇ врагъ мои̇ рекъ. и̇ ꙗко страшнъ соудъ. и̇ непостидноую.
та҃, г҃и помꙋ҃лоуи, м҃. та҃, пріидете поклонимсе, г҃щ та҃,
помꙋ҃лоуи ме в҃е. по тиⷨ каниⷩ҃ с҃тѣи вцⷭ҇и, пиⷭ҇ напрѣдь.
та҃, слава вьвышныⷯ. тропрѣ. та҃, мл҃твоу, г҃и г҃и избавлꙗи наⷭ. пиⷭ҇ послѣди. та҃, г҃и помꙋ҃лоуи, м҃ а҃ще ли е҃
пиⷭ҇, и҃. и потоⷨ, пріидете поклонимсе г҃щ и̇ тако начни
бл҃жень моужь. разоумно а̇ не брьзере. и̇ кончавь прькоу
кадꙋ҃ и̇ та҃ алꙋ҃ꙗ. г҃щ та҃, сты҃ б҃е. прѣстаа тр҃ице. ѡ҃че
нашь. и̇ г҃леть трис҃тое, поклони се, д҃. та҃, поклонна два҃,
і̇бо. та҃. л҃г, на редоу. та҃ г҃и помꙋ҃лоуи м҃. а҃ще ли е҃
пиⷭ҇, и҃ ∴ и̇ поклони се г҃щ г҃лкыⷨ. пріидете поклоним се, г҃щ
та҃. в҃. кд҃а. тако пои̇ елико ти мощно. и̇ почивѣ мало. и
начни полоунощницоу. Бл҃жены непорочны. и̇ поскончаныⷯ полоунощници. ѿпои̇, ѕ҃, кадꙋ҃змь. и̇ сьтворь ѿ поуⷭ, бл҃годарикь г҃а. и покоиⷨ вькоуси законьно. и̇ пакы вьставь прѣ
злоутрьнꙗ. и ѿпои̇, ѕ҃, ѡ҃камь, твореще поклони и̇ трис҃тое
и̇ прочаа ꙗкоже оу прькои̇, кадꙋ҃зме писаⷯ. и̇ по тоⷨ пои̇ злоутрьнꙗ. и̇ что ти извоудеть ѿ ѱалтира, то изглаи вь дн҃е
а҃ще ли работоу коую работаⷨ. нощь починоути хощеши. то
поиѣ, г҃ кадꙋ҃змь нощїю и̇зг҃ли, а҃, г҃, дньꙗ. а̇ не мозы
ѡ̇ставити правила сего. нь на нощ и̇ днь ѱалтирь да и̇спѣваеши. а̇ще же врате еси бьдрь. и разоумѣеши ꙗко г҃ь
даеть ти силоу и̇ крѣпость на славословїе его. и̇ оуспѣеши
и̇зглати и̇ вьсь прѣже пришьствїа свѣтоу, и̇ли прѣже кон-
чанїа дн҃е. то пакы заи̇ди и̇ почни и̇ и̇спльни. ѱалтырь бо
некончаетсе николиже. и̇ а̇ще кь оуставлѥномоу ты приложиши.то ѿ г҃а соугоубоу мьздоу прїимеши ꙗко петь таланть ѿ нѥго прїимь, десеⷮ емоу вьдаси. то тоу вь
прилѣжаны твоемь, и мене грѣшнаго помени мниха Савоу. да твоиⷨ сьврьшенїемь, мои̇ недостьтькь напльнитсе.
А҃зь бо грѣшнии прѣписаⷯ ѱалтырь сь. похваляе стыⷯ
ѿць бьдрое и̇ дльготрьпеливое житїе. вьоже похоулꙗю немощь. и̇ ѡ̇каꙗнноую лѣноⷭ. и̇ слнноую теготоу. А҃ще ли еси

брате лѣнивь иноже и азь. нь ѡвачe вьспрѣни. и помысли дары иже ѡбѣща гь даровати любещимь его. и троужавшимсе его ради. вѣща бо бжтвны апль. иже око не видѣ ни оухо слыша, ни на срце чвкоу не вьзидоше. иже оуготова гь любещим егѡ. тамо бо желают и агглы приникноути. и пакы вѣща. нѣсть сав.... мира сего, провиа боу-щаго вѣка слави, такожде оубо и моуки сего свѣта ничтоже соуть при ѡнѣх. трѣпещет бо их рече и самь сатана. вѣси же любимиче. яко пострадавши чть и слава. а лѣнивимь и непотрѣбнымь по покои телѣснемь моука вѣчнаа. И сиа вса расмотривь. и о гѣ оукрѣпивсе, стани крѣпко на лѣности. и начьнь оуставь свои и кончаи. да приимеши мьздоу вѣчне. Аще ли и велми сьнивь ѡбьеть еси. то понѣ нощїю аще и мало начни елико можеши. оутрѣ все испльниши. вѣща бо Двдь. твои ест днь и твоа ест нощ. тькмо ты не ѡстави правилоу своего. по ѱалтырь днем и нощїю да испльниши. млть гниа поможет ти : —

Азь же недостоини и лѣниви и хоудии мних Сава. слышавь и видевь ѱалтырь сицеви. грьчьскыи езыкии написань. сжалих се помысливь свое неразоумїе понеже неразоумнь бѣх добрѣ грьчьскы. нь пакы оубоахсе бѣды рава ѡного лѣнивааго скрывшаго талань. и потьщих се бжїею блгтїю, елико ми мощ достиже изложих. и прѣдах вамь истиныи тржникѡ. да вы творите прикоуп.

Сии же оуставь, е днии да дрьжитсе. да се зачинает вь пе вечрь. а вь пек до вечрне да сьврьшаетсе. а вь соуб, и пе да не дрьжитсе. токмо соуботе свитаюши да измльвиши, е, кд. на полоунощници зачнь третїе, д. е. ѕ. з. а вь не свитаюши, дроугое, е. кад. да измльвиш. зачнь, н, д, г, аг вг. а вь днии тькмо часы пои.

IV.

КЊИЖНИЦА ХИЛАНДАРСКА.

Књижница је хиландарска у једној ћелији више коридора опште ручаонице (трпезарија) на првом спрату са западне стране саборне цркве. Та је ћелија доста пространа; али није грађена за књижницу, него је по потреби у њу смјештена. Изложена је опасности од ватре, као што је већ један пут 1722 г. изгорио јужно-источни дио хиландарскијех зграда, или, како Хиландарци веле „махала“. У томе су дијелу биле: еклисијарница и ћелија за архијереје (госте), у којој је управо тога времена сједио босански митрополит, проучавајући старине хиландарске. Једнога дана буде позван од игумана некијех светогорскијех манастира, да им закалуђери неколика „искушеника“; а ватра букне ноћу, и изгори јужно-источни дио Хиландара. У еклисијарници и архијерејској гостинској ћелији изгорјеле су многе старине и хрисовуље, међу којима је и грамата грчко-никејског цара Јована Вата ија о часном „древу“, које је даровао св. Сави српском; и, што је још штетније, изгорјела је историја Хиландара, која је била у тој ћелији на читању босанскога митрополита!

Старци хиландарски причају са сузама о томе несрећном догађају, као и то, да је ту историју писао сам св. Сава српски.

Ћелије су пограђене и поновљене; а историју, старине и хрисовуље бог да прости! —

Књиге су у књижници поређане на полицама без икаква реда. Било је започето нумерисање књига; али је и то недо-

вршено. Ну није никакве штете, јер књиге нијесу сортиране: ни по форматима ни по струкама, нити је нумерисање почето по азбучном реду; него просто, да се зна колико их је на броју! —

Књиге су већином србуље литурђичне садржине, писане и штампане; међу којима су и оне историјске садржине н. п.: животописи: Немање, св. Саве, цароставник и т. д.

Бавећи се 8 дана у Хиландару, оно мало времена, што ми је претицало од онијех послова, ради којих сам ту дошао, употребио сам на прегледање књижнице нахвалице српскијех старина. Али, да се прегледају, проуче и стручно опишу све старине, у Хиландару, не би доста било ни 8 мјесеца, камо ли по неколико часова за то 8 дана.

За пратиоца у Хиландару имао сам оца Јевстатија најинтелиђентнијега члана хиландарског сабора, родом из Бугарске, који се учио у кијевској духовној академији. У прегледању књижнице доста ми је олакшавао, јер као што мало прије рекох, књиге нијесу у реду; те сам му врло захвалан за љубазну услужност.

Књижница је хиландарска најбогатија у рукописнијем јеванђељима на пергамену и хартији. Ја сам их нашао на свијем полицама и на брзу руку прегледао равно 48. Јамачно, има их још у тој гомили по полицама. То је богаство, какво се нигдје ни у једној библиотеци не може наћи. И сва су та јеванђеља српске рецензије, изузевши неколика бугарске. Има их с веома лијепијем арабескама, минијатурама и иницијалима у злату и разнијем бојама.

Србин, кад их види и уједно погледа саборну величанну цркву, не може, да се не усхити неком тајанственом божанском радошћу и да се не диви тој средњевјечној српској умјетности.

Ту је и она дивна завјеса за царске „двери" у саборној хиландарској цркви, коју је везла српска великашица, кћи

Војхне ћесара, а жена деспота Угљеше, позније калуђерица Јефимија. Завјеса је дуга и широка, колико су и царске „двери“; извезена је чистијем златом, сребром и разнобојним свилама на црвеном од тешке свиле атласу. У сриједи је слика Спаситељева; а с једне стране Јован Златоуст; с друге Василије Велики; изнад Спаситеља два анђела држе двије заставе с натписом „ἅγιος“; оба светитеља држе листове у рукама с цитатима из њиховијех дјела; а највећи је и најважнији запис испод ногу спаситељевијех, у којем је између осталога име везиље приложнице и година 1399, кад је завјеса везена. Овај је запис цио штампан у Гласнику V српскога ученог друштва стр. 298—299; за то га овдје и не прилажем.

На тој је завјеси показала Српкиња деспотовица толико дара, и вјештине, да ће вавијек имати велику вриједност у историји српске умјетности.

Отац калуђерице Јефимије, ћесар Војхна управљао је за вријеме цара Душана Драмом и Сијером (Серез) у Маћедонији управо до Солуна; умрьо је између 1357 и 60 г., и сахрањен у Хиландару с десне стране саборне цркве изван до самога зида ондје, гдје је израсла лоза из гроба Немањина прије 6 вијекова, која рађа и сада најдивније грожђе; и о којој се у Хиландару и у опће у Светој Гори причају чудеса.

Послије Војхнине смрти управљао је Драмом и Серезом његов зет најприје ћесар, позније деспот, Угљеша Мрњавчевић и т. д.

Поред све добре воље нијесам могао с краткоће времена да то сакровиште српског књижевнога блага опишем онако, како би задовољило научну потребу. То жалим; али другачије није могло бити.

Барем сам успио толико, да испишем из онијех јеванђеља, у којима сам нашао: записе, године, кад су и гдје писана и имена писаца.

Један је међу тијем записима од не мале вриједности за нашу историју; јер се у кратко описују својства Душанова и границе његове државе.

Јеванђеље је, у којем је тај запис на пергамену, српске рецензије умјетнички написано; а прилог је Хиландару од краља Душана — дакле прије, него што је постао цар. Година, кад је писано, није забиљежена. Али се у запису лијепо каже, да је писано „**господиноу кралю, уетврьтомоу Стефаноу**“; па даље вели: **и въ то лѣто начеть ꙁдати монастырь архангела Михаила вь Призрѣнѣ градѣ**“. Из овога се записа види, да је Душан почео зидати манастир св. арханђела Михаила у Призрену док је још био краљ; а довршио га је, као цар 1348. г.

Писац јеванђеља, укратко описујући у томе запису Душанове врлине, вели да ни један хришћански владалац тога времена није био ни угледнији, ни физично љепши од њега.

А Филип Мезијер, описујући посаобину папину цару Душану, по што се зацарио, између осталог вели: „qui quidem Rex inter omnes homines mundi suo tempore maior erat corpore, et terribilis facie“. (= Тај краљ бјеше већи тијелом од свијех људи на свијету, својега времена, и страшан у лицу)(¹).

Очигледна разлика између нашега домаћега и иностранога писца о Душановој физичкој љепоти: први вели, да је био најугледнији међу свијем хришћанскијем царевима онога доба; а други вели, да је био већи од свијех људи, и да је страшан у лицу.

Ову драгоцјену биљешку писца хиландарскога јеванђеља нашао сам на листу пред почетком јеванђеља Матејева послије предговора и заглавака јеванђељскијех. Писана је истом руком, словима и мастилом, која је писала цијело јеванђеље;

(¹) Гласник XXI стр. 283.

те је за то драгоцјенија; јер је аутентична и писана, у Светој Гори у лаври св. Атанасија атонскога.

Читаоци ће наћи и ову биљешку с осталијем на крају.

Али, како се до сада није знало за њу, и због важности за нашу историју, навешћу је и овдје:

„Сиѩ божьствьнаѩ и прѣблажанаѩ книга рекьше тетраеуаггелъ писа се вь свѣтои горѣ благоучьстивωмоу. и христолюбивомоу. и свѣтородномоу. прѣвысокωмоу. и самодрьжавномоу господиноу кралю, четврьтомоу Стефаноу. ѥмоу же богь подасть по милости своѥи. и молитвами свѣтихь ѥго прѣродитель вь ωбьдрьжаниѥ и вь ωбласть имѣти всоу срьбьскоу ꙁемлю и на Ꙁагориѥ даже до Бдиниѩ. грьчькоу ꙁемлю даже до Мороуньца града, рекьше Христополѩ. на Солоунь и Диωкантию всоу даже до Драча. Се же бысть по дароу божию. добродѣтели ѥго дѣлѩ. милостывь бо бѣѩше паче мѣри, кротькь дольготрьпѣливь. мужьствомь оукрашень и красотою тѣла. ꙗко ни ѥдиномоу таковомоу кьꙁороу бити вь благоучьстывихь царихь. и въ то лѣто началъ ꙁдати монастырь архангела Михаила вь Приꙁрѣнѣ градѣ. на помощь и на спасениѥ да моу ѥсть доуши и тѣлоу егокоу. а хотеще чисти си тетраегуагелъ поминаите прьвореченаго Стефана кралѩ“.

Други запис истога писца на крају овога јеванђеља, који је врло интересан с црквенога гледишта, навешћу заједно с овијем овдје и осталијем на крају међу записима.

Прегледајући у књижници ово обиље српске црквене књижевности, нађох једну србуљу на пергамену црквенога потног пјевања, која је већ позната из Григоровићева путовања и осталијех учениjех походилаца Хиландара. По ка-

рактеру језика и правописа у њој, може се рећи, да није старија од 17. в. Исписао сам из ње једну стихиру с нотама, која се пјева на вечерњи Васкрсења, и коју ћу приложити на крају.

Нађох још једну србуљу по спољашњости тамну и худу, али по унутрашњости садржином сјајну и драгоцјену, коју до сада ни један од ученијех путника, који су прегледали хиландарску књижницу није споменуо. У њој се находи поред осталога и животопис српског до сада мало познатога калуђера Исаије. А од колике је важности, лако ће се појмити и оцијенити, кад се прочита цио, којега овдје прилажем.

Овијем ће се попунити једна велика празнина у нашој црквеној и политичкој историји.

Поред тога у овој је србуљи важно још и ово: осам дијелова Константинове граматике; кратки упутак за правопис; и кратка повијест „**Ѡ писменехь Үрьнориզца Храбра**“; која је до сада позната по бугарској рецензији.

Србуља је на хартији средње 8-не у кожаном повезу без копача. Има 105 листова. Многи су окрзани и сви исцрвоточени по крајевима; а гдјегдје и између редака и слова. Окрњени листови свједоче, да је много читана, а и повезивана више од један пут. Нема имена писчева ни године, кад је писана. Али и осим језика и правописа откривају још и неки дијелови њезине садржине, да није старија од 15 вијека; н. п. правопис Константина Философа, учитеља српскога код деспота Стефана Лазаревића.

На реду је, да изложим у опће њезину садржину; по томе ћу исписати у цијелости: животопис Исаије, осам дијелова граматике, и повијест о словима Црнорисца Храбра.

На листу 1) (црвенијем словима): **мѣсеца їюнїа ві (12) дьнь слоужба прѣподобнаго ѡтьца нашего Петра аѳонь-**

скаго твореніє. Геньнадїа ієромонаха. и доместика. на малєн вечерьнн. стихиры. гласа е҃ (8) ѿ прѣславное: —

На листу 17) **мьсеца тога ӕ҃ı (17) прѣподобнаго и богоноснаго отьца нашего Андонїа великаго. на малѣи вечерьны. стихиры. гласа в҃ (2) егда оть дрѣва.**

На листу 33) **мьсеца тога ӕ҃ı (12) паметь прѣподобнаго отьца нашего Петра, аѳоньскаго стыхь: — имѣеть оубо** и т. д.

Сьи прѣподобныи отьць нашь Петрь. бѣше оубо вь царьство Басїлїа цара грьчьскаго Макєдона. родомь сїи Ивирь. сынь цара ивирьскаго имѣнемь, Барзабаква. и т. д.

На листу 38) **їоунїа. ӕ҃ı (12) житїє и жизнь иже вь свѣтыхь отьца нашего Петра, аѳоньскаго. благослови отьче: —**

На крају ове повијести на листу 69 има тајном буквицом овај запис: **ꙁнєѳs внsлγиꙁвꙁь.** — који сам разријешио = Генадије доместикь.

На листу 70) **осьмь честии слова. єлико глаголємь, и пишемь: —**

На листу 79) **Кγрїлъ философь. Сїа словеса вь кратцѣ изьбраньнаа. оть книгы Коньстантина философа. оучителя срьбьскаго. бывшаго при благочастивѣмь деспотѹ Стефаноу. сыноу стараго кнеза Лазара.**

На листу 87) **о писмєнєхь Чрьноризца Храбра: —**

На листу 90) **мѣсеца аγгоуста к҃а (21) паметь** (овдје једна ријеч изблиједјела) **приснопоминаемаго прѣподобнаго отьца нашего Исаїє** и т. д.

На листу 98) **житїє и жїзнь прѣподобна и богоноснаго оца нашего Фїлотеа иже постившаго се въ аѳоньсцеи горѣ. благослови отьче: —**

Ова је повијест о Филотеју писана брзописом, а једнакијем мастилом као и она о Исаији.

V.

ЖИВОТОПИС СТАРЦА ИСАИЈЕ, КОЈИ ЈЕ ЖИВИО У XIV ВИЈЕКУ.

Исаија се родио у српском Полимљу за вријеме краља Стефана Дечанскога. Отац му је Ђорђе, а мати Калина из реда српске властеле. Научивши га књизи у својем дому и васпитавши у духу властеоском, даду га српском краљу у дворску службу по ондашњем дворском и властеоском обичају.

Нашега је Исаију жеља вукла више манастиру и аскетичком животу, него сјајном двору и свјетском уживању. За то једнога дана побјегне из краљева двора у манастир св. Јаћима у Сарандапор. — Игуман га с братством радосно прими и закалуђери, гдје дуго остане. На пошљетку зажели, и с благословом игумана сарандапорскога отиде у Свету Гору у српски манастир Хиландар.

У Хиландару је тада био игуман у оно доба чувени старац Арсеније, којега спомиње и епископ рашки Никодим у запису крмчије рашке 1305 г.; он прими Исаију за својега ученика.

Исаијини добри родитељи: Ђорђе и Калина једнако су о њему мислили и за њим чезнули. А Исаија опет мислио је, како, да приволи своје родитеље, да се закалуђере.

На пошљетку одлучи, да ради тога походи своје родитеље у Полимљу. Родитељи његови видећи први пут својега сина, као монаха смјерна и побожна, плакали су од радости.

Исаија, склонивши своје родитеље, да се закалуђере, позове једнога дана свештеномонахе, те их обоје замонаше, до-

бивши у калуђерству имена: Ђерасим и Тодосија. По том проживе у монашком и испосничком животу још неколике године.

Па, кад је било Богу угодно, да се с овога варљивога свијета преселе на други — вјечни и истинити; обоје умру једнога дана, и буду, по причању животописца Исаијина, сахрањени у један гроб.

Њихов се захвални и побожни син, монах Исаија, усрдно молио Богу за спасење душа својих добријех родитеља.

Наш се Исаија прочује својим строгијем монашкијем животом, памећу и ученошћу, како у Светој Гори, тако и у српском народу.

Кад су цар Душан и царица Јелена походили Хиландар и Свету Гору 1348. г., тада је престарјели игуман Арсеније, којега је цар Душан веома поштовао, при самрти препоручио Исаију царевој наклоности због врлина и даровитости.

И заиста је наш Исаија био велики љубимац цара Душана. То се потврђује и једном хрисовуљом, коју је дао манастиру руском св. Пантелејмона у Светој Гори 1349. г.

У XIV вијеку Русија није била још првога реда јевропска држава. Њезини кнежеви (владаоци) или нијесу могли или нијесу хтјели, да сврћу своју пажњу, и да помажу руском манастиру св. Пантелејмона у Светој Гори; оставивши га и са свијем заборавивши. С тога је тај манастир тада био не само у оскудном стању, него је почео да се руши и готово са свијем да запусти. На пошљетку дође у њ наш Исаија, те припадне с молбом цару Душану за помоћ и поправку манастира.

Цар Душан, којега је Света Гора признавала за цара, не осврћући се на анатему цариградскога патријарха Калиста, коју је изрекао на њ и српску цркву послије сабора у Скопљу и за њим у Серезу, уважи ту молбу, одредивши обилну по-

моћ, и тијем поставши други ктитор рускога манастира св. Пантелејмона; желио је да се са свијем поправи и у добро стање поврати.

За ово се најбоља потврда находи у Душановијем хрисовуљама, које се чувају у истом манастиру у Светој Гори, и које је објелоданио руски вриједни архимандрит Леонида у XXIV „Гласнику“ српскога ученог друштва.

Да би се ова Душанова жеља и одлука тачно извршила, ваљало је наћи вјешта и часна извршиоца. За то цар Душан изабере својега љубимца Исаију, говорећи у једној својој хрисовуљи:

„Поиска же царство ми сь всакимь прилежаниюмь, иже на сию богоугодно дѣло послужити могущаго; обрѣтохь же чьстнаго вь ниоцѣхь, мнѣ же многолюбима и вѣрна монаха Ісаїю, и на сего наложихь вьсако попечению и промишлению ѡ сеи светои обитѣли, тому нехотешту, сь великимь умилюниюмь и метаниюмь, вькупѣ и сь благочьстивою и прѣвьзлюбленною ми царицею августиюю кѵра Єленою. Ѡнь же молению наше прѣзрѣти не могы, повину се и прию[1].

Наш је Исаија својом памећу, побожношћу, ученошћу и утицајем у српском царском двору чинио много добра светогорскијем манастирима; особито: Хиландару, св. Пантелејмону и св. Павлу.

И поред свега тога завист некијех светогорскијех калуђера, није ни њега мимоишла; те је морао преживјети горкијех дана и година;

Ружна црта, али појамна; јер обично гори завиде бољима, и чине им, кад год могу, свакојаке пакости! Ну та-

[1] Гласник XXIV стр. 234.

кијех је појава бивало у свијех народа од како је свијета и вијека, и биће их вазда.

Благо ономе, којему завиде за људске врлине и добра дјела! —

Наш добри старац Исаија надахнут науком јеванђелском, побожношћу, мудрошћу и узвишен срцем и душом над свијем страстима и људскијем ништавилом; веледушно је опраштао увреде, и монашком смјерношћу и трпљивошћу савлађивао тешкоће.

Он је страдао још и од разбојника, који су често у средњем вијеку нападали на поједине манастире у Светој Гори.

Једном, идући са своја неколика ученика у манастир св. Атанасија атонскога; ухвате га морски разбојници, и одведу на свој брод, мучећи га нечовечно и грозно! —

Исаијин животописац вели, да је трпљиво сносио те муке; хвалећи га и преузносећи до неба завршује, да га је Бог избавио из руку разбојничкијех.

Наш је Исаија радио и на пољу књижевном. Знајући добро грчки, превео је Дионисија Ареопагиту по настојању митрополита серeскога Тодосија. У драгоцјеном запису, о томе пријеводу, који се чува у бечкој дворској библиотеци, споменуо је у кратко пораз српске војске на Марици 1371. г. под краљем Вукашином и деспотом Угљешом(¹).

И што је најважније, сва заслуга припада овоме знаменитом српском калуђеру што је скинута анатема са српске цркве, владалаца, свештенства и народа за вријеме кнеза Лазара и српскога патријарха Саве.

Изабраши 4 најспособнија калуђера: два Грка и два Србина, који су знали изврсно грчки, и били уједно вјешти

(¹) Миклошић Chrestomathia palaeoslovenica Vindobonae 1861. г. — Из ове је хрестоматије извадио тај запис г. Стојан Новаковић и штампао у „Примјерима књижевности и језика старога и српско-словенскога“, окренувши га на српски изговор стр. 372. Биоград 1877. г.

говорници, као што је и Исаија; а један је међу њима био и дубоки зналац канонскога права; упути се с њима у Цариград: гдје изради код тадашњега цариградскога патријарха Филотија и грчкога цара Јована и сина му Манојла Палеолога, да се скине анатема са српске цркве, коју је метнуо, као што се зна, цариградски патријарах Калист онда, кад је Душан подигао српску архијепископију на патријаршију и краљевину на царевину.

Шта се и колико зна из Цароставника о старцу Исаији и скидању анатеме с наше цркве, навешћу овдје ради веће пуноће овога животописа.

„Чьстнѣишии же старьць кирь Исаиꙗ ѕьлобѣ сеи нераздрѣшеноѥ видѣвь, ревьностию раждеть се божьствьною, приде кь кнеѕоу Лаѕароу, и ськазоуѥть ѥмоу о вешти. кнеѕь же Лаѕарь боголюбивь сы и многыми добродѣтѣльми оукрашень, сиꙗ оуслышавь иже о прѣдьреченѣи ѕьлобѣ, вь многѣ печали бысть; посылаѥть старьца кир Исаию кь патриꙗрьхоу срьбьскомоу Савѣ. и пришьдь ѥдва оумоли ѥго о семь раздрѣшении; онь же прѣклонивь се и моли старьца Исаию поити вь Цариградь поискати о семь раздрѣшениѥ. онь же семоу покиноувь се ꙗко поити, и пришьдь кь кнеѕоу вьѕеть оть нѥго ѥже на потрѣбоу довольнаꙗ, и тако ѥмлѥть се поути. поѥть же сь собою чьстнааго вь добродѣтелехь бывьшааго прота Светыѥ Горы кирь Теофана и два оученика ѥго Силивестра и Нифона, сь сими и Никодима глаголомь тльковатєлꙗ, и сьбороу вьсемоу оповѣдаѥть, старои царици кира Ѥлисавьти и вьсѣмь соуштимь властеломь. таже вь Светоую Гороу вьшьдь, и оть тоудоу вь корабль вьлѣѕе царьствоуюштааго града достигь. стрѥсь и бѣды многиѥ приѥмь, царьствоуюштоу тогда Калоꙗноу Палеологоу и сыноу ѥго кирь Манонлоу, патриꙗрьхоу кирь Филотею моужоу добродѣтѣльноу и прѣмоудроу. таже оувѣдѣно бысть пришьствиѥ старьца Исаиѥ и вина ѥѥже ради

принде; и прнеть сего патрнарьхь н вьсь сьборь, ꙗкоже ест лѣпо, сь чьстию многою. Таже сьвѣть сьтворьше о семь. прашттають прѣжде бывьша ꙁапрѣштеннꙗ н отьлоучениꙗ цара н патрнархха н вьсѣхь живыихь и прѣставльшннхь се, и прнемлють вьсе архнереє н нереє вь прнобьштеннє н сьслоужение. бывлеть же ꙁдѣ нѣчьто лоучьше ради снхь прншьдьшннхь, паче же ꙁа кирь Исаию, по нѣже бѣ ꙁѣло вьꙁлюблєнь патрнархоу. того радн дароують не кь томоу нмѣтн архнепнскопа срьблемь, нь патрнархха самовластьна н ннкынмь же обладаєма, єдниоу о семь давьше ꙁаповѣдь, ꙗко аште оукрѣпеть се срьблн, и грьчьскыє пакы страны прнмоуть, митрополнть н помень тѣхь рекьше патрнархховѣхь да не прѣмѣнеть, ꙗкоже н сьборьнаꙗ повелѣвают правила н семоу бывьшоу, напнсоують кь потврьжденню снньгелнꙗ, и отьпоуштають єго сь любовию н чьстию, н сь ннмн два чловѣка иꙁбрана кь лоучьшемоу иꙁвѣштенню, вь свештенонноцѣхь кирь Матеꙗ н кирь Монсеꙗ. иже прнтьдьше вь Приꙁрѣнь ꙗко оть лнца патрнархова, н вышьдьше вь црьковь цревоу слоужнше и прнобьштнше се светнтелемь н свештенникомь срьбьскынмь отьлоучєнынмь прѣжде“(1).

Мимо ово ништа се више није знало до сада о овоме заслужном старцу Исаији. А сада с наласком његовог животописа знамо: гдје је рођен; кад; ко су му родитељи; гдје се учио; гдје се закалуђерио; шта је радио; и, какве заслуге има за српску цркву и књижевност.

Ево дакле тога животописа:

„**Мѣсеца авгоуста** к҃а (21) **паметь** (овдје једна ријеч изблиједјела) **присноспоминаемаго преподобнаго ѡтца нашего Исаїє** (изблиједјеле двије ријечи) **Исаїнь доухь прнемлеть небеснїи вьꙁдоухь. тѣло же на ꙁемлн остави доуховнымь своимь чедомь. велика оутѣшенїа и радости. на ꙁемли остави**

(1) Даничић, животописи краљева и архијепископа српских стр. 381 3.

Исаїа създанноую новоую ѡбитѣль чедамь своимь доуховнымь Христе мои. на небеси доухомь вьселиѥть се вь вѣчние обитѣли. добродѣтельнїи твои сладкыи ѥзыкь аште оугасе на земли, ѡ отьче, нѣнмаши вь вышнїихь небесныхь оумовь сладчаишоую бесѣдоу. Вьзиде ѡть соудоу кь вьздоухоу велика слава Исїа емоу же слава велика на земли. тебе приѥше небесна селенїа, ѡ отьче, и деже оуготова богь любештиимь ѥго, и нась оубогыхь немоштиихь и многыми скрбими одрьжимихь, неостави светими молитвами нась.

Вь ка҃ (21) сладка бесѣда Исїа оуспе, ѡ господи:

Сьи преподобныї и приснопоминаемїи блажени ѡтьць нашь Исаїа. бысть рожденїе и вьспитанїе срьбскые земле. ѡть епархїе глаголюемїе Лїмань.

У једној хрисовуљи краља Милутина спомиње се међу осталијем српскијем епископијама и лимска, на којој је тада био епископ Андоније ([1]).

На једном србуљском апостолу у Народној библиотеци, који је нађен у пчинском манастиру у вријеме српскога рата за ослобођење и независност и послан од врховне команде, има овај запис:

„**Съврьши се ѡ бозѣ сьи празн. храмв светїихь апостоль Петра и Павла. митрополїе лимскые повеленїемъ прѣѡсвещеннаго митрополита лимьскаго кvрь Филоѳеа.**

Къ мнѡгометежное врѣме,

въ лѣто ҂sцн (= 6950 = 1442).

Мнѡгогрѣшнїи Рѡмань".

Ова је лимска епархија установљена за вријеме краља Милутина. Главно је сједиште њезина епископа било у садашњем Бијелом-пољу на Лиму у манастиру светијех апостола Петра и Павла. Тако је постојала, како прије рођења нашега старца Исаије, тако и послије његове смрти.

([1]) Архим. Леонида. Истор. опис. срб. цар. лавры Хиландаря. Москва. 1868 г. стр. 25. — Опис. древ. срп. 1847 г. Аврамовић.

Роди же се при благоүастивѣмь и христолюбивѣмь самодрьжци всее срьпские ҙемле и подоүнавские и поморские и арбанашкїе светомь краи Оүрошн. ѿть благородноү и благоѿүастикоү родителю, ѿтьца Геѡргїа матере же Калїни. вьспитѣниже бысть отрокь сь и наоүүень книгмиь. бѣше бо многолюбимь родители своими. и хотѣхоү юго прѣдати вь полатоү цареки. онь же послоүшавь створи имь волю вь мало време. и нехоте ѿскрбити ихь. ѿть младихь бо покьть вьҙлюбивь бога. всѣмь срдцемь и всею доүшею. Єүангелское слово оүслишавь. иже оставить ѿтьца и матерь, и сва красила мира сего. сторицею прїиметь и жиҙнь вѣүноую наслѣдить. онь же үмиливь се доүшею и оставль царскаа и полатоү. отьца же и матерь, и любимоую дроүжину, и вса красная мира сего. и абие вьҙьмь крсть свои, послѣдова Христоү. и оүстрьми се бѣжа. и пришьдь достиже вь светїи монастирь светаго ѿтьца нашего Їѡакїма иже вь Сарандапори. и тоү прииеть бивь ѿть игоүмена и ѿть все братїе сь радостию. и тако постригь власы прииеть аггискы обраҙь ѿть светаго игоүмена и ѿть все братїе.

Желанїемь доүховныим испльиик се прїиде вь Светоую Гороу Аѳѡнскоү, и дошьдь вь светїи и үастиїи монастирь прѣсветые богородице Хиландарь нарицаемїи. и тоү сь радостию прииеть бивь ѿть игоүмена и ѿть всеıе братїе. Оүсрдное и троүдолюбивое юго житие елико покаҙа и то исповѣсть. трѣвнїа. смѣренїа. послоүшанїа. вьҙдржанїа поштенїа. бдѣнїа. кротостїю благогѡвѣнїа. молитвами и молеими, и всакими добродѣтелми оүкрасик се ıако прѣвьҙити житиıемь вь пльти аггеловидныимь, все минхы соүштеıе вь тои светои ѡбитѣли. югда же достиже вь сьврьшена моүжа добродѣтель. вь мѣроү вьҙраста испльненїа Христова. югоже и видѣвь богь, иже вса провиде и вѣдїи. и хотѣи всемь спасти се и вь раҙоүмь истиннїи прити.

Божьстквнынмь посѣштенїемь и благодатию прѣсветаго доуха подвиг се. имже не себе иединаго на висотоу вьзведе доволи бѣ. нь собою поуть и родителема своима показавь. и тѣю привести кь добродѣтели аггелскаго житїа вьзведе. вьсхотѣвь ѡтїти и видѣти отьчьство си. и ıакоже прїиде кь родителемь своимь и они видѣвше, познаше иего. Ѡ, радости ѡ веселїа елика дароваште се тѣмь тогда. видѣвше свое чедо аггела вь пльти к ним пришьдьша. радостїю веселѣхоу се и скрбию любьзно нѣкако испльнıахоу ѡчи сльзами, толико време любимаго невидѣвше. Блажены же ѡтьць нашь Исаїа не трьпѣ на мнозѣ славити се родители и сьродникы своими. нь вьскорѣ призвавь свештенныениокы моуже доуховные. и сихь доушепользнимн словеси оучѣштавь, и аггелскымь образомь оукрасивь наоучи ѡ всемь, ѡ иже како подобаıеть инокомь подвизати се доуховно. и сихь прѣименовавь, ѡтьца Герасимь, матере же Θеѡдосїа. таже о нихь много помоливсе. и абие ѡть нихь изиде. тьшташе бо се ıако да не на мнозѣ закьснить ѡть прѣдлажаштаго иемоу любимаго и сладчаишаго подвига доуховнаго. Семоу же пришьдьшоу вь свою обитѣль. прѣподобниже родителе иего. добрѣ подвизавше се ıакоже подобаıеть богооугодно поживше елико време сь миром скончаше се богооугодною сьмртию божїемь повелѣнїемь и оба вь едїнь дьнь. и тако положише богооугодние вь едииоу ракоу и погребоше.

Ѡ чюдесѝ дивномоу. ıакоже мню и сие богь сьдѣıа ради своиего оугодника ѡтьца нашего Исаїе молитвами.

Блажены же оуслышавь ѡ дивномь оуспении чьстныхь родитель своихь. и благодаривь всеблагаго бога о нихь много молитвовавь радостию доуховною много вьзрадова се. и тако по семь благодатию доуховною подвиже се кь послоушанїю. и обрѣть нѣкоиего велика старца просвѣштена доушею. ради иеговѣхь доуховнихь многыхь добродѣтелеи

именемь Арсенїа. семоу о господи повинова се вь всако послоушанїе и покоренїе. и многымь тьштанїемь потроудив се и томоу послоуживь богоугодно ꙗкоже подобаеть своюмоу ѡтьцоу доуховномоу елико време.

Сего великаго и светаго старца Арсенїа благоуьстывы и христолюбивїи царь нашь Стефань много любѣше. и велми оусрьдно послоушаше. ради многыхь юго доуховныхь добродѣтелеи. Югда же прїиде благоуьстивыи царь наше Стефань вь Светоую Гороу, прийде кь старцоу великомоу Арсенїю. и много бесѣдовавше и насладивше се доушеползнїих словесь. приюмь светїи старць за роукоу ѡтьца нашего Исаїоу глаголеть. благоуьстывїи царю и христолюбивїи. врѣме ѡшьствїа моего пришло юсть, и се азь идоу вь поуть ѡтьць моихь и ктомоу вь пльти неимаши мене видѣти. и се тебѣ сынь мои доуховнїи Исаиа и имѣи юго вь мѣсто мене вь всако исправленїе и оутѣшенїе твоимь доуховнимь исправленїемь. И оть того времена толикоу ѕѣло показа благоустывїи царь Стефань вѣроу и любавь и поуьстьна блаженнѣмь ѡтьци нашемь Исаїи елико неимамь како исповѣдати. Таже стар(ь)ць Арсенїе прѣиде ѡть сего живота кь богоу. По оуспении же светаго старца изиде ѡтьць нашь Исаїе вь мѣсто безмльвно сь оученикомь своимь Силвестромь, вь мѣсто глаголемое светаго Павла поустиниа. имѣю и сьвѣтника и сьподвижника блаженаго и прѣподобнаго ѡтьца Дїонисїа ѡсвештенаго. и тоу прѣпроводивь време доволно вь многомь коренїи и подвизи. И оть тоудоу наставлꙗюмь доухомь светымь. прїиде вь светоую ѡбитѣль светаго и славнаго великомоученика и цѣлбника Пандеꙗимона. За неже бѣше и прѣжде светомоу томоу мѣестоу много помагаль и покрѣпиль, и сїе видѣвь пороушено запустѣло мало не до конца. и подвиже се ревностию божьствною, поревновавь светомоу Аѳанасїю аѳонскомоу. призвавь помошть божию и светаго великомоученика Пандеꙗимона. и приюм сьвѣть и благо-

сложеніє ѡть светыхь и доуховиїихь ѡтьць. изиде кь благоуьстивомоу цароу Стефаноу. идѣже юго Стефань царь великою радостию вьзвеселисе о пришьствїи юго. и насладивше се доуховнихь и божьствныхь словесь. Сказавь юмоу о всакыхь вештехь юже имаше, и ѡ обновленїи и подвиженїи монастира светаго Пандеиенмона, и о инихь потребахь иоуждии светогорскыхь монастиреи. помошти и застоупленїи и покрѣпленини. Благоуьстивїи же Стефань царь. многооусрьдно и обрадованиѣ весело приєть глаголюмымь всѣмь ѡть отьца нашего Исаїе. такожде и благоуьстиваа царица Елена многооусрьдно прїимаше словеса юго. и вса елика вьсхотѣ сь радостию вса юмоу испльнише и сьврьшише. и обьдароваше многаа злата и имѣнїа на помошть и на сьзданїє монастироу. и на раздаиїе оубогымь монастиремь и немоштиим урьицемь. и тако юго сь радостїю и сь миромь ѡтьпоустише. ѡтьць же нашь Исаїа приидє ѡть благоуьстивїихь царь кь монастирь сь радостию многою. и тако ѡть самого основанїа вьздвигь црьковь прѣкрасноу. и трапезарию, и дохїє. и всакые потрѣби, юже соуть монастироу на потрѣбоу и миихомь на оупокоеиїє, црькви велїє красно, пиргове, метохїє сь хрїсовоули царскими. сиа вса сьврьшивь божиюю помоштїю и светаго великомоуученика Пандеиенмона.

Егда же хотѣаше ѡть многыхь троудовь поуиноути и оупокоити се. нь ненавидеи добраа старїи злодѣи иже многымь светимь искоушенїа наводеи. и семоу светомоу, многа искоушенїа прѣжде коньчини наведе. тогда во нѣции доблїи подвигше се завистию и клеветами на блаженаго. и да би били инако нѣкако. нь соуштїи и искрьнїи имже то бѣше многа добра сьтвориль. видѣвь же то блаженїи, нехотѣ, прѣтиканиїа дати имь ни сьблазни, оуклоии се ѡть иихь. да невештьшеє распалать се на злобоу. и поемь лоубимаго своего оученика иже то бѣ юмоу благооугодьнь вь всакои

слоужбѣ именемь Никандра и иноу нѣкоую братїю. и отиде на западноую землю. и тамо ѡтьшьдь, многы добродѣтели сьтвори вь странахь тѣхь благодатню христовою. многы црь-кви сьтвори. ѡбитѣ жїтна сьвкоупи. множьство много людїи приведь кь благоразумию. и тако благодатню христовою вь свои паки прїиде монастирь кь своим любовнымь чедомь доуховнымь. Тогда же и онїи сьпротивоборнїи прїидоше вь чювьство и зазрѣвше себѣ иеже соуть створили покааше се, и приеше прощенїе ѡть прѣподобнаго. видѣвше же иего иноци и любимаа братїа доуховнаа светые тое ѡбитѣли, тогда бо тогда ѡть радости и веселїа елика имь дарова богь. таковаго свѣтилника насладити се и медоточнаго езика. Ви-дѣв же блаженїи толико оусрьдїе и любовь своихь си иже к иемоу. вьзрадова се и вьзвесели се доухѡмь. ꙗко сто-ештоу иемоу тогда на мѣстѣ нѣкоиемь равнѣ и прозрачнѣ, и окрьсть иего сьбравшихь се ликове светыхь ѡтьць и братїи любимїихь иемоу инокь, множство много народа. ꙗко аггело ѡбразно стоеште и сь вѣрою и сь страхѡмь и сь любовию доуховною слишеште и приемлюште слово иего вь срьдци своиемь. Смотрие же блажени и провиде срдьчнима ѡчима вѣроу и любавь своихь послоушникь иже кь иемоу. ѡть ра-дости и оумиленїа. ꙗко сь сльзами вь себѣ помолити се на многь часъ. таже паки рещи. благодароу те владыко мно-гомилостиве господи мои Їсоус Христе, сыне и слове Бога живаго. сьбравшомоу светое свое сїе стадо: Ты иего сьблюди и настави на поуть заповѣдеи светыхь твоихь. и толикоу показа любовь доуховноу кь тоу соуштимь братїамь, не тьчию вь тои светои обитѣли, нь и вь инихь окрсть иних монастирехь слищи вь Светѣ Горѣ ѡбрѣтают се. всѣмь бысть ѡть него посѣштенїе и покрѣпленїе и помошть. такождеже иже вь безмлвїи сѣдештимь светымь ѡтьцемь вь единьствѣ вь отїшїи Богоу слоужештїимь ѡкрьсть светаго Афѡна. и прѣчистоую и прѣсветоую владичицоу и богородицоу не-

прѣстанно славештихь много множство. ѡть него приѣше оупокоенїа и оутѣшенїа доуховнаа же и тѣлеснаа.

Нѣкогда оубо бившоу прѣкословию и расколѣ и несьглашенїю начелникомь црьковьнимь. Грькомь и Срблемь, и не прїимахоу Грьци кь приобштенїю прѣчистыхь и божьствныихь таинь срьбьские свештенноначелникы, нь и паче велми хоулахоу. Видѣвьже то блажени ѡтьць нашь Исаїа. и да не оумножит се злоба и подвигь се доухомь светимь сь велигымь потьштанїемь. и поемь сь собою прѣжде бившаго прота иже вь Светѣи Горѣ много врѣме прѣпроводивша, и приспѣвша вь старости тьи, именемь Өеѡфана моужа многоизреднаа. бѣше бо прѣподобномоу ѡтьцоу нашемоу Исаїи сьи блажени Өеѡфань многолюбимь ради юговихь многыхь добродѣтелїи. понеже бо бѣ чюдниимь обичаемь и дивнымь оукрашень. благь. кротькь, смѣреномоудрь. страннолюбць, милостивь. сладькь вь словеси. сладчании вь бесѣдѣ и вь всакомь сьвѣтѣ благѣ. нѣкаковою благорастворенною и светою простотою всакомоу члвечьскомоу обичаю благооугодьнь. Такожде же и Никодима. частна и освештена моужа сил на вь книгахь. силнѣиша вь разоума и словесехь и ѡтьвѣтѣхь. Грька родомь. иже и сьставльшаго на Оугровлашскои земли два велика и частна монастира сь великимь троудомь и потьштанїемь многѣмь и сь сьвѣтомь и помоштїю прѣподобнаго ѡтьца нашего Исаїе. и тако силою светаго доуха и божїимь посѣштенїемь сьвькоупи општаа житию множство много народа инокь чрьнориз ць. иже и на тои земли сїаеть юко нѣкаа свѣтлаа дьнниїца всакыеми доуховнимми добродѣтелми оукрашень. Такожде же и ѡть своихь оученикь изьбравь два чьстна моужа благоразоумна и на всакоу добродѣтель доуховноу много искоусна именемь Никандра и Сїлевестра. иже то бѣхоу блаженомоу благооугодни на всакоу слоужбоу. и вьзьмьше сь собою доволнаа иже на потрѣбоу достиже царствоующаго града.

и сьбравсе о доухоу светомь сь вселенскимь светимь патрї-архомь. и сь божиею помоштїю и поспѣшенїемь светаго доуха вса елика вьсхтѣ сьтвори. Сьмиренїе и благословенїе испросивь и сьвькоупи раздор светие црькве. и до дьньсь мироуеть благодатию христовою црькокь божьствиаа. Вьсе-ленскїиже светїи патрїархь не тькмо испльни вса повелѣнииа о всакыхь работахь доуховнїихь. иже вьсхотѣ прѣподобни, нь и сь великою поуьстїю ѿтьпоустн блаженаго.

Пришдьшоу же преподобномоу ѿть Цариграда сь радо-стию великою кь монастирь, и ѿтьтоудоу принесе многы разлиуиие потрѣби и оутвари црковние. красии уьстиие ико-ии. завѣси. свѣштиики, тембла. хора. каидила сирска. и ины многы уьстные потрѣби. И бысть веселїе радость многа вь монастири о пришьствїи праведиаго. Нь и юеште прѣстае стараа злоба . . . . ты праведиикоу.

Пошьдьшоу же нѣкогда вь Лакроу блаженомоу, и сь иимь петь братие уьстныхь моужїи инокь. ѡ, оукы миѣ нѣкые ради потрѣби, вьпадоше по срѣдѣ варварь и всѣхь похватавьше вькрьгоше вь корабь. Прѣподобнаго же ѿтьца Исаию онїи проклетїи крьвопїице немилостиви толико бише по всемоу тѣлоу и по светои главѣ ꙗко и всемоу тѣлоу обагрити се крьвїю. нь, ѡ, сети ѡ скрби колика ии обрѣ-тоше тогда. нь Исаїа по смотренїю божїю прилоууише се праведиомоу. многы бо скрби праведиомоу. Нь благїи и си-лиїи и уловѣколюбивїи милостивїи Богь свое оугодиики би-ѥть искоушаѥть, нь сьмрьти не прѣдаѥть до коньца. и ѡ сїе напасти вьскорѣ блаженаго сь всею благостиею свободи мановенїемь своимь ꙗкоже ѡнь вѣсть. нь и да сьбоудетсе слово нѣкоего светаго великаго старца иже прореуе бла-женомоу глаголѥть. ѿтьуе Исаїа моужаисе и крѣписе ꙗко болѣзии и скрби ждоуть тебе (овдје је једна ријеч изблије-дјела) и ѿть того врѣмене (овдје двије врсте изблиједјеле са свијем) оу праведиаго Іѡва, и иних многыхь светихь. и ѿть

толикыхь искоушенїи елико же прилоучише се блаженомоу. Нь ѡ, чюдеси. ѡ дльготрьпѣнїа. ѡ оутѣшенїа. ѡ кротости. ѡ смѣрьноумоудрїа. ѡ оумиленїа. ѡ милости. ѡ сладкыхь и топлых сльзь. ѡ светые и незлобивие простоты. елика показа светаа она и просвештила доухомь, ꙗкоже слышахомь вь светихь писанихь ѡ светом великомь Сїсои, или о инихь великыхь светихь многыхь пришьдьшихь вь великоую и чюдноую простотоу и незлобие. Сице и блажени ѿтьць нашь Исаїа. вь толико прїиде незлобїе вь светоую простотоу ꙗко невѣдѣти аште вь мирѣ семь есть, или юст какова злоба (овдје двије ријечи изблиједјеле) како тешко. никого тоужи. ни нѣкаково слово неоугодно комоу изрече. или неправедно нѣкое и зло вь споменоу никако.

VI.

ѠСЬМЬ ЧЕСТЫИ СЛОВА. ІЕЛИКО ГЛАГОЛІЕМЬ, И ПИШЕМЬ (¹): —

По божїю ѡбразоу сьзданьномоу чловѣкоу, и слова поучтеньномоу саномь. сего честы нимже сьстоит се, не безь оучеиїа ѡставить потрѣба. аште бѡ и кромѣ сихь вь доуши сьстоит се слово. ꙗкоже оучеть богоносии ѡтьци, не кь вьторомоу рожденїю плъти. іест же оустнами и гласомь изꙗвлꙗемо, и проучими сего ѡроудьми пльти.

Тогда и чести кь сьставленїю трѣбоуеть. кромѣ бѡ сихь изꙗснити о иихь же слово немоштно. соутже оубо слова честы ѡсмь, іелика глаголемь и пишемь. вьиѣ сихь иичто же іесть.

Соуть же сїе. име. рѣчь. причестие. разлучїе. мѣстоимеие. прѣдь. нарєчїе. сьоузь. и сихь ѡсмь честы нѣкые имоуть и вь себѣ раздѣленїа. ꙗкоже се име оубѡ дѣлит се на трое. кь моужьско, и женьскѡ, и срѣдие. имеже глаголіет се, ꙗко имать подлежеште соуштьство ѡ немже іесть име. Ꙗвлꙗет же сице, моужьско име. богь. ѡтьць. сынь. доухь. свѣть. господь. аггел. чловѣкь. Петрь. Павль. вьздоухь. вѣтрь. мѣсец. свѣть. и іелика симь подобна. Женско еже се. троица. свѣтла. богородица. дѣва. доуша. лоуна. землꙗ. вода. и симь подобна. Срѣдие же име. іестьство. соуштьство. царьство. владычьство. иебо. чловѣчьство. и прочаа сицева. И нѣкоа сихь и кромѣ оуказа разлучїа ꙗвѣ

(¹) Црвенијем словима; тако и сва зачела.

соуть нѣкыѧже трѣбоують кь ꙗвленїю различ҄їа. чтоже ѥсть различ҄їе. помалѣ оукажемь. И кромѣ оубѡ различ҄їа ꙗвлꙗемаа имена ѡть соудѣ познаваюль се. моужьскѡмоу оубѡ именоу сьпрьшенїе, ѥрь, сконч҄аваѥть. женьскѡмоу же, азь. срѣднемоу же, онь. ѥпакы коеждо име дѣлит се, на падении петь. ꙗже соуть сїе. права. родна. виновна. дателна. звателна. Сїа оубѡ о моужи сице глаголют се. права, ч҄ловѣкь. родна, ч҄ловѣковь. виновна, ч҄ловѣка. дателна, ч҄ловѣкоу. звателна ѡ ч҄ловѣч҄е. О имени же женьскѡмь сице глаголют се сїа. права, жена. родна, женина. виновна, женоу. дателна женѣ. звателна, ѡ жено. Єрѣднемоу же именоу сице послѣдоують подьпаднаа. права, ѥстьство. родна, ѥстьство. виновна ѥстьство. дателна, ѥстьствоу. звателна, ѡ ѥстьство. Соуть же нѣкаа имень мнѣшта се быть моужьскаа. приложеноу же кь симь различ҄їю. ꙗвлꙗют се женьскаа. небо азомь сконьч҄аваю се, нь ѥромь ꙗкоже и моужьскаа. ꙗже соуть сїа. крьвь. соль. стрьсть. прьсть. и просто глаголѥма, мнет се моужьскаа. сь различ҄їемже ꙗвлꙗют се женьска. Соут же и вь срѣднѥмь имени. не конч҄аваюште се ономь, нь ѥстѡмь. ꙗкоже. солнце. ѡроужїе. копїе. тѣмже и семоу потреба кь ꙗвленїю различ҄їа. Соут же и вь женьскомь имени, ꙗже нескончаваютсе на. азь, нь на и. ꙗко милости. свекри. дьшти. да ѡва оубѡ имень. сь различ҄їемь. ѡва же и кромѣ сего ꙗвѣ соуть кые ч҄ести бываюль. Соут бо и вь моужьскомь имени, ꙗже не на ѥрь коньць имоуть, нь на, и. ꙗкоже. ками. гвозди. ч҄рьвы. и таковаа. Соуть же вь именѣхь и дроуга раздѣленїа. вь моужьскомь же коупно. и женьскѡмь. и срѣднѥмь. ѡваа оубѡ имень ꙗвлꙗют се ѡбштаа, всемоу ѥстьствоу. ꙗко сь вь моужьскѡмь имени всемоу ѥстьствоу, моужь. собное же сьставѡмь. Петрь. Павль вь женьскѡмь же ѡпште всемоу ѥстьствоу име ѥсть жена. собное же сьставѡмь Сарьра. Аньна. вь срѣднѥмь же имени ѡбште всемоу ѥстьствоу ѥсть име. соуштьство.

собное же сьставωмь. небо. дрѣво. желѣзо. соуть же вь именѣ и уисла. Єдино. двойно. множно. и оубо єдїноє прѣдьıакнхωмь. двоино же юсть се. правая уловѣка. роднаа уловѣкоу. вниовнаа. ıакоже и правая. дателнаа. уловѣкома. звателна. ω уловѣка. вь женьском же имени двоина снце: правая, женѣ. роднаа, женниѣ. дателнаа, женама. вниовнаа, ıакоже и правая. звателнаа ω женѣ. вь срѣднємь же двойнаа, снце соуть. правая, юстьствѣ. роднаа, юстьствоу. виновнаа. ıакоже и правая. дателнаа, юстьствома. звателнаа, ω юстьствѣ. множнѧ̑ же, снце соуть. правая, уловѣцн. роднаа, уловѣкьь̑. вниовнаа, уловѣке. дателнаа, уловѣкωмь. звателнаа, ω уловѣцн. вь женьскωм же имени, множнаа снце. правая, жене. роднаа, женьь̑. виновнаа, жены. дателнаа, женамь. звателнаа, ω жене. срѣднаго же имени множнаа, снце. правая, юстьства. роднаа, юстьствовь̑. дателнаа, юстьствомь. виновнаа, ıакоже и правая. звателнаа. ω юстьства.

Послѣдоуюшта же именомь соуть, петь. роды. виды. науртанїа. уисла. падежй. и оубω роды соуть трыю. моужьскы̑. женскы̑. срѣдиїи. видь же имень̑ дѣлит се вь сїа. вь прьвобытно. и дѣйстьвно. и повѣснω̑. и рододатнω. прьвобытнω. юсть се̑. всакь уловѣкь. не бо ωть иного прїеть се̑. дѣнстьвное же се̑, ıако ωть дѣнства прозивает се̑. ıако се. ковауь. дрѣводѣлıа. ωть рода же, ıако се̑. манїıакь. шоуме. ωть повѣстиже ıако се̑. ωбѣшеникъ ωбѣшенїи бω подасть всемоу родоу ωбѣшенїа име. науртанїа же инаа соуть любомоудрьства хитрости. и инаа рѣуетоуьства. дроуга же писменьнаа. писменьнаже здѣ̑ ıавимь. ıако послѣдоуюштаа уестемь слова. науртанїа же соуть. ωва, проста. ωва сложна. ωваже прѣсложна. и ωубо проста глаголют се. ıако ωть единое уести слова сьстоет се. ıако се̑. Петрь. Павль. Θома. Милошь. Драгошь. сложнѧ̑ же Доброславь. Радославь. Добромирь. всако бо снхь ωть двою уестоу слова слагает

се. ино бо добро, иноже слава. и дроуго радѡсть, иноже слава. и ино драго, дроугоже миръ. ѡва бо ѿ сихь соуть, нарѣчїе. ѡва же име моужьскѡ. женьско. или срѣднѣ. Что же ѥсть нарѣчїе вь своѥмь чиноу оукажет се. имѣна же прѣднаписаше се. прѣсложно же ѥсть се̏. Еже ѿ трехь чести слова слежит ѥ. ꙗко се̏. благовѣстьникь. благопроиз-волнь. бѣдноѿтьѥмлемь. злопрїетьнь, и елика такова.

Соуть же четьчїю вь именѣхь. вь моужьскѡмь. и жен-скѡмь. и срѣднемь. иб҃ и речахь послѣдоующаа. сложна и прѣсложна. ѿ ихже чести слежет се, ꙗвлꙗют се вь раздѣленїꙗ чести. и оубѡ роды, и виды. и начрьтанїа, сказахѡмь. чисаа же, единно. двоинно. множно. паденїа же. правая. роднаа. дателнаа. виновна. звателна. и оубѡ ѡ имени по силѣ ѿ чести сказахѡмь. ѡ малихь же сихь, и проча любооучинмь ꙗвѣ боудеть. ꙗже ѡ имени.

По нѥже прѣдварше рѣхѡмь. ꙗко ѡсмь чести соуть слова. име же вь сихь ꙗко ѡснованїе прочеѥ бо чести. ѡгла-голанїа соуть именоу. ѡ имени бѡ глаголют се. ꙗвлꙗюште стрьсть или дѣиство его же ѥсть име. страждоушта̏го или дѣиствоующтаго. многаеже инихь.

Рѣчь сего ради рѣчь прѣжде оуставихѡмь изьꙗснить. рѣчь же ѥсть честь словоу непадающти. сказьтелна лицоу и врѣмени. дѣйствоуже и страсти и ѡбѣма вькоупѣ. ѿ коего лица дѣйствоует се или страждеть и вь кое врѣме. и сего ради глаголѣт се рѣчь. ꙗко разчиниꙗющтй лица же и врѣмена. дѣйство же и страсть и ѡбоꙗ вькоупѣ. и ѥгда показоуѥть коегождо лица дѣиство, сице глаголѥть рѣчь. Петрь оучаше. Павль посилаше. матьѳеи благовѣствоваше. и се̏ ꙗви дѣиство мимошьдьшаго врѣмене. Егда же ли гла-голѥть. Петрь оучить. Павль посилаеть. Матьѳеи благовѣ-ствоуѥть. се̏ ꙗви дѣиство настоештаго врѣмене. Егда же ли глаголѥть, тїи вамь боудоушть соудїе. ли ти̏ вамь соу-деть ꙗви дѣиство боудоушта̏го врѣмена.

Сѐ ꙗви рѣчь дѣйство миноувьшаго, и настоѥшаго, и боудоуштаго времене. на трѝ бо дѣлит се врѣме. ꙗви же и коего ꙁалога соуть. сѝ рѣчь дѣйствьнаго. дѣнство бо. вишеречена а не страсть. Страдалнаго же ꙁалога соуть сїа. Христось распет се (1) солнце помрьчаеть, каменїе распадает се. Христось распнет се. солнце помьркнеть, каменїе распадет се. сѐ ꙗви рѣчь мимошьдьшаго, и настоѥшаго, и боудоуштаго времене страсть. и оубо ꙁалогь дѣйства и страсти сказахомь вь сихь вишереченьныхь. ѡбоюже коупно сирѣчь, дѣнства и страсти ꙁалогь, еже глаголѥт се посрѣдѣ дѣнства и страсти рѣчь, по раꙁдѣлѥнїи времене скажем. тогда бо благоꙗвлѥнѣѥ боудеть.

Иниꙗ же последоующа рѣчи скажемь. ꙗже соуть сѐ. иꙁложенїе. ꙁалогь. виды. начрьтанїа. чисал. ѡбраꙁы. врѣмена. и соупроужьства. Иꙁложенїе же ѥсть сѐ. волꙗ доуши иꙁносима гласѡмь, рѣчїю ꙗвлꙗема. волꙗ же доуше вь сихь петь словьь ѡбьдрьжитсѣ. вь повелѣнномь. вь молитвьномь. вь вьпрсномь. вь ꙁвателномь. вь повѣсномь. ꙗже иꙁложенїа нарицают се. ѥсть и дроугое иꙁложенїе. еже ꙁовет се не ѡбавно. не бо можеть иꙁьꙗвити само ѡ себѣ лица (и)ли врѣмена или ꙁалога, и иже иное коѥ последоуштихь рѣчи. сего ради ѥсть ѥгда и име нарицаѥт се, тѣмже и раꙁличїе имєноу прїемлѥть. ꙗкоже сѐ. Ѥже чисти польꙁно. еже ѥсти потрѣбно. ѥже играти оукорно. кромѣ же раꙁличїа глаголѥмоѥ не ѡбавно. сьни ими же честми слова сьставлѣемо бывасть вѣщь имєноу. или рѣчи испльнꙗюштѝ сьвѣть доуши. ꙗко сѐ. повелѣваю ти быти. повелѣваю, рѣчь ѥсть. ти. мѣсто имене. бити неѡбавно. да оубѡ, рѣчь, и име. (и)ли мѣсто (и)мене трєбоують неѡбавнаго, кь испльненїю сьвѣта доуше. сего ради неѡбавноѥ вь чьтеть се сь иꙁло-

(1) Попријечно написано: Христось распинает се. солнце помрьче. каменїе распаде се.

женми. аште и ѡ себѣ само вь изложенїю силы неимать. тѣмже и нарече се неѡбавное, залогь же послѣдоующи рѣчи что юсть ꙗвнхѡмь, вь послѣдоуюштихь рѣчи. Вид же много ѡбразнѣ глаголет се, вь любомоудрїи и рѣчетоуьствїи именѣхь. Что же юсть видь вь рѣчехь ꙗвнмь. видь глаголет се, рѣчи дѣлимые на двою. вь прьвоѡбразное, и прѣводное. ꙗко се. прьвоѡбразною, прїимоу. хокю. прѣводною же. хокю вьспрїимоу ѡть прїетїа бѡ. вьспрїетїю, и проча таковаа.

Подобно же. и наурьтанїа много ѡбразнѣ глаголют се. что же юсть наурьтанїе вь рѣчехь скажемь. Наурьтанїе юсть знаменїе рѣчи. проста ли юсть или сложьиа. и проста, даамь. сложна вьздамь, прѣсложна, вьздамь юмоу. Числа же колика соуть вь имѣнехь ꙗвнхѡмь. Что же соуть вь рѣчехь скажемь. дѣиствьные рѣчи числа соуть сїа. творю. творнши. творить. твореть. творива. творита. творимь. творите. Страдателна же. бию се. биюшь се. бию̂т се. биева се. биемо се. биете се. бию̂т се.

Сеи вь рѣчехь ꙗвнхѡмь числа. число же глаголюет се. ꙗко ѡть единицьь множна сьчитають. лица же вь рѣчехь соуть се. Чтоже юсть лице, рѣчь юже глаголють кто ѡ себѣ. или кь немоу же ѡ нинюмь глаголють. или ѡ нюмь несоуштимь тоу. Колико лицьь. три. прьвоѡ. второѡ. и третїе, ꙗко се. глаголю азь. глаголюм ты. глаголють онзи. и се оубо лица ꙗвнхѡмь. Соуть же и двоина и множна ꙗкоже и вь имѣнехь прѣдꙗвнхѡмь.

Врѣме же юсть сьпротезаемо мира сьставлюнїе. вь немже всꙗко мѣрнтсе движенїе. (и)ли звѣздьь. (и)ли животь. (и)ли что таковихь. ѡть соудоу и дѣиства рѣчи, и страсти рѣчи. и посрѣдню дѣиства и страсти рѣчи вь врѣменѣ бываемые врѣмена глаголют се. разделꙗют же се врѣме на троѥ. вь прѣдьбывшею. вь настоюште. вь боудоуштею. И пакы

дѣлит се прѣдьбывшеѥ вь четири. вь теженое. вь непрѣдѣлное. вь надьпрѣдѣлѥмоѥ вь прѣдьлежимоѥ. настоештеѥ же недѣлимо ѥсть. боудоуште иже вь двое дѣлитсе. вь помалѣ бываюштеѥ. и вь боудоуштеѥ. глаголютже се врѣмена дѣйствьнѣ сице. прѣдьбывшее протеженьноѥ быхь. непрѣдѣлное же, быхь. двѣже проуїи. ѥзыкоу непрїетнѣ. настоештаго же, бию. вь помалѣ биваюштаго, битию. боудоуштагоже. бити имамь. страдалнаго же ҁолога врѣмена, сице глаголют се. прѣдьбывшее протеженьное, бьꙗхоуме непрѣдѣлноѥ, быше ме. настоештеѥ, биють ме. помалѣ бываюштеѥ, бити ме те. боудоуштеѥ, бити ме имоуть. Посрѣдѣже страсти и дѣиства, сице глаголют се врѣмена. прѣдьбывшеѥ протоженьное. бьꙗх се. непрѣдѣлноѥ бихси. настоештеѥ, бию се. помалѣ биваюштеѥ, бити се ию. боудоуштеѥ, бити се имамъ. Соупроужьства же рѣчи оконуаваема, ꙗко се. слава. ҁемлꙗ. жена. и проуаа женьскаго имене. Ѥгда же ми глаголѥмь раҁлиуїе, ꙗже ꙗвихѡмь вь единицахь срѣдиаго имене правоѥ. ꙗко се. небо. чювство. дрѣво. и проуаа срѣднїихь имень.

Паденїа же имень раҁлиуїа нетрѣбоують вь словѣньском еҁицѣ. ниже имоуть прѣдьуиньнихь. подьуиныхь же имоуть двѣ. ѥже соуть сїе, вь моужьскѡмь имени. егоже, ѥмоуже. и оубо, егоже, паденїа ѥсть роднаго. ѥмоу же, дателнаго. Вь женьском же имени подьуиньна соуть три. ѥѥ. ѥи. юже. и оубо, ѥѥ; паденїа ѥсть роднаго. ѥи, дателнаго. юже. виновнаго. Вь срѣднемже, еже и вь моужьскомь. и правих же имень раҁлиуїа сь испитанїемь. подьуиньнаа соуть. лите и вь прѣдьуиньнаа прїемлют се. множныхь же имень моужьскыхь раҁлиуїе ꙗко и вь единомь. иже роднаа, ихже. дателнаа, имьже. Вь женскохь же именѣхь множна. правaa, ѥже. роднаа, ихже. дателнаа, имже. Вь срѣднем же имени раҁлиуїе множно. право, ꙗже. родноже и виновно ꙗкоже и вь моужьскѡмь, и женьскѡмь.

И оубѡ разлнчїа вь еллиньскѡмь езыцѣ. мнѡга соуть. Вь словьнскѡмь же множае сихь нхже рекохѡмь некымѣштают се. дѣлетьже се вь двоіе, вь прѣдчиньна и подчиньнаа. И оубѡ прѣдьчиньнаа того ради глаголютсе ꙗко прѣдьварают чиньи слог именоу. подьчиньнаже ꙗко последоуюшта снмь. И елика прѣведохѡмь. подчиньна соуть, ꙗкоже прѣдьрекохѡмь разлнчїе же сего ради нареуе се. ꙗко разньствоуе лица именѡмь. сирѣчь, моужьскѡмоу, женьскомоу и срѣднемоу. послѣдьствоуюшта же разлнчїю соуть сїа. роды. виды. числа. что же соуть сїа. ꙗвихѡмь вь именѣхь: — И сїа оубо до зде: —

VII.

ИЗВОД ИЗ ГРАМАТИКЕ КОНСТАНТИНОВЕ
о
ПРАВОПИСУ.

Кvрїлъ философь.

„Сїа словеса вь кратцѣ изъбраньнаа. ѡть книгы Коньстантина философа. оучитела срьбьскаго. бывшаго при благочастивѣмь деспотоу Стефаноу. сыноу стараго кнеза Лазара: —

Кто хоштеть писати, сьмотри зде. словеса и рѣчи, и бѣлѣгы, ѡѯїє и карїє, и апострофь, и срокы, и междоусроуїє. и сьпротивные. и малителнаа слова. и повелителна, и сьврьшителнаа. и кои белѣзы, или коа слова прикладна соуть коимь рѣчемь. ꙗкоже зде ѡбрѣштеши, пиши вь славоу божїю знаменїє, ы.[1] се, ы повелително ѥсть и испльнително. ꙗко би решти, посла господь, апостолы. пророкы. ѥрархы. прѣподобныє, постникы. милостникы. храбры. дѣвьственикы. крѣпкы. моужьствьны. ликы. лицы. сльнцы. ѡбразы. сьархаггелы. сьаггелы. прѣстолы. Давидовы. моученице Карьвары. Акvлы. къ Їсоусовы. єдинородныи сынь сеже ѡ многѣхь єдинороднїи. ты господи. мы, вы. имамы. иные. глаголы. ѡтьрыгноу вѡды. многыи. скоты. вода. Споквстно. ꙗкоже би решти. бѣхоу тоv ѯы многи. или єже рече апостоль. блюдѣте ѯы. сирѣчь блюдѣте се ѡть ѯы. аште ли самѣмь чловѣкомь глаголѣши се пиши ѯи.

([1]) Црвенијем су словима ове двије ријечи; тако и сва зачелна.

Аште ли хоштеши отроуѵе оуѵчити. прьвѣѥ всего иного. навикωхомь ωть светыихь ωтьць нашихь. писати и оуѵчити въ наѵелѣ кресте помагаи. криштенїемь распехωмь се Христови въ наѵелѣ. и о крьстѣ едином хвалим се господьни, по апостолоу. нь изнде нѣцїи хоулоу вьносеть въ наѵелѣ глаголюште. Кресте Боже помагаи. и обоженїе твореть крстоу. сеже ѥсть знаменїе божїе на бѣсы, а не божьство. мы же по грьѵьскыхь, к҃д (24) хь писменехь, положимь зде наѵелω: —

Кресте помагаи.(1) азь. веде. глаголѥ. добро. ест. ѕѣлω. земла. и. ѳїта. їже. како. людїе. мыслѥте. нашь. ѯи. онь. покои. рьци. слово. тврьдо. оу. фи. хирь. ѱи. ω.

Сїа же приωбрѣтена соуть нашимь езыкоу. ꙗ. ѥ. ю. ѿть. ыеры. боукы. живете. ѣть. ша. шта. ци. ѵрьвь ъерь.:

Боуквы таже изьоуѵчивь сїе сь ωбоихь страны. по томь написати емоу за молитьвь светыихь ωтьць нашихь, ꙗкоже светыи ωтьци повелѣше. по томь. цароу небесныи таже светыи Боже. слава ї нынѣ. прѣсветаа троице. ωтьѵе нашь. господи помилоуи, в҃і (12). вь ωбразь в҃і. апостоль. Все сїе сь прилежанїемь по вьзрокоу. сирѣѵь по срокоу изьоуѵчивь. да изьоуштасть добрѣ. и не даждь емоу ни вь ѵесомь погрѣшить, или свою волю сьтворити. ни вь словѣ. ни вь силѣ, ни вь гласѣ. аште сице вьмалѣ потроудиши се. мнωгаа богатьства словесна вьскорѣ сьберешы. Такожде и писать, аште хоштеши оуѵчиши писати, все сь бѣлѣгы, и писмени да оуѵчить. ниѵто же бω оучиѵ женьинѣише ѥсть вь Грьцѣхь, или вь Бльгарѣхь, или вь инѣхь езыцѣхъ. Еже не быти божьствьны глаголь вь питакиѥхь, или сего сеже паки инако.

Ѡ велико похвално вь оудивлѥнии. Ѡ прѣсладкое ѵюдо. или ω благоѵьстивѥе господи. или ω божьствныи плаѵе. мо-

(1) Овдје је попријечно † црвен; тако је и свако зачелно слово.

лителноже. ѡ господи спасиже. ѡ господи поспѣшиже. или ѡ владыко призри. поноситeлно. ѡ безаконнаа сьнмище їоудеискаа. ѡ невѣрїе, подобнаа симъ. Реуемь и ѡ семь писмени ѡ великаа се главно писме ѥсть. Соломѡнь иѡѕъ. вѡды. мѡра. Мѡусеи. родѡвь. вѡдь. иѡгь. роукь. ѡни. се ѡ мнѡѕѣхь. ѡблаци. ѡгииве. ѡроужїа. ѡдры. такожде и ѡ моужехь. Өеѡдорь. Өеѡдосїе. Өеѡфань. и подобнаа симъ. сеже, О. о единомь, огнъ. облакь. одръ. орьль. о бозѣ вь покорителныхь же сице. вьходештоу ти господи. вьхожденїе. исхожденїе. кода. море. небо. Око. оохи. Охи.([1]) о мнѣ. о тебѣ, о женахьже. Өеѡдора. Өеѡфана. Өеѡдосїа. онь. омоужи. Ѡньсица. она. о женѣ. ѡтьцоу, о единомь ѡтьцемь. ѡ мнѡѕѣхь. отьцоу, отьцемь. Сеже б҃. уисло дрьжить седмьдесеть. Сеже, н҃. молително, и сьврьшително, и господьствоуюштеѥ. Молително. апостоли светїи молите се господеви. пророци. моууеници. арьхаггели, аггели. нерарьси. прѣподобнїи. праведнїи. патрїарьси. милостивїи. блазїи. смѣренїи. уловѣколюбикїи, се ѡ мнѡзѣхь. видѣхѡмь. вино. вина, срѣуь оузрокь. виноу тожде глаголѥть срѣуь говори. сего ради. мниси. три. уетыри. ни, неимами, или неимамы. сьдѣлньное имн. боуди име господнѥ. писанїе. питанїе. срѣуь пишта. пи. спи. весели се. вьни. ѡтьиди, ѡтьстоупи. ѡтьими. ѡтьнеси. оуисти. Сповѣстно. прости господь. молително. прости господи. и оуисти доушоу мою. остави, ѡтьпоусти, прости. Сїе все соуть повелителне, и молителне. сповѣстне же. ѡтьпоусти. прости. оумоли. и подобнаа симь. ꙗкоже вь трьновьскыихь добрыихь изводѣхь ѡбрѣтени.

Пакы се, ы. дѣлы, добрыими, благымы. добродѣтелными. плѡды. добры. нивы плавы. самаранины. серафтѣнины. сѡмантѣнины. єзыкь мнѡгы. єзыци мнѡѕїи. єзыкь єдинь.

([1]) У ова три имена има у првом о једно зрнце у сриједи; у другом оо и по једно зрнце; а у трећем два зрнца.

рабы многыи. рыбиць мало. ризы многы. риза едина. погыбе, погыбѣль. рыкахь. рыдахь. вьзывахь гласы. словесы. молитвы. милостыни. ѡбѣты. ѡбидѣте. ѡбымѣте. жрьтвы. словесные. бесловесные. помысль сьврьшенїи. тьчїю помысли. помышленїа. глаголы сьврьшени. горы высокыи. или гѡры. врьтьпы. доубравы. кедры. бысть. бытїе. бываеть. пытанїе. испытанїе. сирѣчь прошенїе. лѣты. ѡть иништеты. злы. поустынн. пастырїе. бисры. бисерь. сиры. сирѡть. сырь, ѡть ѡвьць. скрьбы. тѣсноть. клетвы. веригы. врагы. трагы. станы. раны. штиты. жегы. жеглы. певгы. лоукы. стрѣлы. изьѡштрены, сповѣстно вь прьсы, или напрьсы Їсоусовы. или прьсть роучныи, или ножныи. или прьсть земльнаа. или прьсть ѡть земле. роукы. ланиты. зоубы. бѣлы. ноздры. власы. главы. брады. роусы. сеже власы чловѣци. божьственыи, прѣмоудрыи. светыи, о единѡмь се. сїа вса сповѣстна соуть. сьврьшителнаа же и молителнаа. и повелителнаа соуть се. и. застоупи. спаси. помилоуи, оуштедри. сьхрани. просвѣти, ѡмы. очисти. омыи Боже, ѡтьскврьны. освети. штедрѡты твое ииспосли. покры, ськрыи. сьпротивное. брани. раты, воискы. како, тако. би. сѣци, рани. скоуби. оумори заколи; изврьзи вынь, иадьворь. вынь. вьноутрь. вьны. что. ничтоже. кто. никтоже, зание, тоуне. како. тако. посрьбскомже на дворь. вынь, вьноутрь, нань, ничтоже. би. сѣци. не досади. не оуби. не оумори. не заколи.

Сїа и на прѣдь решти хотештаа. аште добрь изводь обрѣштеши, ресавьскыи. или трьновьскыи. вса оудобно исправиши, и вь свое мѣсто вьмѣстиши. Аште ли нѣсть кое ѡть сихь вь своемь мѣстѣ, то нѣсть дѡмоу владыкы. а иже ли нѣсть дѡмоу владыкы. нѣсть ли. противно; вѣждамь же глаголю. аште и прѣмѣнеть ѡт сихь еже хотеть, нѣсть чюдно. понеже и мы вьсьврьшенїе недостигохѡмь, нь ѡть чести.

Сыже пакы бѣлѣги: † ⸪ идеже погрѣшимь, да приведьши симь мѣсто погрѣшенное. Речемь зде вь кратцѣ,

и ѡ силахь гласоу. се ╱ оξїа глаголет се грьуьскы. сирѣчь остра. и идеже обрѣтает се, опри оусты. сѣкии. Сеже ╲ варїа. еже ѥсть тежька. ѡпираюшти грьломь. Се ѥсть ⁀ периспомени. срьдьчныи глась. сице. Мѡусй ѥмоуже свеξлюбве. похвалнаа. Се ᾿ апостроф. моужьскыи глась. ѥсть. ‿ а сїа се, женьскыхь глась. ᾿іоудіт. ᾿іоуліанїи. ᾿іоулїта. и прочаа ᾿іоусть. ᾿іоустинїань, моужьска соуть. ᾿іоулїань. и подобна симь. ˵ се се̏ двѣ двѣ ˵ тѐ. се̏ же паки ѥдино , идеже поуьтомыхь книгахь вьξымають сьписателїе вь свѣдѣтельство. ѡть бытїа. или пророуьствїа, ѥкоже что глаголю. се дѣва вь урѣвѣ прїиметь. или вь евагтелїи. рече господь господеви моемоу. или идеже пре сь еретикы се ѡтьѩвлѩеть православныхь рѣчи. идеже глаголють, вѣроую вь ѥдиного Бога. или исповѣдоують истиньноую богородыцоу или поклоненїе уьстныхь иконь. Сїа вса правосливныхь соуть. и ξрй бѣлѣгь сы ѥдинь ,. А идеже ерстичьские хоулы и бледословїа. идеже глаголють богородыцоу не глаголати. или ѥдиносоуштна сына, отьцоу не прїемлють. ⩳. или ѡть отьца и сына, доуха исходит глаголють; и ξрй бѣлѣгы ≈ еретичьские си два, ≈ да аште сихь вьпишеши идеже соуть православныхь глаголы. видиши ли вь колнкоу пропасть низводиши себе окааньне.

Сеже пакы идеже на конци евагтелиста, или посланїа Павлова, кь Коринѳїѡмь. или кь Филїписеѡмь идеже толикь стихѡв сїа срока и крьсть. • ✕ такожде. и сїа, • чрьнаа идеже обрѣтаетсе. и се † :· 𝄋. и сїа срока мала. и се междоусроучїе. „, сирѣчь коука. ѥкоже нѣкое ѡтьдьхноξтїе посрѣдѣ рѣчи се. Сеже сьпротивнаа. ; ѥкоже что глаголю. оуко царь ли еси ты; или педесеть лѣть не оу имаши; и Авраама ли еси видѣль; Сеже великыхь вь раξоумѣ ѥст, ʓ . идеже крьста сьврьшает се. глаголь же нѣкы и подь титломь. или вь тои крьстѣ невьмѣштаетсе, еже решти божьственое. или люво кои глаголь. да не ξапинаютсе

ѹьтєштен. макра. врахїа. ҂їлн. ѵфень. и подїастолн; и подобнла снмь. Пакы реѹемъ о семь. трѣзкенїе. трепеть. тресенїе. трава. врата. страна. брана. слока. растворена. сьвршена:· ✕ ◌

Аште хоштешь н инако сїа словеса. писати, невьзьбранно ти юсть. тьѹїю право да пишоуть се. такожде, и ѿть Матьѳеа светаго еѵаггелїа, аште вьпишемь или реѹемь, ѿть Матьтеа, то глаголюеши ѿть соуетнаго, или ѿть махинта. Ѳѡмā. Варьѳоломен. Наѳананаль. Наѳань. Аѳаньсїе. Аѳѡнь. Аньѳнмь. Аньѳемїе. Аѳїногень. Агаѳѡнь. Еѵѳїмїе. Агаѳїн. Агатагьгель. Ѳеѡдосїе. Ѳеѡдорь. Ѳеѡфань. Ѳеѡпемьть. Ѳеѡна. Ѳеѡдорить. Ѳеѡстирїкт. Ѳавмасїе. Афѳѡнѡмь. Кѳьсанда. Вѳьсафгїн. Вѳанїа. Вѳлеюмь. Вѳїнїа. Марьѳа. Ѳоманда. Ефраньѳоу. Нефѳалнмь. Ѳеофиль. Ѳеѡфилакть. Сїа и снмь подьбна.

Аште не на своемь мѣстѣ стоеть. все хоулы и развраштенїа соуть. и ереси. неџїнже.

Съже ь нѣсть наѹелно слово. нь повиновагелно. и сьврьшително ꙗкоже и сь велнкы ъъ, моужь, юнь. Петрь. Павль. и подобнаа снмь. Мали же ерьџ се юсть ⸗ ⸗, сь нимьже глаголюешн, нан҆иже оуповахь. им҆же, Финїѯ҆, (н) ли кѵпарис҆. и подобнаа. И аште пишешн велнкы сь ъ. вь мѣстѣ малаго сего ҆. то растлѣваешн глаголь. и не глаголюешн на Бога оуповати. нь вь нѣнзврьженїе нзьдвора.

Пакы. се е погребенїе. гредеть. греди самь. древлю. предеть. преди. двє̑рн. двєрџе. селѡ. сельџе. светештїа злать. гредоуштн гредѣн вь име господню.

Пакы ы. прѣподобних. прѣподобнымь. праведныхь. праведнымь. светыхь. или светымь. прѣды. нарѡды. рѡды вси. рѡгы. рѡзи. стьзы. поутн, имиже ходиши поуты. снрѣѹь желѣзы, или поутоу, тожде поутю. по нюмь же ходиши. и да не вьпишешн горѣ .ю или долѣ. оу да не вьзвратиши глаголь. ꙗды, сьнѣды. безьсьнѣды. џѣны, безџѣны. вины.

нашы. помилоуи ны. идωлы. иглы. мышца. мытарь. оуны. ты. о единомь. ти, ω миωѕѣхь.

Реуемь, и о ѳїтѣ, еже ιесть писме господьстьоующтее. Ѳеωсь, грьуьскы, Богь глаголιет се. или ʒрен вса Богь сы. Тїмоѳеи. уьтыи Бога глаголιеть се. и аште пишеши, Ѳимотеи, ıарωстен Бога глаголιет се. Ѳимотеи ıарость глаголιет се. Кирилль того ради книжевны отроци, не глаголють сїю книгоу бльгарьскоу, или срьбьскоу. нь словѣньскоу. поиеже ωть з҃. (7). еʒыкь сьстави се, философь науеть, и сь нимь вѣхоу до о҃. (70). моужїи, иʒданїа ради ıакоже сь Давидωмь егда сьставлıаше ѱальтырь

Сеже, є. светь господь. или светыи Боже. сь небесе. на небесехь. хлебыи небесные. сирѣуь врата небеснаа. преносить. преʒвитерь. ти спети быше. выше. и симь. подобнаа.

Или иѣт ли горше Несторїеви ереси. еже христїани твореть побратимьство. и приводеть еуаггелїе свѣдѣтелıа своеи прѣльсти. и пагоубные иѣкые молитвы. пропоеѣдають, ıако вси христїане братїа есмы по крьстоу господню. Или свештеньникь на вѣньуани прьвѣе цѣлоуеи невѣстоу, ıакоже вї ю себѣ женоу нарекль. или сь нею вѣньуаль се симь цѣлованїемь.

Ї. Иауленоже ιесть, и покорително. Иωсїфь. Иоуда. Иωна. Исаакь. Иаковь. Иωиль. покорителноже. Гаврїиль. Гаврїиль. Оурїиль. Рафаиль. Димитрїе. Григорїе. царїе. трїе. благословенїе. метанїе. бытїе. и симь подобнаа.

Реуемь же и о тїтлѣ сеи. ⁓ титла есть сань. или слава. или царьствїе. ıакоже ιесть. б҃ь, г҃ь, ц҃рь. сл҃нце. м҃ць. ц҃рца. б҃ца. у҃лкь. и п҃р.

Прикьведьже се и добро сь нею се ͡ . дрьжи глаголы ıаже суть си. в͡лка. в͡луца. г͡пожа. м͡лици. в͡лгть. или реуеши в͡лть. непогрѣшаеши. или в͡же в͡е. или в͡авль тожде ιест у͡лкь.

Та҆же и се̏ ѱ҃и. господьствоующтее писме. вь ѡтыкле-
нїе кештемь и глаѻ҆лѡмь. ѡть покоа, и слока. п с си҆рѣхь ѱалѡмь. ѱалтырь. ѱаломинкь. ѱое. или Самѱѡнь. ѱалмы. ѱалѡмь. тѡмьфаннсь. о ѱѡе. риѱїмїн. ѱифїстонь, ѱали. ѱїхїмась. ѱелѡсь. и подобнаа симь.

Тажде и се̏ ѯ. ѯерьѯь. арьта ѯерѯь. доуѯь. фниїѯь. ѯенѡфь. ѯенофѡнть. ѯаньтїе. ѯаньтолоуль. ѯени̏. ѯеникь. Маѯїмь. Маѯимїань. еѯи. Маѯеньтїе. Канаѯагорь. А҆̏ѯеньтїе. Алеѯаньдрь. Алеѯїе. и подобнаа симь. сьдрьжить же многѡ ѡть еу̏ренскынхь глаголь: —

VIII.

Ѡ писменехь Урьноризца Храбра.

Прѣжде оубо словѣне неимѣхоу книгь. нъ урътами и рѣзами уьтѣхоу и гатаахоу, погани соуште. крьстивше же се римьскыми и грьуьскыми писмены, науждаахоу се словѣнскы рѣуь безьоустроенїа. нъ како может се писати добрѣ грьуьскыми писмены, Богь. или живѡть. или ѕѣло. или црьковь. или уаанїе. или широта. или ѩдь. или юда. или юност. или ѥзыкь. и инаа. подобнаа симь. И тако бѣше мнѡга лѣта.

По томже уловѣколюбьць Богь строеи въса. и не оставлие уловѣуа рода безь разоума. нъ въса кь разоумоу приводе, и спасенїю. помиловавь родь уловѣуь, посла имь светаго Кѡстантїна философа нарицаемаго Кирила. моужа праведна и истинна. и сьтвори имь, л҃, (30) писмена, и осмь. ѡва оубо по уинoу грьуьскыихь писмень. ѡва же по словѣнсцѣи рѣуи. ѡть прьваго же науьнь по грьуьскоу. ѡна оубо. алфа. ась, азь. ѡть аза науеть ѡбое. и ѩкоже ѡни подобльше се жидовскымь писменемь сътворише, тако и сь грьуьскымь. жидове бо прьвое писме имоуть алефь. Еже сказаеть оууиненїе сьврьшаюште. вьводимоу дѣтиштоу и глаголюште, оуyи се. еже ѥсть алефь. И Грьци подобеште се томоу, алфа рѣше. и сподоби се реуенїе сказанїа жидовьска грьуьскоу езыкоу. да реуеть дѣтиштоу вьоууенїа мѣсто, ишти алфа. конии се реуеть грьуьскымь езикомь. Тѣмь бо подобе се светыи Кѵриль, сьтвори прьвое писме,

аѕь. нь ѩко и прькомоу соуштоу писмени аѕь. и ѡть Бога даноу родоу словѣньскомоу на ѡтьврьстїе оусть. вь раѕоумь оуүештим се коукками. великомь раѕдвиженїемь оусть вьѕьгласит се. а ѡна писмена маломь раѕьдвиженїемь оусть вьѕгласет се и исповѣдают се. Сеже соуть писмена словѣньскаа. сице ѥ подобаеть писати и глаголати. а҃ б҃ в҃ г҃ (1). Дрyѕїиже глаголють, поүто ѥсть, л҃и (38) писмень сьтворилъ. а можеть се и мъньшимь того писати, ѩкоже и Грци. к҃д (24) пишоуть. и не вѣдеть колицѣми пишоуть Грьци. ѥсть бо оубѡ, к҃д, писмень. нь не наплънѩють се тѣми книгы. нь приложили соуть, двѡгласныхь, а҃і (11) и въ писменехь же, г҃ ѕ҃ е҃. д҃, десетное. и д҃ дьтное. и сьбираютсе ихь, л҃и. Тѣмже подобно. и вь тъжде ѡбраѕь сьтвори светыи Кѷрилъ, л҃и (38) писмень. Дроуѕїиже глаголють. үесомоу соуть словѣньскы книгы. ни того бо есть Богь сьтворилъ. тѻ ни аггели. ни соуть иждe конин. ѩко жидовьскы и римьскы и еллиньскы. иждe ѡть кона соуть. и приѥтно соуть Богомь. А дроуѕїи мнеть ѩко Богь намь есть сьтворилъ писмена. и невѣдет се үто глаголюште ѡкаанїи. и ѩко трїими еѕыкы есть Богь повелѣль книгамь быти. ѩкоже въ еуаггелїи пишеть. и бѣ дьска написана: жидовьскы. и римьскы. и еллиньскы. а словѣньскы нѣсть тѻу. тѣмь же нѣсоуть словѣньскыѥ книгы ѡть Бога.

Кь тѣмь үтѻ глаголѥмь. или үто реүемь кь таціѣмь беѕоумїемь. ѡбаүе реүемь ѡть светыхь книгь ѩкоже наоуүихѡмь се. ѩко въса по редоу бываоть ѡть Бога. а не иногдою. нѣсть бо Богь сьтворилъ жидовьска еѕыка прѣжде. ни римьска. ни еллиньска. нь сирьскыи. имже и Адамь глагола. И ѡть Адама до потопа. и ѡть потопа дондеже Богь раѕдѣли еѕыкы при стльпотворенїи ѩкоже пишеть. раѕмѣшеномже бывшемь еѕыкѡмь. и ѩкоже се еѕыци раѕ-

(1) У повијести бугарске рецензије овдје су сва слова исписана. Рат. стр. 89.

мѣсише, тако и прави и обычае и оуставы. и ꙁакони. и хытрости на єꙁыкы. Єгѷптѣнωмь же ꙁемлюмѣреніє. а Перьсωмь и Халдеωмь и Асиреωмь, ѕвѣꙁдочьтеніє. влъшвеніє. врачеваніє. чарованіа. и въса хытрость чловѣча. жидовωмже светые кнгы, вь нихже ѥсть писано. ꙗко Богь небо сьтвори и ꙁемлю. и вса ꙗже на нѥи. и чловѣка. и вса по редоу ꙗкоже пишеть. Єллиωмь граматикїоу. ритори̇кїоу. философїю. Нь прѣжде сего Єллини не имѣхоу своимь єꙁыкомь писмень. нь финичьскыми писмены писахоу свою рѣчь. И тако бѣше мнωга лѣта. Паламидь же послѣждь пришьдь. начьнь ωть алфы и виты, ѕı (16) писмень тькмо Єллиωмь обрѣте. прѣложише имь кадьмьлисїи писмена, г҃. тѣмь же мнωга лѣта, ꙉı (19) писмена писахоу. и по томь Симонидь обрѣть приложи двѣ писмени. Єпихарїиже скаꙁатель, г҃. писмена обрѣте. и събра се ихь, кд (24). По мноѕѣх же лѣтѣхь Диωнись граматикь ѕ҃, двωгласныхь обрѣте. по томже дроугыи, є҃. и дроугыи, г҃, числеинтаа. и тако мноѕи мнωгыми лѣты, едва съвраше, лн (38) писмень. По томже мнωгωмь лѣтωмь минoувше. божїемь повелѣнїемь обрѣте се, о҃ (70) моужь иже прѣложише ωть жидовьска на грьчьскыи єꙁыкь. а словѣньскыѥ книгы, єдинь светыи Кωстантїнь, нарицаемыи Кѷриль. и писмена сътвори и книгы прѣложи вь малѣхь лѣтѣхь. а ωни мноѕи мнωгы лѣты, з҃ (7) ихь писмена оустрои. а о҃ (70) прѣложеніє. тѣмь же словѣньскаа писмена, светѣиша соуть и чьстнѣиша. свеать бω моужь сътвориль ꙗ ѥсть. а грьчьскаа, Єллини поганїи. аште ли кто речеть ꙗко нѣсть оустроиль добрѣ. понеже се постраꙗють и еште. ωтьвѣть речемь симь. и грьчьскы такожде, мнωгажди соуть пострꙗали. Акилла и Симьмахь. и по томь ини мноѕи. оудобѣе бω ѥсть потворити неже прьвое сътворити. Аште бо вьпросиши книгочие грьчьскые глаголе. Кто вы есть писмена сътворил. или книгы прѣложиль. или вь кое време то рѣдьци ωть нихь

вѣдеть. Аште ли вьпросиши словѣньскые боукаре глаголѥ, кто вы писмена сътвориль есть. или книгы прѣложиль, то̏ вьси вѣдеть. и ѡтьвѣштавше рекоуть. светыи Кѡстантїнь философь нарицаемы Кѷриль. тъ намь писмена сътвори и книгы прѣложи. и Меѳодїе брать его. И аште вьпросиши вь кое врѣме, то̏ вѣдеть и рекоуть. ꙗко вь врѣмена Михаила цара грьчьскаго и Бориса кнеꙁа блъгарьскаго. и Растица кнеꙁа моравска. и Коцелꙗ кнеѕа блатеньска: —

Вь лѣто же ѿть съꙁданїꙗ вьсего мира.

҂ѕтꙁ҃г (= 6363 = 855) соуть же и нии ѡтьвѣти. юже инде речемь. а нинꙗ нѣсть врѣме. Таковь раꙁоумь братїе Богь есть даль Словѣнѡмь. емоу же слава и чьсть и дръжава и поклонꙗнїе. нинꙗ и присно и вь бескѡньчные вѣкы, аминь. —

IX.

БИЉЕШКЕ ИЗ СТАРИЈЕХ КЊИГА КЊИЖНИЦЕ ХИЛАНДАРСКЕ.

1. Јеванђеље на пергамену in fol. српске рецензије с арабескама у злату и разнијем бојама једно од најљепших, ћирилицом, за која се до сада зна. На крају: „**Азь грѣшны Глигорие дикакь недостоины нарешн се дикакь застави хь сие евангелие златомь кнезю великославномоу Мирославоу сиоу Завидиноу. А мне господи не забоуди грѣшнаго ны храни ме себѣ дѣ ми ѥсть господьие жаль. тебѣ работави кнезю своѥмоу господиноу. дѣ мне нехраниши грѣшнаго.** (Година избрисана с пергамена ножем! — ?) Али се зна по именима: Завида и сина му Мирослава, брата и синовца Немањина, да је из 12 вијека.

Упоредивши овај запис с онијем, који је прештампао г. С. Новаковић у књизи „С археолошке изложбе у Кијеву 1874 г. стр. 33—34. из „Записака императорской академіи наукъ, томъ XXII, к. I“, у коју га је унио И. И. Срезњевски из збирке владике Порфирија, руског старинара; по мојему читању находе се неколике ситне разлике; иначе су једнаци.

Важност овога Мирослављева јеванђеља иште, да те разлике, и ако су ситне, овдје истакнем; толико прије, што је тај запис по читању и испису Порфиријеву прошао кроз руке два стручњака, који нијесу имали у рукама оригинал.

У Новаковића:	**У орђиналу и моје читање:**
„Григорие“;	„Глигорие“;
„ны храни себѣ“;	„ны храни ме себѣ“;
„господние жаль“;	„господьне жаль“;
„работавши“;	„работави“;
„дѣ ми е не хранишн“;	„дѣ мне не хранишн“.

За лист, који је био на угледу на кијевској археолошкој изложби 1874 г. из јеванђеља, из којега је поменути запис исписан и штампан ([1]), вели Срезневски: „листъ этой великолѣпной рукописи хранится въ собраніи пр. Порфирія. остальние листи на **Аѳонѣ**“.

Из овога се не види: јесу ли и лист и запис из Мирослављева јеванђеља, из којега сам и ја исписао овај запис? или су из неког другога, за које се до сада не зна?

Ако је тај лист заиста из хиландарскога Мирослављева јеванђеља, трудно је појмити, којим је путем обогаћена њим збирка пр. Порфирија, кад листови тога јеванђеља нијесу разасути; него је у тврдом везу сачувано тако добро, као да је сада прошивено и укоричено?! —

— · —

2. Јеванђеље на пергамену in fol. српске рецензије с арабескама у злату и разнијем бојама писано краљу Душану. У њему се находи веома важан запис између заглавака и јеванђеља Матејева: **Сиꙗ божьствьнаꙗ и прѣблажена книга рекьше тетраеуаггелъ. писа се вь Свѣтои горѣ. благоуьстивомоу. и христолюбивомоу. и свѣтородномоу. прѣвысокомоу. и самодрьжавномоу господиноу кралю. уетврьтомоу Стефаноу. юмоу же богь подасть по милости своюй. и молитвами свѣтихь юго прѣ-**

([1]) Срезневски. Записки императ. акад. наукъ т. XXII. к. I. ст. 137—40. Новаковић, С археолошке изложбе. — Биоград 1874 г. ст. 35—36.

родитель вь ѡбьдрьжаниѥ и вь ѡбласть имѣти всоу србьскоу ѕемлю. и на Ѕагорниѥ даже до Бдинꙗ. грьчькоу ѕемлю даже до Мороуньца града, рекьше Христополꙗ. на Солоунь и Диѡклитию всоу даже до Драча. Се же бысть по дароу божию. добродѣтели ѥго дѣлꙗ. мылостывь бо бѣꙗше паче мѣри. кротькь дольготрьпѣливь. моужьствомь оукрашѥнь и красотою тѣла. ꙗко иниѥдиномоу таковомоу вь ѕороу быти вь благоочьстывихь царихь. и въ то лѣто начеть ѕдати монастырь архагела Михаила вь Приѕрѣнѣ градѣ. на помощь и на спасениѥ да моу ѥсть доуши и тѣлоу еговоу. а хотеще чисти си тетраеѵаггелъ помиинанте прьвореусиаго Стефана кралꙗ.

Године, кад је писано, нема; али се дознаје по реченици „**и въ то лѣто начеть ѕдати монастырь арха(н)гела Михаила вь Приѕрѣнѣ градѣ**“, да је писано између 1333 и 1348 г.

У истом јеванђељу на крајњем листу има овај запис:

Сеже боуди вѣдомо хотещомоу чисти книгоу сию. ꙗко недрьжить црьк(в)и вселѥньска. ни на блажена. ни на литоурги. чисти апостола любо еѵаг(г)елїа на всакь дьнь свѣтнимь. нь чтию редокиѥ. рекьше стль прѣѕь все годищи. и свѣтнимь иѕбраныимь иже имать тропарь. аще ли хощеть кто литоургию комоу свѣтомоу творити ищи ѡбще свѣтомоу противоу свѣтомоу. а еже чисти на всакь дьнь свѣтомоу. оть свога иѕколѥнїа. (Овдје је цио ред избрисан ножем).

Си тетроеѵаг(г)ель писа се вь лаврѣ свѣтаго Афанасиꙗ. оть иѕьвода манастирьска. и хотси прѣписовати да не дрьѕнеши раѕвращати

на своѥ хотѣннє. нь пишн ꙗко жє обрѣтаєши. по нѥжє нашь родь раꙁвратили соу многє кинги нєвѣдоще силоу єꙁыкоу грьчькомоу.

---

3. Животопис св. Саве српскога на пергамену 4-на има 210 листова; добро сачуван. — **Житиѥ и подвиꙁы ѥжє вь поустыни сь своимь ѡтьцємь. и ѡсобь хождєниꙗ. и оть чести чюдєсы сповѣданиѥ ижє вь свєтыхь ѡтьца нашєго Сави прьвааго архиєпископа и оучитєлꙗ срьпскаго. скаꙁано прѣподобьнымь Домєнтїаномь, инокомь и прєꙁвутєромь монастира Хиландара нарицаѥмаго. Сьписано жє Θєѡдосиѥмь минхомь, тогождє монастира. Благослови.**

На крају животописа:

„**Слава сьврьшивьшоу ми, богоу нашємоу Їисоусоу Христоу сию божьствьноую книгоу, вь лѣто** ѕѡмд (6844 = 1336) **рукою грѣшнаго Θєодоула**“.

---

4. Јеванђеље на пергамену in fol. с дивнијем минијатурама 4 јеванђелиста, бугарске рецензије, добро сачувано.

На крају листа гдје је завршено јеванђеље Марково, находи се ова биљешка: **Богомъ и царъ царъствоужщимъ. и владыка прѣвладащимъ. творѧ и дѣѧ и съвръшаѧ хотѣнїа и дѣла блага волєѧ болщихъ сѧ. и творащихъ волѧ єгѡ. благоиꙁволи оусрѣдїємъ сьрдца своєго вєлїкыї царь Гєѡргїє. Синъ вєликаго царѣ Θєѡдора Єватослава прѣдръжащомоу скїптра. блъгаръскаго жє и грьцкаго. и иꙁписавъ сїє четвєроблаговѣстїє, повєлѣнїємъ царьства єго, въ славѫ, и хвалѫ, и чьсть ѻцꙋ и сынꙋ и свєтомоу доухоу. царь-**

сткоу же нмъ оставленїа и прощенїе грѣхомъ **въ лѣто ҂ѕѡл** (6830 = 1322)“.

По дну листа глаголицом:

[illegible]

---

5. Јеванђеље на пергамену in fol. српске рецензије с особито лијепијем минијатурама у злату и различитијем бојама. На крају овај запис:

„**Сию светыю, ѿ роблъговѣстныю кннгы. почеше и свршише се повелѣннюмь и попеченнюмь прѣподобнаго отца нашег игоумена кирь Арсенна, вь лѣто ҂ѕѡме** (6845 = 1327) **индиктиѡна є҃го** (5) **богоу на славоу. иами амннь.**

Малю же вы чтоущихь ю, ѡ недостатьчьныхь простите Романа грѣшнаго тх҃а, инока чрьтавшаго сихь“.

За тијем на другом и крајњем листу:

„**Сию светою евангелию храма прѣсветыю богородице манастира нарицюмаго Хиландара лаври светаго Симеѡна и Савы въ светѣи горѣ афона. Повелѣнню чьстнаго вь свещенонноцѣхь игоумена кирь Арсенна роукою смѣренаго инока Романа писа се, вь дьни благочьстваго и првваго цара Срьблюмь кирь Стефана вь лѣто ҂ѕѡме** (6845 = 1337) **индиктиѡна є҃го** (5)“.

Те је године Душан владао, али није био цар.

На истом листу другом руком овај запис:

„**Послѣдже оукраси се чьстнынмь вь свещено инноцѣхь игоуменомь кирь Дороѳеюмь. Вь царьство благочьстиваго цара кирь Стефана**

Оурошa Србљемь вьтораго, сына прьвомоу прѣвысокомоу вь крѣпости же и дрьжавѣ и благоучьсти и всакои добродѣтели цароу кирь Стефану. вь лѣто ҂ѕѡѯи (6868 = 1360).

Маздоу же да подасть комоуждо по безмѣрнѣи благости, добрымь датель богь".

---

6. Јеванђеље на пергамену in fol. српске рецензије, на крају:

„**Списа же се сїа книга. вь лѣто** ҂ѕѡѯд (6864 = 1355) **индиктионь** ѳ҃ (9).

Вь то врѣме прѣстави се прѣвысокы господинь, а҃ (1) **царь срьбскыи. сынь светаго кралю Оуроша,** г҃, го. (3) **Стѣфань Доушана. юмоу же боуди вѣчна память".**

---

7. Јеванђеље на пергамену in fol. српске рецензије, на крају:

„**Слава сьврьшителю богоу вь вѣкы аминь. Григорїе именемь миниха не дѣломь. исписахь сию книжицоу светомоу великомоученикоу Христовоу Пантелеимоноу. повелѣнїемь господина и отьца ми вьсечьстнаго старца Исаие. тѣм же простите ме не потрѣбна".** Нема године, кад је писано. Али се може одредити 14 в., јер је ово онај знаменити Србин Исаија из 14 в. Види његов животопис у овоме Гласнику стр. 63.

---

8. Јеванђеље на пергамену in fol. српске рецензије, с арабескама у злату и бојама и овијем записом:

„**Азь рабь Христовь Станиѥникь великыи воевода Никола приложихь светїа и божьствьнїи тетраевангель прѣчистои богородице**

хиландарьской. и молю югоже изволи богь игоумена и всоу братию вь домоу светию богородице хиландарьскые или господьствующа србьскою землею сию смѣрно троудолюбие неотиети ѡть домоу богородице хиландарьскые аще ли потьщи се кто любо отьнети сию оть богородице хиландарскые, да моу юсть мьстьница богородица сега свѣта и вь дьнь страшнїи соудищи Христови“. — Године, кад је писано, нема.

---

9. Јеванђеље на хартији in folio, српске рецензије. На крају овај запис:

„Вь славоу иже вь троици благоуьстно славимомоу господоу нашемоу Іисоусоу Христоу вь лѣто ҂ѕцнѳ (6959 = 1451). **сьписа се сїа книга вь дни благоуьстиваго и христолюбиваго господина деспота Вꙋка. тогда владиуьствꙋющꙋ новоосвещенемꙋ митрополитоу белградцкомꙋ кирь Филоѳею. и сьписа ю попь Їѡань. господїе и отци и братїе молю ви, кого доиде сїа книга уьтѣте исправлеюще аще самь уто и сьгрѣшиль никто бо юсть безь грѣха тькмо єдинь богь. сице ѡбрѣтохь вь изводѣ. сьврьшителю богоу, отцоу и сыноу и светомоу доухоу ниня и присно и вь вѣкы вѣковь амїнь“.**

---

10. Јеванђеље на хартији in folio, српске рецензије с овијем записом:

Вь лѣто ҂зрѯѕ (7166) **а от рождьства бога нашего Ісоуса Христа ҂ахин** (= 1658) **мѣсеца геноуарїа** 16. **Смѣренїе наше Максимь архїе-**

пископь пекцскый, прїиде кь светоую горꙋ аѳωнскюоу. вь великоую лавроу срьскоую монастирь Хиландарь".

---

11. Јеванђеље на хартији in fol. бугарске рецensије. Приложио га Хиландару Димитар, спахија од Подгорице ҂ꙁри (7108 = 1600).

---

12. Јеванђеље на хартији in fol. штампано, бугарске рецензије. Запис на крају српски.

„Повелѣнїемь господина Їωана Басараба великаго воеводи сина Їω господина въсей ꙁемли оугровлахїиској и подоунавїю. троуд. свеєщенонинокь Макарїе въ лѣто ҂ꙁк (7020 = 1512).

---

13. Псалтир на хартији српске рецензије, без године. На једној корици унутра запис овај:

„Сы ѱальтырь ωправи смѣрни Елевтерїе быви насилован прїети сань архиеренства бѣлиградскїе епархи при архиепископе срьскомь Максиме лето ҂ꙁрна (7151 = 1643).

---

14. Хронограф на хартији велике 4^{те} српске редакције; има 157 листова. На крају запис другом руком:

„Сїа книга рекома цароставникь монастира Хиландара храмъ ваходъ пресватне богородице васката сватихъ подписа грѣшни Рахфаилъ їеромонахъ лето ҂афи (1508)

С почетка су на 38 листова питања и одговори из догматике и о створењу свијета из историје библијске, и неколике различите бесједе св. отаца.

На 29 листу почиње повијест од створења свијета библијским начином, и о царевима римским и грчким.

У њему нема повијести ни о једном српском ни бугарском владаоцу. Али имају заграде на странама листова црвенијем мастилом, које се тичу бугарске историје, и које сам тачно исписао. Види се јасно, да их је биљежио неки Бугарин.

На 89 листу: „**Царьство Анастасїа цара.** На страни листа: **При саїн цари, наше блъгаре поюмахи ѕемлю сїю. прѣдшьцш8 бьдынѣ. и прѣжде наѵеше понмати олнѣю ѕемлю ѡхридскоѵѡ и по томъ сїю въс8**“.

На 90 листу: „**Ѡть исхода же Блъгаромъ о инник ѡ.о. лѣто.**

На 115 листу. „**Царьство Константина брата Имнзние.**

„**При семь Константинѣ цари придоше Блъгаре прѣз Доѵнаво и отъюше Грькомъ ѕемлю сїю въ иен же живоѵть и до иник. разбивше их. прѣжде же нарицаше се ѕемлю сию Мисїа**“.

На 121 л. „**Царьство Льва Иконоборца.**

„**При семь цари Львѣ, К8мане нападоше на Цариградь, и на всю ѕемлю. иже и потоноѵше въ мори, и изгнеени Грькы. А проѵїе блъгаре съкоше вьса**“.

На 125 л. „**При еемь Львѣ бысть кньѕь Блъгаромь Кордамь.**

На 127 и 8 л. „**Царьство Никїфора Геника.**

„**Сь Никїфорь, изиде на Блъгарск8ю ѕемлю при Кр8мѣ кнеѕе. испрва оѵбѡ побѣди его. и расхити имѣнїе носимое ним тогда. и по томь же докрасе. Кр8мь съ своими ѡставишими оть разбои, нападе нощїю на цара. и не тькмо разби Гръкы, нь и самомъ цару главоѵ отърѣѕа. и окова крхъ ее сребромь и въливa кино вию. даяш Блъгаромъ пїти**“.

На 129 л. „Царьстко Михаила Пигавеа. „Сь симъ царемь пак Кроумь кнѣзь бранъ състави под Ѡдрїнюемь, и разби юго. юко ни самомꙋ цареви едва оутещи. Вьсеже царское имѣнїе Блъгаре вѣзаше: и грьчьско“.

Царство Льва Арменина иконоборца.

На 130 л. „Сь сиковомъ царемъ пак Крꙋмь брасе въ Ѳракӥ. непрька оу битвѣ Блъгаре побѣдише. Гонꙗщамь же Бъ лгаромъ Грькы неопаснѣ. Вьзвратнвше се они, разбише ихъ юко мало и самъ. Крꙋ(мь) неоухващенъ бысть. коню его пьдшꙋ подь нимъ“.

На 131 л. „Царь Грькомъ Мїхаилъ.

„При семь цари въста нѣкто Грькь їменемь Ѳома, и ораб многѡ число воискь юко мало и всоу грьчьскꙋю землю и приде хоте отъети Мїхаилꙋ царьство. Нь изшьдь блъгарскы кнѣзь Мꙋртаго, разби его. и побѣди. зане великꙋ любавь имꙗше съ Михаиломъ“.

На 132 л. „Царство Мїхаила сина Ѳеѡфилова.

„При семъ Михаїле цари, и при матери его крьстише се Блъгаре. отъ толѣже до иниꙗ лѣтъ фіа. (511). Нѣкогда бо невѣмъ юко сестра Блъгарьскаго кнꙗза плѣнюна бысть Грькы, и въ царьскомь дворѣ прѣдана бысть и крьщена бысть и наоучена книзѣ. Вь царство же сихъ цареи мирꙋ соущꙋ великоу Грькы и Блъгари и премѣнена бысть на нѣкоемъ болѣрииѣ Ѳеѡдорѣ Коуфарѣ. Пришьдьши она непрѣсташе оучещи брата своюго ѡ вѣре Христовѣ, доидеже и крьсти юго. ономꙋ же крьстившоу се въсташе Блъгари на нь, хотеще оубити юго, юко вѣрꙋ ихъ ѡставльша. Нь тыи изшьдь на брани, по-

бѣди ихъ. и отъ толѣ крьсти, овѣхъ волєю, а дрꙋгы ихъ и ноуждєю".

На 136 л. „Царьство Васнлїа Македонѣнина.

„При семъ Василїи цари крьстише се Рꙋси".

На 138 л. „Царство Льва прѣмоудраго, сина Василїєва.

„Сь Львь царь, Оугры изведе по пизмѣ на Сїмеѡна цара блъгаромъ, понєже воискꙋ юго многажди разби. иже и разбивше єго. поплѣнише блъга. а то застристь вьдрьстѣ (?). Сїмеѡнъ пакы воєвавъ на Ꙋгры (sic) поплюнивъ землю ихъ, и самѣхъ разби и възвраща се отъ тоудѣ пакы брань състави съ Грькы и побѣди ихь".

На 140 л. „Царьство Александ. брата Львєва и Константина сина Львєва.

„При семъ Константїнѣ цари. Сїмеѡнъ блъгарскы вънидє по морꙋ въ Цариградь и благослови се отъ патрїарха, и обѣдова съ царемъ. и съ нимъ изьшьдьше же отъ тꙋдꙋ нача плѣновати. и брани бывши, побѣди злѣ Грькы по дващи".

На 142 л. „Царство Романа Лакапїна.

„При семъ цари Романѣ блъгарскїи царь Сїмеѡнъ многажди до самаго Цариграда плѣни, паче же и царьскꙑи дворь пожеже; Ïѡкрии прїєть и при семъ цари ꙋмре".

На 143 л. „Царьство Романа, сына Константина багрѣнороднаго.

„При семъ Романѣ цари, Петрь царь блъгарскїи оумрѣ. синовє же юго Борисъ и Романъ — таланика и сꙋща въ Цариградѣ отъпоущена быста въ своє".

На 145 л. „Царьство Никїфора Фоки.

„При семъ Никїфорѣ цари, плѣнише Руси блъгарскую землю по дващь въ двою лѣтоу. царьствоваве Никїфору изведшу сва слава на инхь“.

На 148 л. „Царьство Їоана Цимисхїа.

„Сь Цимисхїи царь приѥть Прѣславоу. и възем въса царскые бѣлегы. и самого Бориса отъведе въ Цариградь. съклеуе ѥго тамо съ царьскыхъ и сътвори ѥго магистра. сеже ѥсть сань вели въ Грьцѣхъ. По приѥти же Праславѣстѣмъ. Свеславоу кнезю рускому, поплѣнившу блъгарьскоую землю, и под себе сътворшоу. а въ дрострѣ емоу сущу. Шедь тамо Цимисхи съ многими ратиикы побѣди ѥго. самагоже своеволнѣ. отпоусти. Нь и тъ дошедь въ Пеуенѣги, тамо скоиуа се съ всѣми своими“.

На 149 л. „Царьство Василїа и Константїна. сину Романе цара.

„Съ Василїе царь разби Самуила цара Блъгаромь по дващи. и приѥть Бдинь и Мнискоу и Великоу Праславоу и Малииъ и проуе градовы многы. нь и Скопїе прѣдан бысть ему Романомъ сына Петра цара. Тамо бо бѣ далѥмоу Самуиль царь владати. ибо Блъгаре до Ѡхрида и до Драуа и далеѥ царьствоваше“.

На 150 л. „Съ царь Василїе. мнωгь и безуисльны плѣновы сътвори Блъгарωмь, и разбое люты ибω разбивь Самуила цара єі (15) їилїадъ Блъгаръ ослѣпи. на въсако сто единого ωставлѣа съединиѥмъ окомъ. и отъсла ихъ къ Самуилу. видѣвь же ихь онъ отъ ѩда оумрѣть. —

На 151 л. „**Самодрьжьство цара Константїна брата Василїева.**

„**Отъ сего Василїа бысть блъгарское царьство подь областїю грьчьскою, даже и до Асѣнѣ цара блъгарωмь прьваго**“.

---

15. Јеванђеље на пергамену in folio без првога листа, српске рецензије. Године нема, кад је писано. На свршетку Јованова јеванђеља при дну листа запис црвенијем мастилом:

„**Рабь Христовь дїакь Боунило написах. синаксарь по трѣевангелоу речю господина митрополита Дамиана. да аще ѥсть что и прѣгрѣзно. прашанте, а неклъните. ерѣ непнсань типикь едьн-га посрѣдь. нь се послѣ приписа да гледаи добрѣ**“.

За овијем на првом цијелу листу молитва „**раздрѣшеньиа**“. За тијем на другом листу „**слово светаго Константина философа**“, које сам исписао цијело онако, како је у јеванђељу.

X.

СЛОВО КОНСТАНТИНА ФИЛОСОФА БУГАРСКОГА ПРЕСВИТЕРА (1).

„Проглась ѥсть светаго евангоулиꙗ. ꙗкоже пророци прорекше соуть прѣжде. Христось гредететь ѥзыки сьбрати. свѣть бо ѥсть всемоу мироу. рѣше бо ωни слѣпии прозрѣть. глоусии оуслышеть слово боуковноѥ. бога позиають ꙗко достоить. тѣмьже оуслышите Словѣни вси. дарь бо ѥсть оть бога сьздань. дарь божии десныѥ уести ѥсть. дарь божии доушамь николи же тлѣѥ. доушамь тѣмь иже и приимоуть. се же ѥсть дарь. Матьѳеи, Марько, Лоука, Ïωань. оуунть вьсь народь глаголюще. иинко лѣпотоу своимь доушамь. ведете, любите и радоуите се. ѥлико же хотеть грѣхь тѣлоу отврѣщи. и мира сего тлю отложити. и ѥлико житиѥ раискоѥ ωбрѣсти. и избѣжати оть ωгниꙗ горещаго. въ нь мѣтениꙗ оть вьсего оума. слышите словѣньскь народь вьсь слышите слово оть бога бо приде. слово иже крьмить доуше уьльвѣуьскиѥ. слово ѥже крѣпить срьдьца и оумы. слово вьса готоваꙗ бога познати. ꙗко бо безь свѣта радость не боудеть. окоу видещю божию тварь всоу. нь все ни лѣпо ни видимо ѥсть. тако и доуша всака безь боуковь не видещи божїꙗ закона добрѣ. закона книжьна доуховнаго. закона рай божии ꙗвлꙗюще. кыи бо слоухь громнаго

(1) Ова је бесједа два пута штампана у Русији: у „Русской бес. 1858 г. II. стр. 108, од Гиљфердинга; и у „Истор. опис... Хиланд. од архим. Леониде 1868 г. Москва. Није дакле с горега, да је и ми имамо.

поутна неслышавь можеть бога боꙗти се. но ꙁари же паки цвѣта неоуханщи. како раꙁоумѣѥть се божиѥ чюдо. оуста ꙗже сладька нечюють. ꙗко камена творить чьловѣка. паче же сего доуша беꙁбоуковна. мртва ꙗвлꙗть се вь чьловѣцѣхь. сеже все мы братиѥ ꙁамишлꙗюще. глаголѥмь свѣть подобающь. ѥже человѣки все отлоучить оть житиꙗ скотска и похоти. да неоумь имоуще нераꙁоумнь тоуждиимь ѥꙁыкомь слышеще слово. ꙗко мѣдна ꙁвона гласа слишите. се бо светы Павль оуче рече. молитвоу свою вьꙁдаѥ прѣжде богоу. ꙗко хощю словесь петь иꙁрещи. да и ве братиꙗ раꙁоумѣють. неже тмоу словесь нераꙁоумьнь. кыи бо чловѣкь нераꙁоумѣѥть. кыи неприложить притче моудрыѥ. скаꙁающа бесѣды правинамь. ꙗко бо тлꙗ пльтехь настоить. все плещи пача гноꙗ гноѥщи. ѥгда своѥго брашна неимать. тако доуша всака отьпадаѥть жиꙁни божиꙗ неимоущи живота. Ѥгда словесе божиꙗ неслышить. иноуже паки и притчю моудроу ꙁѣло. да глаголѥмь человѣци любещи се хотеще расти божиѥмь растомь. кто бо вѣры сӗ ѥ̋ невѣсть правы. ꙗко сѣмене падающа на нивѣ. тако на срдьцахь чловѣчецѣхь. требоующе дьжда божии боуковь. да воꙁрастеть плодь божии паче. кто можеть притче все. облучающе беꙁь книгь ѥꙁыки. невьгласѣ смысль нѣглаголюща. ни аще ѥꙁыки вса оумѣѥть. можеть скаꙁати немощь сихь. обаче свою притчю да приставлю. многь оумь вь малѣ рѣчи каже. наꙁи бо вси беꙁь кныгь ѥꙁыци. брати се немогоуще беꙁь ороужиꙗ сь противникомь доушь наших. готовивь плѣнѣ моукы вѣчныѥ. иже бо ѥꙁыци нелюбите врага. брати же се мыслеще с нимь ꙁѣло. отврьꙁѣте прилежно оумоу двьри. ороужыѥ приѥмше тьрьсиꙗ ѥже коують книгы господиѥ. главоу троуще непрїꙗꙁни велми. боукви бо сиѥ иже прииметь моудрость Христось глаголеть. и доуше ваше крѣпить. апостоли же сь пророкы вси. иже бо сихь словеса глаголюще подобни боудоуть врага оубити. побѣдоу приносеще кь богоу

доброу. пльти бѣжеще тлие гноиевныие. пльтие иеже животь иако вь снѣ. непадающе. крѣпко же стоиеще. богоу иавльше се иако храбри. стоиеще одесноую оу божнꙗ прѣстола. иегда огниемь соудить иезыкомь. радоующе се сь ангелы вь вѣкы. присно богословеще милостиваго всегда книжными пѣсми. богоу поюще человѣкы милоующемоу. иако томоу подобаеть всака слава. часть же и хвала божиꙗ выноу. сь оцемь и сь светымь доухомь. вь вѣки вѣкомь оть всеие твари. аминь“.

XI.

На крају овога јеванђеља находи се заклетва попа Ђорђа епископу хвостанском.

„**Молитка светыхь отьць. иже хощеть. приети поповьство:· правило:·**

„**По правылоу светыхь апостоль. и светыхь отаць седми зборовь иже оуставише правила. и законе црькьвне. азь попь Георгие приехь поповство оть епископа хвостьньскаго Иосифа. и обещахь се церкви светои богородице епископии хвостьньской. и настоещимь епископомь хвостьньскымь. и записахь сие обещаные своею роукою. еко оть селе и до сьмрти моеe. да сьмь сынь црьковны. и да дохогю кь епископоу на зборь сь поклономь законнимь (г поуть) оу годищи. о вьскрьсении. и на рождьстве христове. и о покладехь. и да неоудрьжоу законога доходька црьквьнога. никонимь оухищрьениемь диеволимь. и да не нагокорю властелина да ми оть ймли (отьмоли) доходьнь црькви. ны да га силом оудрьжоу ни да се оукриюшьнимь. еко ли престоуплю сие више писаньние и обещание да есмь проклеть оть господа бога вьседрьжителеа. и оть пречистые его богомат(е)ре и оть спасительнаго (?) и животворещаго креста. и оть светыхь ві (12) врьховьныхь апостоль. и четирехь евангелисть и оть светыхь великыхь патриархь и пророкь. Аврама, Исака и Иакова и прочи иже по редоу. и оть светыхь проповедникь. о (70) апостоль и моученикь. и светитель великыхь Василиеа. Григориа. Иоана златоустаго. Иоана милостиваго. и Николаеа и прочихь же по редоу. и оть светыхь отыць оть**

седьми ꙁборовь. и да неимамь оучестиꙗ сь праковѣрьними иіерѣи. и причестити се прѣчистаго тѣла и крьви христове. нь да имь оучестиѥ сь Аріѥю и Несторіѥмь. и сь Июдою прѣдателемь христовѣмь. и да ме неотрѣши оть сиѥ клетьве ни папа (?) ни патриꙗрьхь, ни апостоль (?) ни доуховни отьць. ꙗко ли ме коимь поутемь. стигне ѥпископь прѣстоупивьша сью обѣть да моу плаћю ҁ҃ (100) перьперь".

XII.

Србуља на пергамену 4-а српске рецензије; садржина: црквенонотно „пјеније“ од Цвијети до Тројичина дне.

Осврнуо сам се на њу највише за то, што се зна, да је црквено пјевање пренесено из Хиландара у српску цркву, и, што се у нас до сада није ништа разбирало ни расправљало о томе важном факту.

Очигледно, нов и један више доказ велике важности Хиландара у српској културној историји.

Исписавши једну стихиру 5-га гласа с нотама, која се пјева на вечерњи Васкрса и сваке недјеље за 40 дана, т. ј. до Спасова дне, тачно онако, како је у оригиналу; износим је овдје поглавито за то: не би ли се покренула воља, којега нашега вјештака те струке, да расправи постанак хиландарског и у опће српско-црквенога пјевања; и да изнађе и одреди, колико је модификовано српскијем елементом садашње пјевање у нашој цркви? —

СТИХИРА.

Пасха священая намъ днесь по-
казася. Пасха нова святая. Пасха
таинная. Пасха честьная. Пасха Хри-
ста избавителя. Пасха непорочь-
на. Пасха велика. Пасха вѣрь-
ныихъ Пасха двери намъ рай-
скыя отврзающи. Пасха вься
освящающи.

ИЗВЕШТАЈ.

НАПИСАО 1733

МАКСИМ РАДКОВИЋ

Ексарх београдског митрополита.

ПРЕПИСАО И ПРИРЕДИО

ГАВРИЛО ВИТКОВИЋ.

МОТО,

„Нами не може други родь бити приятель и добротворъ, ако ми сами се међу собомъ не узпазимо, и не одговарамо се, и не држимо се..... Немойте да єдань мислите себи о злу, а други о добру; но свихъ своєму општему добру да будете єдинь другому вѣрни...... Ви знате, тко су Немци..... Радъ є Немацъ сести за оно наше мало стола, и по реду чупати свакога....

... Ласно є примити господара на главу, али га є мучно скинути...... Те како є мучно скинути съ врата господара, који се силомъ намеће...... И оште нисмо єднога сметнули господара, а други хоће да кидише...... Нека будеть проклеть и проклеть сваки онај, кои би годи што особно, или тайно крио, и чинио супроть општему добру и согласію...... Или є болє, да є гласъ нашега народа српскога..... Нашъ сиромашни народъ у Мажарской земли не има ни за єдну стопу коньску, нити паки какве слободе, него понизни и потурени од свакогъ..... Да бисмо не били нихне обуће, веће да смо поредо шнима у свакой правици. Радимо тако, е да би намъ био свитао образъ и нами и нашимъ старима предъ потомцима нашим......“

Из будимских споменика од 1706—1709 год.

„Ја ћу од угарских народа да начиним робље, за тим просјаке, а најзад добре католике...... Sic ratio status exposcit“.

Изрека арцибискупа, примаса и канцелара угарског Колонића.

Максим Радковић, Ексарх београдског митрополита, по налогу митрополита Вићентија Јовановића, пропутовао је 1733 цео северни и северно-источни крај Србије. Путовао је у тој цели, да испита и опише стање, у ком се налазе цркве, свештеници и народ тих крајева.

Нема сумње, да је овај или који други Ексарх обишао и проучио и остале крајеве српске а и оне, који су стајали под управом главне аустријско-српске администрације у Београду.

Јамачно су ови извештаји у неком архиву скривени, ну даће Бог, да се и они пронађу, и да се публикацијом њиховом, што боље расветли стање свију српских земаља, које стајаху под аустријском владавином од 1718 до 1739; дакле за пуне 22 године.

Ексарх Максим брижљиво је проучио стање, у православних цркава, клира и народа српског, и по свом уверењу написао је савесно у свом извештају све, што је видео и чуо.

Тај веома занимљив и поучан Ексархов извештај износим нашем читалачком свету, у жељи, да се што тачније обавесте и поуче они, који се баве проучавањем наше прошлости.

Максимов извештај посве је важан историјски податак онога времена, о коме до сада немамо ни једног домаћег књижевног споменика, који би нас тако свестрано поучио о стању нашега народа у почетку прошлога века.

У том ексарховом извештају налазимо податке за историју, земљопис и статистику наше домовине, за културно

и материјално стање нашега народа, у првој половини XVIII века.

Из тога извештаја дознајемо за један важан ну за нас жалостан факат, да је у поменуто доба било у целом том северно-источном крају само 3 школе, у Београду, Гроцкој и у Пожаревцу. Како се од турске владавине нашло, тако је остало за 22 године и под владавином аустријском. На жалост, види се, да за то време није подигнута ни једна нова школа у Србији о трошку културне владавине.

Из ексарховог извештаја видимо даље, да је 1733 г. у поменутом крају наше домовине било у 109 места, у којима беше 2549 домова; 28 парохија; 29 мирских и манастирских цркава; 1 митрополит, 5 владика (домаћих), 5 ексарха, 45 свештеника мирских, 17 калуђера, 5 ђакона, и 17 манастира.

Каква је била образованост тих свештеника; то описује Ексарх овим изразима: „Бог во истину истажеть посветившаго неразсудне сицеваго слепца.... Одь слепихь поповь оваков сијасет по људма произрасль.... И сије вѣденіє за люту неволю примити се можеть. Аз не би могал нѣга (попа) на своју душу узети..... Жали Богъ оно свештенства, что є на нѣмь.... Његовимь читанѣмь не толико славить се, єлико хулить се Бог..... Изь сего видить се, какови суть учители людеј божијихь....

Такви су били попови поред само 3 школе. Као што дознајемо из споменика јужних Словена, које је из ватиканског архива исписао чувени научник Тајнер, римска пропаганда, под закриљем аустријске владавине, користила се глупошћу тих православних попова, и за 22 године потајно је придобила за унију више но половину тих необразованих попова.

А у каквом је стању био наш народ под том културном владавином? На то питање одговара нам Ексарх речима попа Петра Параћинског: „Свуд једнако сиромаштво, кад му дотежа здје, (под том владавином) бјежит у Турке“.....

Из ексарховог извештаја види се, да је под аустријском владавином наш народ у Србији подељен био на три класе. Било је људи „војинставног чина“, било је Срба „под комором,(1) али је било и „Паора“ или спахинских поданика (јобаћа).

Школа није било, али је било јобаћа.

У Београду, престоници „цесарске Аустро-Српске Администрације“, била је царска камерална управа, која је по свим крајевима српским имала своје чиновнике, који су прикупљали данак, десетак и разне друге намете. У свом извештају спомиње Ексарх: „Провизора Смедеревског“, по имену Наћа. Провизор је био управник царских камералних добара. Који су били спахије господари тих „Паора“, неказује Ексарх, тек просто назива неке људе „паорима“.

То је дакле значење оних израза ексарховних: „људи стојат под комором“, „људи сут паори“.

Парохије и општине, о којима овде говори Ексарх, биле су под црквеном управом 1-о Митрополита београдског, 2-о пожаревачког владике, и 3-е вршачког владике, или, као што вели Ексарх „под Банатом“.

I.	Под митропол. било је	8½ парох.,	49 општ.	и	1124 дома
II.	„ вршач. влад. „	„ 8½ „	49 „		1035 „
III.	„ пожар. „	„ „ 1 „	11 „		390 „

У 3 ове јепархије било је 18 парохија 109 општ. и 2549 дом.

Под Пожаревачком јепархијом биле су јамачно и ове цркве: Поречка, Мајдан-Печка, Тршка и црква манастира Горњака.

(1) Theiner „Monumenta Slavorum meridionalium“. Свеска II. стр. —

Владичанске столице биле су у Београду, Пожаревцу, Ваљеву, Ужицу, Шапцу, и у Вршцу (изван Србије). Осим тога спомињу се у овом извештају неки Јеврем владика у манастиру Раваници, и владика Михаило у Београду.

У овом извештају помињу се још калуђерице у Гроцкој и у Пожаревцу. Али се из тога не може закључити, да је у Србији било женских манастира.

Осим ових важних бележака, има у овом извештају множина података статистичких, као на пример; одстојања места од главног места у парохији; а колико је било парохија, општина, и хлебова или домова, то је већ горе изложено.

Остављамо читалачкој публици, да се увери о вредности овог ексарховог извештаја. А ја сам срећан, што сам у стању, да принесем и ову патриотску услугу, и по примеру наших старих вредних калуђера, молим читаоце речима тих честитих књижевних радника: исправљајте а не куните.

У Београду 12 марта 1884

Г. Ђ.

ЧАСТ ПЕРВА.

Пришедше њих. архипастирство, господин Викентије Јоановић, Архи Епископ и митрополит словено сербски и совјетник цесарски, здје ва шанац Нараћин месеца августа 12 дне 1733 год., по својој пастирској должности, церков и содержаније церковное, по сочиненому тефтеру Ексархом Максимом Радковичем прегледати, и начином јего прегледане церкве в'њешнеје, Сооруженије обрјетајет се точно, само спје јеште оставил, Мунара висока од камена оловом покровена, на неј висјат три малена звона. Ограждеције около цркве јест од растови колаца, једина врата на порти тако и на церкви. Ва нутрње цркве столови ординари, патос већ покварен од широке цигле. Препрата преграждена са нови дасками. Ва једној страни натоварене ћерамиде треба изнети, да чисто будет. Крстилници не имат никаковије, само при дуваре, како долап учињено, и тамо крстет се дјеца. Треба да се повељет справити, како се может погружат младенец. Пред икони и препрати два свјештника потребна. Пред олтарије дверей не имат, треба да се содјелајут. Осам икон престолних обветшале сут и покварене; треба да се паки помолујут, ибо сице поруганије јест Богу и свјатим јего нецјела изобразителнаго начертанија суште. Стол архијерејски потребно да се устројит, виштшији од прочих, како и на других мести. Олтар потребно јест да се ставит изнова, бесчестије слави божијеј јест. На часној трапези потребан крст бити. Појас за службу потребан. Умиваоница потребна ина, болше да се справит; тако и

проскомидија; једина саксија за ватру и окропац потребан; једин сандук, ва чем потребна садршават надлежит.

Крст изображен верху свјатих дверej свјакако потребан. Књиге црковне потребне ове: Октоихон, минеј празнични минеј општи, опште немоштно 12. Литургија московска; Еванђелије на велико коло; Пентикостар. Гдје Турци да су чинили таван, јест од леве стране учињен од олтарја до препрати само греде стојат, потребно било поподити и љествици учинити, гдје би ципјаци временом могли стојати. Из внутра сва црков да би репарирала се, предверије ради икон столнија, и дуваре побјелити. Сије ако неби устројило сја и прибавило, велма поне нужног благољепија црkве свјетија не било би.

Ексамен

свештеника Петра Параћинскаго по повељенију њиховог Архипастирства дне и года, јакоже бјаху положено узехом пред сја црковном исправленији, вјежествје јего, и о парохиском содержанији испитаније сотворити. Јако ва первих вопрошен бист, гдје рожден: родил се во Колашинском предјелу у селу Милоју, учил књигу код њекојег Гаврила Зуграфа од Рисна, и код него проучив псалтир, во Раваницје учил код даскала Стефана једино љето; прочатајуште октоихон. Посље сего во Карловци код Максима Суворова, 9 месецеј учили се десјатословију и граматицје од части, и кад изшел из школи, господин покојни Мојсеј Петровић узел граматику од него, десјатословије и није содержит, које на изуст неможет точију из књиги читајет. Посље изшествија од школ карловачких, оженил се здје, и ва Белградје на 1729 лето владика Николај(¹) рукоположил јего во дијакона,

(¹) Димитријевић владика Темишварски, после смрти Митрополита Мојсеја од народа избрани Администратор Митрополије београдске.

и во том чиње једин месец днеј пребив, таможде пак, по повељенију господина митрополита Мојсија Петровића госп. владика Максим[1] рукоположил јего на степен свјештенства, и обојим Архијерејом дал по дукат; и 30 днеј учил во Белградје свјештенствовати. По том господин покојни Архијепископ Петровић допустил без сингелији да может свјештенствовати, за что њест дал ни новца, и се није од нелиже парохију содершит, имат готово 3 љета. Вопрошен, јегда отпослат во парохију, вопрошал ли он должности свјештеничкој, искусил се ва неј или ни; отвјетовал, да не вопрошал. Вопрошен: јегда послан бил во парохију, что сказано јему од Архијереја пославшаго јего? Отвјетовал: да сам господин Архијепископ покојни по моленију покојног духовника Авакума рекл му, да может поити здје поповат за време, докле и сингелију не примит.

Вопрос. Понеже нињешњи наш Архипастир во својеј паствје љубопитње наклонен јест извјесно знати, ва каковом вјежествје сут свјештеници, кормителствујушти паству јего. Сего ради по сему образу, да ми имаш отвјетовати по реду јеже во первих посљедујет вједати свјештенику, но неже чрез положеније рук власт примил, и тајинствах црковних колико јест? Повјеждал ми отвјетовал: 1. Крештеније. 2. Миропомазаније, прочеже не вједајет. Вину же предлагајет, да њест учил се, ниже од кого предато му.

Вопрошен: аште невједајет на изуст, да каже, која тајна крепчајшу силу имат? Отвјетовал: невједају.

Исправлен. Свјатоје крештеније јест началии сакрамент и кромје сија тајни никтоже спомениjе и царствије небесноје получити неможет, по словеси господни: аште кто не родит се с више, царствије небесноје не наследит.

---

(1) Максим Гавриловић од 1721 до 1731 год. Епископ Мухачки и Сигетски.

Вопрошен: что плод јест сеја тајни и дља чесого јест первaја зовет се? Отвјетовал: ја то ништа учил, нити могу отвјетовати по сему начину.

Вопрошен: Кад не вјерујеши сије, барем на изустје божественују литургију поjеш, знаш ли, кад се и којим ли словеси совершујут се? Отвјет: На призиванније свјатаго духа.

Вопрос: Којими словеси? Отвјети невједајет.

Исправљен. По триштном глаголенији: „Господи пресвјатаго Духа апостолом твојим ниспославн", глаголет јереј форму или образ над дискосом: „и сотвори убо хљеб сеј честноје тјело Христа Твојего, а јаже во чаше сеј, честнују кров Христа Твојего"; над обојим: „преложив Духом Твојим свјатим". Дијакон. „Амин".

Вопрошен. По освјештенији свјатих даров, како вјерујеш бити сја или образителње или суштествителње?

Отвјет. Вјерујем бити само и свјетоје тјело, и кров Христову.

Вопрошен. Что ко спасенију нашему нужнејше имјети?

Отвјетовал: не ведјају.

Исправљен. Вјеру правују и дјела добраја.

Вопрос. Что јест вјера праваја? Отвјет. „Вјеровати во јединаго Бога во Тројицје свјатеј славимаго, си јест Оца и Сина и свјатаго Духа, нераздјелноје Божество и царство", и проча, како свјати Атанасије у својему символу глаголет изповједуја.

Вопрошен: колико сел имат под собом? Отвјетовал имат 6.

Котороје перво? Отвјет: Параћин.

Колико имат хљебова? Отвјет 28 имат.

Које је друго село к сеј нурији належаште? Отвјет: Мала Мутница. — Колико сахата од Параћина до

Мале Мутнице? Један сахат и фертал — Колико хљебова имат? Отвјет 13 хљебов.

Вопрос. Које је друго село, и колико сахата од Параћина?

Отвјет. Велика Мутница; до ње сахат и пол. Црков имут нову, хљебова имат 18.

Вопрос. Које је третије село, и колико је од Параћина сахата, и којего села најближе? Отвјет: Плана далином сахат и пол, имат 10 хлебов; најближа села: Мириловци(¹) и Доње Мутнице. —

Вопрос. Које је четвртоје село, и колико далеко од Параћина; колико в нем хљебов, и кому је селу најближе? Отвјет. Видово, далеко од Параћина 3 фертаља сахата; 11 кућа или хлебов; најближе Параћину.

Вопрос. Које је 5 село? Отвјет, из Видова что су двигнули паоре и здје више Параћина населили, зовут се Видојевци; имат 13 хљебов; најближе Параћина. — Шесто Сталаћ, којег, како немогавши од сјуду послуживат, оставил и не попујет им.

Вопрос. Кад идеши в тоја села причашчавати, крстити и проче тајне совершивати, кого на својем мјестје здје остављајеши? Отвјет. Препоручујем свјештенику Вулети. како га је Ексарх наредил, однелиже поп Стефан побјегл у Турке.

Вопрос. Кад по сели венчајеши и крстиши дјет, на којем мјестје сија дјејствујеши? Отвјет. По сели ниже когда крстил у дому чијем, ни пак вјенчал. Само једино дјете. что се хотело преставити, те га у дому крстил. А друго, что је Параћину близ, то в. Параћини совершава, а что је Мутнице горне, то у оној цркви.

(¹) Мириловац.

Вопрос. Имат ли које безаконије у твојеј парохији? Отвјетовал, да се њест слишало.

Вопрос. У сами сели? Отвјет. Свуд једнако сиромаштво, кад му дотеже здје, бјежит у Турке, тако пак из Турака овамо.

Вопрос. Колико дал Ексарху на страну митрополита? Отвјет. 24 фор. и њему 1 фор. 30 кр.

Сије испита них. Архипаст. понизње прелагао

Викентије Стефановић с р.,
архидијакон.

Пришедше ва Пожаревац августа 18-ог 1733 года, перевеје црков и стјажаније црковноје начахом преписовати, јакоже посљедујет,

Храм светаго Архистратига.

Црков камено стројнаја, во ва висоту 2 кловтера, ва долготу 12 кловтерей, убјелена кречем, шиндром покривена растовом. Еште јест тврд покров. На цркви 2 креста средња од плеха. Од полунопштније страни врата једина од брестовине дупла са кровом. Такова и на препрати. Около цркве два шуха фластеровано каменом. В нутрије цркве, прво је олтар довољно простран, патосан широком циглом, тако и вса црков. Свод на овој цркви од дасака чамови лепо устројен. В начаље первопрестолија пенжер једин огрезни стаклени окни и катре (Gitter) од гвоздија. Частнаја трапеза на једином столпу устројена од камена не освештена, даска проста на столпу утврждена, на неј перви покров од чита, два од бела чиста платна. Под Еванђелијем нов јастучић од свили шарене. Кутија, в нејже свјатаја стојет, од древа на шраф. Антими(н)с мален покојног митрополита Мојсија Петровића. Два свјештника од туча. Два креста окована водичарска са стопицами и позлаштена. Једин ветх

и порушен. Еванђелије московско ново, кожеју оправлено. Литургија московска нова без типика. Проскомидија при дувару од камена созидата, лепо почернела од горјаштих свешт. На неј три покрова од чита: 1 свјештеник од туча; 6 икон, 1 путир стар, био до звјездица и кашика од сребра; Ајер, (воздух) и два покровци од свиле црвене. Звонце од туча. Сојединенијца чаша стаклена. Анафорника од бакара 2, леген и ибрик, једин укроп од бакара, једине мумаказе од мједи. Једина завјеса од чита на проскомидији, до проскомодије умивалница од камена созидана, доста умодна од десне стране, од леве стране од мермера устројена, идјеже богојавленска вода стојит. Од десне стране пак једин ординар долап од древа, идјеже книги стојат. Преграждеције олтарја јест од липове даске, доста лепо предверије и пред олтарије двери старинске доволно лепе, трактлерскоје дело, позлаштене, катапетасма од богасије. Образ престолни и Спасов средњи вјенец од сребра на нем, таковже богородичен и вјенец на нем од сребра. Икон пак престолних поголемих седм, седм икон мали, верху пак сих икон и по дувару различне и средне големином 28. Верху олтарја крст изображен и од вњежду образ Богоматере и свјетаго Јоана богослова, 4 цвјета поголема лепа. Испод престолних икон завјесе од златна шпалира; завјесе на иконама од чита, испод икон пост(ав)лано шпалиром. На сјеверними и јужними врати завјесо од чита. Кандила сребрних 8, једино во олтари од туча; а пред образом светије Богоматере једино кандило од стакла. Два велика свјештника од камена; два свјештника од гвоздија поголема. Две округле налоне, гдје се чтат на обје стране пјевниц црвеном кожом пошивене. Иконостац, од десне стране, ординар читом обстрт и покровен. На нем једина икона пак од бакара. Цвјет на среди цркве велики од туча висит на ланцу, на ком четири јабуке позлаштене. Во всеј цркви столов, гдје

људи стојат 32. Предстателски стол од липовине на два степена устројен, не фарбован с озади, обстрт читом. Једина икона малена в нем, од обе стране рафови од древа, где људи капе полажут. Од леве стране ниже врата до препрати, једин нов орман окован, гдје црковни синови потребна содержат. Налона, на нејже дијакон Еванђелије чати, прекрита читом. Препрата високо преграждена дасќами. Старих икон повисоко стојаштих 16, икона Христова и свјатије Богоматере поголеме, на них помахрамица, од платна везене завјесе малене од чита. Два кандила од туча. Једин иконостац ординар, читом покровен. Једине маказе; 2 свјештника од древа орд(ин)ари. Столов 19; умиваоница од левија страни при дувару устројена, довољно лепо может се погружати в нèј крестити, но обносити се около не может. Предпретије мало подзидано каменом, проче од древа устројено по тавани само даском, и једино кубешце на среди учињено једина врата сугуба без брави. Окром цркве звоник на четири столпа устројен од древа и чардак ва нем доволно голем шиндром покривен; мердивене сталне и трабозан од вњежду. Два звона осредња, одино од них поменше. Порта около цркве цјело обграждена, на нèј троја врата са затвором. Једин тетрапод покровен бјелим платном.

Посљедованијем свештених одежд.

Свилена фелона нова 2, од платна фелона 4, једина одежда чрвена од богасије; једина чрна од богасије; 2 епитрахила свилена, једин нов а други ветх, стихара свилена 3, стихара од чита 2, сви цјели. Једин појас са сребреними павтами, једин појас од мједи на ним павти, наруквице двоје, једине свилене а друге од богасије; једин орар нов од зелене свиле; 1 сапетије, 4 барјака, једин од тафета чрвена.

Книги. Два комада октоиха, коначно порушена, србска. Два соборника, апостол московски; 4 Минеја Пролога на

цјели год, московска; једин псалтир србски со послѣдованијем, једин псалтир кијевски, тријод постни и пентикостар московски; 5 Евангелија сербска, рукописна, подерата, петохљебница од бакара, и мазалица од сребра, једин минеј сербски рукопис, 1 октоіхон рукописни, издерат и разрушен; једин сексар; 2 вјенца од мједа за венчање.

Од десне стране цркве келије, идјеже бабе калоје-рице живут црковне од плоти од древа состројано обветхшталп духари, готово да се оборит, покров од ћерамиди. Под тим же истим покровом малена школа, могу се вмјестити за 30 дјетеј, на средиње једин стар астал, од вњежду около њета клупе ординар, слабе. Дуварп и покров весма слаби. Поред сија школи под покровом исти дувар разделил једина келијица кухином, идјеже магистр стојит и покој свој имат.

Сеја церкви нарежденп служитељи или црковни синови сут сији: Нешко Соврић нарежден Ексархом покојним Никанором и свими здје живушти кметови пребивал у сеј службп, 6 љет, и болше не имат, него једина седмица, како су га изметнули и од њего њест примлен есап, и что од ове године собирато, код него стојит готова новца 40 фор. од прежде что је собирато и обрјетова се готово код Панде 255 фор. 42 нов. јеште на долгу, како у тефтеру стојит, имат. Други Пантелија Станковић нарјежден ва сију службу уже 6 љета, који иње. Јоан Таћажија нарежден, имат једин год и пол, и до того времене докле се Јоан наредил, что је бил приход и расход црковни, предали есап варошким нарежденим управителем сијим, по имени били при том: Катане: Максим, Огњан Милковић, Мален, Стамат[1] Таћажија, Панда Костић, Момир Милисављевић, како веле,

---

([1]) . . . . Биров Пожаревачки год. 1740.

да имут атестацију од них, како су предали есап. Сад око ови горје именовани в од како је Јоан настал, се година и пол да предадут есап, и како видит се в них тефтер, да су трошак писали, а од куда что приходило не записивали, само кад соберут у неколико крат по 10 фор. пребродет и на једином мјестје, који је од них старши бил со записованијем у тефтер числа остављали су, то јест, код Нешка Совриħа, и сему посљедујуштаја. како се у тефтери их будет видело при есапу.

Нота 1.

Поп Јоан мали сказал ми сего дне у јутру рано са попом Лазаром, растребљајуште частнују трапезу, обрјели су в ње антими(н)са 3 части од свјатих тјела владичња, а то јест, са небреженијем припевшаго в чера в суботу свјатују и безкровнују службу господеви. Потребно испитати.

Нотација 2

Сего пак дне поп Јосиф и поп Стефан, бивши у дољеј цркви редии, после утрени ниже часов ниже божественој и безкровној жертви соверјили сут, еште же људи принесли, а имено: Стефан Пауновиħ од бабе Марије калојерице 5 просвори, и по том давши, они рекли: неваљајут за службу; и тако не совершила се служба. Садваља да попови представет просворе на искушеније. По что пак како њеки Никола Свиленгаħа каже, да су их сњели.

Долно махалска црков свјатаго Николаја Пожаревачкога справљена од древа, дувари од плота блатом о вње и о внутр улепљена не чатловати ничим. Покров на цркви шиндра растова половна; два креста од древа. Внутрије церкве олтар и сва црков до женске препрате учинена на свод од чамови дасака. Во олтаре 2 пенџера омалена, два пармака на них од древа. Частнаја трапеза, камена плоча

на једином столпу утвржденa, њест освештена. На неј перви покров од платна, втора два од чита турска и немачкаго. Антими(н)с мален, покојнаго госп. Митрополита Мојсеја. Евангелије сербски рукопис. Стојет тјело владичне в једи- ној кутији простој. 1 крст Јерусалимски, 2 свјештника од туча; 2 свјештника од древа, тракслерски посал. Литургија типа српска ветха; једино Евангелије попа Јована и зборац праздником и нарочитим свјатим. Проскомидија од древа липова, од леве стране доста прилично сведена, на неј два пешкира проста прострта, со преди читом застртом, путир од жута лима. Дискос од бакара; звјездица од жута тепе- ћета; кашика од калаја; ајер и два дарка од чрвена атлаза; омети од чрвене богасије. Звонце од туча прилично; укроп од бакара; један сахан за водоосвештеније; 1 анафорник од калаја, сојединенија од плеха. 1 свјештник од туча, 4 икони ординар; умивалницу прилично лончар справил, пјатохљебник од земље; 4 бардака потребователна. Једина велика икона, собор свјатаго Архангела.

Одежде беле од платна две, једина од мусула чрвена, 2 стихара од чита, једин појас са жутими повелики пав- тами, а други поменши, 2 пара наруквиц, од кадифи. Над двери завјеса од чита, таковеже на сјеверними и јужними врати. Један барјак мален од чрвена чита. Олтар преграж- ден дасками; дувари нове ординар молераја на них. Верху дверeј иконе повелике, моленије верху икон поставлано преко свега олтара шареним читом, 4 престолне иконе, испод них завјесе од шпалира зелена, гране по них златне. Једино сребрено кандило; 4 кандила од туча; 1 кадилница од туча, два свјештника древјана на струг; 2 свјештника входна гвоздена. Један иконостац читом обстрт, на нем три мале иконе ветхе, пак две мале иконе с обе стране пјев- нице; у мужеској цркви 19 столова ординар; врата всеј цркви двоја, једина од деснија страни, где људи стојет, без

брави, само клином јединим закључујут, на преградн же с бравом. Преображденији препрати прилично од древа; таван оздол по гредама подбијен даскамп чамови. Два свјештника од древа на струг без свјешт. Девет стол ординар. Умивалница или крстилница, лончарско дјело, покварена, немоштно погружати в неј младенци; тако пак пред предпратије мало од древа произведено, и на неј врата сугуба брава. В мјесто звона клепало с десне стране објешено.

Книги црковнија. Два комада првогласника и петогласник рукопис и штампа србска, апостол штампа влашка ([1]) 1 соборник сербске штампе; 2 триодна постна рукописна; 1 пентакостар Кијевски; 2 Минеја по од два месеца, рукопис сербски; 2 толкованија свјатаго Златоуста на Евангелије Матеово, рукопис сербски; једин пролог за месец јануари; књига в нејже сви осмогласов неделнија службн рукопис; једин катавасијар сербске штампе. Једин цвјет мален од туча. Около цркве порта пространа обграждена растовим кољем, двоја врата на неј са затвором. Пред препратом једин дом од древа содјелан. дувари плот блатом улепљени, пуст, са малим трошком могло би се покрпити, котори људи на службу цркви справили. Други дом црковни вње порти, что су људи ради свјешт(е)ника правили доста приличан стар, како је пуст не цоправља се, те обветшал. Кухина с ожаком древјаним, соба довољно пространа и лепа. Авлија широка, плотом обграждена, на мјести испропадала. И три з(г)радице јединому свјешт(е)нику удобно живити се, које људи конечно между собоју законевајут, почто сице не обсјажујеми бивајут. У сеј цркви наредби не имат ни црковнаго сина, него тако просто, како нигдје в хрђавијем селу имат, а здје не. Не вјем с кого људи највише на попове вичут. У Боже црковних нов. 5 фор. у Јоана Јаблановича

([1]) Римничке.

16 фор. и пак неки 12 фор. Припомину да имат воска 17 ока на Стојану кишлегињу([1]) 2 фор. и 30 кр.

Ексатен свјештеников Ексархије Пожаревачке сочинен 1730-го года, августа 20 дне ва Пожаревције.

(ПОД БАНАТОМ И СВА ПАРОХИЈА).

Јереј, Димитрије Поповић, Поречки. Стар 28 љет, родом Поречанин. Учил книгу код својега оца такоже и ва Раваницје два љета код покојнаго даскала Стефана. По сем оженивши се, рукоположил јего на степен свештенства и дијаконства, имат уже десет љет, и од того времене до ниње držал парохију без сингелији. Преставила му се попадија се третије љето за минуло од частнаго поста. Тајне цркве числом ведајет, и именовати же их не может све редом. Форму свјатаго крштенија ведајет, и что потребно приуготовљати к сеј тајни. Мiропомазаније мало натуца. Светој Евхаристији форму знајет добре. Четвртој и пјатој тајни форми неведајет. Шестој и седмој ведајет доста добре и свјатоје крштеније умствујет бити нуждњејше ко спасенију. И свјатаја Евхаристија, десет заповједеј божијих на изуст неведајет. В прочем мало искусен, читајет полако из соборника, тако и апостол. Пјети црковноје пјетије србски может. Писати простачки, может се читати. Пристјажаније јего, дом трошан велми. Виноград продал. Покуће и посуђе лепо имат. Готова новца имат сто гроша. Сродних својих: једнинаго брата роднаго старша оженил; једнинаго сина именом Јоан 9-то љето; учит се Белградје сербској книги. Книги црковних имат својих; два требника кијевска и два сербска; 1 чудо светаго Николаја; једин цвјетник московски; 1 десјатословије; 1 буквар; 1 луновник; једину литургију московску;

([1]) Од мађарског Kiss legény млађи момак (слуга).

једин полустав кијевски; једин петогласник московски на велико коло; два псалтира московска. И то что имат свога добра, именовано и неименовано, с полу со својим братом. Имат намјереније в монастир Раваницу поити. Парохија јего Пореч, 155 хљебов, идјеже не једин но два свешт(е)ника али нај честно живети могут. А что пак сих шест сел више к Поречу придато у нурију јест; то у Рибници имат стара црков обрјела се стародревна, ћемер само пропал; дувари стојат цјели, мениим трошком могло би се справит. У тој Рибници имат хљебов 12, к нему же ова села приложити се могут. Перво Орешковица, одстојит од Рибнице једин фертал сахата; имат в неј 22 хљеба, људи сут Власи под коморским владјенијем. Друго село Болетин, одстојит од Рибнице пол сахата, имат в нем 9 хлебов, Серби сут под комором. Третије село Мосна, одстојит од Рибнице једин сахат. Имат хљебов 11, Власи в нем живут под комором. Село четврто Косовица, одстојит од Рибници једин сахат и фертал. Хљебов осм ва неј сут. Село Јастребица, одстојит од Рибници $2^1{}_2$ (сахата). Имат в нем хљебов 14, полак Влаха, а полак Сербаља. Сије село, ако је и подалеко од Рибнице, но верло љеп пут јест од Рибнице до Јастребице, може держат они свештеник, који се в Рибницу наредит. Сва та горња села са својим контентом 35 фор. 20 кр. дал на своју парохију Ексарх.

Јереј Николај Петровић, Голубачки, стар 38 љет, родом од Херцеговини из Мораче, учил книгу в Дробњаци, у монастиру Тушини, код некојега духовника Никодима. Тамо оженив се, рукоположил га на степен дијаконства и свештенства владика Арсеније Херцеговачки. Свидетелство что имјел од него погубил, Онамо содержавал парохију 11 љет, здје пришел в Голубац, амо же покојни господин Архиепископ Мојсеј Петровић допустил му све-

штенствоват, уже совершило се 8 љет. Сињелији не имат. персоном доста је приличан; тајне црковне может редом изговорити. Крештенију форму знајет; миропомазанију, вели, „како мира не имам, тако му и форми неведају“. Свјатој Евхаристији по мало зна, и по путу, али не может чисто изговорити. Четвертој и пјатој (тајни форми) неведајет; 6 и 7 ведајет добро; сили же, что која тајна дејствујет, неведајет. Десјат заповједеј божијих не может све на уст. У колико чланов вјера православна состојит, свакп дан чита, а вели, не зна их. Исправлен, сказа, да у 8 членов состојит, исправил, да 12 членов. Читајет книги доста добро, по мало разумева. Појети не зна. И писат может доста добро. Книги својих имат: једин требник кијевски мали; једин полустав кијевски; једину сербску литургију; 1 епитрахил свилен; крст светогорски водичарски неоковат. Отца и братију имат одјелене од себе. Имат винограда 12 мотика. Покуће и посуђе сиромашко; једипаго сина, именем Марка, 15 љетан, преучил до пете Катисме, и сад код нега учит се; и једину девојку од 12 љет, „Оче наш“ зна и „Богородице дјево“, вјерују не зна. Сеј свјаштеник содержит са Голубцем четири села. Во Голубцу сут Серби хљебов 42. Церков имат справлена не освјаштена. Антими(н)с не имат, ниже литургију појет. Село Војилово и Малешево једино код другаго. У Војилову имат 21 хлеб, а у Малешеву 8; одстојат од Голубца пол сахата. У Голубцу же на 42 куће может једин свештеник контендирати се; еште и село Добра да му се приложит, које одстојит врло далеко низ Дунав, имат два сахата и болше; пак њест прилика, имјевши в нем 35 домов, церков со свим отправна, појет се литургија, треба да се у мјесто наредит свештеник. Между пак селом Малешевима и селом Двориштем и селом Радошевци јест на средокраћи Војилово. Треба в нем црков правити из нова и попа наредит.

Одстојит же село Дворипте од Војилова пол сахата, тако и од Голубца, имат 17 хљебов, људи сут Власи. Село Радошевци одстојат од Војилове такожде пол сахата, тако и од Голубца. Имат в нем 10 хљеб, Серби живут в њем под комором сије и сва прочa. Село Малешево, како рјех у једно с Војиловом, имат 8 хљебов; на сија села дал 16 фор. 38 ексархи.

Јереј Илија Димитријевић из Бикотинаца, стар 30 љет родом из Пожаревца. Учил књигу тамо же код Павла мештера. И оженив се, рукоположил јего на дијаконство покојни госп. Мојсеј Петровић, архиепископ, а владика Николај ( ) на свештенство. Свидетелства не имат, содержит нурију по благословенију и допуштенију Ексарха Максима у сему селу Бикотинци, имат два года. Сињђелији не имат. Тајинства црковна, вели, да имат седем; которе же сут, невједајет. Десјат заповједеј божије не зна. Саборник доста добро чатат. Самогласно зна појати. Писати не знајет. Ва силье писанија божественаго и ва вјерје православној ничто не зна, ни же о свјатјеј Тројције что проговорит. Вопрошен: „Дух свјати или од Оца или од Сина исходит“. Отвјетовал: да њест учил. И сије вједјеније за љуту неневољу примити се может, кад не имат болших, да сасма људи некрштени не помирут. А аз не би могал њега на своју душу узети, да се состабилној граматоју утврдит. Имат својих книг: 1 требник мали московски, 1 литургију сербску; 1 полустав московски, епитрахил свилен нов; 1 крст водичарски светогорски; 1 фелон од платна и стихар, наруквице од свиле; дом и јединаго коња; попадију и 2 мушке дјеце од 6 љет и нижше. Содержис шест сел. Прво Бикотинци, гдје

([1]) Димитријевић владика Темишварски.

стојит поп, јест на средокраћу јего нурији. Имат в нем 20 хљебов, Серби под комором. Село друго Миљевићи одстојит од Бикотинаца пол сахата; 6 хљебов, Серби под комором. Третије село Мрчковац, одстојит од Бикотинаца једин сахат. Хљеба 4. Четврто село Барић, одстојит од Бикотинаца 1 сахат, 12 хљебов, и ту и у Мрчковцу људи Сербли под комором. Село Бикиње пјатоје одстојит од Бикотинаца пол сахата; 8 хљебов, Сербли под комором. 6 Крушевица од Бикотинаца разтојанијем не имат пол сахата; хљебов 10, Сербли под комором. Между овими сели у Бикотинци била стара црков од древа, разорена. Сад потреба заповједати људем овиx свиx сел, да подигнут се оградити нову. У ово 6 сел могла би се и 2 свештеника содержавати за невољу. Дал сеј сидоксији на сија села 12 фор. и 15 кр. Људе кад кад собира на литургију у монастир Тумански од Бикотинаца одстојит два сахата, в којем једин калојер из Ерцеговине Исаија Јеромонах, и с ним совершује службу.

(СЕЛО ЗЕЛЕНИКЕ ПОД БАНАТОМ А ПРОЧЕ ПОД БЕОГРАДОМ).

Јереј Петар Михајловић из Клења, Рабровске нурије, стар 44 лета; родом од Скопља. Учил книге у Пећи, код њекога Мелентија Скорупановића 6 љет, псалтир преучил. По сем оженивши се, рукоположи га на дијаконство и свештенство Костантин владика Скопљански, кад су Турци на Бендеру Москаље разбили. Держал парохију у Турској земљи 15 љет. Здје пришел имат девјат љет, и по благословенију госп. покојног митрополита, нарежден со сињелијеју у реченоје село. Пробација вједјенија јего. Прво: Тајне црковне не вједајет; форму свјатаго крештенија зна, прочих неведајет редом, и испитан бивши, отвјет (овал) ми, вели, нисам учил. Од седм та-

јинств не ведајет котораја нуждњејша. Силу писанија божественаго не может ни мало, на вопрошеније, казат. Смирен видит се. Читајет книги полако и пипаво. Појати не зна ничто; тако весма слабо и пишет. Имат својих книг: 1 псалтир мали московски; 2 октојиха сербска; 1 апостол сербски рукопис; 1 литургију сербске штампе; једин сербски пентикостар; једин фелон од платна, епитрахил свилен ветх; крст водичарски светогорски не окован; једин мали московски требник; Попадију, 5 синова, једин ожењен, једин учил до 6 катисме, а други несут учили; једин 17 љет ожењен, други 14 љет, трећи 10 љета, четврти 7 љет; пјати при сиси. Од животних имјејет: 2 вола; 2 краве; 2 телаца; 1 коња; 3 крмка; виноград, 3 мотике и сиромашко покуће и посуђе. Содержит 7 сел. Перво гдје сједит Клење; 2-о Раброво; 3-е Зеленике; 4-о Мустапић; 5-о Мишленовци; 6-о Макце; 7-о Чешлева бара. Между ово седам села јест на средокраћу село Раброво, гдје је прежде поп седјел, что се преставил. Имат хљебов 25, Сербли, стојат под комором. Второ Клење одстојит од Раброва једина конска потркалица, на прилику фертал сахата. Имат 21 хљеб, Серби, под комором. 3-е село Зеленике, одстојет од Раброва, пол сахата, имат хљеба 16, полак Сербаља а полак Влаха под комором. 4-о село Мустапић, одстојит од Раброва једин сахат. Хљебова 26, Власи, нитиназе поста, вели, ни црковно служеније и повељеније слушајут, него мерсе уз пост како и уз мрс, кромје у велики пост рибе јадјат. Нити кад что свештенику дајут кромје вјенчанија и знамене. 5-о село Мишленовци одстојит од Раброва једин сахат, болше њест. мат хљебова 17, Сербли и Власи измјешали се под комором. 6-о Макце далеко од Раброва на прилику једин сахат. Хљебова 16, под комором Срби. 7-о Чешлева бара,

одстојит одРаброва једин сахат и пол. Имат хљебова 61, све Власи, житијем, како и они горе, ако би Сербли били, могл би једин свештеник само у то село намјестити се. Али бивше Власи, како и тужит се свештеник, да не имат од њих ничто, подвергнет се под село Раброво, гдје всјачески подобајет сих именованих сел људем повељети, да се подвигнут цркову справити, почто за турскаго времена била јест црков, но војска турска запалила и сагорела. Сего же попа таки наредит из Клења, да се преселит у Раброво, гдје јест средина парохије. И једин еште свештеник, ако би имјело, да се наредит к нему у помошт, почто имут се с чим живјети, доста би и на три било. Ексархији на ови год дал 36 фор. а у тефтеру пишет 27 фор.

(ПОД БЕОГРАДОМ СВА ПАРОХИЈА).

Поп Николај Десиначки стар 53 љета, родом из Новога-Пазара, учил книгу у Пећи, код некојега Василија за 5 љет, наустицу и псалтир преучил. И оженив се, рукоположил га на свештенство и дијаконство Григорије владика Ваљевски. Имат 35 љет. И во свештеном чину, читајушти октојихон, учил служити литургију. Парохију у Косову держал 28 љет. Здје пришел имат 4 љета ва речено горе село Десине, идјеже покојни госп. митрополит допустил му без синђелији поповати. Пробација ведјенија јего. Первом, тајне црковне числом вједајет колико јест. Крештеније и форму знајет, тако миропомазаније и јего форму, проче не знајет изуст. Десјат заповједеј божији не знајет; у колико членов состојит вјера не ведајет. Из сего видит се, какови сут учители људеј божјих! Читати, читајет книги полако; пише полако доста прилично, старе руке дркћу му. Појати љест учил. Имат црковних својих книги: 1-о Еванђелије сербске

штампе; један псалтир сербски; октојих пјатогласник; и молитвеник сербски; и часослов сербски; један крст водичарски светогорског справа; 1 епитрахил од мусула; један фелон од платна белаго; стихар таков подерат; појас ткаиица, навте од туча на неј. Имат 3 сина, један ожењен, а два не; један, најмлажши, учил книгу, и не хоштет, вели, да се трудит попадају имат. Животних: 2 краве са телци и једнаго коња, кућу и сиромашко покућје. Содержит ва својеј парохији пјат сел. Перво Среднево. 2 Десине. 3 Влашки дол. 4 Пешчаница. 5 Шумово. Между ово пет сел сије парохије на средиње обрјетајет се село Среднево, имат в нем 20 хљебов, Серби и Власи под комором. Десине, гдје ови поп стојит, одстојит од села Среднева пол сахата, имат хљебова 32, Сербли, под комором живут. Влашки дол, одстојит пол сахата од Среднева, хљебов 20, Сербли под комором живут. Пешчаница, одстојит од Среднева не имат цјело пол сахата, хлебов 17, Сербли, под комором живут. Шумово, одстојит од Среднева пол сахата и менше, имат хљебов 17, Сербли, под комором живут. На сеј год дал Ексархији 16 фор. 30 кр. У сеј парохији, како бивши село Среднево на средие, подобајет повељети црков да справљат всјачески, и јеште једнаго попа сему свештенику могут садржати.

(ПОД БЈЕЛГРАДОМ СВА ПАРОХИЈА МАРИЈАНСКА).

Јереј Радосав Маријански, стар 57 љет, родом из Видина. Учил се по Каравлашкој у Житијану монастиру, код Луки игумана Светогорца, за 4 љета наустицу псалтир преучил, и неколико крат октојихон преучил. По сем оженив се, рукоположи га видински владика во дијакона и свештеника. Держал парохију у турској земљи 8 љета. Здје пришел имат 16 љет, и покојни госп. митрополит дал му парохију Маријанску со сињелијују. Чи-

тајет полако, не видит без наччали читати. Тајне црковне зна на изуст. Форме не ведајет точију крштенију. Десјат заповједеј божијих не знајет на уст. Разумјеније како и ва тјех предпомјанутих. Својих книги имат: 1 Соборник сербски; октојихон оба два комада; 1 литургију московску; псалтир московски, со посљедованијем; 1 часловац московски; Евангелије московско; 1 требник московски; 1 фелон од картона, стихар свилен, епитрахил од мусула и наруквици од тогоже. Крст светогорски. Животних: 2 вола 3 краве, 4 јунади, једин кон. Домашни: Попадија, дјетеј мужеских три, оженени, а три малени, једин оженени изучил книгу, мисли се попити. Содержит три села у својој Парохији. Перво Маријани, идјеже живит. Второ Бискупје (Бискупље). 3-е Кличевац. Ва Маријани имат црков камено здана. Иза села од прва манастир бил храм свјатаго Николаја, хљебова 37, Сербли и Власи помешани коморски. Село Клччевац. одстојит од Маријана 3 ферталља (сахата), хљебова 40, Сербли и Власи коморски. Село Бискупје одстојит од Маријана једин фертал сахата, хљебова имат 31, Сербли и Власи под комором. Ексархији дал 16 фор. а у тевтеру пишет 14 фор. 30 кр. У сеј парохији могут се вмјести(т)и два свештеника.

Од ове смолиначке нурије: Батуша, Божевац, Шапина, Лајевица, и Калиште и полак Смолинца под Банатом, а Беране и полак Смолинца и Мало-Градиште под Белградом.

Поп Марко Стајић смолиначки, стар 25 љет, родом из Жабља. Учил се ва Белградје код Стефана Даскала 3 љета, преучил наустицу и до 15 катисме, и ва Земуње совершил катисми, и октојихон читал 4 крат. По сем оженив се, рукоположил га на дијаконство покојни госп. митрополит во свештеника владика Николај. Дал му

синђелију пок. митрополит на сију парохију смоланачку. Содержит села 8. Перве Смолинац. 2 Батуша. 3 Калиште. 4 Божевац. 5 Шапина. 6 Градиште. 7 Лајевица. 8 Беране. 1-ве Смолинцу имат црков освештена владиком Стефаном; служит; имат хљебов 26, Сербли сут коморски. 2-о Шапина, одстојит од Смолинца пол сахата и ближе; хљеб 11, Сербли под комором живут. 3-е Лајевица, одстојит од Смолинца фертаљ сахата; хљебов 9, Сербли под комором. 4-о село Мало Градиште, одстојит од Смолинца пол сахата; хљебов 15, Сербли под комором. 5-о Беране, село, одстојит од Смолинца пол сахата; хљебов, сказујет, да имат 28, а у тефтеру пишет 40, Сербли под комором. У то пјат села, что су у близу, может сеј свештеник и јеште један к нему наредивши се содержавати. А пак ова три села, котора до сле содержавал, далеко би више трудно, между које Калиште јест на средокраћи, треба онде црков да се справит, и свјаштеник да се наредит. Имат 14 хљебов Власи и Сербли војинствени јесут. Друго село Батуша, одстојит од Калишта један фертал сахата; хљебова имат 13. — 3. Божевац одстојит од Калишта пол сахата; хљебова 11, Сербли чина коморскаго. Здје может свештеник један содержавати се, имат лепе земље за дјеланије. Сеј свештеник верло слабо читајет, али что чати, смотрено(?) Седм тајни црковних на изуст знајет, тако и форме полако натуца. Десјат заповједеј божијих не может на уст све очитат. На колико членов догмат вјери православнија располагат се, не ведајет. Појати самогласно может. Писати может доста добро, и протокул, кад би се упутил, может содержават. Книги својих: 1 полустав кијевски; један петогласник сербски; литургију московску с цјелим типиком на мало коло; епитрахил од чрвена мусула; крст водичарски; молитавник московски мали. Домашни: мати, попадија, једино дјетја мушко тролетно. Животних:

1 коња и 2 вола; кућу са сиромашким покућем и посуђем. Њиве ораће и косиће имат.

(ПОД БЕЛГРАДОМ СВА ПАРОХИЈА).

Поп Николај Илијин, из Градишта, стар 22 љет. Родом онде у мјесту, тамо и учил се код попа и њеког ондешњега мештера 6 љет, и оженивши се, рукоположил га на степен дијаконства и свештенства владика Максим лане о Петрову дне. Дал му 3 дуката. Намјестил га у парохију, само на време, докле нихово преосвештенство будут опредѣлити му нурију. Читати книги может, али лживо. Тајне церковне не ведајет, вели да њест учил. Сему подобајет учити се всјачески, почто јеговим читањем не толико славит се јелико хулит се Бог. Пишет по мало. Домашни јего; два брата оженена, попадију и једино дете мужеско од две године. Книги црковних не имат, само једин требник, којего њест јеште платил; 1 крст водичарски. Животних: једин кон; 2 вола; 1 крава. Еште со једнним свјаштеником из Градишта содержит 4 села. 1-о. Ва Градишту имат 50 хљебова; људи сут Сербли чина војинственаго и коморскаго. 2-о. село Кусић, одстојит од Градишта три фертаља сахата; 25 хљебов, Сербли и Власи чина коморскаго. 3-е. Село Триброде (Триброда), одстојит од Градишта једин сахат и фертал; хљебова ва нем 15, људи Сербли, чина коморскаго. 4-о. Село Пожежена одстојит од Градишта пол сахата; хљебов имат десјат, људи сут Сербли чина коморскаго. Овим селом служит црков Градишка, идјеже могут два свештеника частно живети и службу одправљати.

(ПОД БАНАТОМ И СВА ПАРОХИЈА).

Јереј Павел из Звижде од села Крушевца. Стар 24 љета, родом Влах из Најдаша. Учил се таможе у Нај-

дашу код попа Бранка влашки и сербски 8 љет. По сем оженивши се, рукоположил јего на дијаконство и свјаштенство Максим владика оваскресенији. Дал владики 25 фор. намјестил јего ва парохију Ексарх Максим, еште њест год совершил се. Читати книги весма худо может. Од тајнах црковних ниже слова может сказат, десјат заповедеј божијих не ведајет на уст; катисме и наустицу может читати. Појати не знајет, како се запопил, њест отпојал, литургији. Имат книги: једин псалтир московски; једин буквар влашки и словенски. Епитрахил од червена мусула; крст древен прост не изображен. Содержит у својеј парохији пјат сели. Перво гдје седит село Крушевица, имат хљебов 13. Сербли паори. Ондје сут људи приправили грађу. цркву стару камено здану да поновет, и начето пословати. Друго село Волуја, одстојит од Крушевице једин сахат, хљебова 47 непостојани и семо тамо, вели, бежат, Власи чина коморскаго. Третије Дубока, одстојит од Крушевице пол сахата; хљебов 35, Власи чина коморскаго. Четверто Нересница, одстојит од Крушевице пол сахата; хљебова 48, Власи чина коморскаго. Пето Кучајна, одстојит од Крушевице менше од пол сахата. Сијим људем подобајет повељети, да би настојали црков соградит, с малим трошком будет, почто старе цркве дувари више од кловтера стојат не разрушими. Вопрошен: људи смертне чим причаштујет? Ответовал: Ексарх му дал во јединој кутији светоје тјело владичне, и со тим причашћујет. Держит тују кутију у сандуку код своје куће; кад су велики праздници, једини ходјат на службу божију у Витаоницу, а други у Туман. Ексархи дал 30 фор. не зна се за что у тефтеру пишет Ексархије 10 фор.

(ПОД БЕЛГРАДОМ И СВА ПАРОХИЈА).

Јереј Исак из села Затони, стар 32 љета родом из Ђулинскаго поља. Учил книгу у Печки(¹) и ва Бездину 6 љета. По сем оженивши се, рукоположил га владика, Јоаникије Владислављевић, темишварски, имат 13 љет. содержавал нурију Тебеј село. Пришел у Затоњу прошла година дnej, идјеже допустил му владика Максим поповати. За что дал владики пјат дукатов. Читати книги не зна весма, и что может весма лживо. Појати слабо, писати по мало может. Тајне црковне не зна, ниже од них что может проговорити. Жали Бог оно свештенства, что је на нем. Десјат заповедеј божији на уст не ведајет. Книг својих имат: 1 молитавник; 2 Псалтир сербски; два октоиха сербска; литургију сербску; часловац сербски. Епитрахил од богасије; крст светогорски. Од животних: 2 коња болша ни что. Домашних: попадију и 2 дјеце, мушко и женско. Содержит 5 сел. Прво Затоња, идјеже имат хљебов 40: људи су пола Влаха а пола Сербаља. Сад људи за цркву грађу потребователну приуготовили, само за допуштенијем стојит од администрације, да се правит. Друго село Кисиљево, одстојит од Затоне један фертал сахата. Имат хљебов 30; људи сут Власи и Сербли под комором. Третије село Тополовник, одстојит од Затоне једин сахат, имат в нем хљебов 67, све Власи, од којих никакове ползе не имат, само за вјенчање и знамење. Ако би Сербли били, могла би се црква у сему селу справити. Четворно Рам, одстојит од Затоне једин сахат, куће четири више не имат. и од туда малу фајду имат. Здје могл би се јеште једин свештеник наредити.

(¹) Печка, варошица у Угарској близу Арада, у негдашњој поморишкој војној крајини, где је у то доба био командант капетан Пера Сегединац, мученик за народ.

(ПОД БАНАТОМ СВА ПАРОХИЈА КАМЕНОВСКА).

Јереј Димитрије Каменовачки; стар 25 љет; родом из Ресави. Учил книгу ва монастирју ресавском, код покојнаго игумена Јосифа, и код нинешњаго намесника Арсенија. По сем оженивши се, рукоположил га на дијаконство владика Николај, а на свештенство владика Стефан (1) костајнчки, нарежден у Каменову поповати архимандрит Исајија, и се иниње, однелиже содержит парохију, сут два љета. Читати может полако, самогласно може простачки појати; писати может. Тајне црковне зна, но не редом, форме зна све. Десјат заповедеј божијих неможет на изуст. Друго од писанија по мало разумјејет. Имат својих книги: 1-о. требник московски мали: 2-о. псалтир сербски, октојих пјатогласник сербски. Епитрахил од мусула; 2 водичарска крста светогорска. Домашни јего: жена, болше никога; јединаго дијака учит 4-ту катисму; прочи сродници остали му у Ресави. Содержит 5 села. Прво. Каменово, имат црков; стојит между сими селами на средокраћи; хљебов 17, Сербли коморски. Второ. Пенавац одстојит од Каменца једин фертал сахата; хљебов 20, људи Сербли под комором. Третије село Поповац, одстојит једин фертал сахата од Каменова. Имат в нем хљебов 24, Сербли под комором. Ражанци шанац, одстојит од Каменова једин сахат; хљебов 30. Здје потребовало би црков да се справит, и свјаштеник да се наредит. Моштно и Калиште приложити, не одстојит далеко, точију пол сахата. Жабари одстојат од Каменова цјела 3 сахата. Хљебова 6. Ово село Хајдуци ни к једној пурији њест

---

(1) Стеван Љубобратић, владика славонијски, рођак Саватија последњег митрополита, херцеговачког, с којим је Стеван заједно прешао, по што Турци на крају XVII века заузеше Херцеговину, прво у Далмацију а отуда због гонидбе вере од стране католичких млетачких попова, дошао у Славонију.

у близ и с великим трудом држит се, к сему попу мошно јеште јединаго свјаштеника наредити, доста имат хљебов.

(ПОД ВЕРШЦОМ ИЛИ БАНАТОМ ОВА СВА ПАРОХИЈА).

Јереј Нешко Стефановић Шетоноки, стар 26 љет, родом из Херцеговине. Учил книгу у Старом Влаху у монастиру Ковиљу код Филипа духовника 6 љет. Преучил у то времја наустицу псалтир и октоjихон пречитавал. По сем оженивши се, рукоположил га на степен дијаконства и свештенства владика Арсеније херцеговачки. Парохију содержал у турској страни пол года. Пришел здје имат пјат љет и пол года. Содержавал парохију омолску, по допуштенију владике Стефана, ниње у Шетоњи. Читати којекако стуца; појати самогласно может, писати помало. Тајне црковне зна, форме им не ведајет. Литургију в Белградје научил појати лепо, тако и форму знајет. Имат својих книги: 1 октојихон воскресениjи гласови и преко дневица, штампе сербске; молитавник сербски. Епитрахила два, једин свилен а други од мусула; два крста водичарска. Домашни јего: попадија и једино мушко детја пјатољетно, јеште не учил се. Животних: јединаго коња; 2 краве; 20 пресједа кошница. Дом и спромашко посуђе; једин виноград од 6 мотика. Содержил у парохији 4 села.

Перво Шетоња, на средокраћи сел тоја нурију имајут црков нову, јеште несовершену. Хљебова 14. Сербли коморски.

Второ Врбовац, одстојит једин фертал сахата од Шетоне. Хљебова 17, сербли чина војинственаго.

Третије Лаоле, одстојит од Шетоне једин фертал сахата. Хљебови имат 27, људи Сербли живут под комором.

Четверто Ждрело, одстојит од Шетоне једин фертал сахата. Хљебов десјат, људи Власи, чина војинственаго. Сему свјаштенику, кад би од мона — — —

Јереј Павал Јоановић, стар 25 љет; родом из Грабоваца ресавске нурије. Учил се в монастиру Раваници, 12 љет, код Стефана даскала наустницу псалтир преучил, октојихон првогласник пречитал њеколико крат. И оженив се, рукоположил га на степен свештенства и дијаконства владика Максим. Није година совершила се, парохији не имат, Книги њест добро извјестан за једва да может что читати. Бог во истину истјажет посветившаго неразсудње сицеваго сљепца. Имат книги: Евангелије сербско; октојихон сербски; једин молитавник сербски рукопис; крст и епитрахил. Сродних и домашних својих: оца, матер и два брата старша оженена, попадију своју. Сему свештенику всјачески, аште парохију содржавати хоштет, подобајет учити се. Никако же по мојему мњенију ва парохију не пуштати од сљепих попов оваков сијасет по људма и произрасл.

Нотација господина архиепископа.

У Шетони црква старинска била прикорили од дасака, али не потребно. Треба проскомидију разсјећи, и у проскомидију поставити трапезу другу, шиpy и дужу, четвороуголну на бивши столи поставити, ијевници дувара извадити високо колико сад су врата висока, а врата избацити, клофтир и пол широка.: Женску припрату да се имат до појаса заградити, олтар насути, и женску припрату равно со олтарском висином, где људи стојет поравнити до олтара. Села Врбовац, Лаоле и Ждрело термин остависмо Дмитров дан, да црков и порта будет готова. Титор цркве Стефан кнез даде 2 фор. Никола Бачванин 1 фор.

Јереј Димитрије Несторовић, стар љета 22, родом из Серњака парохије Ресавске. Учил книгу ва Ресави, код покојног игумана Јосифа и нињешњаго намјестника Арсенија 12 љет. Преучил код них наустицу псалтир и октојихон, и проче, нуждно что му је било, онде учил. И оженив се, рукоположил јего на степен дијаконства владика Исаија, а на свјештенство владика Максим. Дал Максиму 2 дуката, а владики Исаији један. Посље сего учил свештенствовати ва Манасији, цјелу зиму. А сад од свјатаго Георгија код духовника Горњачкаго. Ниње не имат пак нигдје парохији. Читати книги веома слабо может, појати такожде, тако и писати. Тајне црковне ведајет, а форме не всјем ведаје. Заповеди божија не ведајет. Грехи смертнија и који вопијут на небо не ведајет. Обште решти, простак сиромах подобајет му учити се, аште хоштет парохију содержавати. Книги својих имат један требник сербски, псалтир сербски, часослов сербски, епитрахил од мусула. Домашни јего: отец 2 брата млажша од него, попадију и своје једино дјете. Животних: 2 вола, 2 краве, 4 јунади, 10 кошниц, винограда 6 мотике. Дом у Орашију и покућје сиромашко, болше ничто.

Парохија раваничка

здје означенујет се ова сва парохија под Белградом.

1-о. Село Сење одстојит од монастара не имат фертал сахата; хлебов 31, људи Сербли чина војинственаго; может под монастиром остати

2-о. Горње Сење одстојит од монастирја Раванице 1 фертал сахата; хљебов 6, људи сут Серблм чина војинственаго; может под монастиром остати.

3-е. Иванковци (Иванковац), одстојат од монастирја 1 фертал сахата; хлебов 23, људи сут Сербли чина коморскаго; может под монастиром остати.

4-о. Миросава, одстојит од монастирја такожде једин фертал; хлебов 10, људи сут Серблн чина војинственаго; может под монастиром остати.

5-о. Ћуприја шанац, њекогда град сербски бил. одстојит од монастирја једин сахат. Хлебов 30, људи Сербли чина војинственаго. Сије село, ако и не верло далеко од Монастира, и не трудно би било держати, обаче село Чимаре ни пристало тамо ни тамо, одстојит од монастирја два добра сахата, а од Ћуприје један сахат, имат хљебов 14, паори, сад у Ћуприји ваља црков правити и свјаштеника наредити, может се чесно держати.

Монастир Ресаве.

Ова парохија сва под Белградом.

1-о. Орашје, пол паори, пол војинствени, одстојит од монастирја не имат једин фертал; хљебов 35. Может под монастиром остати.

2-о. Пањевац одстојит од монастирја 1 сахат; хљебов 12, људи сут Сербли чина војинственаго. Может под монастиром остати.

3-е. Јоховац (Јовац) одстојит од монастирја пол сахата; хљебова 15, људи сут Сербли чина коморскаго. Может под монастиром остати.

4-о. Грабовица, одстојит од монастира 3 ферталја сахата; хљебова 16, људи сут Сербли под комором. Может под монастиром остати.

5-о. Поповићи, одстојит од монастира 1 сахат. Имат (хљебов) 15, људи сут Сербли чина коморскаго. Ово горе предпомјануто 5 сел могут под монастиром остати. Сија же послједујушта далеко бивша, нареждујут се инако, имено же сија сут: 1-о. Боници. 2-с. Грабовац. 3-е. Свилајнци. 4-о. Гложани. 5-о. Војска, Сим селом јест на средокраћи

село Грабовац, которо одстојит од монастира 3 сахата. Имат хљебов 17, људи сут Серблп под комором. Усјекли су нешто грађе за цркву.

Свилајнци (Свилајнац) одстојат од монастирја $3\frac{1}{2}$ сахата, од Грабовца једин фертал сахата, хљебов 28, људи сут Серблп чина коморског, остајет под Грабовцем.

Ђонци одстојат од монастирја 2 сахата. Имат хљебов 10; остајет под Грабовцем; људи сут Серблп под комором.

Село Гложани одстојит од монастирја 4 сахата, а од Грабовца 1 сахат и не цјел. Имат хљебов 11, људи сут Серблп под комором; остајет под Грабовцем.

Село Војска одстојит од монастирја 4 сахати, а од Грабовца $1\frac{1}{2}$ сахата. Имат хљебов 9, људи сут напри Серблп, остајет под Грабовцем.

Ово пјат сел, подвргајушти се под нурију Грабовачку, подобајет всјем сих сел људем заповједати, да јелико таштатељњејше попекут се сви од своје стране цркови у Грабовицу водрузити, и свештаник да се таки после побраније спдоксији наредит; а до то времја монастир да держит.

Витаоничка (витовничка) парохија.

Ова сва под Банатом.

1. Мелница одстојит од монастира 1 фертал (сахата). Имат хљебов 10, људи сут Власи чина коморскаго, остајет под монастиром.

2. Бистрица одстојит од монастира 1 сахат; хљебов 9, људи сут Серблп чина војинственаго под Видовцем, остајет под монастиром.

3. Рахановац одстојит једин сахат од монастира. имат хљебов 60, људи сут Власи под комором; остајут сија сва три села под монастиром. Сија же посљедујуштаја, имено: 1-о. Кула; 2-о. Црљенац; 3-е. Село Велико одсто-

јит од монастира далеко, между којими јест на средокрађу Црлењац, које (село) од монастира 4 сахата. Имат в нем хљебова 16, људи сут Сербли под комором. Кула одстојит од монастира три сахата, а од Црленца један фертал (сахата). Имат хљебов 15, Сербли под комором, остајет под Црленцем.

Село Велико одстојит од монастира 4 сахати, а од Црленца не имат пол сахата; имат 14 (хљебов) Сербли сут под комором, остајет под Црнелцем. Сад ова три села валља да сја подвигнут црков себје у Црљенци справити, почто и тако јест била црков у Црленци прежде за турскаго времена, сад разорена само познајет се и частнаја трапеза еште на столпу од камена. И свештеник да им наредит се, может добро живети, наши људи сут, а земље ораће и коспће имат доста.

Парохија рукомијска.

1-о. Брдарци одстојат од монастира Рукомије један фертил сахата, 23 хљеба, остајет под монастиром, људи сут под комором владјенија белградскаго.

2-о. Дрмно одстојит од монастира 1 фертал сахата; хљебова 24, људи сут Сербли под комором, владјенија бјелградскаго, остајет под монастиром.

3-е. Костолац одстојат од монастира 1 сахат; хљебова имат 39, Сербли паори под Бјелградом, остајет под монастиром.

4-о. Кленовник одстојат од монастира пол сахата; хљебова 8, Сербли паори под Бјелградом. Та четири села могут се држати из монастира. А пак Петку, что су до сле држали, имат в неј 54 хљеба, од монастира далеко један сахат, онденшни жители приготовали сут сву грађу, да правет црков. За то им еште и повељенија дати валља, да се белије подвигнут о неј, и свештеник да им се наредит. Место

јест јако, и људи, доста при Дунаву; паори сут под Бјелградом. Еште Дубравицу село моштно приложити, что пожаревачки попови содержет, одстојит од Петке пол сахата, од Пожаревца же сахат и пол. Хљебова имат 35, паори под Бјелградом, и кад се ова два села у једину парохију учине; два свјештеника частно могут живети.

Ексамен свјештеников пожаревачких.

Јереј Лазар Јовановић, стар љети 33, родом Бачванин ил Суботици. Учил се код њекојега мештера Лозана Никополца 7 љет, и что потребовалтелно било код него преучил. И оженив се, рукоположил га на дијаконство покојни Поповић, а на свјештенство покојни Петровић. Свидјетелство имат на свештенство, начел держати парохију здје 1719 года, сингелији не имат. Вопрошен о црковном исправленији, на чем црков своје основаније положила и утвердила, од куду своје почело имат. Отвјетовал: да од самаго Спаситеља имат начело, и на Петровом тверд ом исповједанији утверждена, и на апостолској проповеди оци светими основата. —

Что јест црков? Отвјет: црков јест собраније правовјерних, по реченому: „Братије ви јесте црква Бога живаго и проч. Колико тајанств црковних имат, чим же правовјерни просвјештајут сја“? Числом повјежд. — Отвјет. Седм. Которија сут; 1-о. Крештеније. 2-о. Миропомазаније. 3-е. Евхаристија. 4-о. Исповједаније. 5-о. Свештенство. 6-о. Законни брак. 7-о. Елеосвјаштеније, Вопрос. Что јест крштеније? — Отвјет: Јест умовеније. Исправлен: еште и отјатије праотеческаго грјеха и проштеније, входа у царство небесноје. —

Вопрос. Что приуготовљајет се к совершенију сија тајни? Отвјет. Чиста вода.

Вопрос. За што њест ина која влага на сије опредјелена, веће вода. Исправлен. Аште и јест њекоја причина

сему, обаче јестеством својим, јако вино, ракија, не сут пријатни ко очиштенију и измовенију јако же вода. —

Что јест форма? Отвјет. Крештајет сја раб божији; имја рек; во имја оца, амин, и сина, амин и светаго духа, амин.

Прочим посљедователним знајет добре форми.

Вопрошен о сих седм тајинства, која јест главњејша, и без које не может се человјек спасти сја? Отвјет. Крештенније, и без сеја тајни не может никто у царство небесноје отити, а без других может, како ти, на примјер, младенци крштени что немогут кромје две тајне на себе примити. — Десјат заповедеј божијих ведјет, сам гдје што смета, ваља да се исправит. — У колико членов вјера наша састојит, не ведајет. Исправлен, во 12 членов, јако: вјерују во јединаго Бога и прочаја. О чем во исповједанији православнија вјери јавно показујет, чему који член учит. Грехове смртне зна, и који вопијут на небо, о отмштенији и проч. Книги читајет средне. Појет самогласно. Пишет доста добро. Своја домашнија имат: попадију и једину дштер на удадбу, болше никога. Книги: 1 требник кијевски мали; 1 литургију московскују са типиком, отнел му владика Максим. 1 псалтир србски рукопис со посљедованијом; 1 молитвослов кијевски; 1 епитрахил свилен полован; крст сватогорски нов и други ветх; 1 наруквице ветхо. Дом и покућје по спромашко. Винограда, что имјел, третији год како туча бијет, веће напустил. Животних: 1 коња; 20 пресједа, 2 ливаде купил; нив орaћих не имат ниже сјејет.

Јереј Јосиф Савич, родом Белградац, стар 28 љет. Учил тамождe код владике Николаја, бившаго Ексарха митрополитскаго сербски. По сем код даскала Герасима учил гречески читати, и писати и говорити по гречески, и граматику начел бил. По сем оженив сја, рукоположил га на степен дијаконства владика Максим, а во свештеника

господин покојни митрополит. Свидјетелства не имат. Определен со сингелијеју здје ва Пожарејције поповати, се уже 4 љета совершила сја. Начином попа Лазарја бист редом вопрошен, њест могл отвјетовати. Тајинства црковна ведајет добре, тако и форме знајет. Что же пак, које тајинство силу в себје носит? Того невједајет ни мало. Десет заповједеј божијих зна, гдје что смета. У прочих должности својих мало исправлен јест. Читајет книги словенскија и греческија доста добро за невољу. Појати гречаски и сербски самогласно зна. Писати обојим јазиком может. Имат своја книги: 1 требник московски; 1 псалтир московски; часослов московски; 1 епитрахил свилен; крст водичарски светогорски; наруквице свилене. Домовних: попадију и једно детја женско. Дом; виноград 3 мотике. Башчицу малену; 2 коња; 12 пресједа; 1 ливаду од 4 косе; ораће земле не держит.

Јереј Јоан Томић, стар 26 љет, родом из Карловца. Учил сја тамо же код покојног Јоана Бркића до седмија катисми. Оставши же сам, занат учил абаџилук. И паки стојал код малаго Стојка Ферфарије (Фехироварије) у фурдаџијници, 8 љет торговал. По њечто немецки и талијански знајет, можетсја разговарати. Посље пак примилсја ученија книжнаго, њекоје времја сам прочитаја. Оженил сја, и покојни архиепископ кратким временом рукоположил на степен дијаконства и свештенства сам, се уже 4 љета и пол совершила сја, здје пак дал му пурију со сингелијеју того же времене. Читати может доста добро, писати такожде, појати такожде, и на литургију греческо потребујуште пјетије. Тајинства црковна знајет, тако и форми зна, ва плодих же тајинстав сих њест извјестен. Десјат заповједеј божијих не ведајет добрје на уст. О догматје православнија вјери поведати недоумјет. Правило црковноје состављати может. Имат својих книги: 1 требник московски; 1 псалтир

кијевски; часослов кијевски; празнично евангелије и апостол Лвовски; 1 часослов гречески; 1 епитрахил свилен полован; крст светогорски; 1 фелон од чита; 1 стихар од платна; једине наруквице по зеленој кадифи златом везене. Домашнија своја: матер и попадија. Дом код цркве близко, покуће и посуђе сиромашко. Честно держит сја. Виноград један 5 мотики, а у Карловци 5 мотики; јединаго коња, болше ни что.

Јереј Стефан Аранитовић, стар 19 љет, родом из Баната. Здје расл и учил сја код мештера Павла 4 љета, преучил наустицу псалтир, тропаре и послједователно код Софронија Ексарха. После сам читал октоихон код Ексарха Максима. И оженив сја, рукоположил јего на степен дијаконства владика Исаија. Во свештеника же по том кратким временом владика Максим, намјестил јего здје ва парохију Ексарх Максим. Сингелији не имат. Держи нурију уже година днеј минуло. Всјачески подобајет му Сингелију узети, и за њу да наполнит потребователно. А пак что без вопроса у нурију поставлен, благословителнија вини не бивши, јест дивно. Читати может доста добро. Појати сриски зна самогласно. Писати доста лепо и брзо. Тајне црквене знајет, тако тајинств сих форми, како извјестије из двора послато лепо научил и очитал пред мнoју на изуст. Десјат заповједеј божијих знајет добре на уст одчитав. Заповјед црковну не ведајет у колико членов вјера состоит сја православно католическаја ведајет. Књиги својих имат: 1 псалтир србски; 1 молитвослов кијевски; 1 луновник московски; десјатословије, 1 требник кијевски и епитрахил свилен, крст од древа свјатогорски. Домашнија своја: попадију и једино дјетја женско. Дома својего не имат. Бил добар, да сја пошље у Пореч, докле и друзији присијејут. Пол мотики виноград сада више не имат; 1 коња; 5 кошници.

Парохија пожаревачка, что них 4 свештеника и пјати Ексарх содержит, здје означенујет сја.

1. Варош Пожаревац, људи сут војинствени и коморски, хљебов имат 226 под Бјелградом.

2. Црнићи одстојат од Пожаревца једин сахат. Хљебов 29, људи Сербли коморски под Бјелградом.

3. Царина одстојит од Пожаревца пол сахат. Хљебов 40, људи сут Сербли коморски под Бјелградом.

4. Дубравица одстојит од Пожаревца 2 сахата. Хљебов 35. Учињено за прилику како јест кад ва Петку наредитсја свештеник и соградитсја црков, да сије село приложитсја под Петку не одстојит бо болше развје пол сахата. Људи сут коморски под Бјелградом.

5. Ћириковац одстојит од Пожаревца пол сахата. Имат хљебов 33. Онде јест била стара малена црков, од брвана сосјечена. Како сад изволително будет, њест далеко од Пожаревца, могутсја служит. Људи сут пафи под Бјелградом.

6. Бобушинац одстојит од Пожаревца пол сахата. Хљебов 11, људи сут Сербли, коморски, под Белградом. Остајет под Пожаревац.

7. Драговци одстојат од Пожаревца пол сахата. Хљебов имат 16, људи сут Срби под комором, Бјелграду подлежит. Остајет под Пожаревац.

Сума 390 хљеба.

Дијакон Василији пожаревачки, стар 23 љета, родом из Баната, Сервијскија епархији, в селу Кули, Учил первјеје книгу в монастирју Раваницје, код покојнаго даскала Стефана; по сем здје у Пожаревац код Павла Мештера и сам помагател бил у школи дјети воспитовајушти, како по сем сам содержавал два љета. И оженив сја руко-

положил га на дијаконство владика Максим Несторович, прошла година днеј од Петрова дне. Читајет книги средн., могл би и болше, кад би трудил сја. Имат писмо доста лепо учено Сербски самогласно појати. Правило црковноје ординари может составити. У званију својему дијаконскому јеште добрје неизвјестен; за љеностију лежит. Тајне црковне знајет, али из њеке унијатске книге учил. Исправлен сице: 1-о. Крештеније. 2-о. Мирономазаније 3-е. Светаја Евхаристија. 4-о. Покајаније. 5-о. Свештенство 6-о. Частни брак. 7-о. Елеосвештеније. Форме седмих тајин зна именовати, но не сваку из уст. Десет заповједеј божјих ведајет, гдје что смета. Догмат светија православнија католическија цркве у колико членов состојит, ведајет и по мало разумјевајет. Книги својих: један псалтир московски и 1 букварь кијевски; 1 наруквице свилене; 1 крст водичарски. Дома својего не имат, него у келији код цркве стојит. Жену и једино малено дјета. За храну верло мучно идет другому на жотву и ижиња храну Својего другаго не имат ничто. Отец и брат му стојит у Жабари с домом.

Дијакон Стефан из села Дрвна, парохије рукомијске, стар 20 љет. Учил книгу здје код мештера Павла 3 љета, преучил наустицу псалтир, и евангелие 2 крат. Апостол и октојихон пречитал 1 крат, по том ва Белграду код даскала Стефана 1 годину днеј, обучавал сја, посље оженив сја, ва горје именому селу, по малом прошлом времени рукоположил га на дијаконство владика Максим, прошла година. Дал владики 1 златник, и ради поповства дал 2 дуката, тако и пропало, нега не запопивши. Од нели же задијаконил сја, здје у вароши учит сја дијаконовати. Книги читати может полако, али гдје что лажет кад чатит. Что пишет может сја прочитати. Појати не зна. Тајне црковне са формами њест изучил. Десјат

заповједеј божнјих не зна. Не зна сиромах по том ништо резумјевати силе что чита. Книге не имат никакве. Домашни јего: брат, матер и попадија. Дом и сиромашно покуће; 4 вола; 2 краве; винограда 3, мотике 12; ливаде и земље ораће, болше ничто.

ВИЗИТАЦИА

Ексариата Пожаревачког, Церквах и Свештеников. Сочинена Ексархом кир Максимом Ратковичем про лето 1733.

Црков поречка,

Храм свети Николаје, здата лето 1730.

Црков с поља стени од камена, покривена шиндром, убелена кречем. Звоно једно имејет.

Ва нутар ва олтари трапеза од камена, на неј покров од картуна, долни и горни. Чирака од туча 2; Евангелије московско лепо, и летургиа московска. Антими(н)с митрополита Викентија. Проскомидиа у духару, на неј покров од картуна; чирак један од туча. Потир и дискос од калаја; звездица и кашика од сребра. Дарка свилена 3; кадилница од туча; петолебница од калаја; нафорнице бакарне 2; чаши служабније око проскомидије; филџана 2; ибрика за теплоту 2; умивалница имејет.

Одежди црковније. Од платна 3; од мусула црвена 1; стихара од картуна 3; петрахила од картуна и од свиле 4; наруквице од картуна и од свиле троје; појаси с нафтами од пиринча 2;

Споља крст са распетијем велики над дверима апостолов 12, и молениа по среди их. Двери нове, катапетазма 3 од картуна. Икони по 5 са стране, и други које акови икон 12. Кандила мали од туча 6; завеси пред иконами од шпалира немачкога 2; полиелеј од стакла, који прима свешти

6; чирака велика од камена 2; и чирака ваходна од железа 2; стол архијерејски са прочими столови сут (прости).

Книги црковне апостол кијевски 1; октојих московски 1; петогласник 1; псалтир кијевски 1; и псалтир сербски с тропари и кондаци, рукопис 1; пентикостар србски 1; триjод и поучение московско; пролог московски 1; почине се месеца септембра, ва себе садржит месеци 6; полустав кијевски 1; катавасија влашка 1.

Препрата женска ни что више само чирака древна 2; икона неколико мали; купели не имејут, него једна рупа у земли; миропомазанија не јест; црков неосвештена.

Свештеник. Поп Димитрије Поповић, родил се у Поречу, на дијаконство и свештенство рукоположен господином митрополитом Мојсејом лета 1724 февруара 23. Сингелије не имејет. Духовника имејет Јоаникије јеромонах и Зуграфац; последни крат исповеди се о рождаству лета 1733. Литургију појет, правило одржават; 7 тајин црковни знајет. И тој јест вадов лета 2, мушко дете имејет једино на име Јоан.

Что имејет своје? Требника московска 3; и октојих московски 2, који примајут гласи ва 8; полустав кијевски; псалтир московски с молитвами 1; саборник србски 1; минеј обштак московски 1; десетословије 1.

Окрут свој. Фелов и стихар од картуна; петрахил и наруквице од свиле; појас пафте сребрне.

Црков Мајдан-Печска,

Храм свети Арханђел.

Црков ва путр. Стара сагражденијем од камена; сврху покров шиндром. Ва олтари трапеза од камена даском оперважена, и покривена картуном, и на трапези антими(н)с господина митрополита Мојсеја, којего јест принесал протопоп

Богосав поречки и поставил јего тамо; и кадилнице две и стара и нова од пиринча.

Проскомидија. У духари малена и покривена платном; и потир од меди жут и звездица, и кашика и дискос од бакара; две тепсице анафорнице; и сађан за водицу, и умиваоница имејет.

Одежди. Црковнија одежди од картуна тако и сти(х)ар од картуна; појас навтe од меди; наруквице од богасије црвене; епетрахил од свиле зелене.

Споља на предверија. Катапетазми од картуна 2; и са стране по три иконе, и завеси од шпалира немачкога; налона проста од дасака; кандила пред иконами од пиринча 6; црква свода не имејет; и полијелеј од стакла, који прима свећа 6.

Книги црковније. Октојих сербски, осмогласник, минеј московски.

Припрати женске не имејет; звоно имејет скорашне, освештенија није примило.

Свештеник и что своје имејет? Калугер и Зуграфац постављен господином Мојсејом лето 1737,(1) имејет, полустав кијевски 2, једин московски, 1 псалтир кијевски маличак; 1 крст окован; 1 епитрахил од кадифе црвене; један панагијар, 2 окована. А калугер седи у ћелији црковној.

Црков Тршка,

Храм свети Николаје.

Црков стара, сверху обновлена, по крову шиндром, а стени од каменија древне, не знадут человјеци, когда почетак јеј.

Ва нутар ва олтари трапеза од камена покривена платном белим; антими(н)с госп. Мојсија, проскомидија у дувару ма(ле)чка, и умивалница у духару.

(1) Неће бити 1737, већ 1727, по што је митроп. Мојсије умрьо 1730.

Одежди црковени. Одежде од платна бела и стијар од картона; наруквице од мусула црвена; 1 божогробскаја каница маљечка; епитрахил 1 од мусула; звоно не имејет. А црков освештана рукоју владиком Стефаном; антими(н)с митрополита Мојсија.

А свештеник бил поп Нешко, који јесте затворен у Темишвару, и не зна се, что имејет своје.

Црков монастира Горњака,

Храм Введеније Богородици.

Црков стара са једним трулом созданијем од кнеза Лазара, сврху шиндром покривена и неубелена.

Ва нутр ва олтари трапеза сазидатаја од камена и на неј покров од свиле жуте. Антими(н)с госп. патријарха Арсенија. А на трапези чирака мали од меди два имејет. Проскомидија у духари малена, и умивалница. Потир од калаја, кашика од меди; дискос, звездица од бакра; кадилница од меди, 1 петолебница од калаја неосвештата.

Одежди црковније. Од беза бела 2; од мусула црвена 1, и стара од мусула црвена 2; епетрахила два, један од свиле а други од мусула морастог; појас тканица од памука, а павте од меди жуте, и наруквице, 1 од кадифе зелене, а друге од мусула црвена.

Споља пад дверма икона, са стране једне 4, а здруге 2; кандила од једне стране два а здруге два, и свега четири и на предверија катапетазме картуна.

Книги црковне. Саборник србски разрушен један; октојих првогласник један и петогласника 2, сва три србски; псалтир србски један и московски 1; један тестамент московска, једна менеја (минеј); један златоуст бугарски; четири рукописа пролога србска 3; једна книга: правило светаго Григорија Синајита родославије, невем од

куду јест; и гробница светаго Григорија Синајита. Звона не имејет. За освештеније не зна се, може бити од пр(в)и времена да јест, за сада није.

Ване цркве. Потребити сасуди, что имејет: котлић бакарни что прима шест оке воде; паки помањши два котлића по од две оке и пол что может примити; и две тенџере с капци; тањира древени осам; и служебник један од бакара; и две калајлије велике.

Вински сасуди. Каце две код винограда и свака прима по две хиљаде (ока) ва себе; велики хардов([1]) један, који прима во себи 800 (ока). Виноград монастирски са свим мотика петнајест, и воденица монастирска код винограда близу. Казанчић малечак, што припече ракију од седам ока бакра.

Свештеник Данило Јеромонах игумен пребивајет и книги своје имејет: псалтир србски; један акатистар кијевски; а мартолон([2]) сотирија, наука христијанска. Један епетрахил од свиле жуте, а други од свиле беле; један панагпар стар од кипариса.

Црков Каменовска,

Храм 40 мученика.

Црков саграждена лета 1730 стени од чатме, покров од шиндре, духари неубел(ен)и, свод неимејет.

Ва нутр ва олтари трапеза од камена, покров од картуна, антими(н)с владике Максима Несторовича, и на трапези 1 чирак од туча стар и литургија србска из Ресаве; проскомидија од древета; дискос, звездица и кашика од тенећета, дарка сва три од картуна.

Одежде црковне. Одежда од беза бела, и стихар од беза бела из Ресаве, појас од памука, наруквице свилене из Ре-

([1]) Хардов од мађар. hordó = буре.

([2]) Треба да је написао Мартирологион.

саве, појас од памука, нарувице свилене из Ресаве, и на предверија катапетазме од картуна турска.

С поља икона неколико стари са стране и двери старе, а друго од хартије, имејут неколико образа шанпа (штампана); и кандила од пиринча свега четири али нова.

Припрат женски икона неимејет ни кандила само два чирака од древета проста. Крстилнице не имејет но рупа на земли. Освештата црков нест.

Свештеник. Поп Димитрије житељ од Ресаве, из села Гложани, рукоположен на дијаконство владиком Николајем, лета 1731, сингелију не имејет, летургију појет. Духовника имејет поп Арсеније Ресавски, последни крат исповэдил се о Васкресенији 1733.

Книги своје: Имејет требник московски, октојих, петогласник србски; псалтир србски. Звона не имејет. Освештенија нест пријела но требујет.

Монастир ресавски.

Храм свети Тројица.

Црков стара стени од каме(н)а и трула на великој церкви нет, а покров од олова стари, и оште кад саграждена тада и покривена.

Ва нутр ва олтари трапеза од камена, покров на неј од картуна немачка; и чаршав од беза; и један јастук од свиле мораете; и чирака немачка од древета два, и од пиринча два, и крст окован на трапези; проскомидија у духари, покривена ђочем (1) немачким. Потир и дискос од калаја, звездица од бакара. Кашика сребрена; чирака на проскомидији од меда два; дарци од свиле црвене свих три.

Одежди црковни. Фелона од халасте свиле један, и од зелепене један и пручараст један; фелон свилен, и сти-

(1) Управо ђоћем од мађарске речи Gyólcs = фино лапено платно.

хара свиљена четири; велона од беза бела 4; наруквице свилене петоре; и ткапице двоје, павте од пиринча.

Споља на двер(и)ма крст са распетијем; и владични престол; и апостолки лик; све иконе, са стране свех и двери нове и над предверија катапетазме од картуна турска, и кандила осам од калаја; једно сребрно, једно од билура пред распетијем; и по(лије)леј од дванаест свешти.

Книги црковне. Евангелије московско; апостол московски; типик московски; тријод московски; октојих кара-влашки штампа(н); минеја 12 московски; поученије неделам московско.

Припрата женска расипана, сврху била мунара турска, а сад обнављa се. Звон(о) имејет једино; крстилнице не имејет. Освештенија требујет; може бит некогда ва прежднн времен.

Игумен Јоасаф тамо пребивает са братијама. Игумен Јоасаф покалугерио се у Ресави; родом од Бачке; рукоположен на оба степена владиком Стефаном Љубобратићем, и сингелију имејет господина митрополита Мојсија Петровича. Духовника имејет Данил Горњачки; последњи крат исповедал се о Сашастви светаго Духа, лета 1732. Летургију појет, правило обдржава.

Книги Игуменове. Книги своје имејет: псалтир србски; требник московски; миней московски праздником, и општи; каноник; и часловац московски; толкованије евангелскоје, Еврема Сирина. Тастамент московска лепа.

Поп Арсеније, жител од Мораче, подриклом Херцеговац. Рукоположен на дијаконство владиком Арсенијем херцеговачким, а на свештенство госп. митрополитом Мојсијом. Исповедал се духовнику Данилу Горњачкому последни крат о рождаству Христову 1733. Правило обдржава, летургију појет.

Книги своје имејет: псалтира рукописни 2; требник московски; часловац московски.

Поп Виктор, родом од Херцеговине, покалугерио се у Морачи. Рукоположен на дијаконство владика Арсеније Херцеговачки, на свештенство Доситејем Валевски. Исповедал се духовнику Данилу Горњачком последни крат о Успенији 1732. Летургију појет, правило обдержава. Книги своје имејет: часловац московски; псалтир московски; требник московски.

Јосиф дијакон жител од Пореча, покалугерио се у Ресави. Рукоположен на дијаконство владиком Исајијем Антоновићем. Исповедал се духовнику Данилу Горњачком. Летургију појет, правило обдержава, послендни крат исповедал се о Успенији.

Книге своје имајет: један псалтир московски:

Поп Димитрије родом од Херцеговине подриклом Пешић, престригал се у Морачи, рукоположен владиком Арсенијем Херцеговачким на оба степена. Исповедал се духовнику Данилу Гоначком, лета 1730, последни крат о Введенију лета 1732, летургију појет, правило државит.

Книги своје имејет: псалтир рукописни и требник кијевски.

Мојсеј монах жител од Будима, постригал се у Ресави. Духовника имејет Герасим Студенички исповедујет се, и пречесчујет се. Книги све не имејет.

Церков Параћинска,

Храм светог Атанасија.

Црков зданијем од ћерпича, покривена црепом, олтар од древени дасака.

Ва нутр ва олтари трапеза од древета и покров на трапези од картуна; чирака од туча два; антими(н)с госп. митрополита Мојсија; олтар (имејет) свода; потир и дискос и звездица и кашика не имејет, од тенећета, и дарци од мусула црвена.

Одежди црковне. Одежда свилена једна, једна од мусула црвена, стиар од свиле један; епетрахил од свиле жуте један; наруквице од свиле жуте једне.

С поља икона са стране по шест и двери старе и кандила од меди пет; на предверији завеси од картуна; полијелеј од туча, који прима свешти дванајест.

Книги црковне октојих, петогласник, један тестаменат московска.

Припрат женска икон. са стране по три и свега седам икона. Крстилнице нејест, миропомазанија нејест. Звона имејет два. Црков неосвештата, а била џамија турска.

Свештеник поп Петар, родом од Колашина, рукоположен на дијаконство владиком Николајем, а на свештенство владиком Максимом Несторовичем исповедал се духовнику Арсенију Свето-Павлцу, последни крат о Успенији. 1732, летургију појет, правило держит, синђелију не имајет.

Книги своје свештеник имејет: полустав московски. Псалтир московски; летургија московска; десетословије московско, имејет једино дете мушко именом Јоан. И бил еште једин свештеник, пак побегал у Турску са свим домом, а опи Параћински, и онај, што је отишао, именем Стефан. заједно су се и задијаконили и запопили једне године.

Параћи хлебов	28
Видово	13
Мириловац	12
Плавна	9
Мало Видово	13
	75

Параћану сије надлежи на 2 свештеника.

Велика Мутница и црков осветити и једног свештеника наместити.

Мутница Велика има 32 (хлебов).

Црков Мутничка,

Храм светаја Тројици.

Црков сагражненијем од камена, покривена шиндром, не убелена, ва нутр свод не имејет.

Ва нутр ва олтари трапеза древена, покривена картуном, антими(н)с госп. митрополита Мојсија Петровича. Проскомидија у духари, покров од беза; потир, и кашика, и дискос и зведица свех од тенећета; и дарци од мусула црвена; Летурђија се не појет; тим људма попује свештеник параћински.

Одежди не имејет, и стиара не имејет, потребна нејест; звона не имејет, освештена не јест.

Припрата женска крстилницу не имејет, миропомазанија нејест.

Црков Сталаћска.

Древна, ничто своје не имејет. Храм не зна се. Книга не имејет, окрута не имејет, а попује поп параћински.

Монастир Раваница,

Храм Васнесеније Христово.

Црков стара од камена са пет трула на великој цркви, покривена цреп м, убелена кречем.

Ва нутар ва олтари трапеза од камена изидата; покривена картуном, и чирака на трапези медени два, и крста окована 3; проскомидија у духару исписата и покривена мусулом; потир и бљудо, звездица и кашика сребрно, и дарци свилени, кадилница сребрна, ручка сребрна.

Одежди црковни. Одежди свилени 6, од мусула три, и стихара свилена пет, и један од беза; наруквица пет пари свилени, једне од мусула црвена, орара два свилени, појаса са павтами од меди четири, панагијара три у кивоту, и чашица сребрна у кивоту, ибрик и леђен у олтару.

Споља иконе нове и крст са распетијем, и шест икона велики, и апостолских дванаест образа и престол Христов по среди их и кандила од сребра четири, и катапетазма на предверија од картуна, и два чирака ваходна од железа.

Црковни книги апостола србска два, и московски један; евангелије московско оковато и летургија московска: минеја 12 на мало коло; пролога два комата, сваки садржит по 6 месеци; и паки пролога четири редом что ходет; и паки друго евангелије московско без окова; псалтира 4, два московски и два србски; и тастамента кијевска; поученије московско једно; осмогласник московски један, и петогласник србски један, саборник србски један; трјод московски један а други србски; летургије три, две србске; три молитавника србска а један московски; и часловца три србска, један московски.

Припрат женска. У припрати налоне две, и гробница Романова; и чирака два железни, ваходна; и крстилница од камена у духари узидата; миропомазанија не јест. Звона имејет два. Освештена црков не јест.

Сасуди окром цркве казана монастирска два котла велика два, тенџера велика с капком једна; котлића поманши два, и тенџера средни седам; тепсићака служабски два, тенџера мали три, калајлија велики четири и мали танира 25; кашика калајлиски дванајет; тепсије бакарне велика три, сахана бакарни 12; аван что се сол туче један; сланика од калаја. И винограда монастирска 30 мотика.

Нарежденн Гаврил калугер, жител од села Бигренице, рукоположен владиком Михаилом пожаревачким на обоји степени; и престригал се у монастиру Раваници духовнику Данилу Горњачкому, правило држит, летургију појет.

Книге своје имејет; полустав московски и часловац србски и требник угровалахиски.

Георгије Јеромонах жител од Карловаца, рукоположен на дијаконство госп. митрополитом Викентијем Поповичем, на свештенство владиком Доситијем Валевским.

Книги своје имејет полустав кијевски; требник кијевси; саборник србски; часловац московски.

Исповедил се духовнику Арсенију Свето-Павлцу о Васкресени, лета 1733.

Гаврил јеромонах жител од Шапца, рукоположен госп. митрополитом Викентијем Поповичем на дијаконство, на свештенство владиком Доситијем Валевским. Постригал се у Врбнику; исповедал се духовнику Арсенију ва Љубостини, лета 1733 о Васкресени; правило држит.

Книги своје имејет: полустав кијевски; требник кијевски; часловац србски. Имејет шест мотика винограда своје.

Стефан јеромонах, жител од села Раднице; рукоположен владиком Софронијем Арадским на дијаконство, на свештенство владиком Максимом Несторовичем. Летургију појет, правило обдржават. Исповедал се духовнику Данилу Горњачком последни крат о Васкресенију, лета 1733.

Книги своје имејет; један часловац московски; и три мотике винограда.

Софроније дијакон, жител од села Јазска; рукоположен владиком Николајем Димитријевичем на дијаконство.

Книги своје не имејет. Исповедал се Данилу Горњачком последни крат о Васкресенију, лета 1733; правило обдржава; летурјију појет.

Црков Смолиначка,

Храм свети Петозарни мученик.

Црков зданијем од древета, духари од чатме, не убелена, покривена шиндром; звона не имејет.

Ва нутар ва олтари трапеза од камена, покров од беза и чирака два; један древени а други од пиринча; стар потир дискос, звездица и кашика од калаја, и дарци сва три од морастога картуна.

Одежди црковне. Одежда од мусула црвена једна, од беза бела једна, и стихар од беза један, и наруквице од мусула црвена, појас, навте од пиринча, епитрахил од мусула црвена.

Споља. Иконе са стране по две и кандила свега 4 од туча; на предверима катапетазме од беза.

Книге црковне имејет: октојих, рукопис стар; и саборник вентички(¹), псалтир србски лознаш.

Припрат женска иконе не имејет, крстилник не имејет; звона не имејет, освештеније прија рукоју владике Стефана Љубобратича.

Свештеник Марко жител од Земуна, на дијаконство владиком Николајем, на свештенство г. митрополитом Мојсијем. Исповедал се духовнику Христофору Студеничком последни крат лета 1733 о Рождаству. Летургију појет.

Поп книге своје имејет: летургију московску, требник московски, псалтир московски. Имејет једно дете мушко, именем Васа; имејет свој виноград.

Монастир марјански,

Храм свети Николаје.

Црков стара зданијем од камена, покровена шиндром, не убелена. Ва нутр свод имејет од камена.

Ва нутар ва олтар трапеза од камена, покривена картуном, и чирака два од белога тенећета, проскомидија у духари и на нем покров од картуна, и чирак један од тенећета, потир, дискос, и кашица и звездица од калаја покровци од картуна.

(¹) Јамачно Венедички = Млетачки.

Одежди црковнија не имејет. Звона не имејет, црков пуста, доста поћи имејет од села.

С поља икона са стране по три, и крст са распетијем, и двери старе лепе. Припрата женска не имејет, крстилнице не имејет, миропомазанија не имејет, книги црковније не имејет, одежди своје не имејет.

Свештеник Радосав жител од Видина, рукоположен на оба степена владиком Симеоном Видинским; и правило држит; исповедал се духовнику архимандриту Василију Пекскому последни крат о Васкресенији лета 1733. Држит правило, летургију пођет, окрут имејет, одежду од мусула црвена, и стихар од свиле, наруквице од мусула, и појас павте од пиринча.

Книги имејет саборник србски, октојих и псалтир московски, требник и летургија московска, епитраил од мусула. Синов имејет пет и дштер пет.

Црков Градишка;

Храм свети Архистратиг.

Црков зданијем од древета, покровена црепом, сагражденa лета 1720, и убелена кречем. Освештата рукoју владике Стефана. Антими(н)с госп. митроп. Мојсија Петровича.

Ва путар ва олтари трапеза од камена, покривена мусулом црвеним, и по трапези чирака од меди два, и проскомидија древена, покров од картуна, у проскомидији чирак од туча један, путир и кашика, дискос, звездица од калаја, дарка свих три од свиле црвене.

Одежди црковни фелона два од беза бела, и стихар од беза бела један, и наруквице од свиле црвене, и појас са павтами медeним, епитрахила не имејет; него свештенически.

С поља преддверија од картуна; икона са стране десне три, а с леве две, и двери старе; кандила медена пет и два чирака древени.

Книги црковнија; псалтир србски, октојих србски, петогласник србски, требника два србска, апостол србски један.

Припрат женска: крсталница имејет од камена и миропомазанија не јест; звоно имејет.

Свештеник Милић, родом од Лувиковје, рукоположен на оба степена госп. митрополитом Мојсејем Петровичем. Исповедал духовнику архимандриту Василију Пекском последни крат о Васкрсени, лета 1733. И правило држит и летургију појет. Книги своје имејет: полустав московски, требник московски, евангелије србско, летургија србска. Имејет једино дете мушко. и сингелију имејет од г. митрополита Мојсија Петровича.

Црков Кленска

Храм не зна се.

Црков стара и расипана, а на пустем селишту, не појет, нити что своје имејет.

Свештеник Петар, родом од Скопља, рукоположен владиком скопљанским именом Костандин. ис: правило држит, последни крат исповедал се духовнику Димитрију о Васкресени, лета 1733.

Книги своје: Требник московски, летургија србска, апостол рукопис, октоих првогласник србски, петогласник србски. И синов пет имејет, први лет 18, и други по нему. И сингелију имејет госп. митроп. Мојсија Петровића.

Село Затоње.

Поп Исак у селу седит, цркве не имејет. Поп родом од Ђулинска поља, рукоположен владиком Јоаникијем

Темишварским на оба степена. Правило држит, исповедал последни крат архимандриту Василију Пекскому о Васкрсени, лета 1733.

Книги своје имејет: псалтира два србска рукописа, октоихон рукопис, петогласник, требника два србска, летургија рукопис, епитрахил црвен од мусула. Сингелију не имејет, имејет једино дете мушко, осам лет.

Црков Голубачка,

здата лета 1728, храм није се нарекал, на о посвештенију да наредит се.

Црков зданијем од камена покривена шиндром, неубелена. Антиминса не имејет, црков не освештата.

Ва нутар олтара трапеза од камена покривена картуном, на проскомидији чирак један од туча, а проскомидија у духару, покров од беза, потир, и дискос и звездица од меди, кашика од калаја, и дарци сва три од картуна.

Одежди црковни. Одежда од платна, појас с павтами од пиринча, наруквице од богасије црвене, епетрахила не имејет, кадилнице не имејет.

С поља предверија од картуна, икона са стране по 6 иконица којекакви, двери не имејет, чирак један од камена, један од древета.

Книги црковни: Евангелија не имејет; летургија србска имејет, октојиха не имејет, саборник московски један. Женске припрате не имејет, крстилнице не имејет. Звона не имејет. Миропомазанија не имејет.

Свештеник Никола, родом од Херцеговине, постављен на оба степена владика Арсенија Херцеговачким. Исповедал се, правило обдржава, последни крат исповедал се, духовнику Алексију лета 1733 Васкрсени.

Книги своје имејет: полустав московски, требник московски, имејет једина сина од петнајест лет. Сингелију не имејет.

Монастир Рукомија,

Храм Вазнесеније Христово.

Црков. Духари од камена, покривена цреном. Свод имејет, и звоница пред црквом, и звоно једино.

Ва нутар ва олтари трапеза од камена, и покрови оба од картуна немачка, и чирака медни два. Евангелије московско лепо, летургија србска штампа. Антиминс госп. митрополита Мојсија, и јего рукоју освештата, проскомидија у духари безом, и чирак једин од древета, потир, и дискос и звездица од калаја. и кашика од калаја, дарци од богасије црвене.

Одежди. Црковне одежде од богасије црвене (2); стихара од богасије, наруквице од мусула црвена једне; од кумаша црвена једне; појас навте од ширинча; кадилница од ширинча; умивалница древена; ибрика два теплотна, и чаше службене око проскомидије од стакла, један петрахил од свилё жуте, а други од богасије црвен.

Споља на предверија икон са стране десне три, а здруге две; и кандила 3 од меди, икона које какви 10; старе иконе.

Книге црковне: Саборник србски; апостол московски; и псалтир србски а други московски; минеј општи московски, триjод посни, србска штампа; Л а з а р е в а ц, рукопис србски.

Припрата женска зданијем од древета, имејет н а с т е н и н а п и с а т с т р а ш н и с у д, и г р о б н и ц а с в е т а г о М а р т и р и ј а С и н а ј и т а.

Игумен Д и м и т р и ј е родом од села С м о л и н ц а, рукоположен на оба степени п а т р и ј а р х о м К а л и н и к о м

Пекским. Исповедајет се духовнику Висарпи оцу Рукомиском последни крат лета 1733 о Васкрсени, исповедал се духовнику архимандриту Василију Пекскому. И тој игумен Димитриј, человек стар, од неведенија, летургију не појет, у црксу ходит и пречестујет се. Своје ничто не имејет, све монастирско обште.

Гаврил Монах родом од Влашке, исповедет се духовнику Висаријону Рукомиском, последни крат оцу Архимандриту Василију Пекском, лето 1733 о Васкрсени и пречестујет се, у црков ходит.

Сасуди вински: каце 2 велике, по десет хилада (ока) и казан манастирски 1, и винограда манастирска имејет 16 мотика, и хардови има два по 20 хакова; и три ћелије око монастира.

Поп Гаврил из Ливадице, којим јесте попадија жива, и там он стојит и служит летургију и правило држит; а родом јест од Влашке. Рукоположен госп. Мојсејом на оба степени.

Книги своје имејет: требник угровлахиски и часловец кијевски, епитраил од свиле мораете.

Црков Баричка,

Храм светих 40 мученик.

Црков стара и расипата, летургија не појет се, никакове службе не имејет, книга не имејет, окрут не имејет ничто своје потребно.

Свештеник Илија житель од Пожаревца, рукоположен на степена владиком Николајем Димитријевичем 1730; духовника имејет, последни крат исповедал се оцу архимандриту Василију Пекскому, лета 1733 о Васкрсени; правило одржава, летургију појет, сингелију не имејет.

Окрут свој имејет, одежду од платна бела, епитрахил од мусула црвена; и наруквице од свиле црвене; и треб-

ник московски; и псалтир србска штампа; и летургија србска штампа а из пожаревачке цркве.

Имејет једино своје дете мушко, именем Пантелија лета 6, а друго именем Сава, лета 4.

Свештеник тој седит у другом селу зове се Бикотинци, а где је црков, Барич зове се село.

Монастир Туман,

Храм светог Архистратига.

Црков духари од камена, покривена циглом, стара црков свод од камена.

Ва нутар ва олтари трапеза од камена, покривена безом белим, и друго ничто више не имејет, ни Евангелија, нити летургије на трапези; и проскомидија у духари, на нej покров од беза бјел; потира не имејет, дискоса не имејет, ни звездице, ни кашике, ни дарка, ни кадилнице.

С поља икона Христова и Богородице имејет, двери не имејет, завјеса не имејет, икона други не имејет, кандила не имејет, припрате не имејет, крстилнице не имејет, миропомазанија не имејет.

Одежди. Црковни одежди беле од беза 2; и стихар од беза бела једин. Книги друге не имејет, само један октојих србски разрушен, епитрахил не имејет, наруквица не имејет.

Калугер Исаија родом од Херцеговине, рукоположен на оба степена владиком Арсенијем Херцеговачким; духовника имејет, последни крат исповедал се духовнику Алексију. лета 1733, летургију појет.

Книги своје имејет: требник угровлахиски епитрахил од мусула црвена, и законик рукопис србски, светогорац калугер писал.

Монастир Витаоница.[1]

Храм Успеније Богородици.

Црков. Духари од камена покров од црепа, спред цркве шатор од дрвета, црков древна.

Ва нутар ва олтари трапеза од камена покривена мусулом црвеним. Евангелије московско лепо, и литургија србска штампа. Антиминс владике Михаила и освештата владиком Михаилом Пожаревачким; проскомидија у духари покривена безом; умивалница у духари; потир, дискос, звездица, кашика свех сребрно, и чирак железан један, и дарци од свиле сва три.

Одежди црковни од свиле црнене једна, и стихар од свиле зелене један, наруквице од свиле зелене 4, одежди од беза бела три; стихар од мусула црвена један, епитрахила од свиле црвене 3, од мусула црвена оба, појас и павта од сребра.

С поља на предверија катапетазми од картуна икона са стране по две, образ Христов и Богородици, кандила сребрни два, од туча три, и полијелеј од пиринча, који прима свешти 12; и чирика два железни, који садржавајут по три свешти, и два мали ваходна.

Книги црковни: минеја рукописна 10, октоиха 3, псалтира србски пет; Евангелије окром трапезе рукописна два, летургије србске четири, и требника московски четири; триjод постан један рукопис, и лазаревица два, један рукопис, молебник један московски; саборник србски; библија московска једна, панагијар један, плачевник рукопис, житије светих отец, рукопис, и Златоуст један рукопис, други златоуст московски узет у двор за време госп. митрополита Мојсеја, Ефрем рукопис, Отачник рукопис.

[1] Витовница.

Особ цркве. Сасуди потребити: казан један, оранија(?) једна, и велики котао један; тенџера мали три, аван од туча један; тенсија шест велики, сахана бакарни 27; сахана стари, шест; таблица мали осамнајест, сахана на стлпу, турски шест, калајлије немачки четири; калајлија код господина митрополита Мојсеја, што је узео у наруч за које време 12. Кошница манастирски 150, винограда монастирскаго мотика 40. И вир на поречу трићи (трећи) тал узимају у монастир. И волова пет, говеда 8.

Игумен Данил родом од Ресаве, рукоположен госп. митрополитом Мојсејом на оба степена, лета 1713, јунија 24 дне. Духовника имејет, правило држит, летургију појет, последни крат исповедал се духовнику Алексију о Цветоносију. Своје ничто не имејет особ но опште монастирско.

Калугер Оноврије родом од Будима, рукоположен на оба степена владиком(1) Никанором Крушедолцем, исповеда се, правило држит, последни крат исповедал се духовнику Алексију, лета 1733 о Цветоносију. Дијака имејет, јединому Петар Огњановић другому Гаврил Рајковић.

Црков Пожаревачка.

Храм свети Архангел.

Црков зданијем од камена, покров од шиндре, здата љета 1723, звоница на четири стлпа, и шиндром покривена.

Во олтари трапеза стлп издат од цигле, сврху трапеза од даске, прво покривена шпалиром немачким, пак

(1) Петоцркванским (Печујским). Никанор беше последњи владика Печујски, јер је Печујска дијецеза (Печуј, Барања, Мохачко поље) 1733

картуном јенишерским на трапези два крста окована и чирака од пиринча 2; и Евангелије, московско лепо; летургија србска. И проскомидија од камена на свод сазидата, покривена картуном немачким, и завеса од мусула црвена. Потир, дискос, звездица, кашика сребрна, и дарка три од свиле. Умивалница у духари изидата. Над трапезом икона Богородици, и кандило од туча пред иконом. И стара проскомидија од древета стоји у олтару, ста(в)лају книге и стихаре у њу, и леђен, ибрик од бакара, и трапеза стара од камена. Црков не освештата; ан(ти)ми(н)с господина митрополита Мојсеја, хорар дијаконски од свиле зелене.

Одежди црковни. Одежда од свиле црвене једна, а друга од свиле жуте пручараста, и стихара од свиле 3, и два истихара од чита; одежда од беза 4, и једна црна од беза, и наруквице једне од свиле црвене, једне од картуна црвена, тканице памучне, павте од пиринча, петрахил од свиле беле вехат. Кадилнице две, једна од сребра, једна од туча.

Споља двери старе, и предверија од картуна, и на дверима крст са распетијем, и молепије христово, апостолска образа дванајест, са стране десне четири икона, а с леве четири. И кандила сребрни пред иконом 8, и чираци од камена. Свод на цркви од даске. И полелеј од пиринча, који прима свешти 12. Иконостас од древета покривен картуном. Столови од крај цркве обадве стране и по среди их архиепископски стол; и орман, что стојит восак црковни и зејтин, и барјаки, сва потребнаја церкви. И налона два од древета стари и мали налон, где дијакон чита Евангелије. И чирака од жељеза ваходна два. И сасуд од камена, где адијазма стојит у олтару.

спојена са Будимском, а владика Никанор преселио се у манастир Крушедол, где је умрьо и сарањен у манастирској цркви.

Книги црковни. Евангелије рукопис болгарски; саборник србски. Божидар(ов)(1); обштак минеј молдовски; псалтир кијевски нов; тријод московски посни, нов; пентикостар московски нов; пролога четири нова, садржавајут месец 12; апостол. нов московски, октојиха два србска расипата, псалтир Божидар(ов) са синаксаром.

Припрат женска. У припрати икона Христова и Богородице, и кандила два од туча, и горе у раву, које какви икона има дванаест, и евангелије рукопис, у припрати и налона где стојит евангелије, и чирак седевом накићени два, и столови од обе стране нови, има и ветхи. Крстилница од камена изидата и убелена кречем, и црков вса убељена кречем.

Свештеник Лазар Јованович родом од Бачке, рукоположен на дијаконство госп. мотрополитом Викентијем Поповичем, а на свештенство госп. митрополитом Мојсијем Петровичем, лета 1721. Правило обдржава, летургију појет. Исповедал последни крат духовнику архимандриту Василију Пекском о Васкресени лета 1733.

Книги своје имејет: псалтир рукопис, требник московски летургија московска, петрајил од свиле беле, крст светогорски. Имејет једну даштер лет 13, походит школу.

Поп Јосиф Савич родом од Видина, рукоположен владиком Максимом, а на свештенство госп. митрополитом Мојсејом лета 1728. Правило обдржава, литургију појет. Исповедал се духовнику Василију Пекском, о Богојавленију, лета 1733 последни крат. Книги своје имејет: псалтир московски, требник москосковски, часловац московски, други часловац кијевски. Крст древен, петрахил од свиле, и наруквице од свиле зелене; имејет једино дете женско од лет 4.

---

(1) Божидар Вуковић војвода, који је у почетку XVI века о свом трошку печатао многе црквене књиге, српске редакције, заслужује да му потоњи српски народ с хвалом спомиње име, као српског књижевног добротвора.

Поп Стефан Аранитович, родом од Влашке, рукоположен на дијаконство владиком Исајијом Антонијевичем, и на свештенство владиком Максимом Несторовичем лета 1732, маија 1-га ва Белиградје. Правило држит, летургију појет, исповедал се духовнику отцу архимандриту Василију Пекскому последни крат о Васкресенију лета 1733. — Книги своје имејет: молитвослов московски, десетословије двоје језиков влашки србски, и требник кијевски, крст од древета светогорски; петрахил од свиле црвене. Имејет једино дете женско ва лето второ ваходит.

Поп Јоан Томић, родом од Карловаца, рукоположен на оба степена госп. митрополитом Мојсејем Петровичем лета 1729, маија 28 у Белиграду. Правило држит, летургију појет, исповедал се последни крат духовнику архимандриту Пекскому лета 1733 о Васкресенију.

Книги своје имејет: требник московски, псалтир кијовски, тастаменту Лавовску, петрапил од свиле жути, крст древен светогорски; фелон од ђоче беле, наруквице од кадифе зелене.

Доња црков пожаревачка,

Храм свети Николаје.

Црков сагражденијем од древета, духари од чатме землом чатловата, не убелена, шиндром цокривена; свод имејет од даске, саграждена лета 1724.

Ва нутар ва олтари трапеза од камена, покривена картуном немачким, и на трапези, антими(н)с госп. митрополита Мојсеја Петровича. Евангелије рукопис србски; и чирака два немачка од древета. Проскомидија од древета на ћемер справљена, прекривена читом немачким; потир; дискос од лима, звездица и кашика од меди, покровци мали од чита, а велики од свиле црвене, умивалница од земље печена, ибрик теплотин од бакара, петохлебница од земле гледоћана. И звонце

од туча; у проскомидији и копије, нож малечан и свеште старе од древета написате.

Одежде црковне. Одежде од беза бела две, једна од мусула црвена, и стихар пручараст од чита један, један плаветан од памука, наруквице од кадифе црвене, друге од свиле беле издрте, епетрахил од зелене свиле, канице од памука, павте од пиринча жута, и орар од свиле беле.

Споља икона са стране десне три, а с леве две, и горе над дверма Христов образ, и кандила од пиринча и крст велики са распетијем, и двери нове, и завеси од шпалира бечкаго, катапетазме од картуна, и кандила три, једно сребрно, а два од меди; чирака два велика древена, један од железа ваходни, и полијелеј, који прима свешти 6, од туча.

Книге црковни: октојих прво-гласник рукопис, петогласник штампа србска, саборник србски, апостол кијевски, триjод српски рукопис, пентикостар руски, 2 минеја рукопис, који садржајут месец 4; поученије Јоана Златоустаго, рукопис, и предсловије светаго Јоана Златоустаго, слово првоје, и катавасијар србски. Столова здесне стране и с леве осам.

Припрата женска, икона не јест, имејет два чирака од древета, что примајут по једину свешту, и столова десет. Крстилнице не имејет, на и место једин дагар? од земле печен, над којим свештаници крстет децу. Звона не имејет; освештата црков нест, и тамо свештеници редом ходет, правило читајут, летургију појут.

ЧАСТ ВТОРАЈА

В НЕЈ ЖЕ СОСТОЈИТ СЈА, ИДЕЖЕ КАКОВА ЦРКОВ ОБРЕТАЈЕТ СЕ, И ЧТО В НЕЈ ИМЕЈЕТ, ЧТО ЛИ ИМЕТИ ПОТРЕБУЈЕТ.

(марта 1733).

Ва диштрикту смедеревском.

Ва вароши смедеревској црков во имја светаго Георгија, не освештата, бивша преждə турецкаја џамија, дувари од ћерпића, дужиноју 9 кловтори, ширпноју 4 кловтора и пол, висиноју 2 кловтора дувар држит; олтар из нова сограждеи ва лето 1726. С пољa над олтаром и певницом од дасака, проче прост таван, покривен циглоју, имејет двоја врата, једна од севера другаја од запада. По всеј цркви 6 пенџера, то јест у олтару два, а на пољу четир. Стојет на полудне два а на васток два. Ва олтарје светаја трапеза од бела мрамора долготоју 5 пјади, ширипоју 6 пјади, и столп под нejу од мрамора темелно стојит. На трапези пештемали једин оздол од бјела платна, верх ње од чита, није нечто изменени. Антими(н)с блажено почившаго митрополита Мојсеја Петровича, изображено снетије, освештен ва љето 1719. Спуга (?) на нем оскудна, сверху антими(н)са стојит евангелије, рукопис, на малоје коло оковато, (монастира смедеревског), и једна тестамента кијевска црковна, литургија московска (попа Ђермана). С верху антиминса кутија древена, идеже части свети стојет, ради болних, но потрошене сут. Јеште стојет 2 чирака од туча на трапези. Проскомидија узидата ва дувару, на нeј два пештемала од чита шарена. Тамо стојат

два потира од лима жута, и 2 дискоса, 2 звездице од пиринча, кашика 1 од пиринча, копије прост нож. Дарци над путиром од црвене свиле, зеленом свилом постављени нови. Над дискосом од ћахме стар ајер од атлаза црвеног, а у среди црвене свиле гране на ћошети везене плаветном свилом, постављен платном жутим. У проскомидији стојит пет икон образ богородичен, образ светаго Архистратига Михаила, образ Предтеча, образ светаго архидијакона Стевана, образ Христов вход во град Јерусалим. Умивалница при проскомидији од цигле сазидата; ибрик од бакара, соједињеница од калаја; 1 звонце од туча, 1 петохлебница од тенећета; кадилнице 2 од туча, 1 пешкир дебел, чим се убрисујет свештеник. Окрут: 2 одежде, од бјела платна једна, друга од чита шарена; 1 епетрахил од атласа; појас од пиринча вес; 1 наруквице од кадиве црвене. Преграда олтарска од дасака изрендејисатих, висотаја стојит 1 кловтер и пола, на неј троја врата: царскаја, северна и јужна. Двери малене дуж(ин)оју 5 цјади, ширињоју три цјади и пол. Над двери Благовештеније пресветија Богородици и четире евангелиста; катапетазма од чита, такожде на врати северни и јужни једнака завеса. Ва иконостасу десному: образ Христов, образ Предтечи, образ светаго Георгија, образ воскресенија Лазарева, образ светаго апостола Петра и Павла, образ Христова распјатија. Сији образи на даски среднаго кола. На левом иконостасу: образ пресветија Богородици; образ архистратига Михаила и Гаврила; образи светаго апостола Петра и Павла апостолов; образ светаго Андреја первозванаго; образ светитеља господња Николаја; образ светих бесребреников Козми и Дамјана, образ светаго Алимпија. И свх образи на даски, једине мере, јакоже и первих среднаго кола. Испод иконостаса завеса шпалир зелен позлаштен; еште пред христовим образом 1 везен пешкир, а пред богородичним једна махрама. Више двери образ нерукотворени христов. Више тога образа

барјак од платна, на нем образ Христа седјашти на престоље. Више барјака крест, распетије Христово, на велико коло образ пресветија Богородици и светаго Јоана Богослова. Над јужними врати други барјак, од бјела платна, на једиපој страни образ светаго архистратига Михаила, на другој страни образ светаго велико мученика Георгија победоносца. Над северними врати барјак бјел од платна и на ним образ, на једиој страни: Успеније пресветија Богородици, а на другој светитеља Николаја. Пред велики иконостоси 6 кандила од туча, а једно од ђинђуа. Пред крестом чираци велики стоје на десној страни до полак камен а од полак древо умештено. На левој страни вес од мрамора кречем обелен. На чираци 8 свешта од бјела воска, шарене велике, а у среди од жута воска повеће Мали иконостас на десној страни, на нем нештемал од чита, тамо стоит образ 1, образ празднички и један тепсидак, једне од туча полијелеје малене. На десној страни стол архијерејски доста лепо тишлер соградил и зеленоју бојеју бојадисал. Прочих столов просто соґраждени, числом 21 стол. Препрата даском преграждена. На десној страни образ Христов и светаго Георгија на артији. На левој светаго апостола Петра и Павла образ, образ светаго Јоана предтечи, образ светаго архистратига на артији. На иконостасу малом образ светаго Николи, образ светаго Василија, образ светаго Григорија богослова. Крстилнице не имајут, но у једном буџаку поливајут. Напоље звоница и на неј звоно 1 малено. Книг црковних что обрјетајут се: 1 саборник сербски; 1 минеј московски на празнике служит; 1 триод сербски постни, 1 псалтир московски.

Оваја црков потребујет:

Охтоих, минеје, прологе, крстилницу и освештеније имети, најпаче светаго мира потребујет, и врата, что се кроз них ожа (оџа) на мунару пењал, да се затворет, у препрати, почто друга сут отворена на обичном местје.

Ва селу Ливади

Церков во име светаго Архистратига саграждена 1724 л.

Дувари од плота, покривена циглоју, долготоју стојит 6 кровтори, ширинοју три кловтора мање 2 стопе, висиноју 1 кловтор и једна пјад. Врата на неј једна од запада, три пенџера, један ва олтарју, два у певница, на десној страни и на левој. Тавана и свода не имејут. Во олтарју светаја трапеза од камена, дужиноју 2 пјади и пол, ширинοју три пјади и пол. На неј плаштеница једна од платна бјела дебела, и тамо само кутија стојит, и ва неј у артији части, ради болних, обрете се у великом праху и непоштењу таја кутија, ни чим же не покривене. Проскомидији не имејут, нити умивалнице. Преграда олтарска од дасака, на неј троје двери: царскије, северније и јужнија врата без завеси. Двери старописанаја малени, на них образ благовештенија пресветија Богородици, више тога образа царја Давида и Соломона образ. На двери завеса од мусула. У иконостасу на десној страни образ Христов велики, образ Петра и Павла апостолов, образ светаго велико мученика Георгија победоносца, образ светаго Николаја. На левом иконостасу образ Богородичен велик, образ светих Мини, Виктора и Викентија, образ светаго велико мученика Димитрија Мироточиваго. Више тјех образов горе стојит образ светаго Сергија на артији, второје пришествоје, образ светаго Јоана предтечи, образ Богородичен московски, образ светаго Николаја, московски: образ светвго велико мученика Димитрија. московски; икона једна, на неј скупа образ богородичен и преподобнија Пјатки Параскеви, образ Христов; образ светаго Стевана перво мученика, паки образ Христов, образ Архистратига Михаила. Испод иконостаса на десној страни седам пешкира заткати дебели, и на левом иконостасу шест пешкира. Чираци од дервета, на нима по једно парче свеште

воштане. Једна палона, идеже читатсја, од дервета, другаја малена за ијатохлебницу пристоитсја. Припрате еште не имејут. У буџаку левом стоит од камена изрјадно истесата на столпу с поклоном; ва њуже аћијазма сохрањајетсја. Крстилнице не имејут. Више речене иконе и крстилницу принесли су из пуста неког монастира, именем Гневотина, који јест близ села Ливаде.

Книг своих црковних имејут: 1 сербску летургију; 1 саборник сербски рукопис; 1 требник сербски рукопис. И те книге од реченог монастира принесли су.

Реченој цркви ливадској потребујет.

Прво свод справити у цркви, светују трапезу већу наћи, справити проскомидију, умивалницу, крстилницу. К тому плаштенице на трапезу светују, и на проскомидију; потир, дискос, звездицу, дарке, одежду, стихар, епетрахил, наруквице, појас.

За које смо приказали и заповедали да скрбет приправни бити.

Ва шанцу Асанпашиној Паланки.

Црков во имја светитеља Господња Николаја.

Дувари од камена, дужиноју 6 кловтори и три стопе, ширипоју 5 кловтори и једна стопа, висиноју 2 кловтора и једна пјед. Таван равно стоит, покривен циглоју. Олтар прошлаго года из нова саграждеи од камена с блатом без свода. Не освештена оваја црков, бивши прежда од вундамента турска цамија. Имејет двоја врата од запада и севера. Такожде пенџера 8, ва олтару 1 пенџер, напољу од вастока више олтара два пенџера, на западу 2, на југу 2, на северу 1 пенџер. Во олтарје светаја трапеза од камена, дужиноју 3 пјади и пол, шириноју 4 пјади и пол; столи од камена темелно стоит. На трапези 2 плаштанице, дојна од платна бјелог, верхна од чита шарена, на неј антими(н)с, преосвештенејшаго ми-

трополита Мојсеја Петровича, освештат ва лето 1719-тоје, којего антими(н)са госп. владика Максим Несторович, бивши архиепискоиски и митрополитски намјесник прошлаго 1732 года нихма послал и благословил на времја на јего благословенују службу совершивати, (и за сије плаћено три дуката).

На антими(н)су сербско евангелије, попа Петра ондашнего, и литургија, сербска реченаго попа. Хранилницу и чести светија држит у ливадској цркви, и од туда приносјат ради болних; точију еште на светој трапези стојет 2 чирака од туча. Проскомидија у дувар узидата, на неј плаштенице две, једна од бела платна дебела, друга од чита турска. Путир од лима мален, дискос такожде од лима жута мален, кашика, звездица и копије од пиринча, дарци над дискосом од платна зелена, над путиром од зелене свиле. Ајер од мусула црвена поставлена бјелим платном. Одежда 1 од црвена мусула, плаветан синцев од платна, 1 појас тканица турска. (Стихар наруквице и једна одежда попа Петра). Један епетрапил црковни од жуте свиле вес издрт. Умивалнице не имејет. Кадилница од туча.

Преграда олтарска оздол од дасака до полак, а од полак дувар. На прегради трoје двери: царскије, севернијe и јужније. На двери завеса полак од бјела платна а полак од плаветна, а на северни врати од чита шарена. Двери старописнија, на них образ благовештеније пресветија Богородици. Сверху тога образ Давида царја и Соломонов. Ва десном иконостасу образ Христов на велико коло старописни. До јего образа: воскресеније Лазарево, образ светаго Јоана предтечи. На левом иконостасу; образ пресветија Богородици; на велико коло, образ пресветија Тројици. На горњем иконостасу мали икон: образ пресветија Богородици, други образ воведеније пресветија Богородици; светаго Николаја образ. Сверху тих образ крестнени, писан, само просто древо. Више креста

образ пресветија Богородици. Истод иконостаса завесе једна на десној страни издерта од платна шарена. Чираци пред иконами од дервета, на них по две велике свеште од жута воска. Мали иконостас на десној страни покривен белим платном, на њем образ светаго Николаја, и једин тепсијак. Столов не имејет, точију два. Препрате такожде не имејет. Звона не имајут, но у клепало клепљут. Книге: 1 саборник попа Петра и један псалтир.

Оваја црква нуждњејша потребујет имети:

Перво: свод над олтару, олтар да кречлејшу; умивалницу да справет. Охтоих и тестаменту купити, и проче ко освештенију нове плаштенице купити.

Које јесмо заповједали, да скоро со тим приправни будут.

Ва селу Кусатку,

Црков во имја светаго ....

Вертал сахата далеко од села ва шуми стојит, темел старо времени, није паки поновлена прошлаго 1732 љета. Дувари од дасака дебели растови, оздол каменом за пол аршина подзидати, без свода шиндроју покривена. Дужиноју стојит 6 кловтори, шириноју 2 кловтора и пол; висиноју дувари (кромје покрова): 1 кловтор и две пјади; ва олтару од вастока три пенџера малена: напољу једин на десној страни, на покрову горе врата једна од запада. Во олтарју светаја трапеза од камена, дужиноју 4 пјади, шириноју једнако, стојит темелно на столпу каменом. На трапези покров од платна бела дебела, друго ничто не имејет, точију јесу приготовили нове плаштенице ка освештенију. Проскомидија од дасака, на нej не обрет се никакова покривача. Потир, дискос од лима жута, ново; имејут звездицу од бакара, дарке, ајер. Над дискосом и путиром једнак од беле материје шиком затката. Одежде и стихара не имејут ни на-

руквиц, точију једин спетрахил. Преграда олтарска од дасака, на них же двоје двери: царскија и севернија; завесе од бела платна, проста. Двери написанија: образ благовештенија пресветија Богородици, и образ Давида цара и Соломонов. У иконостасу десном: образ Христов, образ Предтечи, а ва левом иконостасу: образ пресветија Богородици и светаго Атхистратига. Сија образи на велико коло изрјадно написани и позлаштени, но сут старовремени и порушени. На мало коло образов, у горњем иконостасу образ светаго Николаја, образ светаго Георгија, образ светаго Димитрија, образ светија Петки. Сији образи зјело порушени, точију что познајут сја. На иконостасу 12 пешкира заткати дебели. Чираци од дервета, на них ни једине свеште не обретајут се.

Овој цркви потребујет нужднејша имјети:

Окрут свештенички, книге правил(н)е, умивалница и крстилница, к томе освештеније, и свештеник.

Ва шанцу Колари,

Црков во имја Воведенија пресветија Богородици.

Дувари од плота, таван од дасака просто стојит, циглоју покривена. Долготоју держит 4 кловтора, шириноју 3 кловтора и пол, висиноју дувари 2 кловтора; менше 2 пјади. На неј једна врата од левија страни, имејет 2 пенџера, један во олтари од востока, други ва певница на страни десној. Олтар платном преграждеи и олеплен блатом. Во олтари светаја трапеза од камена, шириноју и дужиноју једнако стојит 4 пјади и пол, водружена на столпу каменом темелно стојит. На трапези 2 плаштенице од бела платна, антими(н)с имет изображено Спетије, освештен блаженопочившим митрополитом Викентијем Поповичем, љета 1718 октобра 5 ден. Послат им прошлаго годи 1732, месеца августа, од наместника

бившаго архиепископскаго госп. Максима Несторовича, епископа бившаго, до освештенија церкви да на него служет.

Сверху антими(н)са стојит 1 тестамент типа кијевскаго. (која јест калојера Михаила Раковичкаго). Више антими(н)са стојит кутија древенаја. Више тога два чирака, 1 од туча, други од калаја. (Заповедасмо да имејут тамо на светој трапези крст и покривач. Проскомидија од дасака при дувару; на њеј 1 платтеница од бела платна, и један пешкир шарен; потир од лима жута, такожде и дискос, звездица од пиринча, копије, нож прост, дарци ови како над дискосом, тако и над потиром, и ајер од мусула црвена; поставлени плаветним платном, соједиеница, винцан, упредалница, ибричић, а умивалнице не имејут. (Заповедалисмо да оправет). 2 пешкира бела. Окрут: један фелон бјел од платна (попа ондешнега Василија), стихар плаветан од памука беза, епетраил (попа Василија). Појас тканица турска с павтами од пиринча. Наруквице од црвена мусула (грочанске цркве). На прегради олтарској двоја врата, царскаја и севернаја, на двери катапетазма од чита. Двери новописаније: образ благовештенија пресветија Богородици, и верх тога образ царја Давида и Соломона. Ва иконостасу десном: образ Христов; образ Богородичен; образ вознесенија Лазарева; образ Воскресенија Христова. На левом иконостасу: образ Богородичен на стаклу; архистратига Михаила; образ светаго апостола Петра и Павла на артији; образ светаго Предтечи; образ светаго Пантелеимона; образ светаго пророка Илији; образ светаго Атанасија, атонскаго; образ светаго Лазара праведнаго. Сви ти образи московски на малоје коло, кроме на артији Архистратига и светаго апостола Петра и Павла. Пред иконостасом чираци од дервета, на нихже по три свеште воштане. Мали иконостас при десном чираку, покривен пештемалом од картона, на ним икона празднична. Под велики иконостаси завеса од картона жута. При иконо-

стаси три кандила од шпринча, и један од гвозђа чирак. Столов не имејет и припрате.

Овој цркви потребујет освештеније, книге правилне, умивалница, крстилница, миро светоје.

Диштрикт грочански.

Во вароши Гроцкој.

Црков храм светаго Архистратига Михаила, освештата богољубивим архијерејом Михаилом. Ване вароши стојит здојне стране. Дувари од черпића, дужинoју стојит 5 кловтори, ширинoју 2 кловтора и 3 фертала, висинoју 1 клофтор и 2 шуха, без свода, шиндројy покривена, пак по шиндри циглоју. На неј двоја врата од севера и од запада, зјело сниска и малена три пенџера, два у олтару, једин у десној певници, сва три малена. Олтар дасками преграждeн. Во олтару светаја трапеза од камена, дужинoју три пјади и једна подланица, ширинoју 5 пјади, на столпу каменом стојит темелно. На неј стојат 6 плаштеница, первајз долнаја од дебела платна, друга од танега платна бјелог, третија од чита шарена, четвертаја од камалота црвена, пјатаја од чита шарена, шестаја пак од бела платна верхнаја, на нејже антими(н)с освештен 1717 љета преосвештеним митрополитом Мојсејом Петровичем. На антими(н)су евангелије сербскоје, рукопис, не оковато. Литургија московскаја на малоје коло. Тјело Христово стојит у другој цркви, рад болних. Јеште на трапези пјат свештников од дервета лепо справлени. Више свете трапезе на дувару образ Христов, пред ним кандила од туча. Проскомидија ва дувару од камена. На неј 4 плаштенице: перваја од чита; втораја од платна везена; третија од црвена мусула; четвертаја од чита. Потир од коситера, дискос од бакара, кашика од рожана, копије, прост нож калентраш турски, дарци над дискосом

и над путиром од црвеног дамашка, таков ајер, спицев од плаветна платна. Два чирака од туча, сајединеница од калаја, укропац од бакара, ибрик већи takожде од бакара, из чега свештеник полива се, два пешкира бела, умивалница сазидата од камена. Кадилница од нирнича, дованште(?) од туча, пјатохлебница од тенећета бела покварена. Одежде из горне цркве служит. Ва прегради олтарској троја врата: царска, севернаја и јужња, на них же завјеса од чита шарена, на двери образ благовештенија пресветија Богородици, и образ Давида цара и Соломона. Ва десном иконостасу: образ распјатија Христова, на средне коло; образ светаго Георгија; образ светаго Јоана предтечи; образ светаго апостола Вартоломеја на мало коло. Сија образи московски. Ва левом иконостасу: образ пресветија Богородици; образ светаго архистратига Михаила. Пред иконостаси завеса од чита шарена. Ва горнем иконостасу: убрус; образ погребеније Христово; еште образ једин нерукотворени; образ Преображеније Христово. Више тога два цвета, из между их крст написан распјатије Христово, мален что на барјаки копија постављајет сја. Пред крстом кандило сребрно. На горнем иконостасу: образ, на левој страни, образ Христов; образ архистратига Михаила; образ пресветија Богородици; образ светаго Стефана архидијакона; образ светаго Николаја; образ пак архистратига Михаила, на коњу; два образа светаго великомученика Христова Георгија; образ светаго Сави. Чираци велики, једни десни од камена, други од дервета. На чираци по пјат свешта од воска жута велики; два чирака од гвозђа, на них по једина свешта. Иконостас мали од древета, на њем плаштеница од чита шарена. Тамо стојит икона праздничпа На сред цркве висет полијелеј од 12 свештника од туча, и 12 воштани свешта тамо стојит. Стол архијерејски просто справљен, ва њем икона светаго Николи. Прочих столов число 20, мајсторства проста. Препрата преграждена даскама

до полак, а од полак решетка од дервета. Тамо ва десном иконостасу: образ распетија Христова; образа два светаго Георгија. Ва левом иконостасу: образ пресветија Богородици; образ архистратига Михаила; образ светаго Стефана архидијакона; образ светаго Јоана предтечи. Крстилница на левој страни, укопато буре, и ва нем землани ћуп. На десној страни камен истесат, идеже Аћијазма својит, с поклопцем. У пре-прати 5 столов. На пољу звоница, на четири столпа растова, виснију 6 кловтори. Тамо 1 звоно од 60 фунти, лијена гласа. Порта плотом ограждена, нињ ново измењена. Ова црква стојит ван вароши преко потока Грочице. Верло не с руке у ну ходити; наипаче на злу времену.

Другаја црков во вароши Грочанској.

Наименовата во имја Васнесенија Христова.

Стојит на пијаци ва десној страни сокака. Дувари од черпића, свод просто стојит. Покривена циглоју. Дужиноју держит 7 кловтори; шириноју 4 кловтора и три ијади; висиноју 2 кловтора. На нej двоја врата; једина од востока, другаја од севера. На нej 4 пенџера; два од востока више олтара, а два од западн, и во олтари једин од востока. Ова црков бивши турска џамија, и принц Александр допустио вароши за цркву имјети. И по том олтар преградили су од плота, без свода, циглом покривен. Ва олтари светаја трапеза од камене, дужиноју 4 ијади, шириноју 6 ијади, на стлпу каменом темелпо стојит. Перви покров ћилим, по њему други од танка платна чисто бела. На нем антими(н)с изображен(о) Санетије, освештен ва лето 1719 свето почившим митрополитом. Мојсејом Петровичем. Сврху антими(н)са Евангелије типа сербскога, оковато сребром распјатије Христово и четири евангелиста. Поред евангелија, на десној страни, крст светогорски художествено оковат сребро(м) и позлаштен.

На левој страни литургија московска на средне коло. Сверху тога ћивотић, идеже светија части ради болних стојат, ва чистој артији, лепо ситно раздроблене. Више тога ћивота пјат свешникax дервени, дјело тракслерскоје. Покров по трапези светој од чита. Проскомидија од камене плоча и на каменом столну стојит из окола даскамн ограждена. На нej перви пештемал од бела платна, други од чита. Пако стојет два потира, једин од тенећета, други од лима жута. Дискос од лима жута мален, звездица од жута пиринча; копије, калентраш турски. Дарци над дискосом и над путиром од црвене богасије, платном плаветним поставлени. Ајер од свиле црвене везен срмом, поставлен памук-безом. Тамо стојет два чирака дервена, дјела тракслерскаго. Соједиценица од кристала, укропалница, ибричић од бакара; други ибрик велики, из нега полива се свештеник, умивалница од камена, а нафорница од земле. (Заповедали смо од калаја да будут купити). Петохлебница од тенећке. Окрут црковни; четири фелона, 1 од плаветне свиле, по рамени материја шарена свилена; спицев од зелене свиле, поставлена плаветном ћочом. Две од бела платна, 1 од чита пругараста. Стихара свештеничаска два, једин од дамашка зелена, други од бела платна. Један стихар дијаконски, од жуте свиле. Епитрахила 4, једин од плаветне свиле нов, два стара од богасије црвене, једин од алаве. Појаса два, један тканица турска, на њем павте од сребра, такожде и други тканица, по павте од бакара. Наруквице троје, једн од плаветне свиле, друге од жуте, третије од алаве. Преграда олтарска дувар од ћерпића оздол те до верха. На прегради троја врата: царскаја, севернаја, јужнаја. Завеса на двери од свиле зелене, а на северној и на јужној од чита, старе. Двери новија; на них: образ Благовештенија пресветија Богородици, и образ цара Давида и царја Соломуна. Ва иконостасу десном: образ светих бессребриков Козми и Дамјана; образ светаго евангелиста Луки.

Ва левом иконостасу: образ пресветија Богородици; образ Вознесенија Христова; образ светитеља Христова Николаја; образ светаго архистратига Михаила и Гаврила; образ светаго Јоана богослова; образ светаго Димитрија. Под тих иконостаси завеса од чита шарена, подобно шпалиру. Више тјех икон по дувару на двери икона јерусалимска. З десној страни: икона, на неј образов светих ва месецу септембрију, октомврију, декемврију, генвару, фервару. На левој страни такожде икона, идеже образи светих обретајуштих(се) у месецу марту, априлу, мају, и јунију, јулију, августу. Више тјех образов икона Вознесенија Христова, икона Воскресенија Христова, икона светаго великомученика Димитрија; образ маленија; образ светаго Георгија. На верху једин барјак не велики, на нем образ Христов, здругија страни светаго Николаја. Речени образи сви на мало коло московски. Јеште једин барјак од жутија свили. На левој страни стојит кандил пред десним иконостасом дојним три, пред левим два: више двери пред барјаком једно, сва од туча. Чираци велики два од древета; на них же по три велике свеште воштане. При десном чираку иконостас мали, на њем покров од чита. Тамо стојит образ празднички и један тепсицак. Певнице лијепо справлене тишлером. Стол архијерејски обложен с т а р о ј у артијеју. Прочих столов число 30 просто справљени од древета липова. Препрата преграждена простами дасками чамови. Тамо у десном иконостасу: образ праздников пресветије Богородици; образ светитеља Христова Николаја; образ светаго Киријака и Јулити; образ пресветија Богородици. Ва љевом иконостасу образ пресветија Богородици; образ светаго Димитрија; образ светаго Николи. Сви образи московског художества новији, на малоје коло. Завеса пред десним иконостасом од чита, пред левим од шарена везена платна. Крстилница на десној страни један зелени лонац велики. На пољу звоница на четири ступа растова, озгор шиндром покривена. У њој

два звона, једно од 80 фунти лепа гласа, друго од 50 фунти слаба гласа. Порта од пијаце плот, а проче растови диреци. У порти јест школа, идеже дијаци учатсја.

Ова црква зјело трошна, но захтевајут на другом месту да би справили из нова цркну, а њу мислет оставити. Аште будет поправљатисја сему храму паки, всјакому подобајет олтар да сја вес из нова созиждет, и ћемер или свод да будетсја прилично устројил од дасака, почто сице, како није весма непотребно зритисја. И кад созиждут олтар; потребно да сја наспет повисоко, како ће од дверej изићи на два степена. Честна трапеза ваља пна да сја справит шпрша и должша. Аште не може (се) таков камен обрјести; то и даске ореховe, или од цигли да сја созиждет, и сија трапеза камена да сја тако у нутра на среди изиждет, где будетсја светија мошти положити. Тако проскомидија да сја пна содјелајет. И умивалница ова да сја лепо умјестит. Предверије да сја еште мало наспет земљу, како ће из между свештника два степена или један, како и ва Бјелградје стојит. После предверија, људи где стојат, и препрата да сја уједино уединит. А од препрате и тако трошан дувар да сја из мјестит из нова препрата да сја содјелајет, ва широту колико јест, а в долготу три клоптера. А ради пак на сије дјеланије мјеста дом Јоана и Лазе да сја под цркoв узмет. И та њест скупо, 3 возноице кљука више нису дали за њу а цркви под којом стојит. И аште сице устојитсја, то потребно вес покров на цркви измјенити, и начином устројити, како ће јединаго покрова всјуду бити. Инако бо олтар не моштно повисити, ако сја сице не устројет. Унутра у цркви потребно еште свештнике велике инакове сдјелати, почто сице неприлични. Тако амвон да сја свуд попатоше. А аште би моштно било минеје купит, или за нужду обштаке. Крстилница да сја пре експресум онако содјелајет, како у Пожаревцу, обаче не уз дувар, но ка крају на десној страни, како мо-

штно обходитисја. Из нова содјелани сут на олтари апостели и пропроци (Пророци)? по платну. Два стихарка на свештоносце. Иконостац да сја управит ин. Врата на препрати љепавом манером да сја управет. Евангелије московско ново да сја купит. Школу код цркве управити, почто не имат такови дом при неј за магистра, и рад калуђерица. И порта око све да сја управит. Ова црков имат једин виноград од 5 мотика, млад и леп два љета однелиже црква содржит. Узет од Теодора Беђара, по нем нитко не остал, при Јоану Ексарху.

Диштрикт Бјелградски.

Ва селу Великом црков освештата во имја Благовештенија пресветија Богородици рукоју богољубиваго владике Бјелградскога Михаила. Саграждена ва лето 1705. Дувари од черпића, темел од камене без свода, шиндроју покривена. Сверху два креста од калаја. Имејет дужиноју 5 кловтори; ширипоју два кловтора и 2 стопе; висипоју 1 кловтор и 2 пјади. Врата једна од востока, пенџер 1 на олтарју, а два на покрову од полудне. Ва олтари светаја трапеза од камене, дужиноју 4 пјади, шириноју 5 пјади, на столпу каменом темелно стојит. Која бивши порушена од секеруш([1]), когда Бјелград добијен. По том паки светопочивши господин митрополит Бјелградски, Мојсеј Петрович, ва лето 1721, посвјетил. На неј 2 плаштенице; первaја од објела платна дебела, другаја верхнаја од чита шарена. На неј антими(н)с сонетије Христово (сањетије), освјаштен ва лето 1716, рукоју преосвештеног господина митрополита Викентија Поповича. Ва Далској цркви дарoват сеј цркви од митрополита Мојсеја Петровича. На нем стојит светоје Евангелије, типа

([1]) Секеруши (мађарска реч) возари.

Србскаго, обшивена кожоју црвеноју. Поред Евангелија крст написано распјатије Христово. Више тога стојит кутија од древета, и тамо ва неј у артији светија части собљудени ради болних; и око креста два чирака од туча. (Јеште на трапези обрете се 1 тестамента Дворскаја, која на послужене им даровата на време). Проскомидија у дувару, на неј две плаштенице, дојна од бела платна, горња шарена бошча, памуком црвеним и плаветним заткана. На неј два потира од калаја жути, такожде и дискоса два малена, звездица од пиринча. Дарак над дискосом од атлаза, около златен галон. Над путиром дарака такожде од атлаза црвена, с ијатми крестови од галона златна, на углови ките од свиле зелене, поставлени платном плаветним. Ајер од дамашка дупловатог; синцев од жутог дамашка, поставлен платном плаветним. Јеште једни дарци стари од црвена мусула, сва три синцеви од плаветна платна, без поставе. Кашика од тенећета, тамо 1 чирак стојит од пиринча. Једна икона преображенија Христова малена. Соједи710 ница чаша од стакла, анафорница од земље; кадилница од пиринча умивалница, код северни врата, даском заграђена, ибрик од бакара. Окрут: две одежде, прва од мусула црвена синцев плаветан од беза, друга од бјела платна, на неј синцев од црвена мусула. Стихар од ћоче беле танке, два епитрахила, 1 од црвена мусула, други од шарена дамашка дупловатога, около чипка од свиле зелене, и доле ките од свиле; два појаса, перви тканица турска, с павтами од пиринча; други од памука плетен, и на њем павте од пиринча; наруквица 2 пара. једне од свиле пругаросте, друге од чита. Преграда олтарска од дасака, на неј двоја врата, царскија и севернија. На двери завеса од чита шарена. Двери новија, на них образ Благовештенија пресветија Богородици, и образ цара Давида и Соломона. Ва десном иконостасу образ Христов, московски, на мало коло; образ

трех светителеј на артији; образ светаго Стефана краља Дечанског; образ празднически; образ воведенија пресветија Богородици; образ светаго Лазара четверодневнаго; образ светаго Димитрија. Ва левом иконостасу; образ пресветија Богородици; образ светаго Георгија. Испод иконостаса деснаго завеса два; пешкира шарена. А испод леваго иконостаса једин пешкир плаветним предкат, по два кандила со стране. На горњем иконостасу образ Христов; образ светаго Николаја; образ пресветија Богородици; образ светаго Теодосија опште житеља; образ светаго Антонија; образ светаго Николаја; образ Христов и пресветија Богородици. Више двери собор светаго Архистратига и Благовештеније пресветија Богородици на јединој икони. Више того крест, који се на барјаку носит, на нем изображено распјатије Христово. Испод тјех икон 1 пешкир од платна стојит долготоју 8 аршина. Једно кандило више двери пред распјатијем стојит барјак од црвена мусула, сиџев плаветан три ките црвене од памука. Свештник на десној страни од дервета; на њем три свеште од бела воска, и једна од жута воска велика; на десној страни од гвожђа, на њем 1 свешта бела. Мали иконостас покривен шареним платном, и тамо тȏчију једин тепсиҵан стојит. Столов не имејет точију један на десној страни. Препрата преграждена даскама. Икон на десном иконостасу: образ пресветија Богородици, и два образа светаго Николаја. На левом иконостасу: образ Христов нерукотворени; образ светаго Николаја; образ пресветија Богородици, скупа и распјатије Христово. Порту сего года просјем јесу оградили верло тесно, полак гробов на пољу стојит. Книг црковних не имејут, точију један псалтир Сербски.

Ова црква потребујет: перво крестилницу имети и книге правилне. К тому звоно велико и мало ва олтари. Такожде светаго мира не имејут. Тако и црков веома малена, потребно да поваја созиждет).

Ва селу Вишници.

Црков храм светаго Архистратига Михаила сограждена ва љето 1721 на старом месту.

Дувари од камене, свод преко све цркве од дасака, покривена шиндром, на покрову 2 крста од калаја. Дужиноју держит 7 кловтора и 5 стопа; шириноју 2 кловтора и пол; висиноју дувари 1 кловтор и пол. На неј троја врата, једна од југа, другаја од севера; третија од запада, имејет 6 пенџера, во олтари два, и на пољу четири, по два са стране. Освештена ва љето 1723 октомбра 25 ден преосвештеним митрополитом Мојсејом Петровичем. Во олтари светаја трапеза од камене, на столпу каменом темелно стојит. На неј плаштенице три; перваја дебела од бела платна; другаја по неј од памукбеза; третија верхнаја од чита, из окола шпалир зелен, со златним гранами. Антими(н)с изображен сапетије Христово. Освештена ва љето 1719, преосвештеним господином митрополитом Мојсејом Петровичем ва Бјелградје. На антими(н)су 1 јастучић од жута атлаза везен златом стар. На томже јастуку стојит Евангелије штампе сербске, оковато, образ распјетије и четири Евангелиста. При њем крст с десније страни, древа светогорска, оковат сребром и позлаштен, с ијатми, алем каменми, и мали камени 26. С левија страни Евангелија, литургија московскаја стојит, на средне коло. Више антиминса стојит кутија од дервета, идеже части светија раздроблене по артији стојат. При том с десније страни стојит крст јерусалимски, пред тим стојат 3 чирака дервена вараклансата, на нихже свеште од бела воска шарене. Измежду свештеника ковчић стојит Јерусалимски со седевом древо изшарато. Више трапезе свете 1 сребрено кандило стојит. Проскомидија при дувару, на столпу каменом плоча ограждена дасками, на неј 3 бошче шарене. Тамо стојит потир сребрен и позлаштен, други потир од лима; дискоса

2 од лима, звездица од бакара позлаштена с четири а н и н (аник, оник = онух) каменми червени; копије бело, ножић прост, лажица сребрена, дарци над дискосом од атлаза везена, поставлени плаветном богасајом. Над потиром од свиле а ч и к м а в и(?); ајер од црвене ћ а х м е, синдев од жута атлаза, поставлен плаветном богасијом. Више потира на проскомидији, образ, на дервету, светаго Николаја. Више него два цвета малена, пред образом 1 чирак од древета вараклансат. Соједињеница од лима; умивалница од камена, ибрик, и укропалница од бакара; два бела пешкира, кадилница две од пиринча; пјатохлебница од тенећета; анафорница једна од калаја, другаја од бакара. Звонце мало од туча.

Окрут: пјат фелон, једна од а л а џ е, другаја од атлаза црвена, третија од свиле пругаресте, све три старе, четврта и пјатаја од бела платна половне. Стихара два, један од свиле пругаресте, други од чита, оба нова. Епитрахила 4, перви од ћахије црвене, на њем 20 дугмета сребрени; други од жута атлаза також де и третији, и на них по 10 дугмета сребрени; четврти од мор свиле з гранами; на них по 4 ките свилене, сви тији епитрахили ветхи. Појаса 2 среб(р)на на павтама по 5 камени. Наруквице два пара, једне од плаветне свиле дамашка, друге од кумаша црвена ветхе. Преграда олтарска од дасака, на нихже двери и врата јужна и северна, на котори завесе од чита. Двери написане: образ Благовештенија, и образ цара Соломона и Давида цара. Испод тјех образов, четири Евангелиста написана. Даље образ с в е т а г о С и м е о н а и с в е т и т е љ а С а в и с е р б с к и х п р о с в ј е т и т е љ а. На иконостасу дојњем на десној страни: образ Христов седјашти на престоље, венец на глави од сребра, також де и скиптр од сребра. По нему образ светаго Јоана Предтечи и чудеса јего написана и јего вјенец сребром оковат; образ светаго Николи

с чудеси, венец сребром օковат. На левом иконостасу, образ пресветија Богородици, с вјенцем сребрним и позлаштеним; образ светаго Архистратига Михаила с венцем сребреним; еште други образ Архистратига Михаила без окова. Сији образи речени на велико изрјадно написани; на них стојит јединајест махрама везени; а испод них шпадир жутог ворана. На горњем иконостасу више двери: образ пресветија Богородици, на стаклу; образ собор светаго Јоана Предтечи; образ сошествија светаго Духа; образ Христов нерукотворени; образ светаго Димитрија; образ светаго пророка Илији с чудеси; образ светаго Николаја; образ светаго Кирнјака одшалника; образ светаго Алимпија столпника. На левом горњем иконостасу: образ светаго Атанасија; образ светаго Јоана; образ светаго Димитрија. Више иконостаса горњега, крст велики, на њем образ распјатија Христова; на углови 4 Евангелистов. Око распјатија: образ пресветија Богородици, и образ Јоана Богослова; око них два цвета стојит 1 кандило пред распетијем. Испод кандила два свештника вараклансата. на них по једна свешта од бела воска. Око тјех свештника стојет шест орлића од древета вараклансати. Испод орлов висет 25 свешта од бела воска шарене. Пред горњим иконостасом висет 4 кандила сребрна, два од туча. Чираци велики од дервета кречленсати, на них по пјат велики свешта и по 6 мали. Два чирака од гвозђа, што дијаци на вход носет. Иконостас мали од дасака чамови, на ним покривач перви од зелена шпалира; други бошча шарена. На том иконостасу; образ пресветија Богородици на стаклу; други светаго Михаила; третији образ празднички. При том иконостасу налона од чамови дасака, кожем озгор обшивена. Стол Архијерејски просто стојит од дервета; прочих столов число 27.

Препрата преграждена даскамп. Ва десном иконостасу: обрез Воскресенија Христова; образ Предтечи Јоана; образ

на стаклу пресветија Богородици; образ светаго Николаја. На левом иконостасу: образ пресветија Богородици; образ светаго Георгија с чудеси; образ светаго Димитрија; Предтечи; (пред) образов два свештника дервєна, на них по пјат мали свешта; испод тјех образов завесе од шпали(ра) зелена вараклапсат. Крстилница од камене изидата; једна налоница, на њуже постављајут пјатохлебницу. Један барјак на левој страни стојит од атлаза црвена. Два цвета, једап од туча, на њем 15 свештник, други од тенећета; једна кандило од стакла.

Книга црковних, једно Евангелије сербско, рукопис; 1 псалтир московски, на мало коло; 1 охтоих лавовски, на осм гласов ветх; један саборник сербски; 1 апостол московски; један минеј сербски рукопис, месеца октобра.

Порта црквена од плота, на неј троја врата покривена; порта патосата. Звонара вон порте на четири дирека, висиноју 6 кловтери звоно од 60 фунти, цена јему 16 форината.

Ва селу Жељезнику.

Црков неосвештата, назнаменовата во имја светаго Вознесенија Христова, созижде на прошедшаго лета 1733.

Дуварп од камене со землоју мурована еште без свода, покривена даскама; дужиноју держит 5 кловтори и пол; шириноју 2 кловтора мање 4 стопе; висиноју 1 клофтор и две пјади. Врата двоја: од севера једна, другаја од запада, 6 пенцера, то јест 2 на олтару, два у пјевници, два у препрати.

Во олтари светаја трапеза, астал с ножицами, на њем два пештемала, дојни од платна бела, верхнаја од чита шарена. Антими(н)с, сонетије изображено, осветил јего, благословенијем преосвештењејшаго митрополита Мојсија, вла-

дика Николај Темишварски, месеца јулија 4 ден. 1729 љета ва Бјелградје. Послат же ва сији храм 1732 месеца августа од владике Себинскаго (Сибинскаго?) Максима Несторовића, бившаго тогда намјесника архијепископског. Верху Антими(н)са стојит мален јорганчић, на (п)стом Евангелије московско (монастира Раковице). Литургија Ливовска (Лавовска) (свештеника Марка овдашњега). Крст неоковат светогорски. Сверху трапезе покривач од намукбеза. Јеште тамо три чирака од туча, на ним свеште од воска бела шарене.

Проскомидија ва дувару, по неј једна бошча шарена. Путир од лима жута; такожде и дискос жут од лима, доволно широк, звездица и лажица. Дарци над дискосом од црвене свиле; на нем синцев од свиле плаветне; над потиром од кадифе црвене. Синцев од атлаза црвена, на среди крст од галона златна. Ајер од дибе црвене. Синцев од зелене свиле, на ћошкови ките, од жуте и плаветне свиле, и то је монастира Раковице. Кадилнице две, једна нихна, друга је монастира Раковице. Анафорница од калаја, укропилница од бакара. Соједиленица, винцан, умивалнице не имејут, но у један лонац свештеник умивајетсја, и онују воду ва реку изсипљут. (Заповедали смо јаже би что скорије умивалницу справили).

Одежда, стихар, појас, наруквице монастира Раковице. Преграда олтарска од чамови дасака. На прегради троја врата, двери севернија и јужнија, на нихже завесе од чита шарена. Двери не имајут. Ва иконостасу десном образ нерукотворени; више тога образ Воскресенија Христова; еште таковаја стојит поред убруса образ пресветија Богородици. На левом иконостасу: образ пресветија Богородици; образ светаго Архистратига Михаила; образ первомученика и Архидијакона Стефана; образ светаго Димитрија; образ светаго Георгија, све на малоје коло, иконе московске. И на

двери образ Христов на мало коло. Пред образи 3 кандила од туча. Барјак од свиле стојит на десној страни. (Того барјака послал им господин владика Максим из двора). Два свештника танка од дервета, на њему по 4 свеште беле и по једна жута велика. Поред них два чирака од гвозђа. Мали иконостас на десној страни, на ним покривач од чита шарена; еште и два пешкира шарена. Тамо стојит образ празнички московски, на мало коло, и један тепсицак бакаран. Налона од дервета озгор кожом пошивена. Препрате еште не имејут, такожде ни столов. Книг црковних не имејут, точију монастира Раковице. Токмо имајут: соборник сербски и Лазаревац на послужењу.

Оваја црква что потребујет:

Перво свод, и да се кречлејише. Потир, дискос, звездицу, ложицу, дарке, окрут вес. К тому умивалницу и крестилницу, и светују трапезу да справет, по том освештенније. За које јесмо заповедали, да скорбејет со тим приправни бити.

Ва селу Лесковцу,

Црков освештата неведајетсја которим епископом, храм светаго великомученика Христова Димитрија.

Дувари од растових дасака, свод од букови дасака, шиндроју покривена. Дужиноју держит 5 клофтори и 3 стопе; ширпноју два клофтора и пол; висиноју 1 клофтор и 2 пјади дувари держет. На неј 1 врата од запада; два пенџера: један ва олтари, други у певница на десној страни. Светаја трапеза од камена, дужиноју и ширпноју једнако держит по 4 пјади, на столпу каменом темелпо стојит. На неј два пештемаља, перви дојни од беза бела, други на њем од чита. На нему антими(н)с изображено Санетије Христово; дал тој цркви покојни духовник раковачки ажи Висарион. Тај антими(н)с

не надписан, кто јего посветил. Первши пред овим что бил антими(н)с, простаја крпа без образов, и на тој не подписан, кто јего осветил и дал. На антими(н)су стојит евангелије, штампи сербској, не оковато, (које јест манастира Боговађе). Литургија црковна, од левија страни евангелија стојит крст од ћипариса не оковат; на десној страни евангелија светија части раздроблене правилно рад болних во артији чистој, у кутији дервеној соблудајутсја. Више светаго евангелија, на светој трапези, стојет више тјела Христова два чирака од лима са свештами жутими стојет верх них покров на светој трапези од чита.

Проскомидија од дервета на неј 2 пештемала, перви дојни од беза, други по њем од аладе. Путир и дискос од лима жута; звездица од пиринча; кашика од дервета; копије, ножић прост; дарци сва три од дибе, нови. Кадилница од пиринча; укропалница, и из чега свештеник умивајетсја од бакара. Умивалница од четири даске.

Окрут: одежда од мусула црвена (манастира Боговађе). Стихар од чита; наруквице такожде тканица од свиле зелене; навте од пиринча; епетрахил стар од црвена дамашка. Преградн олтарска од дасака, на на неј троја врата: царска, севернаја и јужнаја. Завеса на двери од чита, а на северни врати од платна бела. На двери образ: Благовештеније пресветија Богородици; и више тога образ цара Соломона и Давида. Ва десном иконостасу: образ Христов; образ архистратига Михаила; образ светаго Николаја; образ светаго евангелиста Марка; образ светих врачев: Козми и Дамјана. Ва левом иконостасу: образ Богородичин; образ светаго Василија; образ светаго Пророка Илији. Више тих иконостас, шест икон и непознајутсја, котори светих образи јесу. Горе крст мален, на њем образи: распетија Христова и четири евангелистов.

1733 года.

Ексеминраније свештеников и преп .... смедеревском, грочанском и бјелградском.

(МЕСЕЦА МАРТА ДНЕ 6-АГО).

Свештеник Ђерман Ђукић имејет 24 .... Срему, у селу Нерадину, воспиталсја у .... ми Земунац 50-о љетан, художества земљед ...... Анастасија имејет љет 40. Имејет еште (је)динаго .... (име)нем Јефрем, котори прошадшаго года 1732 дија .... епископа ибишкаго кир Максима Несторович .... архие(пи)скопски и митрополитски намјесник, за ко .... платил, пити какова дара дал, к тому .... младша, но преставили се сва три, точију јед .... не удату именом Стоја. Он поп Ђерма(н) .... ми при љету 14-том у Земун мештеру Томи и .... пребивши 2 года, преучил наустицу и пса(лтир) ..... ти. После дат у Крушедол почившему Белому ав ...... јего бил 5 год; прочитал 12 минеј, тр .... крат, Лазаревац једин крат. Пости .... Акатист и молебен неколико крат пресветија ..... појати самогласно гласове сербски научил. Херу . . . (гре)чески, реченијами србскими, које појати нави ..... тну еште слабше. После тога са всем домом реч ..... бјегли, које код Крушедола, које у Белграду, в Круше .... ченому духовнику 5 љет на служби пребива(л) . . . (роди)тели јего сочетавши јего браку, при 17 љете ра ...... ком и помоштенијем реченог духовника. Којегоже на .... 1726, и на дијаконство од блажено-почившаго ми(трополита . . .) поставлен. В којем чину пребивши и поучившисја .... благословенијем реченаго господина митрополита на свештенство .... Николајем Димитријевичем епископом тамишварским . . . пребивши ва резиденцији у Бјелграду 2 месеца поучивс .... одиуштен со спигелијеју ва Смедереву свештенствовати .... ти, за које до-

пуштеније речени духовник плати ..... и није пола года како во Смедереву непремено попу ..... но своје детја од јединаго году мужеска полу. М .... живут в дому и пазетсја. Свободни од порције ... ка и десетка. Својих црковних ствари .... тир кијевски на мало коло; 1 десјато-словије мос .... московску; 1 требник кијевски на мало коло. Је .... крест Светогорски не оковат, једне наруквице од зе .... домовска имат 3 мотике винограда сад .... и ланскаго сада имејет четири мотике .... кошнице. Дом свој не имејет, до није под .... мађарском и сад погодилсја с газдом и новцем .... пускајет провизор смедеревски именем Нађ .... штенику купити. За того свештеника пон .... људи писмо дали госп. митрополиту Мојсеју кад ...... ит ... ли да му хоштет дом сами справити.

ВОПРОС.	ОТВЈЕТ.
...... достоит .... посвештен .... седам ...... и проче до .... вјетујеш ...... дом.	Не зна на уст казати.

Исправленије.

...... рукоположеније примих седам тајни црковних совер .... лепо же 1 крештеније, 2 миропомазаније, 3 евхаристија .... 5 покајаније, 6 брак, 7 елеосвештеније.

ВОПРОС.	ОТВЈЕТ.
..... писја о сиље их .... који словами која ..... јетсја.	Крештајетсја раб божији во имја отца амин, и сина амин, и светаго Духа Амин.

Исправленије.

. . . . . јерп јест на ред сице отвјетовати; крештеније савершујет се . . . . има чрез триштноје погруженије во водје Отца, амин, и Сина, амин, и светаго Духа, амин . . . . . Воспријемник должен глаголати, амин. И по сем примиреније . . . . Богом бивајет и проштајетсја ва ход ва царство небесноје . . . тсја прародителни грјех Адамов. Сија тајна једина . . . . . тса.

ВОПРОС.	ОТВЈЕТ.
. . . . светаго крештенија . . . . мат своје почело?	Нисам чатио.

Исправленије

Тајна светаго крештенија имат своје почело од самога Спаситеља Христа преклоншаго пречисти верх под длан Предтечи на Јордане; јуже својим учеником повелително предал, глагоља: идите во вас мир приповједите Евангелије већи твари: всјак иже вјеру имет и крститсја спасен будет: невјеровави же осужден. И индје шедше научите всја јазики, крешташте их во имја Отца, и Сина и светаго Духа. И паки увјештателно; аште кто неродитсја водоју и Духом, не может вантти ва царствије небесноје. И од тоље апостоли начали и свети отци, и даже до сего времене над верними совершујетсја.

ВОПРОС.	ОТВЈЕТ.
Ову тајну светаго крештенија может ли простоје лице савершити?	Может за нужду да . . . . . . во водје погрузит, и . . . . . . крештајетсја раб божији . . . . . . раба божија, именом, во имја отца. . . . . и Сина амин; и светаго . . . . и после свештеник . . .

. . . . молитве а не погр.
. . . . живо останет.

ВОПРОС.

Аште детја умрет без поповски молитав, јест ли совершено крештено?

ОТВЈЕТ.

Јест, зашто је . . . . . женије.

ВОПРОС.

Од кога тајинство сије совершујетсја, такожде и проча тајинства?

ОТВЈЕТ.

Совершујутсја од је(реја).

Исправленије.

Сија тајна светаго крештенија такоже и проче тајне . . . . . ника, ниже од простаго совершујутсја; но благодат . . . . Духа. По словеси апостолском: всјак дар совершен . . . . дјај од тебе Отца свјетов; убо тако крештеније и опр . . . . . . совершену силу имат, како и свештеник да соверши . . . . . нужди случитсја кому крестити, по образје више речен . . . . . вје что после очитајет свештеник, точију церемон . . . да исполнит.

ВОПРОС.

Тајни второј миропомазанија что јест форма?

ОТВЈЕТ.

Печат, дар Дух . . . . да говорит св. . . . . . мажет удеса . . . . . .

ВОПРОС.

Сија тајна миропомазанија может ли сја над ким повторити?

ОТВЈЕТ.

Может јегда одностит седмицу.

Исправленије.

Сија тајна миропомазанија јединожди над вјерним пријемљетсја. По аште кому случитсја од вјери одступити, и

паки обратитсја; потребно јест ова тајна над ним совершитисја. И јегда кто од вјери одступит, тогда благодат божија од њего одимитсја, и чрез сију тајну пак дајетсја.

ВОПРОС.

....и Евхаристији, третијеј..... что јест форма?

ОТВЈЕТ.

Господи иже пресветаго твојего Духа во третији час апостолом низпослави, того благи не отими од нас, но обнови, мољаштихтисја; со стихи: и сотвори убо хљеб сији, честноје тјело Христа твојего; а јеже по чаши сеј честнују кров Христа твојего; предложи је Духом твојим светим, тогда вјерују несумниво, јако светија дари совершени сут, и Христос невидимо на престоље предстојит.

ВОПРОС.

...(Евх)аристија когда.... ... своје почело, и когда....?

ОТВЈЕТ.

Јегда речет свештеник или дијакон; станем добре, станем со страхом вонмем светоје возношенније ва мирје приносити. А кончатсја; јегда возгласит свештеник: Изрјадно о пресветјеј, пречистјеј, преблагословенеј и прочаја.

ВОПРОС.

....(Ф)орма свештенству четвер....ни?

ОТВЈЕТ.

Божественаја благодат.

ВОПРОС.

.... ја тајни комо власт ....?

ОТВЈЕТ.

Архијерејом дана власт.

ВОПРОС.

.... форма пјатој тај ... ...?

ОТВЈЕТ.

Исповједаније.

Исправленије.

Форма јест, јегда духовник над исповедавшимсја очитајет молитву сију: Господи Бог наш Исус Христос благодатију и штедротами својего чловекољубија: и прочаја, како ва требнику.

ВОПРОС.

Что јест форма браку, шестој тајни?

ОТВЈЕТ.

Испитав вољу и хотјеније жениха и невјести, и дајут једино другоме руки, и заклнутсја до смерти једино другаго неоставити, и такови согласије јегда благословит јереј, тогда бивајет брак честан и ложе нескверно.

ВОПРОС.

Что јест форма јелеосвештенија, седмој тајни и од колико свештеников сија тајна совершујетсја?

ОТВЈЕТ.

Оче свети, врачу душ и тјелес, и проча: совершујетсја од седмих свештеников.

Пробујетсја како читајет. Не вришко читајет но доста право. Пишет средне. Појати ведајет гласове сербски самогласно, Херувику и причестну на глас перви гречески, а србскими реченијами појет к о ј е к а к о.

ВОПРОС.

Јешто вопрошајешисја; когда последни крат исповедалсја

ОТВЈЕТ.

Сего года месеца ферфара исповједно сам сја ду-

јеси и кому, имјејеш ли од него цедуљу?

ховнику Ажи Прокопију Хоповцу, цедуљу није ми дал.

Исправленије.

Ва напред заказ јест вихова Архипастирства каждому свештенику цедуљу имати од духовника, и тији да будеш узимати.

ВОПРОС.

Правила на кажди ден читаши ли, и божественују литургију часто појеш ли?

ОТВЈЕТ.

Правила свагда обдержујемо, а и литургију кад ми је неделштина, ва суботу, недељу и ва праздники, никогда не остављам, кроме какова припјатија.

ВОПРОС.

Имјејете ли протокол, и записујете ли крштештихсја младенци, и тјех родителеј; и воспријемника хто бил и свештеника хто крестил?

ОТВЈЕТ.

Одржавали смо протокол и тако записували за онога митрополита, а сад не пишемо.

Исправленије.

По указу нихова преосвештенства заповеда се вам таки од овога часа протокол да справите и по указаному да записујете. Под велики штроф подпасти будете, аште преступите.

ВОПРОС.

Ходјат ли парохијали твоји каждија недели и во празничнија дни во црков?

ОТВЈЕТ.

Који ходјат који не ходе, више их не иду него који иду.

Исправленије.

Да учиш всегда во церкви, и сказујеш, да се Бог зјело гневајет на онога чловјека, котори најпаче светом недељом во црков неходит.

ВОПРОС.

Обрјетајет ли сја који беззаконик ва тој парохији?

ОТВЈЕТ.

Имјејут два: једно Теодор, еште како се Бјелград узео, вјенчал јего покојни поп Вујица, и духовници допуштаја јему и причаштајет сја. Други безаконик Станоје Шаула еште за турског обдержавања оженио се.

ВОПРОС.

Обретајет ли се котори од Христијан, котори никогда не исповједујутсја и не ходјат во црков?.

ОТВЈЕТ.

Има Ранисав Живковић, Неделко Бугарин, и оште један именем Атанацко, који држит своју сваст, и ни један духовник није му попустил причеститисја.

Месеца марта 4 дне 1733 во Асан-пашиној Паланки.

Свештеник Петар Нинковић из Асан-пашине Паланке, рожденијем и воспитанијем Шанца Беркасова. Родител јего бил Нинко Шилковић, художеством терзија, имат 2 брата, један слеп код себје. Отац јего преставил се. Мати јего и ниње жива. Он поп дат родителми својими осмаго љета возраста својег во Чалму, даскалу Веселину учитисја книзје. Код којега 5 љет (бивши), преучил паустицу вcју, псалтир, Мојсејове песме, акатист Богородици и молебен Исусу сладкому, акатист неколико крат пречитал, и по мало писати, јегоже не употребљушти, заборавил. После того во манастиру Петковици, код игумена Георгија, за три љета: охтоихон, саборник, апостол, евангелије, кијиждо по 10 крат пречитал, појати подобија и самогла-

спице. Ниње подобија побоправил; херувику и причастну, које како стуца первагo гласа. Јеште же и вечбину црковну во Петковици учил. После тога братије јего во Адашевце преселившасја из Беркасова, браку сопрегли јего 16-то љетну сушту. По том јесу сја преселили во Крагујевац со свом кућом, идјеже дјетем наставник (бил) 2 љета, за коју службу јего не хотевше људи исправљати, годину днеј празан бил. По том блаженејшему светопочившему патријарху Мојсеју Пећскому во Нови-Пазар оштавши дјети учити, јегоже патриарховим повељенијем, владика Григорије Пећски 1728-го года поставил во дијакона и свештеника, во јединој седмици обоја совершил, идјеже пак по том соверши, идјеже пак по том служил код којего годину днеј и возјамавши сведелствованоје писаније, пришел ва Асанпашину Паланку со свом кућом. И се четвртоје љето како јест. И лани владика Арадски, бивши намјестник, допустил опде му свештенствовати; јемуже за таково допуштеније дал 4 дуката. Сингелије не имат. Имат двоје малечке дјеце своје, мужеско и женско, мирно и поштено на дому пазјатсја. Од порције и прочега датка и кулука сут свободни. Својих црковних ствари имат: 1 саборник сербски, евангелије сербско, литургија сербска, 1 фелон од бела платна, и стихар и епитрахил од червена атлаза. Појас Јерусалимска тканица со простима кончима. Наруквице од мусула црвена. Крст Светогорски, водичар, не окован. Опште домовско: 1 виноград од 3 мотике; 2 коња; 2 вола; 3 краве; двоје јунади; десет преседа пчела; 1 воденица на Јасеници, од дервета, оправлена еште њест. Дом свој имајут и прочи своје грунтове: ливаде, земље ораће, баште и подрум од камене.

ВОПРОС.	ОТВЈЕТ.
Јакоже једину свештенику достојит ведати, на что и	Власт чрез руком положеније примих 7 тајни црковних со-

посвештен јест, дејствовати 7 тајин црковних и проче должносте да ми отвјетујеши во прошавшисја рјадом.

вершивати; именоже; 1 крештеније, 2 миропомазаније, проче не помњу на уст.

Исправленије.

1. Крештеније, 2 миропомазаније, 3 евхаристија, 4 свештенство, 5 покајаније, 6 брак, 7 елеосвештеније.

Вопрошаписја о сиље сих тајин, и којими који совершивасја словами од первој первих?

Не знајем.

Исправленије.

Тајна светаго крештенија истинаго имат своје почело од самаго Спаситеља Христа, преклоншаго пречисти верх под длан Предтечи на Јордање, јуже својим учеником повелително предал, глагоља: идите во вес мир проповедите евангелије в сеј твари. Всјак иже вјеру имет и креститсја спасен будет. Невјеровавши же осужден. И индје шедше научите вја јазики, крстетше их во имја Отца и Сина и светаго Духа. И паки увјештателно: Аште кто не родитсја водоју и Духом, не может внити во царство небеспоје. И од толе апостоли начали и свети Отци предали, и даже до сего времена над вјерними совершујетсја. Форми же и образи сија тајни јест сија: Крештајетсја раб божији, или раба божија, во имја Оца и Сина и светаго Духа, амин, амин амин. Вјеждже, сије амин не свештеник, него воспријемник, или кум должен глаголати трижди. Сија тајна точију једин крат дајетсја, и кад онаја реченија изговоретсја; во имја Отца и Сина, и светаго Духа, свештеником, јест совершена тајна; и проштајетсја ва ход во царство небесноје и греха практечески омивајетсја, и будет истином Син по благодати божијој.

ВОПРОС.

Ову тајну светаго крештенија может ли просто лице совершити?

ОТВЈЕТ.

По правилом отеческим, кад се свештеник не прилучит, может совершити овако, да три крат погрузит у воду, говорећи: крештајетсја раб божиј во имја Отца, амин; и Сина, амин, и светаго Духа, амин. И после свештеник само молитве да очатит редом, не дјејствујушти. И то по нужди, ако дете хоће да умре.

ВОПРОС.

Аште ли детја без попови молитва умре; је ли совершено крештеније од простаго лица дјејствованоје?

ОТВЈЕТ.

Нест.

Исправленије.

Сија тајна ниже од свештеника ниже од мирскаго человјека; тако и проче тајне совершујутсја; но по благодатију пресветаго Духа, по словеси апостолскому: Вејак дар совершен свише јест, сходјај од тебе Отца светов. Убо таково крештеније јест совершено, и такову силу имат, како и свештеник да совершит. А молитве что после очитајет, само точију церемонију црковну да исполнит.

ВОПРОС.

Тајни миропомазанија что јест форма?

ОТВЈЕТ.

Помазујетсја раб божиј во имја Отца и Сина и светаго Духа.

Исправленије.

Није тако како ти велиш: него ево јест истинаја форма, кад на определенними удесами мажеши, валја да говориш ова словеса: Печат дара Духа светаго, амин. И чрез сију тајну лијутсја во крештајемаго плоди и дари Духа светаго. И сија тајна једнаншти пријељетсја над вјерним. Аште ли кому случитсја одрештисја својеја вјери, и паки обратитсја, должна ова тајна над ним саверпатисја. За что кад одступит од вјери, благодат божија од него отимитсја, и чрез сију тајну паки дајетсја.

ВОПРОС.	ОТВЈЕТ.
Третијеј тајни светој Евхаристији что јест форма?	Дар Духа светаго.

Исправленије.

Јест форма овој тај(ни) после призиванија светаго Духа, глагољушту јереју сверху хлеба: И сотвори убо хлеб сеј честноје тјело Христа твојего. (Приразумевајетсја Господи). Над путиром: А јеже во чаши сеј честнују кров Христа твојего. Над обојим: Предложив Духом твојим светим. Тим совершившимсја, да сије пресуштествена сут дари свештеник тврдо и несумњено да вјерујет, и Христос невидимо суштествено предстојит на престоље.

ВОПРОС.	ОТВЈЕТ.
Что јест форма свештенства тајни четвертој?	Не знајем.

Исправленије.

Сверху ове тајне имут Архијерији власт совершиват а не попови. Форма јест: Божественаја благодат, всегда немоштнаја врачујушти: и прочаја.

ВОПРОС.	ОТВЈЕТ.
Что јест форма пјатој тајни покајанија?	Не знам.

Исправленије.

Кад чловека по последованију исповједаш и епитимију даш му по силе молитвих прочих, ова молитва јест форма: Господ и Бог наш Исус Христос, благодатију и штедротами: и проч. како ва требнику.

ВОПРОС.	ОТВЈЕТ.
Что јест шестој тајни браку форма?	Не знам.

Исправленије.

Јест форма жениха и невести вољу и хотјеније испитав, аште објештајутсја и заклнутсја до смерти једино другаго не оставити ни ва какој нужди, и сије им објештаније, јако устав положен благословити; и по сем бивајет брак честан и ложе нескверно.

ВОПРОС.	ОТВЈЕТ.
Что седмој тајни форма Елеосвештенију?	Не знам.

Исправленије.

Сија тајна совершајетсја од 7 свештенников по словеси Апостолскому; Болит ли кто во вас, да призовет пресвитери црковнија и молитву да сотворјат и проч. форма же јест: Оче свети врачу душ и тјелес пославн јединороднаго Сина твојего, ва мир и проча.

Пробовати како читајет; весма слабо читајет, треба да се обучавајет.

Марта 4-го дне 1733 года

Во Асанпашиној Паланки.

Свештеник С(т)ефан из Асанпашине Паланке. Имејет 35 љет, родилсја у Драгашеву и васпитал. И отец бил Арсеније Ђурђевић, художеством земледјелац, котори исполнивши љет 40, престависја. Такожде и мати јего, имјевши 70 љет, прошлаго года почипнула. Он поп, еште јун, принесен родителми својими у Бачку ва Шанац Сомбор, идјеже пребивши 2 љета, прибјегли о ребелије Куруцке ва Сечуј. И тамо дат маткоју својеју некојем Аши(ји) учитсја книзје, код којего пребил 3 года, преучил наустицу вcју. По том преселивши сја ва Кобилски шанац, празан 6 љет пребивши. Пак дат у Кобиљу свештенику Ђурици учитисја. Код којего за 7 љет преучил псалтир; к тому молебен и акатист пресветија Богородици; читати навикал и мало писати, и гласове самогласно појати, и охтојих прочитал 5 крат. И тогда мати јего браку сочетавши 20-то љетну сушту. По том преселенијем учинивши ва Бјелград, и њега вазал светопочивши митрополит Мојсеј Петрович ва двор на службу и ва наученије, идјеже мало 2 месеца престојавши поставил јего дијаконом, ва којем чину цјелоје љето ва дворје архијепископском учившисја дијаконисати и вечбинам црковним. По том ва љето 1719 поставил јего свештеником. И тако престојавши и свештенствовати учившисја за три месеца одпуштен и нарежден у селу Великом свештенствовати јенурију држати. За које допуштеније дал господину Архијепископу 2 дуката, јексархи Николају 4 марјаша, Дијакону Георгију, Јоану Дијакону мирском по два марјаша. Сингелије не имјел, и тако свештенствовавши 12 љет. По том начали људи слабо му исплаћивати бир и проча. Такожде досаду имјел и клевету

од Сланачких калуђер, оставил Велико село, и просилсја пак у Асапашину Паланку, идјеже речени госп. митрополит Мојсеј допустил му, и ниње 4 года, како тамо свештенствујет.

На дому мирно и поштено живут и пазет се. Од порције, кулука и прочег датка сут свободни. Црковни ствари своји имејет 1 епитрахил; 2 креста водичња светогорска; 1 требник московски, 1 часослов московски. Грунта имјејут 10 мотика виногради (у Великом селу), 1 башчу. Марве; 2 коња; 1 краву; 1 јуне. Дом не имејет, но ва чуждем домје седит.

ВОПРОС.	ОТВЈЕТ.
Јакоже једину свештенику достојит вједати, на что и посвештен јест: дјејствовати 7 тајни црковних и проче должносте, да ми отвјетујеши во прошавшисја рјадом.	Власт чрез рукоположеније примих 7 тајни црковних совершивати, именоже ови: крештеније, исповједаније, вјенчаније, миропомазаније, причаштеније, рукоположеније. Нисам учио, онако у типику находим како ваља.

Исправленије.

Не пише тако у Типику, нити тако ваља, како у твојој глави стојит. Него 1 јест тајинство Крештеније. 2 Миропомазаније. 3 Евхаристија. 4 Свештенство. 5 Покајаније. 6 Брак. 7 Елеосвештеније.

ВОПРОС.	ОТВЈЕТ.
Вопрошајешисја о сиље сих тајин, и којими која совершивасја словами. О первој первих?	Не могу знати.

Исправленије.

Тајна светаго крештенија истинаго имат своје почело од самога Спаситеља Христа, преклонштаго пречисти верх под длан Претечи ва Јордање, јуже својим учеником повелително предал, глагоља: Идите во вес мир проповједите Евангелије всеј твари, иже вјеру имат и креститсја, спасен будет; невјеровави же осужден; и индје шедже, научите всја језики, крештеште их во имја Оца и Сина и светаго Духа. И паки увјенштателно; аште кто не родитсја водоју и Духом не може внити ва царство небесноје. И отоље апостоли, начали и свети отци предали, и даже до сего времене над верними совершујетсја. Форма же или образ сија тајни јест сија: Крештајетсја раб божији, или раба божија, имја рек: во имја Оца и Сина и светаго Духа, Амин. Амин. Амин. Не свештеник но кум должен глаголати трижди. Сија тајна точију једин крат дајетсја. И кад она реченија изговоретсја: во имја Отца и Сина и светаго Духа свештеником; јест совершена тајна и праштатсја ва ход во царство небесноје, и грјех праотечески омивајетсја, и будет истини Син по благодети божијеј.

ВОПРОС.	ОТВЈЕТ.
Ову тајну светаго крештенија может ли просто лице совершити?	Не может.

Исправленије.

Может за нужду. И тако својим парохијаном да скажеш и научиш их. Аште не крештено при смрти будет, а свештеник не случитсја: то да и простоје лице ва чистују воду три крат погружит и говорит: крештајетсја раб божији, аште ли женскаго пола, раба божија (како изволит име нарешти) во имја Отца, амин и Сина, амин, и светаго Духа, амин. И убо таково крештеније јест совершено, и

такову силу имат, како и свештеник да је крстил. Понеже тајинство ниже од свештеника, ниже од мирскаго совершујетсја, по благодатију пресвјатаго Духа. По словеси апостолскому: всјак дар совершен с више јест, ходјај од тебе Отца свјетов. Точију аште жив младенец останет надобну свештеник церемонију црковну над ним да исполнит, и молитве да очитат.

вопрос.	отвјет.
Миропомазанија тајни второј что јест форма?	Не знам.

Исправленије.

Кад мажеши над определениmи удеси и глаголеши: печат дар Духа светаго. Сија тајна јединошти пријемљетсја над верним. Аште ли кому случитсја одрештисја својеја вјери, и паки обратитсја; должна ова тајна над ним совершитисја. За что, кад одступит од вјери; тогда благодат Божија од него отимитсја, и чрез сију тајну дајетсја.

вопрос.	отвјет.
Светој Евхаристији, тајни третијеј, что јест форма?	Тјело и крв Христова.

Исправленије.

Форма јест овој тајни, после призиванија светаго Духа, глагољушту јереју сверху хлеба: И сотвори убо хлеб сеј честноје тјело Христа твојего; (приразумјевајетсја Господи) А јеже во чаши сеј честнују кров Христа твојего. Над обојими: предложив је духом твојим светим совершившимсја. Да сије пресуществене сут дари, Свештеник тврдо и несомњено да вјерујет: и Христос невидимо суштествен предстојит на престоље.

вопрос.	отвјет.
Свештенству, четвртој тајни что јест форма?	Летургија служба.

Исправленије.

Сверху ове тајне, имут Архијереји власт да совершујут, а не попови. Форма јест: божественаја благодат всегда немоштнаја врачујушти; и проч:

ВОПРОС.	ОТВЈЕТ.
Что јест форма покајанију пјатој тајни?	Исповједаније.

Исправленије.

Кад чловека исповједаш и јепитимију даш му по сиље молитав прочих, ова молитва јест форма: Господ и Бог наш Исус Христос, благодатију и штедротами својего чловекољубија; и проч. јакоже ва Требнику.

ВОПРОС.	ОТВЈЕТ.
Браку, шестој тајни, что јест форма?	Нисам провечбао.

Исправленије.

Жениха и невести вољу и хотјеније испитав, аште објештајутсја, и заклнутсја до смерти једино другаго не оставити ни во каквој нужди, то јест форма, и сије нихно објештаније, јако устав положен, благословити, и по сем бивајет брак честен и ложе не скверно.

ВОПРОС.	ОТВЈЕТ.
Јелеосвештенију, 7-ој тајни что јест форма?	Оче свети врачу душ и тјелес, пославиј јединороднаго твојего Сина ва мир и проча. Кад може свештен. чувств(ом) да говори.

ВОПРОС.	ОТВЈЕТ.
Од колико свештеников сија тајна совершујетсја?	Совершујетсја од седмих свештеников.

Пробовавши како читајет, весма слабо, треба да се обучавајет.

ВОПРОС.	ОТВЈЕТ.
Јеште вопрошајешисја когда последни крат исповједалсја, и кому?	Исповједалсја јесам покојному духовнику Авакуму ово третије љето.

ВОПРОС.	ОТВЈЕТ.
Чесо ради оволикоје времја духовниканиси имјел?	Незнам ништа на себе что ћу исповједати.

Исправленије.

Указ њихова Преосвештенства како мирски и свештени кажди духовник, да се исповједат често и цедуљу од него да имјејет ва које времја.

ВОПРОС.	ОТВЈЕТ.
Правило обдержујете ли и божественују литургију често служите ли?	Кад смо код куће обадва никогда литургију неделом и свеци не остаљамо, такожде и правило.

ВОПРОС.	ОТВЈЕТ.
Парохијали твоји ходјат ли добро во црков, и обрјетајет ли сја који безаконик, и који нехоштет исповједатисја?	У цркву сви добро идут, кромје сељани; а за безаконика и који нехоћу да се исповедају, такога чловјека незнам.

ВОПРОС.	ОТВЈЕТ.
Имјејете ли протокол и записујете ли имена крештештихсја, и брачештихсја и преставлшихсја?	Не имамо.

По указу нихова преосвештенства заповедасја вам од овога, да протокол имате, и ва перву част да запису-

јете имена крештештихсја и тјех родителеј, и васпријемника и свештеника, кто крестил и ва које времја. Такожде брачештихсја и преставлшихсја, и вја по уставу и чину да бивајет.

Месеца марта 7-го дне 1733 года.

Ва Колари Шанцу.

Свештеник Василије Антонијевић из Колари. рожденијем и васпитанијем ва Скендрији ва граду Подгорици, под државоју Турецкоју. Родитељ јего Антоније Мирковић, художеством тувекџија, имејет 70 лет, и ниње жив. Мати јего прошлаго года преставиласја. Имејет шест братији. Перви именем Петар имејет 27 љет, ожењен сего года; втори Михаило имејет 25 љет; третији Андреј имејет 22 љета; четверти Тодор од 18 љет; пјати Костадин, од 12 љет; шести Алекса од 9 љет. Он поп дат родителми својими при 9-ом љете возраста јего ва манастир Остров (Острог?) писменем учитисја, идјеже пребил 3 љета, изучил наустицу, псалтир, молебен пресветија Богородици и Акатист. Јеште прочитал октоп(х) 6 крат, саборник и минеј три крат, и мало писати навикал. И од туду пресељившисја у Ерцеговину у варош Препоље, и тамо браку сопрегли јего 16-ту љетну сушту. По том другаго года, повељенијем блажењејшаго патријарха госп. Мојсеја на дијаконство поставил јего владика Јефрем у Студеници, ва којеј седмици и свештеником јего поставил. И тамо поучившисја служити два месеца, отпуштен са сингелиј[ј]у блажењејшаго Патријарха у варош Приполи и околним селам свештенствовати. За које допуштеније платил 6 дукат. И тамо свештенствовавши 14 љет, и од туду со всем домом пресёлившисја ва љето 1723, под цесарскују државу, у диштрикт Крагујевачки, идјеже без нурије пребивши једин год. По том пришли ва шанац Ко-

ларе, идјеже благословил јему госп. митрополит Мојсеј Петровичь свештенствовати и јенурију держати. Сингелије не имејет. Није девјат љет, како ва реченом шанцу попујет.

Имејет своји дјети, троје мужеска пола, а троје женска Перво дјета мужеско од 17 љет, изучил при њему наустицу, псалтир, акатист, молебен пресветија Богородици. Други од 11 љет, и он при њему изучил наустицу до псалтира. Третији од 8 љет, није начел учитисја.

Ва дому својем мирно и поштене живут и пазетсја. Од порције, кулука и прочег датка мирни су.

Својих црковних ствари имејет: једин псалтир србскија штампи; једин серброски требник; 1 соборник серски; 1 октојих; 1 пјатогласник серски; 1 литургију серску; једно Евангелије серско неоковато. Један фелон бели од платна; 1 епитрапил од мусула на в е р е н г и ј и(?). Један крст светогорски неоковат. Обште домовно им јест: 1 виноград од 4 мотике; четири вола; 2 коња; 2 краве; десјат коза; осамнајест оваца; 30 свиња мали и велики; 20 кошница. Ливаде 2 косе. Нива 4 дне орања. Дом дат им од шанца.

ВОПРОС.	ОТВЈЕТ.
Јакоже једину свештенику достојит вједати, па что и посвештен јест, дјејствовати 7 тајни црковних и проч. должност, да ми отвјетујеши вопрошавшисја редом.	Власт чрез рукоположеније примих, седам тајни црковних совершивати, именоже 1 Крештеније. 2 Миропомазаније. 3 Светија Евхаристија. 4 Свештенство. 5 Покајаније. 6 Брак. 7 Елеосвештеније.

ВОПРОС.	ОТВЈЕТ.
Вопрошајешисја о сиље сих тајни и којими словами која совершивасја, и во перви крштенију что јест форма?	Во имја Отца и Сина и свјатаго Духа.

Исправленије.

Крештеније совершујетсја словеси сими, чрез триждноје погружоније во водје свештенику глаголушту: крештајетсја раб божији, име рек, во имја Отца, амин; и Сина, амин, и светаго Духа, амин. Воспријемник должен глаголати трижди амин. И по сем примиреније человјека со Богом бивајет, и проштатсја вакод ва царство небесноје. Сија тајна точију јединажди над крештајемим бивајет.

ВОПРОС.	ОТВЈЕТ.
Сија тајна светаго крештенија од куду имат своје почело?	Не знам.

Исправленије.

Имат своје почело од самога Спаситеља Христа преклоншаго пречисти верх под длан Предтечи на Јордање, јаже својим учеником повелително предал, глагоља: идите во вес мир приповједите Евангелије всеј твари, всјак иже вјеру имејет спасен будет, и невјероваввиже осужден. И пиде шедше научите вса јазики крштеште их во имја Отца и Сина и светаго Духа. И паки увјештателно. Аште кто нероднтсја водоју и Духом, не может ванити ва царствије небесноје. И од толе Апостоли начали и свети Отци предали, и даже до сего времене над вјерними совершујет се.

ВОПРОС.	ОТВЈЕТ.
Ову тајну светаго крештенија может ли простоје лице совершити?	Может за нужду да три крат погрузит во водје и говорит: Крештајетсја раб божији, име рек, во имја Отца, амин, и Сина, амин, и светаго Духа, амин. И ако дјетја живо останет,ваља свештеник да очатат молитве.

ВОПРОС.	ОТВЈЕТ.
Аште детја умрет без молитви поповски, јесте ли совершено крештеније пријал?	Невјем.

Исправленије.

Јест совершено крештено; ибо сија тајна светаго крештенија ниже од свештеника ниже од простаго чловјека, тако ни проче тајне совершујутсја, но благодатију пресветаго Духа, по словеси апостолскому: всјак дар совершен с више јест, ходјај о тебе Отца светов; убо таково крштеније јест совершено, и такову силу имат, како и свештеник да совершит; а молитве что после читат, само церемонију црковну да исполнит.

ВОПРОС.	ОТВЈЕТ.
Тајни 2-ој, миропомазанија, что јест форма?	И то јест: во имја Отца, и Сина и светаго Духа.

Исправленије.

Форма јест, јегда над определеними удесами мажеши да глаголеши: Печат дар Духа светаго, амин. И чрез сију тајну лијутсја ва крештајемаго плоди и дари Духа светаго. И сија тајна једанножди пријемљет се над вјерним. Аште ли кому случитсја отверштисја православнија вјери, и паки обратитсја, должно ова тајна над ним совершитисја. Ибо когда одступит од вјери, благодат божија од њего одимитсја, и чрез сију тајну пак дајетсја,

ВОПРОС.	ОТВЈЕТ.
Светој Евхаристији, третијеј тајни, что јест форма?	Во имја Отца, и Сина, и светаго Духа.

Исправленије.

Јест форма призиваније светаго Духа, глаголушту јерeју сверх хлеба: и сотвори убо хлеб сеј честноје тјело

Христа твојего; а јеже во чаши сеј, честнују кров Христа твојего. Над обојими: предложив Духом твојим светим. Тим совершившим всја, да сије пресуштенствене сут дари. Свештеник твердо и несумњено да вјерујет, и Христос невидимо суштествено предстојит на престоље.

ВОПРОС.	ОТВЈЕТ.
Что јест форма свештенству, четвертој тајни?	Христос.

Исправленије.

Сверху сеја тајни имут Архијереји власт, да совершујут, а не попови. Форма же јест: Божественаја благодат всегда немоштна врачујушти и прочаја.

ВОПРОС.	ОТВЈЕТ.
Что јест форма покајанија, пјатој тајни?	Христос.

Исправленије.

Когда чловјека исповедаш по следованију, јепитимију даш му, по сиље молитав прочих, ова молитва јест форма: Господ и Бог наш Исус Христос, благодатију и штедротами својего чловекољубија и прочаја, как во требнику.

ВОПРОС.	ОТВЈЕТ.
Что јест форма браку шестој тајни?	Толкованије није учио.

Исправленије.

Јесте форма жениха и невјести вољу и хотјеније испитав свештеник, и ашт објештајутсја и заклнутсја до смерти једино другаго не оставите ни ва каквој нужди, и сије их објештаније, јако устав положен, благословити, и по сем бивајет брак честен и ложе нескверно.

ВОПРОС.	ОТВЈЕТ.
Елеосвештенију, 7-ој тајни, что јест форма?	Не знајем.

Исправленије.

Сија тајна совершујетсја од 7 свештеников, по словеси апостолскому: Болит ли кто во вас, да призовет презвитери церковнија, и молитву да сотворјат. и проча. Форма же јест: Оче свети врачу душ и тјелес; пославп јединороднаго Сина твојего во мир, и прочаја.

Пробовавши како читајет; полагано; појати ни мало; писати слабо, треба да се поучит.

ВОПРОС.	ОТВЈЕТ.
Јеште вопрошајешисја когда посљедни крат исповедалсја јеси, и кому, и имјеш ли цедуљу?	Исповедалсја јесам сего года фервара месеца духовнику Ђерасиму, а цедуљу није ми дал.

Исправленије.

Указ нихова преосвештенства јест: сваки свештеник цедуљу да узмет, когда исповедитсја, зато и ти ва напред да имјејеши.

ВОПРОС.	ОТВЈЕТ.
Правило обдержујеши ли, наипаче божественују литургију колико крат ва седмици појеш?	Правило держимо сваки ден, а летургију неделом и празници служимо.

ВОПРОС.	ОТВЈЕТ.
Парохијали твоји ходет ли ва церков, и не обретајет ли сја котори безаконик, и који	У цркву више неходе него ходе, а безаконика неима, него у десној мали

не хоће исповедитисја и причестити.

један момак дјевицу затрудни и не хоће узети Станимир момак.

ВОПРОС.

Имјејеш ли протокол и записујеш ли по начину крштештихсја, брачештихсја и преставлшихсја?

ОТВЈЕТ.

Не имам.

Исправленије.

Указ нихова преосвештенства у напред да будет и да написујете.

Месеца фервара 28-го дне 1733 году.

Ва Гроцкој.

Свештеник Стојан Вучићевић ва Гроцкој, љет јему 39. Рожденијем и воспитанијем из речене вароши Гроцке. Родител јего бил Вучић, художеством бил свилар, котори исполнивши 80 љет, прошлаго љета 1732-го преставилсја. Такожде и мати јего, имјевши 40 љет, ва 1715 љет почила. Имјел три брата, котори еште млади суште преставилисја. Он поп дат родителми својими, при 8-ом љете возраста својего, у Гроцкој попу Григорију учитисја књизје, код којего пребивши 4 года, преучил наустицу и псалтир до седмој катизми. И од того попа Григорија прешал у Војловицу монастир попу Теофану, и код него преучил од седмој катизми вес псалтир, и пјесне Мојсејове, к тому параклис пресветија Богородици, и мало писати научил, и сербски појати самогласно навикал, Херувику гречечки и причестну перваго гласа по просто појет. По том родители јего браку сопрегли при 17-ом љете возраста јего. По којем прошавши три седмици, на дијаконство рукоположен преосвештеним митрополитом Бјелградским Мој-

сејом Петровичем. Во једипој седмици и свештеником јего поставил. И мало тамо 3 дни поучившисја свештенствовати, отпуштен со сингелијеју у Гроцку свештенствовати и пурију држати. За које допуштеније платил 35 фор. К тому јексархи даровал 1 дукат, и дијакону 1 грош. И тако поповавши у Гроцкој 14 љет. По том задржан бил од ексарха Софронија 1 год, за узрок что поп Стојан негова слугу избил. И после послат у Смедерево поповати. И тамо 3 года бивши, пак повраћен у Гроцку, и од селе 4 года ва Гроцкој непремено попујет. Имејет дјети мужеска пола троје. Перви од 9 љет, втори од 7 љет, учитсја у Гроцкој; третији од 18 месеци. Женскаго полу двоје. Перва дјевица од 14 љета; вторaја од 4 љета. Мирно и тихотно ва дому живут. Од порције, данка, кулука свободни сут. Својих црковних ствари имат; 1 епитрахил од алаце. Крст светогорски; молитавник Кијевски; часослов Лавовски; Грунта имјејет; дом над подрумом од дервета; 1 виноград од 20 мотика; 1 ниву 2 дни орања; четири косе ливаде; 1 краву; 2 јунади.

ВОПРОС.

Јакоже једину свештенику достојит вједати, на что и посвештен јест дјејствовати 7 тајин црковних и проче должносте, да ми отвјетујеши вопрошајешисја редом.

ОТВЈЕТ.

Власт чрез рукоположеније примих 7 тајни црковних совершивати. Имено же: 1 Крештеније. 2 Миропомазаније. 3 Евхаристија. 4 Свештенство. 5. Покајаније. 6 Брак. 7 Елеосвештеније.

ВОПРОС.

Вопрошајешисја о сиље сих тајни.

ОТВЈЕТ.

Крештајетсја раб божији во имја Отца, амин; и Сина, амин; и светаго Духа, амин.

Исправленије.

Сице недобно знати и отвјетовати. Тајна светаго крештенија истинаго имат своје почело од самаго Спаситеља Христа приклонишаго пречисти (верх) под длан Предтечи на Јордање, јаже својим учеником повелително предал, глагоља: Идите во вес мир, проповједати Евангелије всеј твари; всјак иже вјеру имат и креститсја, спасен будет; невјеровавиже осужден. И инде шедше научати всја језики, крестеште их во имја Отца, и Сина, и светаго Духа. И паки увјештателно: аште кто нероднтсја водоју и Духом, не может внити ва царств небесноје. И од толе свети Отци предали, и даже до сего времене над вјерними совершујетсја. Форма же или образ сија тајни јест чрез трижднoје погруженије во водје, свештенику глагољушту: крештајетсја раб божији, во имја Отца, амин, и Сина, амин, и светаго Духа, амин. (Јакоже и сам сказал јеси, точију воспријемник должен глаголати амин трижди. И по сем примиреније чловјека са Богом бивајет, и проштајетсја вход ва царствије небесноје.

ВОПРОС.	ОТВЈЕТ.
Ову тајну светаго крештенија может ли простоје лице совершити?	Может по нужду да три крат ва водје погрузит, и говорит: во имја Отца, амин, и Сина, амин, и светаго Духа, амин. И свештеник после да читат молитви, а не погружујет.

ВОПРОС.	ОТВЈЕТ.
Аште детја без попови молитвах умрет, јест ли совершеноје крештеније?	— — — —

ВОПРОС.

Од кога тајна сија крштенија совершујетсја, такожде и проче тајне?

ОТВЈЕТ.

Од јереја.

Исправленије.

Сија тајна светаго крштенија ниже од мирскаго тако и проче тајне благодатију пресветаго Духа, по словеси апостолскому: всјак дар свршен с више јест с ходјај од тебе Отца светов, убо таково крштеније јест совершено и такову силу имат, како и свештеник да совершит; а молитве, что после очитајет свештеник, точију церемонију црковну да исполнит.

ВОПРОС.

Тајни миропомазанија что јест Форма?

ОТВЈЕТ.

Печат дар Духа светаго.

ВОПРОС.

Когда словеса сија, печат дар Духа светаго, потребујет говоритисја?

ОТВЈЕТ.

Когда мажутсја определена удеса.

ВОПРОС.

Может ли сја сија тајна повторити над которим?

ОТВЈЕТ.

Может, кад одпостит седмицу.

Исправленије.

Сија тајна миропомазанија јединожди над вјерним употреблајетсја. Но аште кому случитсја одврешти својеја вјери, и пак обратитсја, должна ова тајна над ним совершитисја. Зачто, кад одступит чловјек од вјери, тогда благодат божија од нега отимитсја, и паки чрез сију тајну дајетсја.

ВОПРОС.

Светој Евхаристији, четвертој тајни, что јест форма?

ОТВЈЕТ.

Господи иже пресвјатаго твојего Духа во третији час

апостолом твојим низпослави, того благи не отими од нас; но обнови молештихсја со стихи трижди: и сотвори убо хлеб сеј честноје тјело Христа твојего; а јеже во чаши сеј, честнују кров Христа твојего предложи је Духом твојим светим, по словеси сими: вјерују јако Христос невидимо на престоље предстојит.

ВОПРОС.

Светаја Евхаристија когда имат своје конечноје начело и когда кончитсја?

ОТВЈЕТ.

Имат своје конечноје начало јегда речет свештеник или дијакон: станем добрје, станем со страхом; вонмем светоје возношеније, ва мирје приносити. Кончитсја, јегда возгласит свештеник: Изрјадно о пресветјеј, пречистеј, преблагословењеј: и проча.

ВОПРОС.

Что јест форма свештенству четвертој тајни?

ОТВЈЕТ.

Божественаја благодат.

ВОПРОС.

Сверху сија тајни кому власт дата?

ОТВЈЕТ.

Архијерејом дана власт оваја.

ВОПРОС.

Что јест форма пјатој тајни Покајанија?

ОТВЈЕТ.

Исповједаније.

Исправленије.

Кад чловјека по последованију исповедаш, и јенитимију даш му, по сиље молитав прочих; ова молитва јест

форма: Господ и Бог наш Исус Христос, благодатију и штедротами, и проча, как ва требнику.

ВОПРОС.

Что јест форма Елеосвештенију седмој тајни?

ОТВЈЕТ.

Оче свети врачу душ и тјелес, и прочаја.

ВОПРОС.

Од колико свештеник сија тајна совершујетсја?

ОТВЈЕТ.

Од седам свештеников.

Пробујетсја како читајет. Читајет доста добре. Пишет средње. Појати ведјет серпски самогласно. Херувику и причастну гречачески перваго гласа по просто појет.

ВОПРОС.

Јеште вопрошајешисја когда последни крат јеси се исповедал, и кому, и имјеши ли цедуљу?

ОТВЈЕТ.

Сего года 1733 фервара масеца исповедал се јесам духовнику Ажи-Прокопију Хоповцу, цедуљу нисмо узели.

ВОПРОС.

Правило обдержујеш ли кажди ден и литургију често служиш ли?

ОТВЈЕТ.

Правило нигда неостављам, а литургију празднищи и недељом, кад ми је неделштина, појем свагда, кромјебољезни и каковог припјетија.

Исправленије.

Указ нихова преосвештенства, идеже сут три свештеника, на кадажди ден литургија да будет. Такожде и вас три свештеника јесу зато ва напред сваки ден, кад неделштина твоја придет, да поједш литургију.

ВОПРОС.

Парохијали ходјат ли добро ва црков, и обретајет ли

ОТВЈЕТ.

Докле ви нисте дошли у варош, слабо су и у цркву

сја безаконик, и котори не исповједајутсја ни причештујут?

ишли, и причештивалисја. А сад хвала Богу добро ходе, како сами видите. И не знам, је ли који остао, да се није исповједио и причестио овога года. А безаконик имјејет, Ђурађ Раниловић, держит четвертакињу. Ја сам га и венчао, натерали ме Турци.

ВОПРОС,

Имејет ли протокол и записујете ли, по начину предложеному, имена крштештихсја, и тјех родителеј, воспријемника и свештеника, хто крестил и ва које времја?

ОТВЈЕТ.

Имјејемо и записујемо.

Марта месеца 9 дне 1733 љета,

Ва Гроцкој.

Свештеник Василије Станојевић ва Гроцкој, имејет 29 љет. Рожденијем и воспитанијем вароши Карловца. Родител јего бил Станоје, художеством земљеделац; котори исполнивши 60 љет, преставилсја љета 1720-го. Такожде и мати јего, имјевши 50 љет, погинула ва љето 1726. Братији и сестар не имјејет. Он, поп, дат више реченима родителима при 8 љете возраста својего, Мошковиту Василију ва Карловци учитисја книзје, код којего бивши пол года, научил повечерницу, до вјерују во јединаго Бога. И даскал отшел во страну своју. И он (поп) после јединаго месеца попу Станоју у Карловци, код којего побоавил, и что бил научил. И тогда наставши

Варадински бој, Турци, они прибјегли в шанац Варадински (Нови Сад). И тамо без ученија пол года пребивши, пак дат попу Суботи карловачком. Код којего за пол года поправил повечерницу, и изучил полунощницу. Ва тоје време пак у Карловце повратилисја к дому својему, и од реченаго попа Суботе извађен и дат попу Стојку Папићу. Код којего у Карловци учивши 4 года, преучил јутрењу, часове, псалтир, пјесне Мојсејове. К том навикал читати из книге акатист пресветија Богородици, и молебен и тропаре. Потом празан ва дому стојал 1 год. Родители јего браку сочетали при 11 (18) љете возраста јего. И по сем, на 1 год, благословенијем преосвештењејшаго митрополита Викентија Поповича ва дијаконство произведен рукоју богољубиваго епископа Јоанополскаго Софронија Раваничанина. У којем чине служивши 5 год и 8 месецеј. И по том по указу преосвештењејшаго митрополита пришел во Бјелград, идјеже поучавшисја 3 месеца, паки повратил јего во Карловце. И тамо ва љето 1728 на Воскресеније Христово поставил јего свештеником. По којем четвертаго дне оправил јего у Белград учитисја, и тамо служивши до светаго Кирила Одшелника без прихода. По том нарежден бил, за дијаконе Јоана и Живана свештенствовати, и да имат од них 60 фор. плаће за годину. Коју службу он обдержавши, и свију мазду 60 фор. примил. Ва тија дни случившисја смерт преосвештењејшему митрополиту Мојсеју, он празан пребивши и тамо послуживши до Успенија пресветија Богородици. По том оправивши јего владика Исаија во Гроцку за време поповати, до пришествија госп. Архијепископа; и ниње вторејe љето, како у Гроцкој свештенствујет, и исе имат, а сингелију не имат. За које допуштеније дал владики Исаији 2 фор.

Имат своје двоје малене деце; мушеско од 10 месеци, женско од 6 љет. Мирно и поштено живит, у дому назитсја. Од порције, кулука и прочег датка свободни сут. Својих це-

ковних ствари имат: 1 требник московски; 1 часослов московски; епетрапл од црвена дамашка; наруквице од зелена кумаша; 1 крст Светогорски водички; 1 стихар од бела платна; 1 појас јерусалимски. Грунта или Милка никакова не имјејет, нити дома, но сједит по тужди домови; и нања пустил га нећак Ексарха Софронија у свој дом без кирије да сједит, точију у Карловци имат виноград својих од седам мотика.

ВОПРОС.

Јакоже једину свештенику достојит вједати, на что и посвештен јест дјејствовати седам тајин крковних и проче должносте, да ми отвјетујеши вопрошавшисја редом.

ОТВЈЕТ.

Власт чрез рукоположеније примих седам тајин црковних совершивати, именоже: 1 крештеније. 2 Миропомазаније. 3 Евхаристија 4 Свештенство. 5 Покајаније. 6 Брак. 7 Елеосвештеније.

ВОПРОС.

Вопрошајешисја о сиље сих тајин, и којими која совершујетсја словами. О первој первих.

ОТВЈЕТ.

Крештеније совершујетсја словесими, чрез триждноје погруженије во водје свештенику глагољушту: во имја Отца, амин, и Сина, амин, и светаго Духа, амин. И по сим бивајет примиреније чловјека с Богом, и проштајетсја ваход ва царство небесноје. И сија тајна точију јединождии на вјерним бивајет.

ВОПРОС.

Тајна светаго крштенија истинаго од куда имат своје почело?

ОТВЈЕТ.

Није ли начало водом кад се погрузи.

Исправленије.

Тајна светаго крштенија истинаго имат своје почело од самаго Спаситеља Христа, приклонишаго пречисти верх под длан Предтечи на Јордање, јеже својим учеником повелително предал глагоља: Идите ва вес мир протовједите Евангелије всеј твари; свјак иже вјеру имат и креститсја, спасен будет; невјеровави же осужден. И инде шедше научите всја језики, крсташте их во имја Отца и Сина и светаго Духа. И паки увјештателно: аште хто нероднтсја водоју и Духом, неможет внити ва царствије небесноје. Од толе апостоли начали, и свети Отци предали, и даже до сего времена над вјерними совершујетсја.

ВОПРОС.	ОТВЈЕТ.
Может ли сију тајну совершити простоје лице?	Может да погрузит три крат у води чистој, и говорит именом, како му надене: крештајетсја раб божији, во имја Отца, амин, и Сина, амин, и светаго Духа, амин. По том аште жив будет отрок, свештеник само молитви над ним да очати.

ВОПРОС.	ОТВЈЕТ.
Аште детја без поповских молитав умрет, јест ли совршено крштеније од простаго лица дјејствованоје пријал?	Јест совершено.

ВОПРОС.	ОТВЈЕТ.
Дажд свидјетелство како и без поповскаго дјејствија од прозтаго лица крштеније совершено јест?	Не знам.

Исправленије.

Имаш сведетелство опоје слово апостолско: Всјак дар совершен свише јест сходјај о тебе Отца светов. Того ради како тајинство светаго крштенија, тако и друге тајне ниже од свештеника ниже од мирскаго чловека совершујутсја, но благодатију пресветаго Духа; а молитва, что свештеник читајет, да исполнит точију церемонију црковну.

ВОПРОС.	ОТВЈЕТ.
Тајни второј миропомазанију что јест форма?	Печат дар Духа светаго, аки би решти, чрез сије мазаније изливајутсја на отроча тије дари светаго Духа. И сија тајна еште во времја светих апостол установлена и сије јединожди вјерни пријемљет.
Может ли сја сија тајна над которим повторити.?	Не может.

Исправленије.

Может над таковим повторитисја, аште которому случитсја од вјери одверштисја, должна ова тајна над ним совершитисја, ибо когда од вјери одсупит, тогда благодат божија отимитсја од него, и чрез сију тајну паки дајетсја.

ВОПРОС.	ОТВЈЕТ.
Светој Евхаристији, тајни четвертој, что јест форма?	Призиваније светаго Духа, глаголушту јереју сверху хлеба: и сотвори убо хлеб сеј честноје тјело Христа твојего; а јеже во чаши сеј,

честнују кров Христа твојего. Над обојими, предложив Духом твојим светим. Јегда јереј службу Господеви приносит, да вјерујет известно и несумнено, јако светија дари совершени сут, и Христос Спасител невидимо суштествене на престоље предстојит.

ВОПРОС.

Свештенству, четвертој тајни, что јест форма?

ОТВЈЕТ.

Божественаја благодат и проч. Сверху сија тајни Архијерејом дана власт.

ВОПРОС.

Исповједанију, пјатој тајни, что јест хорма?

ОТВЈЕТ.

Молитва: Господ и Бог наш Исус Христос благодатију и штедротију својего чловекољубија, да простит те, чедо моје, (име рек) всја согрешенија твоја. И аз недостојни јереј, властију јего мње данoју, проштају и разрјешавају тја од всјех грехов твојих, во имја Отца, и Сина, и светаго Духа, Амин.

ВОПРОС.

Јест ли еште что потребно имјети, исповедавшисја, за отпуштеније грјехов, точију речену молитву: Господ и Бог наш . .

ОТВЈЕТ.

Ничто друго не треба.

Исправленије.

Надобно дати му епитимију, пост, молитву и милостњу; и на лице смотрити, что может исполнити; а не налагати бремена не удобносимаја, с којим во очајаније јего приведет, а не во исправленије. А покајаније јест истиноје престати од грјеха, и всегда сокрушеноје сердце имјети о согрешенији, чим је Бога увредио, и таково серце сокрушено и смирено Бог неуничижит.

ВОПРОС.

Женитби, шестој тајни, что јест форма?

ОТВЈЕТ.

Жениха и дјевици воља и хотјеније испитав свештеник, аште согласни суште, во јеже љубити друг друга, и даже до смерти да објештајутсја не искати разрешенија, и вјерност супружества хранити. И дајут један другому руку, како сија сохранити. И тогда сије согласије јереј по обичају црквe благословљајет, читаја последователнаја. По концје бивајет брак честан и ложе не скверно.

ВОПРОС.

Что јест форма Елеосвештенију седмој тајни.?

ОТВЈЕТ.

Оче свети врач душ и тјелес, по словеси јединороднаго твојего Сина Господа нашего Исуса Христа, всјаки недуг избављајуштаго, и проча. Свештеник кад мажет чувста, и совершит тују молитву, то јест форма. Сија тајна од

седмих свештеников совершујетсја.

Пробујетсја, како читајет, појет и пишет. Читајет весма худо појати, и писати ни мало, треба да се обучавајет.

ВОПРОС.

Јеште вопрошајешисја, когда последни крат исповедалсја јеси, и кому, имјејеши ли цедуљу?

ОТВЈЕТ.

Исповедал се јесам сего года месеца фервара духовнику Ажи-Прокопију, и рекал он цедуљу дати, кад се из села поврати.

ВОПРОС.

Правило всегда обдержајеши ли, и божественују литургију частно служиши ли?

ОТВЈЕТ.

Правило свагда држим, литургију појем, кад ми је неделштина сваки ден, како је заповест.

ВОПРОС.

Ходјат ли парохијали твоји добро у цркву, и обретајет ли се који безаконик, и који неће да иде у цркву и не исповедасја?

ОТВЈЕТ.

Добро саде иду у цркву, а за друго не знам.

ВОПРОС.

Имјејете ли протокол, и вапишете ли имена крстјаштисја, и тјех родителеј, и васпријемника, кто крестил, и ва које времја, тако брачаштих сја и преставлшихсја.

ОТВЈЕТ.

Имјејемо протокол, него јоште из цедуља нисмо у нега записали.

Месеца марта 13-го дне 1733 года,

Ва Гроцкој.

Свештеник Јанко Радојевић имат љет 27, из Гроцке, рожденијем и воспитанијем вароши Карловца. Родитељ јего јест Радивој, тикач, љет 57, мати јего 45-то љетна. Обоје живи ва дому својем у Карловци седјат. Јеште имјејет два брата, Стеван и Сава, первому 17 год, другому 14. Оба два при именоватим родитељем у Карловци сут. Он пои дат родители својими, при 10 лете возраста својего, духовнику Онофрију ва Карловци учитисја книзје. Код којего бивши 2 года, преучил наустицу, и псалтир до 8 катисми. И кад речени духоввик почил, он дат попу Марку Цве(ји)ћу карловачкому, код којего за три года стојашти и пол, научил вес псалтир од 7 катисми, акатист, молебен пресветија Богородици неколико крат, и тропар прочито вас. К тому охтојих, пјатогласник прочитал три крат. Јеште самогласне гласове по сербски појати научил. Херувику и причастну перваго гласа добро навикал. По том родители јего браку сочетали 16-ту летну сушту. По којем минувши два месеца, блаженопочившим господином митрополитим Викентијем. Поповичем и благословенијем ва лето 1722. на дијаконство поставлен бист, рукоју богољубиваго Софронија Раваничанина, епископа Јоанополскаго. Ва којем чину пребивши и болше поучившисја пјат лет. И кад наставши госп. митрополит Мојсеј повељел и благословил владики Максиму Несторовићу, и јего свештеником ва љето 1728 поставил у Бјелграду, идеже поучившисја свештенствовати 5 днеј, отпуштен ва Гроцку свештествовати јенурију держати, за које допуштеније нити что платил нити сингелију дали. И тако пјат љет во Гроцкој и до ниње свештенствовал, точију једин год ва задержанију пребил код владике Исајије, бившаго наместика архиепископског ва Белградје (за срамо-

словство и безчинство јего, о којего нинѣ мало јест уступил). Свог дома неимат, ниже штититсја јего достати, но ва чужими дом пребивајет. Милка свога имат точију 1 виноград од 4 мотика. У дому пазитсја и мирно живит. Од кулука, порције, десетка и прочего датка свободен јест. Имат своје једино детја женскаго пола од 10 месецеј. Црковних својих ствари имат један епетрахил; 2 креста Светогорска, водична, неоковати; 1 требник московски; ничто више не имат.

ВОПРОС.

Јакоже једину свештенику достојит ведати, на что и посвештен јест дејствовати 7 тајин црковних и проче должности, да ми отвјетујеши вопрошајешасја редом.

ОТВЈЕТ.

Власт чрез рукоположеније примих, 7 тајин црковних совершивати; Крштеније. 2 Миропомазаније. 3 Евхаристија. 4 Свештенство. 5 Покајанија. 6 Брак. 7 Елеосвештеније.

ВОПРОС.

Вопрошајешисја о силе сих тајин, и којими која совершивасја словами, о первој первих.

ОТВЈЕТ.

Крштеније совершујетсја словеси сими, чрез триждноје погруженије во водје, свештенику глаголушту: крештајетсја раб божији, или раба божија (име рек), во имја Отца, амин, и Сина амин, и светаго Духа, амин. Воспријемник должен глаголати амин. И по сем примиреније чловека с Богом бивајет, и проштајетсја ваход во царство небесноје. Сија тајна точију јединошти над крэштајемим бивајет.

ВОПРОС.

Тајна светаго крштенија од куду имат своје почело?

ОТВЈЕТ.

Почело јест, како Христос подклонио свој верх под руку претечи. Више не знам.

Исправленије.

Тајна светаго крештенија истинаго имат своје почело од самога Спаситеља Христа приклонишаго верх пречисти под длан Претечи ва Јордање, јаже својим учеником повелително предал глагоља: Идите ва вес мир проповједите евангелије всеј твари. Иже креститсја и вјерујет спасен будет; не вјеровавиже, осужден. И пидје шедше, научите всја јазики крестеште их во имја Оца, и Сина, и светаго Духа. И паки увјештателно. Аште кто не родитсја водоју и Духом, неможет внити во царство небесноје. И од толе апостоли начали, и свети отци предали, и даже до сего времена над вјерними совершујетсја образом, јако више сказал јеси.

ВОПРОС.

Миропомазанија, тајни второј, что јест форма?

ОТВЈЕТ.

Печат и дар Духа светаго, аки би решти чрез сије мазаније изливајутсја на отроча сије дари духа светаго. И сија тајна еште во времја светих апостол установљена, јединожди над вјерними пријемљетсја. Но ако кому случитисја; да отидет у други закон, пак возратитсја, потребујет миропомазаније. —

Исправленије.

Аште кому случитсја својеја вјери одврештисја, и паки обратитсја; должна ова тајна совершитисја. Ибо јегда од-

ступит од ове, тогда благодат божија отимитсја од него, и паки чрез сију тајну дајетсја.

ВОПРОС.

Светој евхаристији, третијеј тајни, что јест форма?

ОТВЈЕТ.

Призиваније светаго Духа, глагољушту јереју сверху хлеба: И сотвори убо хлеб сеј, честноје тјело Христа твојего; а јеже во чаши сеј, честнују кров Христа твојего. Над обојими предложив: Духом твојим светим.

ВОПРОС.

Что јест форма свештенству, 4-тој тајни?

ОТВЈЕТ.

Молитва: Божественаја благодат. И сверху сија тајни архијерејом дана власт.

ВОПРОС.

Что јест форма покајанију, пјатој тајни?

ОТВЈЕТ.

Молитва: Господ и Бог наш Исус Христос благодатију и штедротами својего чловјекољубија, да простит ти, чадо моје, (име рек), и прочаја, јакоже во требнику, и јепитимију дати му.

ВОПРОС.

Браку, шестој тајни, что јест форма?

ОТВЈЕТ.

Вољу и хотјеније жениха и невести испитав, и аште обоји согласни сут љубити друг друга, и даже до смрти неоставити, и тако согласији јегда благословит свештеник, по уставу цркве: тогда би-

вајет брак честен, и ложе не скверно.

ВОПРОС.

Елеосвештенију, 7 тајни, что јест форма, и од колико свештеник совершујетсја?

ОТВЈЕТ.

Форма јест: Отче свети врачу душ и тјелес, и проча. И од седам свештеник совершујетсја.

Пробујетсја, како читат, Доста врлшко, точију самоучно. Појати зна самогласне гласове, и херувику причастну гречески первим гласом добре појет. Пишет средње.

ВОПРОС.

Јеште вопрошајешисја, когда последни крат исповједалсја јеси, и кому, и имјејеши ли цедуљу од него?

ОТВЈЕТ.

Исповједалсја јесам сего года 1733, месеца Марта, духовнику, Ажи-Прокопију, и цедуљу имам.

ВОПРОС.

Правило всегда обдержиш ли и божествену литургију часто служиш ли?

ОТВЈЕТ.

Правило сваки ден обдержујем, а литургију, кад ми је неделштина појем, кромје каковаго припјаствија, да не могу појати.

ВОПРОС.

Парохијали твоји ходет ли часто во црков, и не обретастли сја који безаконик, и који нехоштут исповедатисја и причествивати?

ОТВЈЕТ.

Саде иду доста добро у цркву, и сваки ове године јесте се исповедио, и причестио. Него имат једин безаконик, зове се Ђурађ Ранилови̇ћ.

ВОПРОС.

Имјејет ли протокол и записујете ли, по начину предложеному, имена крстјаштих-

ОТВЈЕТ.

Имјејемо и записујемо.

сја, и тјех родителеј, и воспријемника, и Свештеника, хто крестил, и во које времја, такожде брачештихсја и преставлшихсја?

Месеца марта 21 дне 1733 года

Во Вишници.

Свештеник Живота Илијевић из Вишнице, имјејет љет 32, рожденијем и воспитанијем во реченој веси Вишници. Родител јего бил Илија, зовоми механџија, художеством такожде, котори имјевши 40 љет, преставилсја во љето 1716. Мати јего именем Кумрија, 50-то љетна и иње жива обретајетсја. Јеште имјејет 2 брата: Петра и Марка. Петар имјејет 27 љет, ожењен. Марко имјејет 21 љета, и тој ожењен. Он, поп дат родители својими, при 9-том љету возраста у манастир Војловицу учитисја књизје код јеромонаха Никанора, код којего бивши 6 љет, преучил наустицу, псалтир, и пјесне Мојсејеве. К тому схтојих прочитал 4 крат. По том дому својему пришедши, мати јего браку сочетала 17-то љетну сушту. По том призван бил од ексарха Николаја во Бјелград послужити и научитисја. Код којего канерати, појати самогласне гласове и подобија, херувику, причастну 1-го гласа и алилар научил. И по једином љете преосвештэнејшим митрополитом Мојсејом на дијаконство ва љето 1720 постављен бист, и по том еште 2 года послуживши тамо и дијаконовати и вечбине црковне навикавати, и свештеником јего више речени госп. митрополит поставил. По којем не више но седмицу опдене литургију појати научил. И видјевши јего искусна, отпуштен у Вишницу поповати јенурију держати перveје на пол исета, держал без сингелије 1 год. По том дата јему сингелија, за коју платил 47 фор. Тогда целују власт у јенурији и исе воспријел.

И није 11 год, како по Вишници непремено свештенствујет. Имат своје двоје дјети женска пола; једниоје од 7 љет, другоје од 5 љета. Мирно и поштено во дому живут и пазетсја. Од порције, кулука, десетка и прочег датка свободни сут. Својих црковних ствари имат: 1 тестаменту московску; један псалтир московски на средње коло; 1 литургију и требник московски; 2 часловца кијевска; 1 букварчић; 1 житије св. Николаја; 1 епитрахил од ћ а м е црвене; 3 крста светогорска, водична неокована; 1 катихизис. Оипте им домовско јест: 3 парчета виноградах од 27 мотика; три дни орања; 1 коња; 3 вола; 1 краву; 1 јуне. Дом свој с подрумом од камене.

ВОПРОС.	ОТВЈЕТ.
Јакоже једину свештенику достојит и прочаја.	Власт чрез рукоположеније примих 7 тајин црковних совершивати. Имено же: 1 крештеније, 2 миропомазаније, 3 евхаристија, 4 свештенство, 5 покајаније, 6 брак, 7 елеосвештеније.

ВОПРОС.	ОТВЈЕТ.
Вопрошајешисја о силе тјех тајин, и којими словами која совершујетсја?	Н е з н а м, н и с а м п р о п о ј а о.

Исправленије.

Тајна светаго крштенија истинаго имат своје почело од самого Спаситеља Христа, приклоншаго пречисти верх под длан Претечи на Јордање. Јаже својим учеником повелително предал, глагоља: Шедше во вас мир проповједите евангелије всеј твари. Вејак иже вјеру имјејет и креститсја спасен будет, не вјеровави же осужден. И индје шедше, научите всја јазики, крестјаште их во имја Отца и Сина, и светаго Духа.

И паки увјештателно. Аште кто нероднтсја водоју и Духом, не може внити во царство небесноје. И од толе апостоли начели, и свети Отци предали, и даже до сего времене над вјерними совершујетсја. Формаже или образ сија тајни јест сија: крештајетсја раб божији, или раба божија, во имја Отца, амин, и Сина, амин, и светаго Духа, амин. Должен воспријемник глаголати амин. И јегда таја реченија изговоретсја, јест совершена тајна, и проштајетсја вход во царство небесноје, и грјех праотечески отимајетсја, и будет совершени Син по благодати божијеј. Сија тајна јединожди дајетсја.

ВОПРОС.

Тајну светаго крештенија может ли простоје лице совершити?

ОТВЈЕТ.

Может, кад погрузит три пут: да говорит: крештајетсја раб божији, во имја Отца амин, и Сина, амин, и светаго Духа, амин. Него то бивајет, ако не случитсја поп, а дете хоће да умрет, по том ако живо дете остане, да свештеник молитве очати ваља, да совершитисја церемонија црковнаја.

ВОПРОС.

Миропомазанију, тајни второј, что јест форма?

ОТВЈЕТ.

Отче свети врачу душ —
— — — —

Исправленије.

То јест форма седмој тајни елеосвештенију. А миропомазанију јест форма, јегда свештеник мажет опредјеленија удеса, и глаголет: Печат дар Духа светаго; аки би решти чрез сије мазаније излпвајутсја на отроча сије дари Духа светаго. и сија тајна јест јеште во времја светих апостол установљена, јединошти над вјерним прнјемлетсја. Но аште кому

случитсја вјери отрештисја, и паки обратитсја; должен ова тајна над ним со[illegible]шитисја. Ибо когда одсупит од вјери, тогда благодат бож[illegible]ја од него отимитсја, и чрез спје паки дајетсја.

ВОПРОС.

Светој евхаристији, тајни третијој, что јест форма?

ОТВЈЕТ.

Призивавније светаго Духа, и паки: и сотвори убо хлеб сији, честноје тјело Христа твојего; а јеже во чаши сеј, честнују кров Христа твојего. Над обојими предложиви Духом твојим светим. И по изречнији том: вјерују јако Христос невидимо на престоље предстојит.

ВОПРОС.

Что јест форма свештенству, тајни четвртој?

ОТВЈЕТ.

Не знам.

Исправленије.

Свештенству форма јест онаја молитва: Божественаја благодат. Сверху сија тајни Архијерејом власт дана совершивати; а не поповом.

ВОПРОС.

Что јест форма, пјатој тајни, покајанију.

ОТВЈЕТ.

Исповједаније.

Исправленије.

Јегда чловјека кајуштагосја исповједиш, и јепитимију даш му по силе молитав прочих, ова молитва јест форма: Господ и Бог наш Исус Христос, благодатију и штедротами својего чловјекољубија, и проча, како во требнику.

ВОПРОС.	ОТВЈЕТ.
Браку, шестој тајни, что јест форма?	Вјенчајетсја раб божији.

Исправленије.

Вољу и хотјеније жениха и невјести свештеник испитав, и аште обоји согласни суште, јеже љубити друг друга, и даже до смрти да објештајутсја неискати разрешеније, и вјерност супружества хранити, и дајут једино другому руки, како сије сохранити. И сије согласије јереј по чину цркве благословјајет, читаја последователнаја. По конције биваjет брак честен и ложе нескверно.

ВОПРОС.	ОТВЈЕТ.
Елеосвештенију, седмој тајни, что јест форма?	Отче свети, врачу душ и тјелес, јегда свештеник мажет удеса, и говори.

ВОПРОС.	ОТВЈЕТ.
Сија тајна елеосвештенија, од колико свештеник совершујетсја?	Од седам свештеник.

Пробујетсја, како читат, појет, пишет?

Читат средње, појет добре како самогласне гласове, тако и подобија, такожде херувику и причастну перваго гласа добро знајет појати и алилар. Пишет средње.

ВОПРОС.	ОТВЈЕТ.
Јеште вопрошајешисја когда последни крат исповедалсја, и кому, имјејеши ли од него цедуљу?	Исповедао сам сја сего 1733 года, марта (месеца) архимандриту Атанасију, сланачком, цедуљу није нам дао.

ВОПРОС.

Правило кажди ден совершујете ли, и литургију часто служители?

ОТВЈЕТ.

И држимо свакп ден правило, и кад ми је неделиштина, никогда не остављамо, него појем литургију.

ВОПРОС.

Парохијали твоји ходјат ли добрје ва црков, и не обретајетлисја котори безаконик, и да не хоштет у цркву ходити и исповедасисја?

ОТВЈЕТ.

У цркву неделом, праздници, и во дне светковне добро у цркву ходет. А безаконик имат Велко Бугарин не причештујутсја, али анафору узимљу. А други сви јесу се исповедали и причастили.

ВОПРОС.

Имјејете ли протокол и записујете ли се крстајештихсја, и брачаштисја и преставлшихсја предложеному формулару?

ОТВЈЕТ.

Имјејемо и записујемо.

Јесмо протокол смотрили, и добре записујут.

1733 љето месеца мартија 21-го дне.

У Вишници.

Свештеник Николај Петровић из Вишнице, отуду рожденијем и воспитанијем. Родитељ јего Петар Радивојевић, художеством кормчија на ладија, и ниње жив, љет имејет 50. Мати јего преставила се. Имјејет јединого брата, од 27 љет. ожењен. Он, поп, јеште мален својими реченими родители приселен у Карловце, и тамо дат, при 8 љету возраста својего, Мошковиту Василију учитилисја книзје. Код которог за два года и пол преучил

наустицу до 6-ој катизми, и мало писати. По том Мошковиту одшавшу, он пак дат свештенику Станоју, код којего за 1 год преучил псалтир од 6-ој катизми до 15. Ва то време, гредушту Турчину на Варадин, они прибјегли у Шанац (Нови Сад); идјеже празан без ученија пребил, 1 год. И пак возвратившисја у Карловце и тамо . . . . крсти приставши на ученије, и код него изучил од 15 катизми вес псалтир, и песне Мојсејове, и писати болше. По том ва 1717-аго љета из Карловаца преселившисја у Вишницу на завичај свој; и онда дат попу Григорију у Гроцкој, и код него бивши 1 год и пол, навикал акатист и молебен из книги пресветија Богородици читати, тропаре и вечбине нрковне. По том дошал дому, где празан стојашти годину и пол; родители јего браку сочетали 16-то љетну сушту. По том одшал во разиденцију у Бјелград попу Теофану, и тамо послуживши 1 год, научил гласове и подобија сербски појати, и болше писати, правило састављати, и канерат, и проче вечбине црковне. По том преосвештенејши господин митрополит Мојсеј Петровић поставил јего дијаконом, и тамо послужавши пола года во резиденцији, одслат владики Темишварскому, господину Јоаникију на послуженије. Код којего пребивши 8 месеци, паки взал га митрополит Мојсеј во резиденцију у Бјелград. Идјеже после пол года, ва љето 1724 свештеником поставлејет љету сушту 22-ом. И по том поучившисја свештенствовати 15 днеј; одслат со сингелијеју у Вишницу поповати, јенурију држати. За кој допуштеније платил 40 фор. госп. митрополиту. И нињe 9 љет, како во Вишници непремено попујет. Попадија јего сего года, марта 12 преставила се. Имат своје детја, једно мужеског пола од 2 љет. Мирно и поштено на дому живит. Од порције он свободен, а отец јего, при нем живушти, плаћат по 10 фор. и десетак, точију кулук что не одержавал, и то захтева се од сељана. Својих црковних

ствари свешеник имат: 1 требник московски; 1 луновник; 1 исповједаније православнија вјери; 1 петрахил; 1 наруквице; три креста светогорска водична, не оковата.

Опште домовско: 2 вола; 1 коња; 1 виноград од 25 мотика; кућу од плота, трском покривену, подрум од камене.

ВОПРОС.	ОТВЈЕТ.
Јакоже једину свештенику и т. д.	Власт чрез рукоположеније примих 7 тајин црковних совершивати. Имено же оне: 1 Крштеније. 2 Миропомазаније. 3 Евхаристија. 4 Свештенство. 5 Покајаније. 6 Брак. 7 Елеосвештеније.

ВОПРОС.	ОТВЈЕТ.
Вопрошајешисја о сиљетјех тајин, и којими словами која совершујет сја.	Не знам, нисам пројао, али ћемо скоро пропојати.

Исправленије.

Тајна светаго крштенија имат своје почело од самаго Спаситеља Христа приклоншаго пречисти верх под длан......

ВОПРОС.	ОТВЈЕТ.
Тајну светаго крштенија может ли простоје лице совершити?	Может за нужду три пут да погрузи и говори: Крештајетсја раб божији, во имја Отца, амин, и Сина, амин, и светаго Духа, амин. Потом, ако живо буде, свештеник молитве да очати, да се церемонија црковна соверши.

ВОПРОС.

Миропомазанију, тајни второј, что јест форма?

ОТВЈЕТ.

Оче свети, врачу душ и тјелес.

Исправленије.

То јест форма седмој тајни елеосвештенију и т. д.

ВОПРОС.

Что јест форма светој евхаристији, тајни третијој?

ОТВЈЕТ.

Призиваније светаго Духа. свештенику сверху хљеба глагољушту: И сотвори убо хљеб сеј, честноје тјело Христа твојего; а јеже во чаши сеј, честнују кров Христа твојего. Над обојими, предложив Духом твојим светим. И по сем дари пресуштествени сут и Христос невидимо на престоље предстијит.

ВОПРОС.

Что јест форма свештенству, тајни четвертој?

ОТВЈЕТ.

Не знајем.

Исправленије.

Сверху сија тајни архијерејом власт дана совершивати, а не поповом. Форма јест молитва: Божественаја благодат, и прочаја.

ВОПРОС.

Покајанију, тајни пјатој, что јест форма?

ОТВЈЕТ.

Исповједаније.

.Исправленије

Јегда чловјека кајуштагосја исповедиш, и јепитимију даш му, по сиље молитав прочих, она јест форма: Господ и Бог

наш Исус Христос благодатију и и штретодами својего чловјекољубија, и прочаја, како ва требнику.

ВОПРОС.

Браку. шестој тајни что јест форма?

ОТВЈЕТ.

Венчајетсја раб божији?

Исправленије.

Вољу и хотјеније жениха и невјести свештеник испитав и т. д.

ВОПРОС.

Елеосвештенију, седмој тајни, что јест форма?

ОТВЈЕТ.

Оче свети, врачу душ и тјелес, јегда свештеник мажет, да говорит. Сија тајни од 7 свештеников совершајетсја.

Пробујетсја како читајет, појет, и пишет.

Читајет средње. Појет добро, како самогласне гласове, тако и подобије. Херувику 1-ог гласа, и причасту, и алилар добро знајет. Пишет средње.

ВОПРОС.

Јеште вопрошајешисја, когда последни крат исповједалсја јеси, и кому, и имјејеши ли од нега цедуљу?

ОТВЈЕТ.

Исповједао сам се сего 1733 года, марта 5, архимандриту Атанасију Сланачком. Цедуљу није нам дао, али ћемо узети.

ВОПРОС.

Правило црковно кажди ден совершујете ли, божественој литуртију часто појете ли?

ОТВЈЕТ.

Правило совершујемо сваки дан, а литургију, кад ми је неделштина; неделом, свеци, и празници, појемо.

ВОПРОС.

Парохијали твоји иду ли добро у цркву о свјатци и празднici, и неделом; и обре-

ОТВЈЕТ.

У цркву светковини дни ходит добро. А безаконик имат, Велко Бугарин, који

тајет ли сја котори во них беззаконник, или који се не исповједа и у цркву не хоштет да идет никогда.

не причештујет сја. А прочи сви јесу се исповедали и причестили.

ВОПРОС.

Имјејете ли протокол, и вописујете ли во него крстјаштихсја, и брачаштихсја и преставршихсја, по указаном формулару.

ОТВЈЕТ.

Имјејемо и записујемо.

Јесмо протокол смотрили и добре записујут.

Месеца марта 21-го дне 1733 года.

Во Жељезнику.

Свештеник Марко Станисављевић из Жељезника села, рожденијем и воспитанијем из села Вранића, у диштрикту Бјелградском. Родитељ јего бил Станисав Ђурић, художеством земљеделац, котори, имјевши лет 80, прошлаго года (представилсја). Мати јего љета сушту имјејет 60, и ниња жива. Имјејет еште 2 брата, једин од 28 лет ожењен; други од 19 лет. Имјејет 2 сестри, старша при нему вдова; другаја у Пожаревцу удата. Он, поп, дат родители својими, при 10 лете од рожденија својего, у Врањевцу, попу Георгију учитисја книзје, код којего 6 лет, преучил наустицу до 17 катизми. По том одшел дому својему, пасал свиније за 2 года, и наученоје све готово поборавил. И отец јего на дому једин крат другоја вини избил. Он на отца разсрдилсја, побјегал во манастир Раковицу духовнику Ажи-Висаријону. Код којего за 2 года забораврено поправил, и јеште оставше 3 катизме и песне Мојсејове научил. К тому молебен пресветија Богородици и мало писати и појати самогласне гласове сербске, херувику

и причастну 1-го гласу. По том владика Стеван Љубобратић капил га, да се покалуђери, и он не хотјевши, но побјегал у Бјелград ва школу сербску, Стефану Даскалу. Од куду пак господин владика јего истерал. По којем одшал у Карловце, пристал Малом Стојчину у болту, и тамо не свидело му се. Но по том јест месјац дне повратилсја дому својему, и тамо 9 месеци празан стојашти, пак одшал у Раковицу монастир реченому духовнику. Котори милосердствовал о њем, и јего примил и научил како канерати, правила состављати, и проче вечбине црковне. И по једином љете родители браку сочетали 19-ту љетну сушту. И паки у манастиру пребивал код реченога духовника и училсја. Којего же настојанијем преосвештенејши господин митрополит Мојсеј јего во дијакона поставил у Бјелграду. По том во резиденцији задржал дијаконствовати учити се за 1 месец. Пак и на свештенство тогоже 1729 љета јего поставил речени госп. митрополит, благословил владики Николају Темишварскому, и јего запопил. И тамо свештенствовати поучившисја за 15 днеј, отпуштен со сингелијеју у Железник и Лољане (?) свештенствовати. За које допуштеније платил 12 дукат. И нињa 3 года како непремено реченима селма попујет. Имат своје једино дете мужескаго пола, од 11 месецеј. На дому мирно и поштено живут и пазетсја. Од порције, десетка, датка, кулука свободни.

Својих црковних ствари имат 1 требник руски; 1 часослов cерпски и један руски; 1 десјатословије; 1 епитрахил, и крстић оковани; 1 октојих сербски. Опште домовско: 1 виноград у Дражевцу од 2 мотике и код дома у Железнику 1 мотика винограда; 4 дна орања; 4 косе ливаде; једнога коња; 2 вола; 3 краве; 5 јунади; 35 кошница. Кућу нову имат без подрума.

ВОПРОС.	ОТВЈЕТ.
Јакоже једину свештенику и т. д.	Власт чрез рукоположенније примих 7 тајни црковних совершивати. Имено 1 Крштеније. 2 Миропомазаније. 3 Евхаристија. 4 Свештенство. 5 Покајаније. 6 Брак 7 Елеосвештеније.

ВОПРОС.	ОТВЈЕТ.
Вопрошајешисја о сиље чих тајни, и којими која совершујетсја?	Крштеније совершујетсја словеси сими, трижднοје погруженије во водје, свештенику глаголушту: Крештајетсја раб божији, име рек, во имја Отца, амин, и Сина, амин, и светаго Духа, амин. Воспријемник должен глаголати амин. И по том примиреније бивајет чловека с Богом, и проштајетсја вход ва царство небесноје. И сија тајна јединожди над вјерним совершујетсја.

ВОПРОС.	ОТВЈЕТ.
Тајна светаго крштенија од куду имат своје почело?	Одрицаније дијавола.

Исправленије.

Имат своје почело од Спаситеља Христа и т. д.

ВОПРОС.	ОТВЈЕТ.
Ову тајну светаго крштенија может ли простоје лице совершити?	Может да три крат погрузит у чистој води, и говорит: Крештајетсја раб божији

во имја Отца, амин, и Сина, амин, и светаго Духа, амин. После свештеник молитве ваља да очати.

ВОПРОС.

Аште дете без свештенически молитав умрет, јест ли совершено крештенније пријел?

ОТВЈЕТ.

Јест совершено благодатију светаго Духа.

ВОПРОС.

Тајни второј Миропомазаннију, что јест форма?

ОТВЈЕТ.

Печат дар Духа светаго, кад мажет свештеник над определеними удеси, да говори. И сија тајна једииошди над вјерним совер态ујетсја. Но аште кто од вјери одвержетсја, и паки повратитсја, ваља ова тајна над ним да совершитсја. Зачто кад одступит од вјери, тогда благодат божија од него одиметсја, и паки чрез сију тајну дајетсја.

ВОПРОС.

Светој Евхаристији, тајни третијој, что јест форма?

ОТВЈЕТ.

Призиваније светаго Духа со стихи свештинику глагољушту сверху хлеба: и сотвори убо хлеб сеј честпоје тјело Христа твојего, а јеже во чаши сеј честнују кров Христа твојего, над обојим предложив. Духом твојим светим. И по сем нејест прости

хлеб и простоје вино, но тјело и кров Христова.

ВОПРОС.

Светаја Евхаристија когда имат своје конечноје начело и когда кончитсја?

ОТВЈЕТ.

Имат своје конечноје начало, јегда речет свештеник или дијакон: Станем со страхом воимен светоје возношеније. Кончитсја јегда свештеник возгласит: Изрјадно пресветјеј в прочаја.

ВОПРОС.

Свештенству, пјатој тајни, что јест форма?

ОТВЈЕТ.

Божественаја благодат. Сверху сија тајни Архијерејом власт дана а не поповом совершивати.

ВОПРОС.

Покајанију, пјатој тајни, что јест форма?

ОТВЈЕТ.

Често исповједаније, и јепитимије обдержаније, по том молитва: Господ и Бог наш ... јакоже во требнику.

ВОПРОС.

Браку шестој тајни, что јест форма?

ОТВЈЕТ.

Једино другаго к а д м и л у ј у, да благослови свештеник по обичају цркве.

ВОПРОС.

Елеосвештенију, седмој тајни, что јест форма?

ОТВЈЕТ.

Оче свети, врачу душ и тјелес, и прочаја. Од седам свештеников совершујетсја.

Исправленије.

Пробујетсја како читајет, пишет, и појет. Читајет не брзо но право. Пишет слабо. Појет самогласне гласове

добро, херувику и причастну перваго гласа добро знајет појати.

ВОПРОС.

Јеште вопрошајешисја, когда последни крат јеси се исповедал, и кому, и имјејешси ли цедуљу од њего?

ОТВЈЕТ.

Исповедао сам се сего 1733 года Фервара 10 духовнику Данилу Ремећанину, цедуљу не хотјел ми дати.

ВОПРОС.

Кажди ден правило црковноје обдержујеш ли, и литургију часто појеш ли?

ОТВЈЕТ.

Правило, кад сам дома, не остаљам, и летургију часто неделом и празници појем.

ВОПРОС.

Парохијали твоји ходјат ли добро ва црков и исповедајут ли сја и прочаштујут ли; и необретајут ли сја котори безаконик, или да не хоштет ходити во црков, ни исповедати сја.

ОТВЈЕТ.

У црκву добро ходет, који су овде у селу, а исповедујутсја и причештујут. Него јест једин у Дражевцу безаконик, Влајко именем, неће да каже кога је венчао.

ВОПРОС.

Имјејете ли протокол и ва писујете ли ва него крстјаштихсја, брачаштихсја, и преставлшихсја по предложеному формулару?

ОТВЈЕТ.

Имам и записујемо.

Јесмо смотрили протокол, и добро записујут.

Месеца априлија 10-го дне 1733 года.

Во Гроцкој.

Свештеник Арсеније Јосифовић из села Лесковца имјејет лет 40, рожденијем и воспитанијем из

реченаго села. Родитељ јего бил Јосиф художеством земљеделац, котори исполнивши лет 50, преставилсја 1691 года. Мати јего имјевши 70 лет, и она ва 1721 љето преставила се. Јеште имјел јединаго стрица, свештеника, именом Григорија; и он стар 60 летан, ва лето 1718 почил. Братији и сестар не имјејет. Он, поп, дат матерју својеју од 10 лет у монастиру Боговађу духовнику Јанићију учитисја книзје, Код којего за 6 љет преучил наустицу, вес псалтир, молебен, акатист из книги навикал читати. К тому самогласно на „Господи возвах“ појати, и на „Бог Господ“, херувику 1-го гласа, и причестну. Још прочитал Евангелије, Апостол, Охтоих по 4 крат. Јеште навикал мало писати. Потом возвратив се дому својему у Лесковац, идјеже једин год празан стојашти, мати јего браку сочетала јего 17 љетну сушту. После јединаго года госп. владика Михаил Бјелградски во 1710 љето во дијакона поставил. Ва тојже седмици поставил јего и свештеником. И по сем 7 днеј поповати и лїтургију појати поучившисја, отпуштен со сингелијеју у Мирijево свештенствовати, и јенурију држати. За које допуштеније и сингелију платил 25 гроша. Тамо поповавши 6 годин, и јегда цесарскоје војинство обступивши Бјелград; тогда преосвештени госп. митрополит Мојсеј оправил јего у Лесковац село свештенствовати. Ва којем и до ниње непремено 16 љет стојит и попујет. Попадију имат ово 18-о љето слепу. Имат своје дјети, мужескога пола, троје. Први од 9 љет учитсја при нему павечерници. Втори од 3 љета, третији од 5 месецеј. Женскаго пола две даштери; једина од 15 љета, другаја од 6 љет. Мирно и поштено на дому живит и назетја. Од порције, кулука, десетка, и прочега датка мирни сут и свободни. Црковних својих ствари имат: 1 псалтир, московски; 1 охтоих сербски; 1 требник кијевски; 1 епитрахил; крест водични художества светогорскаго. Грунтов

1 виноград од 6 мотика; 1 коња; 2 вола; 2 краве; 30 кошница; дом од плота стојећи.

ВОПРОС.

Јакоже једину свештенику достојит и т. д.

ОТВЈЕТ.

Власт чрез рукоположенније примих 7 тајин црковних совершавати. Именоже оне: 1 Крештенније . . . . . и т. д.

ВОПРОС.

Вопрошајешисја о сиље сих тајин, и којими која совершујетсја словами?

ОТВЈЕТ.

Крештенније совершујетсја чрез триждноје погруженније во водје, свештенику глаголушту: крештајетсја раб божији или раба божија, имја рек, во имја отца, амин, и Сина, амин, и светаго Духа, амин. Должен воспријемник глаголати амин. И по сем примиреније бивајет чловека с Богом, и проштајетсја вход во царство небесноје. Сија тајна јединошди над крештајемим бивајет.

ВОПРОС.

Ову тајну светаго крштенија может ли простоје лице совершити?

ОТВЈЕТ.

Может да погрузит три пут у води, и говорит: Крештајетсја раб божији, во имја Оца, амин, и Сина, амин и светаго Духа, амин.

ВОПРОС.

Аште детја живо будет, что еште потребујет над ним совершити?

ОТВЈЕТ.

Призвати кума и попа и испрва ваља да се крестит.

Исправленије.

Не мнит ми сја тако братац: но аште живо детја будет, принести свештенику, да последовителне молитве токмо очитајет, да исполнитсја токмо церемонија црковнаја; а погружениja друга не творити, нити онаја слов-са форме сего тајинства говорити, ни другаго имена нарицити. И аште случитсја детету и умрети, без поповских молитав, оној крштеније од простаго лица дјејствованоје, совершено јест, и такову силу имат, как и свештеник да совершит. Понеже како тајна светаго крштенија, так и проча тајинства ниже од свештеника, ниже од мирскаго совершујетсја но благодатију пресветаго Духа, по Апостолу (глаголушту): всјак дар совершен с више јест — — — —

ВОПРОС.	ОТВЈЕТ.
Тајна светаго крештенија од куду имат своје почело?	Јакоже у требнику: Благословен Бог наш.

Исправленије.

Имат своје почело од самога спаситеља Христа, преклонжаго пречисти верх и т. д.

ВОПРОС.	ОТВЈЕТ.
Тајни второј, Мирономазанију, что јест форма?	Печат дар Духа светаго, или што решти, чрез сије мазаније изливајутсја на отроча сије дари Духа светаго. Сија тајна јединошти над вјерними бивајет.

ВОПРОС.	ОТВЈЕТ.
Может ли сја сија тајна повторити?	Не может.

Исправленије.

Может. Аште кому случитсја од вјери одвериштисја, и паки обратитсја, должна ова тајна над ним совершатисја, ибо јегда од вјери одступит, тогда благодат божија од њега отимитсја, и паки чрез сију тајну дајетсја.

ВОПРОС.

Светој Евхаристији, тајни третијој, что јест форма?

ОТВЈЕТ.

Призиваније светаго Духа со стихи. И паки сверху хљеба свештенику глаголушту: и сотвори убо хљеб сеј, честноје тјело Христа твојего; а јеже во чаши сеј, честнују кров Христа твојего; над обојими: предложив Духом твојим светим. И тим совершившимсја дари присуштествене сут, и Христос невидимо на престоље предстојит.

ВОПРОС.

Светаја Евхаристија когда имат своје начало, и когда кончитсја?

ОТВЈЕТ.

Имат своје конечноје начало, јегда речет свештеник или дијакон: „Станем добре, станем со страхом, вонмен светоје возношеније", и про чаја. Кончитсја, јегда возгласит свештеник: „Изрјадно о пресветеј, пречистеј", и прочаја.

ВОПРОС.

Свештенству, четвертој тајни, что јест форма?

ОТВЈЕТ.

Дана власт Архијерејом; „Благодат божија".

Исправленије.

Форма јест: „Божественаја благодат“. Сверху сија тајин Архијерејом власт дана.

ВОПРОС.

Покајанију, пјатој тајни, что јест форма?

ОТВЈЕТ.

„Господ и Бог наш“ молитва. К тому канон дати да обдержит кајуштихсја.

ВОПРОС.

Браку, шестој тајни, что јест форма?

ОТВЈЕТ.

Вољу и хотјеније мужа и невјести свештеник испитав, и аште обоји согласни суште во јеже љубити друг друга, и даже до смерти да објештајетсја не искати разрешенија, и вјерност супружества хранити; а дајут једно другому руки, како сија сохранити. И тогда сије согласије јереј по обичају цркве благословљајет читаја последователнаја. По концје бивајет брак честен и ложе нескверно.

ВОПРОС.

Елеосвештенија, 7-ој тајни, что јест форма?

ОТВЈЕТ.

„Отче свети, врачу душ и тјелес“. Сија тајна од 7 свештеник совершујетсја.

Пробујетсја, како читајет, пишет, појет.

Читајет полако. Појати не знајет; Херувику и причесту ни мало. Писати такожде слабо. Треба да се обучевајет болше.

ВОПРОС.

Јеште вопрошајешисја, когда последни крат јеси се исповједал, и кому, и имјејеши ли цедуљу од него?

ОТВЈЕТ.

Исповедао сам се ове године марта духовнику Данилу Ремећанину; цедуљу нектел нам дати.

ВОПРОС.

Правило каждиго дне обдержајеш ли, и литургију часто служиш ли?

ОТВЈЕТ.

Празднаци и неделом правило држим, а летургију на празнике појем, не имам с ким други пут.

ВОПРОС.

Обретајет ли сја ва парохији твојеј котори безаконик, или који не хоштет исповједатисја и причестити?

ОТВЈЕТ.

Безаконика не имамо; него има, који се неће да исповеде у Лесковцу Јоан Илић, у Борку Сганоје Симеоновић у Хану кнез.

ВОПРОС.

Имјејеши ли протокол и вписујеши ли крсташтихсја имена, и брачештихсја, и преставлшихсја по предложеному формулару?

ОТВЈЕТ.

Имамо, како сте нам Ваше господство казали, записујемо.

Месеца априла 26 ден, 1733 года.

Во Гроцкој.

Свештеник Планоје Радојевић из села Сибнице имјејет љет 43. Родилсја код мора ва земљи Дробначкој, у селу Прзвишу, под властију Турецкоју. Васпитан ва нахији Бијорској, у селу Вишневи, ва нахији Бијорској, ва пашалуку босанскому. Родитељ јего бил Радоје, художеством Кирицнја; котори исполнивши 90 љет, преставилсја ва љето 1731-го. Имат 3 брата. Два

ва државы цесарској, код Рудника живут, а једин ва турској области и ниње јест. Измежду та три брата најстарши једин јест свештеник, именем Војин, попујет код Рудника у Станову селу. Он, поп Планоје, од десјатог љета код својего брата свештеника Војина начел учитисја книзје. Код којего непремено 10 љет учивши, преучил наустицу, псалтир, молебен пресветија Богородици, октоих неколико крат прочитал. По том родители јего сопрегли љетну сушту 20-ом. Тогоже љета, по указу блаженејшаго господина патријарха Мојсеја, Пећскаго, приведен братом својим, попом Војином во Пећ, идјеже речени господин патријарх поставил јего во дијакона, тојаже седмици и свештеником. За које платил јесмо седамнаест гроша. По којем поучившисја тамо днеј пети на десјат, отпуштен и својему дому (одшел), идјеже празан, без јенурије стојал 2 года. По том одшел во Стари Вла, у монастир Ковиље, поучитисја вечбинам и литургију служити. И тамо стојашти 2 месеца, дал јему сингелију патријархов Ексарх, во селу Берскову поповати. Идјеже исполнивши љет 8, прибегал во државу цесарскују, во Рудничку нахију у село Таково и тамо стојаљ цјел год без јенурије. По том пришел во више речено село Сибницу, со всјем домом својим. Идјеже преосвештењејши господин митрополит Мојсеј Петровић допустил и благословил јему свештенствовати јенурију држати. Сингелију јему не дал, нити что за допуштеније таков взјал. И ниња шест љет и пол, како тамо непремено попујет. Имат својих дјетеј троје мужеска пола. Перви од 14 љет; други од 11 љет, и пол; третији од 9 љет. — Заповедасмо, да једно детја отправит учитисја книзје во Бјелграду. — К тому јеште имјејет четири дјевице, све четири младше од своји братији. На дому својему мирно и поштено живут і пазетсја. Од порције, десетка кулука и прочег датка мирни сут.

Својих црковних сварн имат: 1 псалтир, часловац, литургију, охтојих, требник, све сербскија штампи. Стихар од платна бела; наруквице од мусула; крст водични светогорски неокован. Проче 1 виноград; од једне мотике; 1 вола; 1 краву; 1 јуне; 5 коза: 3 овце; 5 кошница; дом свој.

ВОПРОС.

Јакоже једину свештенику достојит ведати и т. д.

ОТВЈЕТ.

Власт чрез рукоположеније примих, и т. д.

ВОПРОС.

Ведајеши ли силу тјех тајин, и којими која совершивасја словами, и вопрошајешисја о первој перви?

ОТВЈЕТ.

Крештеније совершујетсја словеси, и т. д.

ВОПРОС.

Тајна светога крештенија од куду имат своје почело?

ОТВЈЕТ.

Нисам то учио.

Исправленије.

Имат своје почело од Самаго Спаситеља Христа, и т. д.

ВОПРОС.

Ову тајну светаго крштенија, может ли простоје лице совершити?

ОТВЈЕТ.

Может да погрузит у води и говорит: „крештајетсја раб божији, или божија, во имја Отца, амин, и Сина, амин и светаго Духа, амин". После свештеник молитве да очита, а да не говори: „крештајетсја раб божији", и да не погружујет.

ВОПРОС.

Аште без поповски молитава умрет, је ли совершено

ОТВЈЕТ.

Јест совершено крштеније примил.

оно крштеније од простаго лица дествујемоје?

ВОПРОС.

Дажд свидјетелство од божественаго писанија, како јест совершено крштење, аште од простаго лица при нужди дејствовало?

ОТВЈЕТ.

Богме незнам, нисам чатио, него сам чуо, да може за нужду и прост чловек крстити.

Исправленије.

Имаш сведетелство словеса апостолскаја: „Всјак дар совершин с више јест, сходјај од Тебе Отца свјетов“. Ибо таково крштеније јест совршено, и такову силу имат, како и свештеник да совершит. А молитве что после очита, само церемонију црковну да исполнит.

ВОПРОС.

Тајни миропомасанија что јест форма?

ОТВЈЕТ.

Печат и дар Духа светаго, аки би решти чрез сије мазаније изливајутска на отроча сије дари Дуда светаго. И сија тајна јест еште во времја светих апостол устављена.

ВОПРОС.

Может ли сја сија тајна повторитсја над вјерним?

ОТВЈЕТ.

Может.

Исправленије.

Сија тајна миропомазанија јединожди точију над вјерним пријемљетсја. Но аште кому случитсја од вјери одверштисја, и паки обратитсја, должна ова тајна над ним совершитисја. Ибо јегда од вјери одступит, благодат божија од него отиметсја, и чрез сију тајну паки дајетсја

ВОПРОС.

Третијеј тајни, светој евхаристији, что јест форма?

ОТВЈЕТ.

Светаја евхаристија имат своје конечноје начело јегда речет дијакон или свештеник: „Станем добре“ и т. д.

ВОПРОС.

Свештенству, четвертој тајни, что јест форма?

ОТВЈЕТ.

Сверху сија тајни архијерејом дана власт. форма јеј: „божественаја благодат“.

ВОПРОС.

Покајанију, тајни пјатој, что јест форма?

ОТВЈЕТ.

Господ и Бог наш Исус Христос благодатију и штедротами својего чловјекољубија, да простит чадо моје всја согрешенија твоја, И аз недостојни јереј властију јего мње данoју проштају и разрешајутја од всјех грјехов твојих, во имја Отца и Сина и светаго Духа, амин.

ВОПРОС.

Браку, шестој тајни, что јест форма?

ОТВЈЕТ.

Жениха и дјевици вољу и хотјеније извјестно испитав свештеник, и т. д.

ВОПРОС.

Елеосвештенију, седмој тајни, что јест форма?

ОТВЈЕТ.

Елеосвештенију од 7 свештеников (совершајемому) јест форма: „Оче свети врачу душ и тјелес, послави јединороднаго твојего Сина, Господа нашего Исуса Христа, всјаки

недуг исцјељајуштаго," и прочаја, јакоже во требнику.

Пробовавши како читајет, слабо, појати не знајет, писати такожде треба да се обучевајет.

Назнаменованије

из визитацији Ексаријата Пожаревачког, по прегледанију, котороје еште исправленије надлежит по визитацији 1733 љета, да по разсужденију их архиепископата госп. Ексархи наредбу учинитсја сице.

1. Мајданпек свештеника не имат, и црков неосвештенаја, а может се освештати.

2. Пореч свештеника потребујет поставити втораго. Может бити школа изреднаја, понеже имејет многих отроков, доволно может се прикупити за једну стотину. Такожде и црков освештати се может, само точију ко освештенију да приуготовит се.

3. Трг црков потребујет свештенија, одежди и потир са надлежаштими потребами, и црков да оградит се. С помоштију окрестних сел и црковни (е)питроп и сини да се поставет. За што нису хотјели у визитацији послушати, но јесу оставили по васкресенију попу Јанку парохијалному онде одредити указ ва наученије у Пожаревац, а за преселеније јему никако недопустити, котороје просит. И втори свештеник Димитрије сингелију да примит. Псе свештенику јест дато преписс о таинстав црковни, да ва вторије визитацију отвјетвујет за всја.

4. Параћин црков да осветит се, и Христијаном указ да дадет се приуготовати себе ко освештенију. Од црковног сина Грека Михаила есап примити, пре десет љета, како је био црковни син, и није својега есапа никому предал, и ва то време визитацији побјегал. Свештеник парохи-

јални Петар да вазмет сингелију, и добро се имат. И поп Стефан да идет ва Пожаревац ва школу учити се известију свештеничкому, и о тајинстав црковни јему надлежаштаје знати. И јегда изучит се, да примит сингелију на Мутницу, тамо поповати, понеже тамо јест фамилија и дом.

5. Каменово надлежи црков освештати, вазможно јест, и поп Димитрије Каменовачки сингелију да вазмет.

6. Смолинац, црков да покрпет, и потир да вазмет нов са надлежаштими, такожде и крстилницу да справет. Поп Марко Смолиначки да вазмет себје сингелију.

7. Градишка свештеник Никола Градишки да возмет себје сингелију.

8. Барич, по објештанију својему цркву да направит с прочими сели окрестними.

9. Бикотинци цркву по објештанију да направит с прочими сели окрестними. Поп Илија Бикотински да возмет себје сингелију.

10. Маријани село са окрестним сели чрез монастира Нимника оставља се нареждение или у монастиру да служит или у селу Маријани цркву да правит. И свештеник маријански Радосав да прими сингелију, а јего син поп, котори се запопил у турској страни, код владике Софијског са осведелствованим писмом, и поп млад 18 љета у школу Пожаревачку ходит учитсја са прочими ученици.

11. Крушевица село да дајет се им писаније за ради цркве за помошт собрати милостињу. А свештеник да примит сингелију. И сказал нам, да је дао новце Ексарху Максиму за сингелију. И Ексарх Максим сам сказал; да је дал 20 фор. и десет форинти остал дужан.Ваља гледати у тефтеру.

12. Грабовац село. Ексарх да им отидет у место поставити (е)питрона црковнога и синове. И дати им писаније за помошт милостини ради. Ва време визитацији нису могли изабрати људе, него јесу оставили по васкресенију. А за свештеника Грабовачког Павла, што немирна фамилија, и дајут цару порцију и кулук, и сваку нужду трпет, и то освободити се неможет, дондеже не сотворите како и у Градишкој острим писанијем на них. И свештеника дигнути за време, док не ослободит се с фамилијом, како и прочих свештеници привилегија издали за нихову икономију.

13. Голубац. Црков освештати и порти огражденије справити. И еште јединаго свештеника дати; од тал поп Николај не ексаминироват причин ради тоје, что бољезновал, потребујет јего ексаминирати, и ва протокол метнути, и попу Николају Голубачкому сингелију дати.

14. Затоња, да приуготовит церкви ново созидатој и ка концу приведеној потребујуштаја ко освештенију. И свештеник затонски остал не преписат, тоје ради причине, да је онда на последњему концу бил, и сада болезнствујет. И тако сказаше Христијани, да болест јегова јест од премногаго питија вина и ракији, и велми молет се за јединаго свештеника имати.

15. Клење село, цркву нову хоће да правет. Да им изађе Ексарх, да покажет место, и писаније да им се дајет за помошт милостињу просит. Инструкција издата јест, и поп Петар Кленски да возмет себје сингелију.

16. Острово село, цркву имјејут, а свештеника не имајут. Калуђер попујет за време. И сада јесу се покорили и наредили црковног сина.

17. Мутница горња, да обградит се црква и свештеник да дадет се им.

18. Шетоња. Црков лепо справљена сада на ново, и порту исправил. Да приуготовљат се освештенију. Поп Нешко болезни ради оста не ексаминират, и сада велми болујет. И просет Христијани себје свештеника имети.

Назнаменованије потребитаго діела ради, котори по вазочиштенију визитацији сингела Андреја Јоакимовича ва ексархијату Грочанском надлежит исправленије. А наипаче:

Прво варош Смедерево приправна за освештеније црков, кутија за светоје тјело да се начини и крстилница, обграда око цркве.

Поп Ђерман да примит сингелију.

И поп Јоан да примит сингелију.

Второ: Село Ливада, црков неосвештата. Да се настоји освештати, и свештеник да им се даде. Црква да се огради, крстилница и умивалница да се справи; а кутија за светоје тјело, и книги нуждњејши.

Третије. Шанац Хасан-пашина Паланка. Црков за освештеније, книги нуждњејши, и да се обрграде црков.

Поп Стефан сингелију да вазмет, и да житије своје исправит од пијанства. Да приде на ученије.

Поп Петар сингелију да вазмет, правило да им се да.

Четверто. Ва селу Кусатку црков неосвештата, обграда церкви, и книги нуждњејше потребујушта. И весма на непотребном месту сравлена у шуми.

Пето. Ва Колари церков неосвештата, треба настојати да се освештајет, книги нуждњејше.

Поп Василије сингелију да вазмет. И протокол да имат, да се подвиже вописивати крештеније, венчаније, преставленије.

Шесто. Ва селу Еменикућа црков неосвештата; потребно: свод, умивалница, крстилница, книги нуждњејше, и проча.

Поп Станко није ексамиран узрока ради, что је бил побјегал, по треба да се ексаминира.

Седмо. Во вароши Грочанској црков надлежи освештати, или нову правити. Крстилницу да справе, и да се болше обгради.

Друга црква Грочанска освештата.

Поп Василије сингелију да вазмет.

Поп Стојан није ексамиран бил ва Белградје на ученију. Сингелију да вазмет, и да се од пијанства чува.

Поп Јанко, котори вадов, по указу ниховаго архипастирства треба да прими иночески чин.

РЕГИСТАР

ПОЈЕДИНИХ ПАРОХИЈА У ПОЖАРЕВАЧКОМ, ГРОЧАНСКОМ И БЕОГРАДСКОМ ЕКСАРХАТУ 1733 ГОДИНЕ.

	БРОЈ ХЛЕБОВА ИЛИ ДОМОВА	ДАНАШЊИ БРОЈ ПОРЕСКИХ ГЛАВА	ПРИБЛИЖНА ДАЉИНА ОД ГЛАВНОГ МЕСТА
Параћин. .	28	1006	
Мала (Доња) Мутница	18	148	од Параћина $1^{1}/_{4}$ сах.
Вел. (Горња) Мутница .	32	114	„ „ — „
Плана. . . .	9	208	„ „ $1^{1}/_{2}$ „
Мириловица (Мириловац)	12	96	„ „ — „
Видово Доње.	11	165	„ „ —$^{3}/_{4}$ „
Видово Горње	13	76	„ „ — „
ПАРАЋИНСКА ПАРОХИЈА	123 српски дом.		

Поречка парохија под Банатом.

Пореч. . . .	155	
Рибница. . .	12	
Орешковица .	22 Власи комор.	од Рибнице —$^{1}/_{4}$ сах.
Болетин. . .	9 Срби „	„ „ —$^{1}/_{2}$ „
Мосна. . . .	11 Власи „	„ „ 1— „
Косовица . .	8 Срби „	„ „ 1— „
Јастребица. .	14 Срби и Власи	„ „ $2^{1}/_{2}$ „
РИБНИЧКА ПАРОХИЈА . .	231 дом.	

	БРОЈ ХЛЕБОВА ИЛИ ДОМОВА	ДАНАШЊИ БРОЈ ПОРЕСКИХ ГЛАВА		ПРИБЛИЖНА ДАЉИНА ОД ГЛАВНОГ МЕСТА
Голубац. .	42	244	под Банатом.	
Војилово . .	21	99	од Голубца	—½ сах.
Малешево . .	8	64	„ „	—½ „
Добра	35	171	„ „	2— „
Дворипте . .	17	83	„ „	—½ „
Радошевци (Радошевац)	10	69	„ „	—½ „
ГОЛУБАЧКА ПАРОХИЈА. . .	133 Срба.			
Бикотинци	20 Срби ком.	191	има цркву.	
Миљевићи (Миљевић) .	6 „ „	125	од Бикотин.	—½ сах.
Мрчковац . .	4 „ „	86	„ „	1— „
Барић (Барич)	12 „ „	130	„ „	1— „
Бикиње . . .	8 „ „	86	„ „	—½ „
Крушевица .	10 „ „	95	„ „	—½ „
БИКОТИНАЧКА ПАРОХИЈА	60 „ „			
Клење. . .	21 Срби комор.	115		
Раброво . . .	25 „ „	229		
Зеленике . .	16 Срби и Власи	90	Раброве	—½ сах.
Мусташић . .	26 Власи	274	„	1— „
Мишљеновци (Мишљеновац)	17 Срби и Власи	163	„	1— „
Макце (Макци) . . .	16 Срби	293	„	1— „
Чешљева Бара . .	61 Власи	170	„	1½ „
КЛЕЊСКА ПАРОХИЈА . .	182			

	БРОЈ ХЛЕБОВА ИЛИ ДОМОВА		ДАНАШЊИ БРОЈ ПОРЕСКИХ ГЛАВА	ПРИБЛИЖНА ДАЉИНА ОД ГЛАВНОГ МЕСТА
Средњево.	20	Срби и Власи	128	под Београдом.
Влашки До.	20	Срби	136	од Средњева —½ сах.
Деспње (Десина) . . .	32	Срби	195	„ „ —½ „
Пештаница (Печани)	17	Срби	121	„ „ —½ „
Шумово. . .	17	Срби	—	„ „ — „
СРЕДЊЕВСКА ПАРОХИЈА	106			
Маријани.	37	Срби		
Кличевац . .	40	Срби и Власи	333	од Маријана —¾ сах.
Бискупје (Бискупље).	31	„ „ „	98	„ —¼ „
МАРИЈАНСКА ПАРОХИЈА.	108			
Смољинац.	26	Срби	434	
Шапина (Шапино) . . .	11	„	274	од Смољинаца —½ сах.
Лајевица. . .	9	„		„ „ —¼ „
Мало Градиште	15	„	104	„ „ —½ „
Беране. . . .	40	„	95	„ „ —½ „
Каљиште. . .	14	Срби и Власи варничког реда	128	„ „ — „
Батуша . . .	13	Срби	144	од Каљишта —½ „
Божевац. . .	11	„	474	„ „ —½ „
СМОЉИНАЧКА ПАРОХИЈА	139		1653	
Градиште . .	50	Срби војн. и ком.	618	
Кусић (Кусићи) . . .	25	Срби и Власи ком.	142	—¾ сах.

	БРОЈ ХЛЕБОВА ИЛИ ДОМОВА		ДАНАШЊИ БРОЈ ПОРЕСКИХ ГЛАВА		ПРИБЛИЖНА ДАЉИНА ОД ГЛАВНОГ МЕСТА
Триброде (Триброда) .	15	Срби комор.	121		1¼ сах.
Пожежена . .	10	„ „	191		—½ „
ГРАДИШКА ПАРОХИЈА . .	100				
Крушевица	13	Срби паори	253		
Волуја. . . .	47	Власи ком.	217		1— сах.
Дубока . . .	35	Срби „	524		—½ „
Нересница. .	48	„ „	367		—½ „
Кучајна . . .	—	„ „	145		—½ „
КРУШЕВИЧКА ПАРОХИЈА	143		1560		
Затоња (Затоње) . . .	40	Срби и Власи	120		
Кисиљево . .	30	„ „	182	од Затоње	—¼ сах.
Тополовник .	67	Власи „	256	„ „	2— „
Рам	4	„ „	74	„ „	1— „
ЗАТОЊСКА ПАРОХИЈА . .	141		632		
Камeново (Камијево) .	17	Срби комор.	86		
Пенавац . . .	20	„ „	—	од Каменова	—¼ сах.
Поповац . . .	24	„ „	51	„ „	—½ „
Ражанци (Ражанац) .	30	„ „	318	„ „	1— „
Жабари и Хајдуци .	6	„ „	234	„ „	3— „
КАМЕНОВАЧКА ПАРОХИЈА	97	„ „			

	Број хлебова или домова		Данашњи број пореских глава		Приближна даљина од главног места
Шетоња . .	14	Срби комор.	247		
Врбовац (Врбица) . .	17	Срби војн. чина	157	од Шетоње	—¼ сах.
Лаоле	37	Срби комор.	—	„ „	—¼ „
Ждрело . . .	10	Власи војн.	231	„ „	—⅓ „
ШЕТОЊСКА ПАРОХИЈА . . .	78				

Раваничка парохија (манастирска).

Сење (Доње) .	31	Срби војн. чина	177	од манаст.	—¼ сах.
Сење (Горње).	6	„ „ „	—	„ „	—¼ „
Иванковци (Иванковац)	23	„ комор.	43	„ „	—¼ „
Миросава . .	10	Срби војн. чина	—	„ „	—¼ „
Ћуприја . . .	30	„ „ „	592	„ „	— „
Чимаре . . .	14	„ паори	—	од Ћуприје	1— „
РАВАНИЧКА ПАРОХИЈА . . .	114				

Манастир Ресава.

Оращје. . . .	35½	Паори ½ војн.		од манаст.	—¼ сах.
Пањевац. . .	12	Срби војн.	59	„ „	1½ „
Јоховац (Јовац?). . .	15	Срби комор.	—	„ „	—½ „
Грабовица. .	16	„ „	139	„ „	—½ „
Поповићи . .	15	„ „	165	„ „	1½ „
Ђонци. . . .	10	„ „	—	„ „	2— „
Грабовац . .	17	„ „	194	„ „	3— „
Свилајинци (Свилајинац)	28	„ „	894	„ „	3½ „
Гложани. . .	11	„ „	233	„ „	4— „
Војска	9	„ паори	190	„ „	4— „
РЕСАВСКА ПАР.	168				

Витаонична (Витовничка) парохија.

	БРОЈ ХЛЕБОВА ИЛИ ДОМОВА		ДАНАШЊИ БРОЈ ПОРЕСКИХ ГЛАВА		ПРИБЛИЖНА ДАЉИНА ОД ГЛАВНОГ МЕСТА
Мелница. . .	10	Власи комор.	683	од манаст.	—¼ сах.
Бистрица . .	9	Срби војн. чина	172	„ „	1— „
Рахановац (Рановац?) .	60	Власи ком.	589	„ „	1— „
Кула	15	Срби ком.	229	„ „	3— „
Црљенац . .	16	„ „	257	„ „	4— „
Велико село.	14	„ „	241	„ „	— „
ВИТАОНИЧКА ПАРОХИЈА	124		2171		

Рукомијска парохија (монастира Рукомије).

Брдарци (Брадарци)	23	Срби ком.	141	од манаст.	—¼ сах.
Дрмно. . . .	24	„ „	118	„ „	—¼ „
Костолац . .	39	„ паори	152	„ „	1— „
Кленовник. .	8	„ „	122	„ „	—½ „
Петка. . . .	54	„ „	216	„ „	1— „
Дубравица .	—	„ „	—	од Пожар.	2— „
РУКОМИЈСКА ПАРОХИЈА	148				

Пожаревачка парохија.

(Владика, Ексарх и 4 свешт. 2 цркве).

Пожаревац. .	226	Срби војн. чина	1570		
Црнићи . . .	29	Срби комор.	203	од Пожар.	1 — сах.
Царина . . .	40	„ „	—	„ „	—½ „
Ћириковац .	33	„ „	203	„ „	—½ „
Бобушинац (Бубушинац)	11	„ „	118	„ „	—½ „
Драговци (Драговац)	16	„ „	181	„ „	—½ „
Дубравица. .	35	„ „	222	„ „	2— „
ПОЖАРЕВАЧКА ПАРОХИЈА	390				

Црква Поречка св. Николе. Свешт. Димитрије Поповић родом из Пореча.

Црква Мајданпекска св. Арханђела.

Црква Тршка св. Николе. Свешт. Нешко, ког су Аустријанци оковали и затворили у Темишварском граду.

Црква монастира Горњака, Введенија Богородице. Свешт. Данило јеромонах и игуман.

Црква Каменовска, 40 мученика. Свешт. Димитрије од Ресаве, родом из Гложана.

Пожаревачка Горња црква св. Арханђела, саздана 1723 год. Свешт. Лазар Јовановић и Јосиф Савић.

Пожаревачка Доња црква, св. Николаја.

Општи преглед домова.

			плаћају ексарху		број места
1. Параћинска	парохија	има	123	дома	7
2. Рибничка	„	„	231	„	7
3. Голубачка	„	„	133	„	6
4. Бикотиначка	„	„	60	„	6
5. Клењска	„	„	182	„	7
6. Средњевска	„	„	106	„	5
7. Маријанска	„	„	108	„	3
8. Смољиначка	„	„	139	„	8
9. Градишка	„	„	100	„	4
10. Крушевачка	„	„	143	„	5
11. Затоњска	„	„	141	„	4
12. Каменовачка	„	„	97	„	7
13. Шетоњска	„	„	78	„	4
14. Раваничка	„	„	114	„	7
15. Ресавска (манаст.)	пар.	„	168	„	10
16. Витаоничка	парохија	„	124	„	6

	ПЛАЋАЈУ	ЕКСАРХУ	БРОЈ МЕСТА
17. Рукомијска парохија има	148	дома	6
18. Пожаревачка, Мајданпечска св. Арханђела пар. има	390	„	7
у ових 18 парохија има свега	2585	домова	109

Од којих су српски домови . . 2197
Влашки домови. 388

По томе влашки домови износе само $^1/_7$ србских домова.

	чисто српских	чисто влашких	мешаних
Од 109 места има	93	8	8

По томе број чисто влашких села чини од прилике $^1/_{13}$ део од 109 м.

Број места где су Власи са Србима у пола $^1/_{26}$ део од 109 места.

Ови су статистички податци на жалост обележени само у пожаревачком ексархату; а у извештају о грочанском, смедеревском и београдском ексархату нема таквих статистичких података.

Школа било је само у Београду, Гроцкој и у Пожаревцу, и то: у Београду била је једна основна школа и 1 велика школа, а у Пожаревцу једна основна и једна већа школа за попове и богослове.

У Београду било је два учитеља а у Гроцкој и Пожаревцу само по један.

По манастирима калуђери поучавали ђаке и спремали их за свештенички чин. У овом извештају помиње се Стеван Даскал у манастиру Раваници; игуман Јосиф у манастиру Ресави (Манасији); и неки Герасим Даскал.

Из ових података видимо, да је за време аустријске окупације од 1718 до 1739, дакле за 22 године аустријске владавине, било у северном и северо-источном крају, а на име у 109 места на 2585 домова било је само 3 редовне школе, и то о трошку народном подигао је и издржавао те школе митрополит београдски и владика пожаревачки, а ћесарска влада о државном трошку није подигла ни једну школу. Такве благодети било од владавине културне државе.

Манастири

који се спомињу у овом Ексарховом извештају.

Боговођа у ваљевском округу.
Витовница манастир Успенија Богородице. Пожар. окр.
Врбник, манастир.
Гњевотиња (смедеревски манастир) близу села Ливаде у смедеревском окр.
Горњак манастир у пожар. окр.
Житијани у Каравлашкој.
Ковиље, манастир у Старом Влаху.
Љубостиња у краг. окр.
Маријани, манастир св. Николе у пожар. окр
Морача у Црној Гори.
Нимник, манастир у пожарев. окр.
Острог, у Скендерији.
Петковача у шабачком окр.
Раваница (у Србији) манастир Вазнесења Христова.
Раковица, у београдском окр.
Ресава (Манасија) манастир св. Тројице.
Рукомија манастир Вазнесења Христова.
Смедеревски манастир (Гњевотиња?).
Студеница манастир.

Туман, манастир св. Архистратига.
Тушиње „ у Дробњачкој земљи.

Од ових манастира 17 су у Србији, 3 у Црној Гори, а 1 у Каравлашкој.

Имена

архијепископа, јепископа и јепископија у Србији 1733.

Вићентије Јовановић архијепископ српски и митрополит београдски.

Вићентије Поповић (Неми) архијеп. и митроп. карловачки.

Димитрије владика ваљевски.

Доситије „ „

Михајило „ београдски.

Михајило „ пожаревачки.

Јеврем „ у манастиру Студеници.

Максим Несторовић владика вршачки и неких прекодунавских покрајина у Србији.

Осим ових владика у Србији помињу се још и ови:

Григорије владика пећски.

Исајија Антоновић владика арадски.

Јанићије Владисављевић владика темишварски.

Костантин владика скопљански.

Максим Гавриловић владика мохачки, сечујски и сигетски.

Мојсије Петровић архијеп. српски и митропол. београдски. Он је подигао у Београду Велику школу 1727, по закључку српског народног Сабора у Карловцима 1726.

Никанор Крушедолац, бивши владика мохачки, по што је ова јепархија 1733 спојена са будимском, настанио се у Крушедолцу, од куда му и назив Крушедолац.

Никола Димитријевић, владика темишварски, који је по препоруци честитог митроп. Мојсија и по жељи народа био администратор митроп. а доцније народни кандидат за митроп. београдског, интригом цар. комесара и неког

владике дошао је на митрополитску столицу Вићентије Јовановић, који је први дао писмено уверење у Бечу, да ће унију потпомагати.
Себишки (себешки или сибињски) владика.
Симеун владика видински.
Совроније Раваничанин, владика арадски.
Стеван Љубибратић, владика славонијски.
Совроније Подгоричанин архијеп. српски и митрополит београдски.

Патријарси српски:

Арсеније Чрнојевић 21 патријар српски.
Калиник 22 патријар српски.
Мојсије 24 патријар српски.

Имена школа и учитеља,

који се помињу у овом извештају.

Београдска Велика школа.
Београдска српска школа.
Василије Мошковит учитељ у београдској Великој школи.
Веселин Даскал у Чалми (Срему).
Герасим Даскал.
Грочанска школа.
Јован Бркић, учитељ карловачки.
Јосив Игуман манаст. Ресаве и учитељ.
Лозан Никопољац, учитељ.
Максим Суворов, учитељ у карловачкој богословији, родом из Москве.
Павле Мештер, учитељ пожаревачки.
Пожаревачка школа за свештенике.
Стеван Даскал, учитељ српске школе у Београду.
Стеван Даскал, учитељ у манастиру Раваници.
Школа у манастиру Ресави за свештенике.
Филип духовник и учитељ у Старом Влаху манаст. Ковиљу.

Имена Ексарха.

Јован Ексарх Грочански.

Никанор Ексарх.

Максим Несторовић, архијеп. митроп. Ексарх.

Максим Радковић архијеп. митроп. Ексарх, писац овог извештаја.

Совронције Ексарх пожаревачки.

Имена свештеника

оба реда.

Авакум, духовник митроп. Мојсеја.

Алекса, духовник.

Андреја Јоакимовић, сиђел.

Арсеније Јосиповић свешт. лесковачки.

Арсеније, намесник и свешт. манастирске нурије у Ресави.

Арсеније Свето-Павлац, калуђер.

Богосав, протопоп поречки.

Василије Антонијевић, свешт. коларски.

Василије, свешт. смедеревски.

Василије Станојевић, свешт. грочански.

Василије, ђакон пожаревачки.

Виктор, свешт. ресавски.

Вујица, свешт. смедеревски.

Вулета, свешт. параћински.

Гаврило Рајковић ђакон манастира Витовнице.

Гаврило, монах } нурује монастира Рукомије.
Гаврило свешт. }

Гаврило Јеромонах, свешт. раваничке манаст. цркве.

Георгије духовник манаст. Раванице.

Георгије, јеромонах манаст. Раванице.

Георгије, свештеник у Врањевцу.

Георгије, ђакон београдски.

Герасим, духовник манаст. Студенице.
Герман Ђукић свешт. смедеревски.
Григорије, свешт. грочански.
Данило, игуман и свешт. нурије манаст. Горњака.
Данило, игуман манастира Витовнице.
Димитрије, игуман и свешт. нурије манаст. Рукомије.
Димитрије, свешт. каменовски.
Димитрије Несторовић, свештеник без парохије.
Димитрије Поповић, свешт. поречки.
Димитрије Пешић, свешт. нурије манаст. Ресаве.
Димитрије, свешт. пожаревачки.
Живота Илијевић свешт. вишњички.
Илија Димитријевић, свешт. бикотиначки.
Илија, свешт. из Борка (београдски округ).
Исаија, јеромонах манаст. Тумана.
Исак, свешт. затоњски.
Јаникије, јеромонах и Зографац.
Јаникије, духовник манаст. Боговађе.
Јанко Радојевић, свешт. грочански.
Јанко, свештеник тршки.
Јоасаф, игуман и свешт. нурије манаст. Ресаве.
Јован (мали) Томић, свешт. пожаревачки.
Јосив ђакон манаст. Ресаве.
Јосив, јеромонах ресавски.
Јосив Савић, свешт. пожаревачки.
Јосив, ђакон параћински.
Калуђер Зографац, свешт. мајдан-пекски.
Лазар Јовановић, свешт. пожаревачки.
Марко Станисављевић, свешт. жељезнички.
Марко Стајић, свешт. смољиначки.
Милић, свешт. градишки.
Мојсеј монах манаст. Ресаве, родом из Будима.
Нешко Стевановић, свешт. у Шетоњи.

Нешко, свешт. тршки, сужник у Темишвару.
Никола, духовник из манастира Тушина.
Никола Илијин, свешт. градишки.
Никола, свешт. голубачки.
Никола Петровић, свешт. вишњички.
Онофрије јеромонах манаст. Витовнице родом из Будима.
Павал, свешт. звиждски.
Павал Јовановић, свештеник без нурије.
Павал, свештеник грабовачки.
Петар, свешт. рабровачки.
Петар, свешт. параћински.
Петар Николић свешт. у Асан-пашиној Паланци.
Петар, свешт. у Смедереву.
Петар, свешт. у Клењу.
Планоје, свешт. у Гроцкој.
Радосав, свешт. маријански.
Совроније ђакон у манаст. Раваници.
Станко, свештеник у Неменикућама.
Стеван, поп, „побјегал у Турке“.
Стеван Аранитовић, свешт. пожаревачки.
Стеван, ђакон пожаревачки.
Стеван, јеромонах манаст. Раванице.
Стеван, ђакон у манаст. Рукомији.
Стеван, свештеник у Асан-пашиној Паланци.
Стеван Вучићевић, свешт. грочански.
Теофан, свештеник у Београду.
Филип, духовник и учитељ манаст. Ковиља у Старом Влаху.
Свега дакле има 84 духовних лица, од којих су 58 мирски свештеници, 26 калуђера, и 5 ђакона.

Цркава у поменутом крају Србије, било је у овим местима:
У Мајдан-Пеку црква св. Арханђела.
„ Тргу „ св. Николаја.

У манастиру Горњаку црква Ваведења Богород. сазидата од кн. Лазара.

У Каменову црква 40 мученика.
„ манастиру Ресави (Манасији) црква св. Тројице.
„ Параћину црква св. Танасија.
„ Мутници „ св. Тројице.
„ Сталаћу „ стара, пуста и неосвећена.
„ манастиру Раваници црква Вазнесења Христова.
„ Смољинцу црква св. Петозарних мученика.
„ манастиру Марији црква стара св. Николаја.
„ Градишту црква св. Архистратига.
„ Клењу стара црква, храм не зна се.
„ Голубцу црква не освећена.
„ манастиру Рукомији црква Вазнесења Христова.
„ Баричу црква 40 мученика.
„ манастиру Туману црква св. Архистратига.
„ манастиру Витовници црква Успења Богородице.
„ Смедереву црква св. Георгија.
„ Ливади (смедеревском окр.) црква св. Архистратига.
„ Хасан-пашиној Паланци црква св. Николаја.
„ Кусатку црква не освећена.
„ Коларима црква Ваведења Богородице.
„ Гроцкој „ св. Архистратига Михаила.
„ Гроцкој „ Вазнесења Христова, на пијаци с десне стране сокака.

У Великом Селу (беогр. округ) црква Благовештења Богородице.

У Вишњици црква св. Архистратига Михајила.
„ Жељезници црква неосвећена.
„ Лесковцу „ великомученика Димитрија.

У поменутом крају Србије било је 1733 год. 29 цркава мирских и манастирских.

Цео северни и северо-источни крај Србије, у ком је било 18 парохија 109 општина, стајао је под управом митрополита београдског, владике вршачког (под Банатом) и владике пожаревачког.

I. Под митрополитом београдским биле су ове парохије и плаћале су митрополитовом Ексарху јамачно према броју домова овако:

Рабровска / Клењска	парохија	на	182	дома	36	фор.		
Десиначка	парохија	„	106	„	16	„	30	кр.
Маријанска	„	„	108	„	14	„	30	„
½ смолиначке	„	„	70	„	30	„	30	„
Затоњска	„	„	141	„	не	зна	се.	
Раваничка	„	„	114	„	„	„	„	
Ресавска	„	„	168	„	„	„	„	
Рукомијска	„	„	148	„	„	„	„	
Параћинска	„	„	123	„	„	„	„	

под митрополијом 8½ парохија . . . . 1160 дома.

II. Под вршачком јепархијом или Банатом:

Поречка	парохија	на	231	дом	35	фор.	20	кр.
Голубачка	„	„	133	дома	16	„	38	„
Бикотиначка	„	„	60	„	12	„	15	„
½ смољиначке	пар.	„	69	„	—	„	—	„
Звиждска или крушевичка	парохија	на	143	„	30	„	30	„
Каменовска	„	„	97	„	—	„	—	„
Шетоњска	„	„	78	„	—	„	—	„
Витовничка	„	„	124	„	—	„	—	„
Градишка	„	„	100	„	—	„	—	„

под вршачком јепархијом 8½ пар. на 1035 дома.

III. Пожаревачка јепархија:

У Пожаревцу . . . . 390 дома.

Цркве: поречка, мајдан-печска, тршка и горњачка и парохије јамачно су биле под јепархијом пожаревачком. У овом ексарховом извештају није забележен број домова.

РЕГИСТАР

ИМЕНА ЛИЦА И МЕСТА.

Авакум, духовник. 125.
Алекса, духовник. 181.
Александер, принц виртембершки. 197.
Андреја Јоакимовић синђел. 284.
Антоније Мирковић, туфекџија у Подгорици (у Црној Гори), отац попа Василија свештеника коларског. 230.
Азашевац (Адашевац?) у Срему, црква св. Николаја. 219.
Арсеније (III) Чрнојевић, патријар српски у Пећи. 164.
Арсеније владика херцеговачки. 136, 149, 168, 176.
Арсеније, намесник манастира Ресаве (Манасије). 148, 151, 166, 167.
Арсеније Ђурђевић, отац попа Стевана, свештеника у Асанпашиној Паланци, родом из Бачке. 224.
Арсеније Јосифовић, свешт. у Гроцкој, род. из Лесковца. 270.
Арсеније Свето-Павлац, калуђер. 169, 172.
Арсеније свештеник у манастиру Ресави. 168.
Асан-пашина Паланка, црква св. Николаја. 190, 218, 224.
Атанацко из Гроцке. 199.
Аџи-Прокопије, духовник из манаст. Опова. 241, 249 254.

Бабе калуђерице у Пожаревцу. 130.
Баба Марија, калуђерица у Пожаревцу. 132.
Барич, село у београдском округу. 178, 282.
Баричка црква св. 40 мученика. 178.
Батуша, село у пожаревачком округу. 143.

Бездин, манастир у Банату, (у темишварској јепархаји), задужбина Бранковића и Јакшића), подигнут је у XV веку, храм Воведење Богородице. 147.
Бендер, град у Бесарабији. 139.
Бјелградски диштрикт. 201.
Берање, село у пожаревачком округу. 143.
Беркасово, село у Срему, црква св. Петра и Павла. У овом месту живео је деспот Јован Бранковић. У прошлом веку беше оно својина породице Дијаковића Павла чувеног јунака и цесарског хусарског пуковника. Под Маријом Терезијом одузеше од ове породице Беркасово и Шид, што се нехтеде поунијати, и дадоше унијатском владици Беркасово и Шид. 218.
Бикиње, село у пожаревачком округу. 139.
Бигреница, село у пожаревачком округу. 171.
Бикотинци, село у пожаревачком округу. 171, 282.
Бијорска нахија. 276.
Бискупје (Бискупље), село у пожар. окр. 143.
Бистрица, село у пожаревачком округу. 153.
Бобушница (Бубушница) село у пожаревачком округу. 158.
Боговађа манастир у ваљевском округу. 271.
Богосав протопоп поречки. 163.
Божевац, село у пожаревачком округу. 143.
Болетин, село у пожаревачком округу. 136.
Борак, село у београдском округу. 277.
Бранко, свештеник најдашки у Каравлашкој, зна српски. 145.
Брдарци (Брадарци) село у пожаревачком округу. 154.
Берсково, село у Старој Србији. 277.

Варадин, град у Срему. 261.
Варадински шанац (Нови Сад) 243, 261.
Варадински бој. 243.
Василије, архимандрит пеђски. 141, 174, 178.

Василије ђакон пожаревачки, родом из Баната. 159.
Василије, свештеник смедеревски. 186.
Василије Антонијевић, свештеник коларски, родом из Подгорице у Скендерији (Црној Гори). 194, 230.
Василије Станојевић, свештеник у Гроцкој, родом из Сремских Карловаца. 242.
Василије Мошковит, учитељ карловачки. 242, 260.
Велико Село, у округу пожаревачком. 153.
Велико село, у београдском округу, црква Благовештенија Богородице, сагређена 1705. — 224.
Вељко Бугарин из Вишњице. 260.
Веселин, даскал у Чалми (у Срему). 218.
Видин, варош на Дунаву. 142.
Видински владика Симеон. 174.
Видово Велико, село у ћупријском округу. 127, 169.
Видово Мало, село у ћупријском округу. 169.
Видојевци село близу Параћина. 127, 169.
Вићентије Јовановић, архиепископ српски, и митрополит београдски од 1730 до 1737 — 123
Вићентије Поповић, (Неми) архијепископ српски и митрополит београдски од 1730—1722. — 155, 161, 172, 193.
Вићентије Стефановић, архиђакон. 128.
Виктор, јеромонах и свештеник ресавског манастира, родом из Херцеговине; постриженик манастира Мораче. 168.
Висарион, духовник монастира Рукомије. 178.
Хаџи-Висарион, духовник монастира Раковице. 265.
Витаоница (Витовница) манастир Успенија Богородице. 180.
Витовничка парохија у пожаревачком округу, срезу млавском. 180.
Вишњица, село у београдском округу, црква св. Арханђела Михаила, сагређена 1721. — 204, 255, 260.

Вишњево, село у бијорској нахији. 276.
Владика Себински, Себишки. 208.
Влајко, безаконик у Дражевцу. 270.
Влашки-До, село у пожаревачком округу. 142.
Војилово, село у пожаревачком округу. 137.
Војин, свештеник и брат попа Планоје из Сибнице. 277.
Војска, Село у ћупријском округу. 153.
Војловица, манастир у вршачкој јепархији, близу Панчева. Храм је цркве св. Аранђео, а задужбина Високог Стевана, манастир је зидан 1383. — 236, 256.
Волуја, село у пожаревачком округу. 146.
Врањевац, село у пожаревачком округу. 265.
Вранић, село у београдском округу. 265.
Врбник манастир. 172.
Врбовац, село у пожаревачком округу. 149.
Вујица свештеник гročански. 218.
Вулета, свештеник. 127.
Вучић свилар у Гроцкој, отац попа Стојана. 236.

Гаврило, монах из Влашке. 178.
Гаврило Зограф у Рисну. 124.
Гаврило, јеромонах у Раваници манастиру, родом Шанчанин. 171.
Гаврило, јеромоних манаст. Рукомије, род. из Ливадице. 178.
Гаврило Рајковић, ђакон манастира Витовнице. 181.
Георгије, духовник у манастиру Горњаку. 151.
Георгије, духовник у манаст. Раваници, Карловчанин. 172.
Георгије, игуман манастира Петковице. 218.
Георгије, ђакон београдски. 224.
Георгије, свештеник у Врањевцу 265.
Герасим, даскал у Београду 156.
Герасим, духовник у манастиру Студеници. 168.
Гложани, село у ћупријском округу. 153, 166.

Гњевотиња стари порушен манастир, близу Ливаде у смедеревском округу. 190.
Голубац, варошица у пожаревачком округу. 136, 283.
Голубачка црква, саздата 1728. — 176.
Горњак, манастир Введенија Богородице, „црква саздата од кнеза Лазара“. 151, 164.
Грабовица, село у ћупријском округу. 152.
Грабовац село у Ресави. 150, 152, 283.
Градиште Мало, село у округу пожаревачком. 143.
Градиште Велико, варошица у округу пожарев. 145, 282.
Градишка црква св. Архистратига. 174.
Григорије, владика ваљевски. 141.
Григорије, владика пећски. 219.
Григорије, свештеник у Гроцкој. 236, 261.
Григорија Синајите родословије. 164.
Гробница Романова. 171.
Гробница св. Григорија Синајита. 165.
Гробница св. Мартирија Синајита у манаст. Рукомији. 177.
Грк Михајило из Параћина. 281.
Грочански диштрикт. 195.
Грочанска црква св. Архистратига Михајила. 195.
Грочанска црква, Вазнесења Христова. 197.
Грочанска школа. 197.
Грочица поток протиче кроз Гроцку. 197.
Гроцка, варошица, столица Ексарха. 197.

Данило, јеромонах манаст. Горњака. 165, 167, 171.
Данило, игуман манаст. Витовнице, родом из Ресаве. 165, 181.
Данило, духовник манастира Ремете, у Фрушкој Гори. 270.
Дворимте село у пожаревачком округу. 137.
Деспње, село у пожаревачком округу. 142.
Димитрије, игуман манаст. Рукомије, род. из Смољинца. 177.

Димитрије Поповић, свештеник пожаревачки 135.
Димитрије, свешт. каменовачки, родом из Ресаве. 118. 166.
Димитрије Несторовић, свештеник у манастиру Ресави. 151.
Димитрије Поповић, свештеник трнки у Поречу. 162.
Димитрије Пешић, јеромонах манастира Ресаве. 168.
Димитрије, епископ ваљевски. 174.
Добра, село у пожаревачком округу. 137.
Доситије, епископ ваљевски. 168, 172.
Драгашево, 224.
Драговци (Драговац), село у пожаревачком округу. 159.
Дражевац, село у београдском округу. 224.
Дробњаци у Црној Гори. 136, 276.
Дрмно, село у ћупријском округу, близу манастира Раваниј — Рукомије. 154.
Дубока, село у пожаревачком округу. 146.
Дубравица, село у пожаревачком округу. 155, 159.

Ђерман Ђукић, свештеник смедеревски. Сремац из Нерадина. 186, 211.
Ђерман, свештеник смедеревски. 186.
Ђонци, село у ћупријском округу. 152.
Ђулинско поље. 147, 175.
Ђурађ Раниловић, из Гроцке. 242.
Ђурица, свештеник ковиљски. 224.

Еменикућа (Неменикуће). 284.
Ефрем рукопис српски. 180.

Жабаљ, село у Бачкој (у шајкашком баталијону). 143.
Жабари, село у округу пожаревачком. 148.
Ждрело, село у округу пожаревачком. 150.
Жељезник, село у београдском округу, црква Вазнесења Христова, саграђена 1733. — 207, 265.

Живан, ђакон београдски. 243.
Живота Илијевић, свештеник у Вишњици, родом из истога места. 255.
Житијани, манастир у Каравлашкој. 142.

Законик, стари српски рукопис, светогорац калуђер писал. 179.
Затоња, село у пожаревачком округу. 147, 175. 283.
Зеленике, село у пожаревачком округу. 140.
Земун варош у Аустро-Угарској 143, 211.

Иванковци (Иванковац), село у ћупријском округу. 151.
Илија Димитријевић, свештеник у Бикотинцима. 138.
Илија, свештеник у Борку, београдском округу. 276.
Илија, свештеник барички родом из Пожаревца. 178.
Исаија Антоновић, владика арадски. 151, 243.
Исаија, јеромонах у манаст. Туману, родом Херцеговац. 179.
Исак, свештеник затоњски, родом из ђулинског поља у Банату. 147, 175.

Јанићије Владисављевић, владика темишварски. 147, 175, 261.
Јанићије, јеромонах и зуграфац. 162.
Јанићије, духовник у манастиру Боговађи. 271
Јанко Радојевић, свештеник у Гроцкој, родом Грочанин. 250
Јанко, свештеник тршки. 281.
Јасеница река. 219.
Јастребица, село у пожаревачком округу. 136.
Јеврем, владика у манастиру Студеници. 230.
Јоасаф, игуман манастира Ресаве, родом из Бачке. 167.
Јован Мали, свештенок пожаревачки. 132.
Јован Таћација. 131.
Јован, Ексарх грочански. 201.

Јован Томић, свештеник пожаревачки, родим из Сремских Карловаца. 157, 184.
Јован Јаблановић из Пожаревца. 134.
Јован Бркић, учитељ карловачки. 157.
Јован Илијћ, из Лесковца у београдском округу. 276.
Јован, ђакон београдски. 224.
Јосив Савић, свештеник пожаревачки, род. из Београда. 156, 183.
Јосив, ђакон параћински. 168.
Јосив, игуман и учитељ у манастиру Ресави, 148, 151.
Јосив, ђакон у манастиру Ресави. 168.
Јоховац (Јовац), село у ћупријском округу. 152.

Калиник, патријар пећски. 177.
Каљиште, село у пожаревачком округу. 143, 148.
Калуђер и Зуграфац свешт. у Мајдан-Пеку. 163.
Каменово, село у пожаревачком округу. 148, 282.
Каменовачка црква св. 40 мученика. 165.
Кисиљево, село у пожаревачком округу. 147.
Клење, село у пожаревачком округу. 140, 283.
Клењска црква, храм се не зна. 175.
Кленовник, село у пожаревачком округу. 154.
Кличевац, село у пожаревачком округу. 143.
Кнез Лазар подигао је цркву Ваведења Богородице у манастиру Горњаку. 164.
Кобиљски (Ковиљски) шанац, у потоњем шајкашком батаљону. 224.
Ковиљски манастир у Старом Влаху. 149, 277.
Коларска црква. 193.
Колари, шанац у смедеревском округу. 193, 230.
Колашин предјел у Херцеговини. 124.
Косовица, село у пожаревачком округу. 136.
Косово, у Старој Србији. 141.

Костантин, владика скопљански. 139, 175.
Костолац, село у пожаревачком округу. 154.
Крагујевачки диштрикт. 219, 230.
Крагујевац. 219.
Крушевица, село у пожаревачком округу. 145, 282.
Крушедол, манастир Благовештења Богородице у Фрушкој Гори, задужбина Максима (Бранковића) митрополита, подигнут у поливини XV века. 211.
Кула, село у пожаревачком округу. 153
Куруцка ребелија (устанак мађарски под војводом Ракоцијем II. од 1700 до 1711). 224.
Кусатак, село у смедеревском округу. 192.
Кусић, село у пожаревачком округу. 145.
Кучајна, село у пожаревачком округу. 146.

Лазар Јовановић, свештеник пожаревачки, родом Бачванин из Суботице. 132, 155, 183.
Лазаревац, стари српски рукопис. 177, 180, 209, 211.
Лајавица, село у пожаревачком округу. 143.
Лаоле, село у пожаревачком округу. 149.
Лесковац, село у београдском округу, црква св. Димитрија. 209, 270.
Ливада, село у смедеревском округу. 189.
Лозан Никопољац, учитељ. 155.
Лољани, село у београдском округу. 166. .
Лувиковје, село у пожаревачком округу. 175.
Лука, игуман у Светој Гори. 142.

Љубостиња, манастир у крагујевачком округу. 172.

Мајдан-Пек, село у пожареваком округу. 162, 281.
Мајдан-пекска црква св. Арханђела. 162.

Максим Радковић ексарх београдског митрополита и писац овог извештаја од 1733 год. — 123, 146, 158, 161. 282.
Максим Гавриловић, епископ мухачки, сечујски и сигетски. 125.
Максим катана из Пожаревца. 131.
Максим Несторовић епископ вршачки. 145, 151, 156, 160, 165, 169.
Максим Несторовић архијепиксопски и митрополитски наместник. 191, 208.
Максим Суворов родом из Русује, учитељ у карловачкој богословији. 124.
Макце, село у пожаревачком округу. 140.
Мален, катана из Пожаревца. 131.
Малешево, село у пожаревачком округу, 137
Мали Стојче бакалин у Сремским Карловцима. 266.
Манасија (Ресава) манастир. 151.
Манастир Ковиље у Старом Влаху. 149.
Маријани, село у пожаревачком округу. 148, 282,
Маријански манастир св. Николаја. 173.
Марко Стајић, свешт. смољиначки, род. из Земуна. 143, 173.
Марко Цвејић, свештеник карловачки. 250.
Мелетије Скорупановић, учитељ у Пећи (патријаршији). 139.
Марко Станисављевић, свештеник у Жељезнику, родом из Вранића. 265.
Мелница, село у пожаревачком округу. 153.
Миљевићи, село у пожаревачком округу. 139.
Милић, свештеник у Градишту из Лувиковја. 175.
Милоје, село у колашинском пределу. 124.
Мириловци (Мириловац), село у пожаревачком округу. 169.
Михајило јепископ пожаревачки. 171, 180.
Михајило, јепископ београдски. 195, 201, 271.
Михајило, калуђер из манастира Раковице. 194.

Миријево, село у београдском округу. 271.
Миросава, село у пожаревачком округу. 152.
Мишљеновци, село у пожаревачком округу. 140.
Мојсије Петровић, архијепископ српски и митрополит београдски. 124, 128, 136, 155, 167, 170, 172, 174.
Мојсије, монах, из Будима. 168.
Мојсије, XXIV патријарх Пећски. 219, 230.
Момир Милисављевић из Пожаревца. 131.
Мошковит Василије, учитељ у карловачкој богословији. 242, 260.
Мосна, село у пожаревачком округу. 136.
Морача, манастир у Црној Гори. 136.
Мрчковац, село у пожаревачком округу. 139.
Мустапић село у пожаревачком округу. 141.
Мутница Велика, село у ћупријском округу. 127.
Мутница Мала, село у ћупријском округу. 126. 283.
Мутничка црква св. Тројице. 170.

Најдаш, село у Каравлашкој. 145.
Недељко Бугарин из Гроцке. 218.
Нерадин село у Срему. 211.
Нересница, село у пожаревачком округу. 146.
Нешко, свештеник тршки, затворен у Темишвару. 164.
Нешко Соврић, црквени син у Пожаревцу 131.
Нешко Стевановић, свештеник у Шетоњу. 149.
Никанор Крушедолац, последњи владика мухачки, сечујски и сигетски. 1733 потпала је Барања под будимску јепархију, а мухачка је укинута. 181.
Никанор Ексарх. 131.
Никанор, јеромонах манастира Војловице (у Банату). 255.
Никодим, духовник у манастиру Тушини. 136.
Никола Бачванин, тутор цркве у Ждрелу. 150.
Никола Свиленгаћа, из Пожаревца. 132.

Никола Петровић, свештеник у Голубцу, родом Херцеговац из Мораче. 136, 160, 283.
Никола Димитријевић, владика темишварски, после смрти митропол. Мојсија народом изабрани администратор митрополије београдске. 124, 138, 156, 166, 169, 172, 178.
Никола, свештеник у Десинцу. 141.
Никола Илијин, свештеник у Градишту. 145,
Никола, свештеник у Голубцу. 176.
Николај, Ексарх београдског митрополита. 156, 224.
Никола Петровић, свештеник у Вишњици. 260.
Нинко Шиљковић, отац попа Петра Нинковића, свештеника у Хасан-пашиној Паланци. 218.
Нимник, манастир у пожаревачком округу, близу села Маријана. 282.
Нови-Пазар у Старој Србији. 140.

Огњан Миљковић, катана у Пожаревцу. 131.
Омоље, село у пожаревачком округу. 149.
Онуфрије, духовник манаст. Витовнице, род. из Будима 181.
Онуфрије, духовник карловачки. 250.
Остров (Острог?) 230.
Острово, село. 283.
Оращје, село у ћупријском округу. 152.
Орешковица, село у пожаревачком округу. 136.
„Отачник“ српски старински рукопис. 180.

Павле, мештер (учитељ) у Пожаревцу. 158.
Павле, мештер (учитељ) бикотиначки. 138. 158. 159.
Павал, свештеник у селу Звижду. 145.
Павал, свештеник грабовачки. 283.
Павал Јовановић, свештеник без нурије. 150.
Пањевац, село у округу ћупријском. 152.
Панта Костић, из Пожаревца. 131.

Панта Станковић, из Пожаревца. 131.
Параћин, (Шанац Параћински). 123, 126, 281.
Параћински свешт. „побјегал у Турке“ са својим домом. 169.
Параћинска црква св. Атанасија. 168.
Пенавац, село у пожаревачком округу. 148.
Петар, свештеник у Параћину. 124, 169.
Петар Радивојевић „кормџија на ладија“, отац попа Николе вишњичког. 269.
Петар Михајловић, свештеник у Раброву. 139.
Петар, свештеник у Клењу, родом из Скопља. 175, 283.
Петар, свештеник смедеревски. 186.
Петар Никовић, свештеник у Хасан-пашиној Паланци. 218.
Петар Огњановић, ђак у манастиру Витовници. 181.
Петка, село у пожаревачком округу. 154.
Пећи, варош у Старој Србији, где је била столица српских патријараха. 140.
Петковача, (Петковица) манастир у шабачком округу. 218.
Печка. варошица, близу Арада, у негдашњој Поморишкој крајини војничкој, ту је био у оно доба командант славни капетан Пера Сегединац, који је погинуо као народни мученик 1736. — 147.
Пешчаница, село у пожаревачком округу. 142.
Планоје, свештеник у Гроцкој, родом из села Прзвиша, у Дробњачкој земљи. 176.
Плавна, село у ћупријском округу. 127, 169.
Плачевник, стара српска рукописна књига. 180.
Пожаревац, варош и столично место владике и ексарха. 128, 159.
Пожаревачка парохија. 159.
Пожаревачка горња црква св. Арханђела. 128, 181.
Пожаревачка доња црква св. Николаја. 184.
Пожаревачка школа. 131, 282.
Пожежена, село у пожаревачком округу. 145.

Пореч, село у пожаревачком округу. 136, 281.
Поречка црква св. Николаја, сазидана 1730. — 161.
Поповац, село у пожаревачком округу. 148.
Поповићи, село у ћупријском округу. 152.
Препоље (Пријепоље) варош у Херцеговини. 230,
Прзвише, село у Дробњачкој земљи. 276.

Раброво, село у пожаревачком округу. 140.
Раваница, манастир у Србији. 170.
Раваничка парохија. 170.
Радосав, свештеник у манастиру Маријани, родом из Видина. 142, 282.
Радошевци, село у округу пожаревачком. 137.
Ражанци (Ражанац) шанац у округу пожаревачком, срезу млавском. 148.
Раковица, манастир у београдском округу. 208.
Ранисав Живковић, Грочанин. 218.
Рам, село у пожаревачком округу. 147.
Рахановац (Рановац). 153.
Ресава, (Манасија) манастир св. Тројице. 148, 152, 166.
Романова гробница. 171.
Рисан у колашинском пределу. 224.
Рубница, село у пожаревачком округу. 136.
Рукомија, манастир Вазнесења Христова. 177.
Рукомијска парохија. 154.
Рудник село у рудничком округу. 277.

Свилајнци (Свилајнац). 152.
Свиленгаћа Никола. 132.
Себишки (Себешки? Сибински? у Ердељу. У Себешу била је столица митрополита ердељског Саве Бранковића у половини XVII века. 208.
Сење горње, село у ћупријском округу. 151.

Сење Доње, село у ћупријском округу. 151.
Серњак, село у ћупријском округу. 151.
Сервијскаја епархија. 159.
Сечуј, село у Барањи на Дунаву. Ту је био народни Сабор 1700, на ком је патријар Арсеније III, завладичио Данила црногорског владику. 224.
Сибница, село у београдском округу. 276.
Симеон, владика у Видину. 174.
Скендерија (Црна Гора). 230.
Скопље, варош у Старој Србији. 139.
Сланачки калуђери. 225.
Смедерево, варош на Дунаву. 186.
Смедеревски диштрикт. 186.
Смедеревски манастир (јамачно стари порушени манастир Гњевотина). 186.
Смедеревски провизор (кимерални економни чиновник) Нађ. 213.
Смедеревска црква св. Ђорђа. 186.
Смољинац, село у пожаревачком округу. 143, 144, 282.
Смољиначка црква св. Петозарних мученика. 172.
Совроније, Ексарх у Гроцкој. 158, 236.
Совроније, ђакон у манастиру Раваници, родом из Саска (у Срему). 172.
Совроније Раваничанин, владика, арадски. 172, 243.
Сомбор, шанац у Бачкој, сада слободна краљевска варош. 224.
Средњево, село у пожаревачком округу. 142.
Сталаћ, село у ћупријском округу. 127.
Сталаћска црква старинска. 170.
Станимир, момак из Колара. 236.
Стanисав Ђурић, земљеделац, отац попа Марка железничког. 265.
Стинко, свешт. из Неменикућама. 285.
Станоје, свештеник карловачки. 142.

Станово, село у рудничком округу. 277.
Станоје Симеоновић, из Бачке. 277.
Станоје Шаула, Грочанин. 218.
Стамат, таћаџија у Пожаревцу. 131.
Стари Влах, предео у ужичком округу. 149, 277.
Стеван, кнез и црквени син у Ждрелу. 150.
Стеван, свештеник пожаревачки. 135.
Стеван, даскал у манастиру Раваници. 135.
Стеван Аранитовић, свештеник пожаревачки, родом из Баната. 158, 184.
Стеван, јеромонах у манастиру Раваници, родом из села Радинаца. 172.
Стеван, поп, „побјегал у Турке“. 127.
Стеван, даскал српске школе у Београду. 143. 159. 266.
Стеван, ђакон у манаст. Раваници, род. из села Дрмна. 160.
Стеван Љубибратић, владика славонијски (пакрачки), синовац Саватија последњег митропол. херцеговачког. 163, 173.
Стеван Пауновић из Пожаревца. 132, 167.
Стеван, свештеник у Хасан-пашиној Паланци, родом из Драгашева. 224.
Стеван, поп, побјегал у „Турке“. 127.
Стеван, свештеник параћински. 281.
Стојан Вучићевић, свештеник у Гроцкој. 236.
Стојан Кишлегињ (млађи момак). 153.
Стојко Панић, свештеник карловачки. 243.
Стојко Фехирвари (Мали) фурдаџија из Карловаца Сремских. 157.
Стојче Мали, бакалин карловачки. 266.
Студеница манастир. 230.
Субота, свештеник карловачки. 243.
Суботица, варош у Бачкој 155.
Суворов Максим, учитељ у карлов. богословији 124.

Таково, село у рудничком округу. 177.
Тебеј, село у пожаревачком округу, близу Затоња. 175.
Теофан, калуђер у манастру Војловици. 236.
Теофан, свештеник боеградски. 261.
Тодор Ћеҕар из Гроцке. 201.
Тома мештер (учитељ) у Земуну. 211.
Тополовник, село у пожаревачком округу. 147.
Трг, село у пожаревачком округу. 163, 281.
Тршка црква, храм св. Николе. 163.
Трброде (Трброда), село у пожаровачком округу. 145.
Туман, манастир св. Архистратига. 179.
Тушипа, манастир у Дробњацима. 136.

Ћириковац, село у пожаривачком округу. 159.
Ћуприја, шанац, негдашњи град српски. 152.

Филип, духовн. и учитељ у манаст. Ковиљу Стар. Влаху. 149.

Хајдуци, село у пожаревачком округу. 148.
Христофор, духовник у манастиру Студеници. 173.

Царина, село у пожаревачком округу. 159.
Црнићи, село у пожаревачком округу. 159.
Црљенац, село у пожаревачком округу. 153.

Чалма, село у Срему. 218.
Чешљева Бара, село у пожаревачком округу. 140.
Чимаре, село у ћупр. окр., 1 сахат хода од Ћуприје. 264.

Шапина (Шапино), село у пожаревачком округу. 143.
Шетоња, село у пожаревачком округу. 149, 283.
Школа српска у Београду. 159, 266.
Шумово, село у пожаревачком округу. 142.

РЕЧНИК

СТРАНИХ ИМЕНА И НАЗИВА, КОЈИ СЕ НАЛАЗЕ У ОВОМ ИЗВЕШТАЈУ.

Адпјазма = Аћијазма = света водица.

Ајер, грчка реч, значи ваздух, са њиме се покривају св. дарови.

Алаџа, полусвилена турска материја пругаста.

Алилар, појање (вешто) „алилуја" после прочитаног апостола.

Анафорник, значи послужавник за нафору.

Антиминс значи освећено платно, на ком је изображена смрт Христова.

Ачикмава = боја отворено плава.

Без = платно.

Безкровнаја жртва = тајна причешћа.

Богасија, материја памучна, која се у старо доба израђивала.

Број хлебова значи овде број домова.

Вентички (Венетички = Мљетачки) псалтир.

Вехат = стар.

Винџан = шоља.

Галон златан = златан ширит.

Ґрунт = Миљак = пољско добро.

Дагар.

Даскал, грчка реч, значи утитеља.

Дискос = блудо = тањирић.
Доканиште од туча.
Дамашка свила турска из дамаска.
Диба = кацифа.

Ђоча од мађарске речи Győlcs, значи платно.

Ексарх = намесник патријархов, архијепискупа и епископа.

Иконостас значи преграду, што дели олтар од храма.

Јенурија = нурија = парохија.

Калај = коситер.
Калентраш нож = турски нож.
Камалот = камелот = материја за одело од памука.
Канерати = појати грчким начином.
Картун, материја памучна углачена, а са бојадисаним сликама обасута.
Катепетазма, грчка реч, значи завесу на царским дверима.
Катер = Gitter = ограда.
Келије = ћелије = собе калуђерске.
Кречлејше = окречи.

„Људи под комором“ значи људе, који живе на тако званим крунским или државним добрима под управом краљевске или царске коморе.
„Људи војинственог чина“ били су под војничком управом и на позив власти војене, вршили су војничку дужност,
„Људи паори (Bauern) = тежаци спахински поданици или јобађи (jobágy) или невољници.

Магистер = учитељ.
Мартирологион = књига о мученицима.

Минеји = Минеје = књиге црковне, у којима су песме за све свеце једнога месеца.

Мурована земљеју = зидано блатом.

Мусул = материја кончана од финога ткања.

Налон = налоња = склапајући сто, са кога се чита јеванђелије, апостол или паримеји.

Од пиринџа значи од туча.

Октоих = осмогласник, књига црковна обично у два дела сложена; а у свакој су песме од 4 гласа, које се у седмичне дане поју од једне до друге недеље.

Ометн = убрус, са њиме се бришу уста причестника.

Оранија = велики казан на дну округао, служи за црквену потребу.

Панагиар, грчка реч, значи дарохранилницу, у њој се чува свето причешће за болне.

Пентикостар, књига црквена, из које се поју песме за 50 дана, од Ускрса до св. Тројице.

Первопрестолије, место у зачељу олтара, више часне трапезе, где седи архијереј, кад се чита апостол.

Пештемал = чаршав.

Препрата, место у цркви, где стоје жене.

Проскомидија, место на левој страни у олтару, где се спрема св. тајна причешћа.

Сборник = општи минеј или оштак = скраћен минеј у ком су песме главних светаца преко целе године.

Свештник параклаисат (позлаћен варком).

Сексар.

Сињелија, писмено које даје владики свештенику, кад га шиље на парохију.

Сидоксија, данак што дају свештеници владикама.

Синцев постава на дну одела.

Снетије = скидање Исуса Христа са крста.

Сојединеница значи двоцевни стаклени суд за вино и воду, (при причешћу).

Сотирија, грчка реч, значи спасење.

Сугуба врата = двокрилна врата (на олтару).

Таћажија = Таћаџија.

Тепсиџак = мали послужавник (тепсија).

Тетрапод = сто на четири ноге.

Тракслер (Drachsler). = стругар.

Тријод посни, црквена книга, из које се поји кроз цели ускршњи пост.

Тутори = црквени синови.

Укропалница, леген за освећење воде.

Фелон = одежда.

Хранилница види дарохранилница.

Цвет на сред цркве значи полијелеј.

Чит = ћитајка фино исткана вунена материја.

Шпадир (појас) жутот корана (кордована).

Шпалир златан = златоткана свилена материја.

Исправке.

Приметба, која је погрешно дошла на 121 стр. ваља да се премести на страну 120 а односи се на име Тајнера.

А на 121 страни ваља да стоји ова приметба: Комора или Комара значи царску и краљевску финансијску управу (Caesareo-Regia Administratio Cameralis), која је управљала крунским спахилуцима. По томе поданици под комором, били су непосредно под управом финансијских чиновника.

На страни 145 место Крушевца ваља да стоји Крушевица.
« « 153 « Свилајнци « « « Свилајинац.

БЕЛЕШКЕ И НАТПИСИ

ПРИБРАО ИХ

Љ. КОВАЧЕВИЋ.

ДРУГА РУКОВЕТ[1].

Знајући од каке користи може бити испитачима наше довољно непроучене прошлости свака и јоле важнија белешка из старијега доба, — прегледао сам, пре две године, редом с в е рукописе и штампане србуље, које сам тада нашао у Народној Библиотеци у Београду и у библиотеци Српског Ученог Друштва, и исписао сам из њих све важније белешке.

---

(1) Прва руковет старих бележака и натписа објављена је у Starinama X, са многим погрешкама, од којих најглавније исправљам овом приликом. Тако:

на страни 259, ред 19 озго изостало је, после оуспениѥ, ҂зфод лето

»	»	261	»	6 оздо	стоји	Катановца,	а	треба	Карановца	
»	»	261	»	16	»	»	҂ахцз	»	»	҂ахүз.
»	»	262	»	20 озго	»	Крево	»	»	Кчево	
»	»	262	»	20	»	»	Бечир	»	»	Бећир
»	»	265	»	7	»	»	.зрмн.	»	»	.зрмн.
»	»	265	»	9	»	»	.н.	»	»	.н.

» » 265 » 12 » после митрополитоу изостало је: херцеговскомь, кирь Логиноу, и кирь Пансею, митрополитоу

на страни 265, ред 9 оздо стоји .ахѯн. а треба .ахѯн.

»	»	265	»	9	»	»	слнцоу кроугъ н	а	треба	слнцоу кроугъ .н.
»	»	265	»	12	»	»	приложите	а	треба	приложише
»	»	265	»	11	»	»	Басилїа	»	»	Basилїа
»	»	266	»	4 озго	»	»	҂ащүѕ.	»	»	҂афүѕ.
»	»	266	»	19	»	»	Добрѣте	»	»	Добрѣте
»	»	267	»	21	»	»	од трага	»	»	од града
»	»	268	»	8 оздо	»	»	„dadkal“	»	»	„daskal“
»	»	268	»	11	»	»	Брикићъ	»	»	Брикићъ
»	»	269	»	21 озго	»	»	га хлћи	»	»	ва хлни

Овим белешкама додао сам јоште неколико бележака и натписа, које сам преписао у књижници београдске богословије, манастиру св. Ђорђа у Темској и другим местима, и предајем их све скупа јавности са жељом да се њима многи користе.

I.

Народна књижница у Београду.

1. Минеј на кожи под бројем 66.

На шестом листу тринаестог кватерниона писац је казао своје име речма:

Поспѣшаи грѣшни Сниаднне граматиже, дон'дє жє нє постигнет' тє сьмрьтноѥ посѣуєнниѥ.

На последњем листу шеснаестог кватерниона забележено је:

Прогнѣва сє господь вь лѣто .ѕ.ѡ.и (мисли се, без сумње, српска погибија на Марици).

2. Еванђеље под бројем 102.

На крају Јованова еванђеља има белешка:

Сию книгꙋ ѡбнови Страхиња и брать мꙋ Братошъ въ лето ꙁ тисꙋштно .р. и .ѯ. и .г. (1653), ꙋ манастирь Дєуанє. Богь да га прости, при ïгꙋменꙋ Христофорꙋ (1).

3. Слова светих отаца под бројем 104.

На једном листу има овакав запис из XIV века:

Божє, прости грешнаго и недостоинаго вьꙁрети на нєбо ѡуима Рануни(а) Сꙋдика и Кн(є)вца, єрє прискрьбна ми єсть дꙋша до сьмрти: дрьжа ни кєсарь (2) ꙋ пиргꙋ ꙁа пеṯь мєсєць инунмь кривєль, кладика Христось вєсть, да ми на кога оуповаиниє вьꙁлагамо, тькмо на Бога, сьтворшаго нєбо и ꙁємлю и морє и вса ꙗжє сꙋть вь нем, ти

(1) Упореди Star. X, 266.

(2) Овде се мисли, без сумње, ћесар Војихна.

да ни изведе (1) изъ рова преисподнѣго, ере прави светое писание: не оуповаите на кнеѕе ни на сини уловѣуские, вь нихже несть спасениѣ, изидеть двхь ни вьзвратит се вь ѕемлю свою, вь тьи дьнь погибив вса помишлениѣ ихь, блажень мвжь оуповле на господа Бога. Ѡх, ѡх, што ми е твжно (2) въ тескоте сеи и въ смрадв сем! Твго, твжице, та сию немамь комоу исповеда(ти), тькмо тебе Косеницe, ма(и)ко божиꙗ, изнеси и се напасти, ере ии потворише неверои правехь, ѕна Христось, не даде ми правиив соудь или белега, нв ии правех оудави с Киевцем оу пиргв оу Гиевах (3), да Богь види, а инь никто.

4. Минеј (Фебруар) под бројем 113.

Има на последњем листу овај запис:

Си месеу'никь писа се въ храмѣ уьстнаго и славнаго пророка прѣдтеуе крьстителꙗ Ї̈ована вь подкрилие планини Ѡвуара и Каблара, близь рѣкы Моравы, повелѣнї̈емь игоумена Аѳанасї̈а иермонаха и вьсего братства его. И то лѣто прї̈еть кон'ць житї̈а сего, вѣу'на мв память!

И съврши се сї̈а книга мѣсеца Септемвра .ѕ. дьнь, вь срѣд(в), вь лѣто ҂ѕ и .пд. (1575).

5. Минеј (Октобар) под бројем 115.

Има белешку на последњем листу:

Сї̈а книга писа се при игоумени кур Матею въ лѣто ҂ѕѯѳ (1561).

6. Еванђеље под бројем 126.

Имају у њему ове три белешке:

На првом листу: **Пишем аѕъ дї̈акъ црьвѣнобрьш'ки вь лѣто ҂ѕрпв** (1674) **а тврски отъ Мвхамеда ҂лпд** (нејасно).

(1) У оригиналу: **тьида иизведе.**

(2) У оригиналу: **тожно.**

(3) **не** је написано над **гв** (**не гвахь**).

Пишем азъ Митръ, дїак црьвѣнобрѣшки, да се знае кога бех казъна прї сѹбаша црьвенобрешкого Хѹсаїнъ-бегъ а воївода Шахїнъ-ага Арнаѹтинъ. Та беше([1]) золъ. Беше христианом самѹштенїе велико и вергии тешки, въ лето ,зрпи (1680)([2]).

На крају Матијева еванђеља:

Въ лето ,зркз (1619) **да се зна: кѹпи Бела и Каравнда сїи тетръевангелїе за .ри. аспри и приложише ю церкве храмѹ светомъ архїерею и чѹдотворцѹ Христовѹ Николае, да имъ слѹжи за инхиѹ дѹшѹ. И ко ю ће отнимити отъ светаго Николе, да мѹ бѹдетъ съпърникъ въ д'нъ страшнаго сѹда Христова. Село Црвени Брегъ**([3]).

7. Осмогласник под бројем 130.

На предњој корици ове књиге забележено је, да су је приложили **храмѹ светаго отца Николае, въ село Махала, хтиторъ Стоича и Пенчинъ, Кѹманови синови, отцѹ Кѹманѹ, матери Бојанн, ,зсќ** (1720), **мѣсеца Октоврїа въ .а. д'нъ.**

8. Псалтир под бројом 131 има овај запис:

Сїю божественѹю книгѹ дѹшеспасни ѱалтїрь съписа смѣрен'нїи свештен'нопокь Евдокимь въ устиємъ мѣсте и светємь монастирѣ зовомаа Вранова Глава, свештен'никѹ попѹ Радосавѹ ѡд сєла Лоукнаго Дола и т. д.

9. Молабник под бројем 133.

Написали су га, као што је на последњем листу забележено, „**їгѹменъ Захарїа**([1]) **и Пахомие въ монастирѹ Благовѣштенїю, настоанїемь и подвигомь їгѹмена кѹр Дамаскина и въсего братьства. И пакы монахїа Ефимїа отъ села Чю-**

([1]) После ове речи има још једна, која се не да прочитати.

([2]) Годину као да је друга рука писала.

([3]) Св. Николи црвенобрешком поклонили су, 1736 године, Цветко, Пејчо, Атанас и мати им **Гоца** један трпод песни бугар. редакц., који се сад налази у Нар. Библиотеци под бр. 123.

([4]) На једном листу забележено је, да је Захарије родом из „Лах'ча“.

мнѣа плати писцемь за ѡка светы мол'бникь и приложи Благовѣштенїю".

10. Слова и животи светих отаца под бројем 151.

У овој књизи има више бележака, које гласе:

Да се зна, каде се ѡгради град на Никшиће, ѡгради га Реџепаша (Реџеп-паша). И до лета втораго погибе паша на Дробњаке, и узби га земли въ лѣто ,з.с. (трећа цифра неразговетна).

Да се зна, каде изиде Ѡсман паша на Рожаје, и поара и попали — не ѡстаде ништа живо, месеца октомврїа дан .иї. ,зсок (1763).

Вь лѣто ,зсд (1696) изидоше проклети печати доврми тескере оть проклетога рода измаилтска. Тогда изидоше на Херцеговину. Увїи, увїи, велїа бѣда христїанскому народу, не ѡстае ни стара ни немоштна!

Да се зна, каде се градиѡ Колашинь, ѡбретох у летопису мораукому, лето ,зрне (1647).

Въ лѣто ,зскг (1715).

Да се зна, каде изиде Ѡсмань-паша Ћупрїлїћь на Босну, и скупи .з. паша оть седамь санџака и конске множьство много, и похара Црьну Гору и пороби и посече, и домове христїанске попали и цркве разруши.

И того лѣта посекоше Турци Илїю Косорића на Езерїех.

На последњем листу још се спомињу владика Арсеније и морачки игуман Михаило, за којег се каже да је умро .зскз. (1719) године.

11. Минеј на кожи (Мај, Јуни до 25, Јули до 21 и Јануар до 7) под бројем 155.

На првом листу има запис:

(Н)аписахь сию книгу подь Корчомь градомь грѣшни Никола (и) приложи (вь) храмь Архандела (тако) Михаила.

да утете и поминаете а не кльнете, и поминаите, а вась Богь да прости.

На дну првог писаног листа пише:

Сиꙗ книга Анъгела и (изь?) Дреннце.

На једном листу забележено је:

Написа се сиꙗ книга минеи и приложи у трьстеничкои цркве.

На другој страни истог листа пише:

Господину ми мило(му) и драгому попу Богдану, мило(му) и вьсерьдачному. Да знашь, јере приступи Тугькран (тако) **у цркву** ([1]) **у Трьстенику, уби Ратаꙗ по прьсту, в(а)ми да знате** ([2])**, попе. Отиде к Саве, да му види прьсть, за што га иска. Да ли сада ти си тому сведокь. . . .**

На другом месту има белешка:

Ѵ'сному иконому трьстеничкому кур Макарию госпога Маара ([3]) **сьмереннием метание ѵ'снои ти светини.**

У истој књизи долазе и две летописне белешке:

Вь лѣто ѕ тисоуштно (ц изостављено) **.м.а.** (1433) **мѣсеца Июна слоунце** (тако) **помрче .ҁї. дьнь. Попь Богдань записа.**

Вь л. ѕцни (1450) **мѣсеца Июль. .ні. дьнь оуби градь у суботу и у неделю не мало, нь по всои земли. Записа попь Ѳеѡфань** (лист 240).

12. Пролог од Септембра до Фебруара под бројем 157.

Има много бележака, које долазе овим редом:

На првом листу:

Да се зна, каде доће Мушо Дервишевичь у манастирь Добриловину, и ш нимь доће Мамуть Шого и Маша Абазовићь и Муминь, братучедь Мушовь, и Алиꙗ Голе. И доће

([1]) У оригиналу: црюкку.

([2]) У оригиналу: знати.

([3]) Ово ће бити, по свој прилици, жена Вука Бранковића.

сва жупа, те уватише Муја Деркишевића и свезаше му руке на ωпако, и Мамута Шога — и нему руке на ωпако, али Голе утече на Корито, и Муминь утече на врата гологлавь, бес капе, по главе ωбрнiате а по неωбрнiате. И те зиме не би снега, но би лиепо зима.

Колико оть рож(д)аства Христова ҂аѱ҃д, месеца Ануарија, дань .ки.

На претпоследњем листу:

Да се зна, каде се ωгради ћелiа на Исич'ю (Ичую) троудомъ и подвигомъ кир Θеωдора iермонаха еже и ценою ис'коупи и ωдѣ ему цѣне еже моштъно рѣшти .р. гроша въсего хар'ча. То бысть при игоумен оу кир Въсилию ïер'монахоу, еже бысть синовацъ Θеωдоровъ. Сьи бысть пръви по игоумен оу Махимоу, боуди емоу веч'на памеѣть. И азь грѣш'ны некои слоужитель въ то лето бѣ. Сьи бысть въ лето ҂зрчз (1689), кроуг слнцоу .ки., лоуни .е., злат. число .и., темел. .ки., епах..з., индикт. .кі. Писа месеца ћен'вара .ла. д'нъ. сьвωфоуъ зцнш'ев знсц'зви мц'елцвгфръ (1).

Испод овога:

И паки каде купише Грънићи баштину от Кати Кадуне и доћоше у манастиръ Добриловину и подъписаше договорно за своiю душу и св(о)ихъ родитель, пръво ωца Пеиа пр͠с, и Ωва у про (2), и Маръка у пр͠о, и Инька у про.. и Радула у про͠с. И приложисмо и баштину и царево.

На 393 листу прва страна:

Да се зна, каде даде Радуω Мaунићевић градину по закладу у манастиръ Добриловине за ҂л. и .с. К тому бисть сведокъ: пръви Томашъ Ћемановићъ, в-и Радоица Милос-

(1) Т. ј. сьписахъ греш'ни Геωр'гие чр'норизацъ.

(2)Ваља да у проскомидију.

виѣъ са Стръменїце, и Радꙋо с-Моковъцꙗ и Радꙋо Лꙋкиѣъ ис Коӡнце.

За овим има запис како су се 7220 (1712) године десили на путу калуђери Теодор и Филотеј, када су се потопили: **Костенаць, Сестрила, Белево** (150 кућа), **Паӡарꙋикъ** (4000 кућа), **Филибꙗ** (12.000 кућа) и **Ѥдрене** (30.000 кућа).

А испод овога:

Село Подборово. Да се ӡна, како продаше и приложише доню лꙋкꙋ Конновиѣа: Радое и Дꙋкое и Томашъ Конновиѣи, и даше и приложише монастирꙋ светомꙋ Геѡргїю, пакы се опетъ раскаюше и не даше, и ꙋӡеше лꙋкꙋ ꙋ свою рꙋкꙋ, и не бистъ имъ добро.

И пакы прїиде Раинъ Малешевиѣъ ꙋ монастиръ Добриловинꙋ от све браѣе договорно и своего сарод'ства, и приложи доню лꙋкꙋ ѡпет манастирꙋ, и писа Радою про. и Томашꙋ про, и Милошꙋ про., и Малешꙋ про., и Ѡванꙋ и Раѡсавꙋ про., и Милкою и Миловаиꙋ про. и Пею про., и себе Раинъ и братꙋ Станою про., и Сави братꙋчедꙋ про. И то писаше васи договорно и рекоше: тко ѣе ю отнимити от се доба от сего храма, да ѥс̑ проклеть от Бога и от светаго Геѡргїа въ си векъ и въ бꙋдꙋщи. И тꙋ бистъ, кадъ се то писа, сведокъ Иѡанъ Марковиѣъ и Богданъ Радовановиѣъ и Андрїа иӡ Бистрице и Веселинъ ꙋнꙋкъ Драгишиѣъ и терӡїа Станое Раичетиѣъ иӡ Тꙋшимлꙗ и Лаꙋшъ Малешевиѣь иӡ Бистрице.

Пакы приѣе Вꙋкое Раиновиѣъ и пис(а) домъ (тако) **Анѣели(и) и себе велики сандаръ и свое име ꙋписа како сꙋ иста** (?)

Писа се въ лѣто ҂зрпа (1673) **при игꙋменꙋ Василїю и проигꙋменꙋ Өеѡдосїю са братїами.**

На другој страни истога листа:

Село Кодио. Писа Радое кнеӡь себе ꙋ про., попь Иванъ, Дракꙋѡ, Радона, Радꙋла, Андриюшь, Раѡсавь, Ра-

дованъ, Матько, Конунинъ, Аврамъ, Вукићъ, Степько, Дукое и Ранчь Вукьмановићь себе у про.

Другом руком: И приде Радуω ωд Воднога, Милокъ брать, и писа себе у про.

Испод овога:

Въ лѣто ҂зрод (1666) бис(ть) гладна година. и ωпасели се западна страна.

За тим:

Да се зна, кад ie се гради(ла) покта код монастира трудомь и подвигωмь и платою Геωргїа їеромонаха въ лѣто ҂зскз (1719). И то да се зна, како ıа Геωргїе узех у Їсаие Косорића едну купу и дадох за пу .д. хиляде .у. аспри готовїех. Тому сведокь игуманъ Өеодорь и проигумень Герасим и проигумень Филотїе, Іевлогїе и Филотїе и Маѯимь и Михаило. И тако да се зна.

Даље:

Да се зна, каде се престави Өеодорь вь лето ҂зрѯ (1652).

На дну је белешка, коју као да је писала иста рука која и прилоге из Воднога, и која гласи:

И приложише васи договорно землу доне Добриловине и рекоше: кто ће ту землю узети, да е проклеть от Бога и от манастира и от нась браће. И паки рекоше на васако лето по сирь у прилогь. Вь лето ҂зрї (1602).

На стражњој корици пише:

Сиа книга глаголеми прологь монастира Добриловине, храмь светаго Гωргиıа, ва лето зсı (1702).

13. Типик јерусалимски св. Саве.

На последњем листу има оваку белешку:

Да се зна, како принесе Макарїе їгумень от манастира Рав'нѣ Рѣке ([1]) .вı. минеıа и типикь оу монастирь До-

---

([1]) На предњој корици овог минеја записано је, да га је донео из Равне Реке неки Аврамије и приложио ман. св. Ђорђа.

брнловнић ігумену Маѯниму, н ѕалож(н) нх ѕа .҂г., а то прнложн те аспрн ігуменъ Маѯнмъ ѕа свою душу оу монастнръ Добрнловнић н даде ѕа мннен .҂г. Н томь бнше свѣдоцн Ан'дра Чанннчаннњ н Сава нѕ Вулетнћа н Радоіє н Хвнлотїє Алекснћь н Лаѕо Стоіановнћь спалн(?) Н прннесе нхъ месеца Дек. .в. дьнь.

Н престави се їгуменъ Маѯнмъ їер'монахъ того месеца .н. дьнь, вечна ему паметъ. Н то пнса се ѡ рождаству Хрнстову вь лѣто ҂ѕрѯѕ (1656), кругь сл'нцу .кѕ. лунн .д., ѕлато чнсло .ѕ., темелїонъ .іѕ., еиахта .д., того месеца .кѕ. дънь.

На предњој корици забележено је:

Къ лето ҂ѕсмг (1735) да се ѕна, каде се прѣстакн монах Мелентїе, месеца Мартїа нлвечерїе .м. мученнкъ, нже беше крстопоклонена неделꙗ.

14. Минеј (Септембар) под бројем 159.

На последњем листу има запис:

Благоволѣнїе ѡтца н поспешенїе сїна н съвршенїе светаго духа, съпнса се сїа кнїга, глаголемн мннан, въ храме прѣсветїе Богороднце, глаголемн Шоудикова, на реце Лнме, въ днїн смѣреногa нгоумена кур Васїлна іер'монаха н вьсе ѡ Господн братне, троудомь нспнсахь ѕа благословенїе сїню кннгоу грѣшнїн н ѡка(іа)нин паче всех мнтрополнть ѕе(т)скн Герасим. Н пакн молу се н мнлн се дею, ѡцн н братне, аште ѥсть погрешено, нсправлꙗнте а не клннте, ер не бехь прѣжде пнсаль нн оу манстора учнль, тере не бнх вѣшть словоу да лепо направнм.

Н съврши се ѡт битїа къ лето ҂ѕпг, ѡт рожд. Хрнстова ҂афог, кругь слнцу .кѕ., лунн .ді., ѕлато чнсло .ѕі. ннднктон .г., іепахта .г. (?), темелїе .ѕ.

15. Минеј (Октобар) под бројем 160.

На последњем листу записано је:

Да се зна, каде се огради Гарск-паша прокьлети, проклета му душа и ѡвога свиета и ѡнога свиета, аминь.

16. Еванђеље под бројем 169.

Писано је у 16 веку, као што се види из овог записа:

Сьписа се си светы и божствьнїи тетрьєвагль вь лѣто ҂ꙁм (1532), месеца Авгоуста .дı. дьнь, при въсеѡсвештенемь архїепископе кур Ксилаїю вь лѣта люта и напрасна обдрьжеште Исманлтеном царствиюштоу царꙋ султан Сꙋлеиманꙋ.

Писа многогрешни рабь Христовь дїакь Їѡань повелѣнїем и трꙋдом їермонаха игꙋмена Гер'мана, Бог да га прости.

17. Молитавник под бројем 172.

Има овај запис:

Сиа книга молитавникъ попа Марка Роуниһа из Ѡногошта. Написа се настоланемъ преѡсвештенаго владике Ђерасима .... старца Аџи-Гавра ва лето ҂ꙁска ѡт Христа ҂аѱгı, а подписа попъ Марко своиѡм рꙋком.

18. Псалтир и часловац под бројем 173.

На једном листу побројани су турски султани до Мухамеда III, за којега се каже:

И по томь подстꙋпи град Єгарь вь лѣто ҂ꙁрѕ (1597), месеца Сектемврїа .кѳ.

Испод тога долази ово:

Да се зна(ю) конаци цариградскы: Єнипазарь, Дмитровица, Вꙋчитрьнь, Приштина, Пасьянь, Страцинь, Игридере, Ђюсте(н)динь, Самококы, Дꙋпница (1), Кашикы Ђюстенче (Бїѡвꙋшка Баниа) (2), Татарь-пазарьџикь, Фїлипа, Папазлїа, Кавалїа, Оузꙋнче, Харманлїа, Мꙋстаи-пашина Ћоупрїа, Єи-

(1) Дупница би имала доћи пре Самокова.

(2) Ђустендин је Биобушка Бања, а не Костенац (Ђустенце). Види Star. X, стр. 254.

дреие, Хапса, Ескибаба, Брыгадь, Калаштрань, Чорьлїа, Силикрїа, Биоукь Чекмече, Подьдшкь([1]).

19. Служабник под бројем 185.

На 153 листу има овакав запис:

Почеши (тако) **са сїе стыа литургїа съ повелѣнїемь господина Стефана** (тако), **епископа рыбинускаго**([2]) **стола, ему же буди вѣчна памать.**

Труди же са ѡ семь смѣренны мних и сштенныкь Епїфанїе, еросимонахъ, лѣто ҂зрпз (1679).

По дну листова 17—26 има влашки забележено, да је ову књигу писао, за владе војводе Јо. Шербана и митрополита Теодосија, 1679 године, речени Епифаније „**ѡт Кшзїю**".

20. Псалтир под бројем 190.

Имају у њему ове белешке:

Повеза се сїа рекомаа кнїга ѱал'тирь и некую чес(ть) прѣписахь вь лѣто от създаниа въсего мира и от вѣка див'наго ҂зрѯ и ѳ (1661), **у монастиру Вїѳешници, при игумену Висарїѡну їермонаху, самь себе книгу купи у келїю.**

Ведомо да есть когда придохь азъ грешни їеромонахъ Никонъ Радотнћь от села Кута оу монастиръ Жупу на училиште при игумани кирь Рувиму, и бехъ до моега пос(т)рига четири года. — Сїи (п)салтирь да се зна ермонахъ куръ Никона Жупланина, даде му духовникъ егоиъ киръ Іеутимие, Богъ да га прости.

Ва лето ҂зско. а от рождаства Христова ҂афка. (са стране, истом руком).

У овој књизи има белешка о Дечанима од 1742 године, а писао ју је калуђер Ђерасим.

---

(1) Тешко да сам добро прочитао, јер је врло неразговетно и изблеледо.

(2) Рибник се сада зове Римник.

21. Псалтир под бројем 196.

На последњем листу има запис:

Сїа к'нига глаголемии ψал'тиръ ѡцемь ѡца игоумена кѵр Ѳїмотеа їер'монаха, въ монастирїи глаголемии Шатор'ница дона, прїи храмѹ светаго ар'хїереа Христова Николи[1].

22. Октоих под бројем 210.

На предњој корици находи се ова белешка:

Сїа кнїга распа се листъ по листѹ от некогдашна времена ѡктоих ѹ Блишне светаго Геѡргїа. И наѹчи Богъ Дмитра Сръбина Михаиловика, направи и ѹвеза. Богъ да га спасетъ и родителе его и чеда и подрѹжїе ласкс (да није лаѱке ?) **аминь.**

23. У призренском поменику под бројем 227 једна летописна белешка гласи:

.... **ѯд** (т. ј. **въ лѣто** ѕцѯд = 1456) **трѹс кыс(ть) въ понед.** .....

24. Под бројем 239 чува се један лист од живота св. Гаврила Лесновског. У томе се листу казује, да је Грк „Маврагань“ победио „кнеза“ бугарског Михаила Бориса у Злетову, али га је овај, доцније, убио.

25. Пролог под бројем 264.

Писан је крајем 16 века, као што се види из записа:

Къ име ѡца и сина и светаго дѹха, исписа се сїа светодьхновенна и польѕна книга, глаголемии прологь, повелѣнїемь дѹховника крьуского кѵр Исаїе, въ д'нїи ѡбласти агарѣнскых чед, азь окаанны едва въѕбьноѹхь от ѕлаго и оѹбогаго оума моего, и дрьѕноѹх на сїе и великое и польѕное дѣло иже и многашти от него поноѹждаемь. Нь молю вы, отци и братїе моа въѕлюбленнаа, иж(е) прочитаюштеи сїю богодьхновенноую и польѕноую книгѹ, аште что ѡбрѣте(те) вь неи погрѣшно и неисправлено, праштаите и благосл(а)-

---

[1] Овај је манастир обраћен у цркву, која и сада служи.

клините, не ѩко дꙋхь светы писа, нь рꙋка прьстна и тлѣнна и непотребна небоу и ȥемли, дрьжеште ж(е) и прѣродителнаго падѣнїа.

Въ лѣто ҂ȥрє (1597), крꙋг слнцꙋ .ка., лꙋни .ні. мѣсеца Нюл. ѳ дьнь, грѣшнїи и потребни дїакь Дамїан.

Друга белешка гласи:

Сїа книга пролог глаголеми манастира Граковца, иже ес(ть) къ кꙋдимскои краини, вь ҂ȥсѕ, а от рождаства Христова ҂ахчи.

26. Диоптра Михаила Псела и шестоднев.

На последњем листу диоптре забележено је:

Сїа к'ныга ѿдневник' и дїоптра митрополїта Пахомїа, да се ȥна.

Остале белешке гласе:

+ Ѡ колика (т)ꙋга беше по ȥемли ȥа кнеȥа ȥа Ла(ȥа)ра до(ба).

Вечна ти паметь Никола кепалиа, ѥрѣ кꙋпи сию книгꙋ, вѣчна ти паметь, аминь.

+ Помени ме свете, помени ме спасе, помени ме Христе, помени ме владыко господи, егда придеши на сꙋдь сꙋдити рабомь своимь, т'гда помени и мене грешнаго раба своѥго Николꙋ кепалию, кꙋпившаго сию книгꙋ, в си век и бꙋдꙋшти, амин.

а .рр. д.де мм .дд. нм.а. лкдд .іі. мл .еіеі ддца.

Ова врста тајнога писања до сада је непозната. После разних комбинација испало ми је за руком, те сам пронашао, да овде улогу игра бројно значење писмена. По што је:

рр	= 100 + 100 =	200	=	с		лк	=	30 + 20	=	50	=	н
дд	= 4 + 4 =	8	=	и		іі	=	10 + 10	=	20	=	к
мм	= 40 + 40 =	80	=	п		мл	=	40 + 30	=	70	=	о
нм	= 50 + 40 =	90	=	ч		еіеі	=	15 + 15	=	30	=	л

— то цела белешка значи:

А сие писа Николица.

Уз Пселову диоптру повезан је један лист од друге неке књиге, коју је писао јермонах Варнава. На томе листу имају ове две белешке:

. . . . . **гь грѣшни поп Новакь, да ıє ведомо всакомѹ**
. . . . . **ѹ колика тѹга беше по ꙁемли кади̇ се' ѹби кнеꙁь.**
. . . . . **вѣлики цaрь тѹрски** (¹).

27. Минеј (Јуни) са записом од 1716, да је био својина полошког манастира и да је пренет у манастир „Моклишта“ (²).

28. Поуке Дамаскина инока, писао их је у посници Јована Рилског, при игумну Ђерасиму, 1742 године 3 Септембра, неки Јосиф, „**непотребни ни Богѹ ни чловѣкѹ**“.

29. У збирци старих рукописа Стевана Верковића, која се находи у народној књижници, има пет кожних листа од неке србуље, писате крајем 14 века, као што сведочи овај запис:

Христось ꙁа̓чело̀ и̏ конць̀. А̏ꙁь многогрѣш'ни ı̏єрьмонахь Да̓нил' и̏списах' сı̏ю̏ пасхалию̏ и синаксар' сı̏и дописах' мѣсеца фер. .аı. д'нь в лѣт(о) ҂ѕцв (1394), исписах' рабоѹ божию Николе̏. И' рцѣте чта̓ющı̏: вѣч'на̓ ни̓ память'. амннь.

Испод овога, рекао бих истом руком, записано је:

Прѣстави се рабь божи Гюргь Рѣпош, мѣсеца феврѹара .ꙁı. дьнь.

30. Скадарски триод (штампан).

Имају у њему ове две белешке:

(¹) Ради језика помињем на истом листу белешку: **Ако колько дадоше жита: .є. кьбь(ль) пшенице, .д. препроста, кьбль смесиа, кьбьль чиста** (по други пут: **кьбьль смесиа, к'бль циста**) и т. д.

(²) У округу пиротском има село Моклишта.

К лѣт(о) ҂ѕргі (1605) бис(ть) моръ (в)елѣи по въсеи ѕемли.

(Пенти)костаръ мнѣ смѣренном архиепископоу Паисеꙋ пекском (оштећено) **(и)стеченїи лет по прѣставленїи свегенѡаго господина ми** (оштећено) **кꙋр Паисеа аѕ грешни иже не съмъ достоинъ наре(шти се а)рхїепископъ пек(ски) Маѯимъ, нъ (въ) велицеи нꙋжди въспрнехъ сьи** (оштећено) **ски прѣстолъ, ѡбрѣтох сию книгꙋ ꙋ Скопъю и откꙋпих ю (летꙋ) мимотекꙋштꙋ ҂ѕрѯд (1656).**

31. Триод на кожи, на 21 листу има забележено:

Помени, Господи, Агꙋпа, граматикова ѕета, приложи си триѡть ѕа дꙋшꙋ светомꙋ Ѡванꙋ, Богь да га прости.

32. Типик на хартији са записом на последњем листу:

Сїа книга глаголеми типик манастира аръхиласкога близ Моравн; егда ѕапꙋстеѡ манастир Ар'хилие от насилїа агаренскога, отнесена же била ꙋ Овъчаръ, ꙋ манастиръ Сретение, пакн же манїемъ владики Христа моего вьѕведенꙋ ми бик'шꙋ (на) сръбъски прѣстол мнѣ смѣрен'номоу Гаврнїлꙋ ар'хїепископꙋ пекскомꙋ и егда пꙋтъ творах от великїе цркви на Стари Влах, пакн же придох ꙋ манастиръ Сретенїе и ꙋѕех сїю книгꙋ и дадох дрꙋгꙋ книгꙋ типик ꙋ ѕаменоу, а сии типик донех великїе цркви пекскїе, и никим же да бꙋдет отиемлиема, да нес(ть) просто ни благословено. Се же бис(ть) вь лѣто ҂ѕрни (1650), иҳ да слꙋжи ѕде код' прѣстола ꙋ велике цркви.

Друга белешка гласи:

Писанїе мою рꙋкꙋ арх(ї)ереею дебръски и кичавъски Ѡкимъ ка лето ҂ѕсѕ (1698), месеца Маратъ .ко.

33. Требник из 16 века, као што сведочи овај запис:

Съписа се сїа кныга вь лѣт(о) ҂ѕми (1540) къ много(и) нꙋжди, аѕъ иеромонах Пахомїе, простите ме, аште съгрѣших где.

Другом руком записано је ово:

Послѣди се ѡвѣꙁа прѣꙁвитером Маркѡм ꙁа своꙗ дꙋшꙋ, бꙋдї емꙋ вѣчна памет, амин. Ѡвѣꙁа се въ лѣт(о) ꙁог (1564) месеца Дек. .д. д'нь.

А на 69 листу, чини ми се Пахомијевом руком, записано је ово:

Богь да простит кои какок се намѣри: даде нѣкто аспрꙋ, дрꙋги две, а дрꙋги .є. и .ѕ. аспри — въсе село, оставих га светомꙋ монастирꙋ епископїе ꙁа .п. аспри.

II.

Књижница српског ученог друштва (¹).

1. Еванђеље на кожи писано под бројем 1.

На првом листу, од којега је већи део оцепљен, има записано:

„**Кроткомꙋ, драгомꙋ ми братꙋ Мирославꙋ, архїепископꙋ скопьскомꙋ**“ и т. д.

2. Поуке св. Јеврема, писате на кожи, под бројем 60.

На другој страни првог листа има овај запис:

Сиѥ светыѥ и божьствьны книги доушепольꙁныѥ, поѹченииѥ светаго и прѣподобнаго ѡтца нашего Ѥфрема, почеше се повелѣниѥмь христолюбиваго и богомь иꙁбран'наго и смѣренаго чрьнориꙁьца прьваго игоумена дѣчаньскога Ар'сѣниꙗ.

(¹) У белешкама, које је пок. Даничић објавио у Radu I, имају неколике погрешке. Тако:

1. У запису, извађеном из беседа златоустових (број 20), треба да стоји „**Очинић**“ и „к (2000) а не „**Отинић**“ и „к“ (Rad I, 179).

2. Други запис из Хиротоније (бр. 16) свршује се „**на Нови**“ (Rad I, 181) т. ј. у Херцег-Новоме (Castelnuovo), а не „**на ново**“.

3. У запису рукописа бр. 26, треба читати „**Ꙁапиокꙋ**“ и „**кꙋпꙋса**“ а не „**Ꙁакиокꙋ**“ и „**кꙋкꙋса**“ (Rad I, 180). Споменућу још

4. Да у рукоп. бр. 8 има на три места забележено, да је 1609 године била љута зима, што Даничић није нашао за вредно да препише (уп. Rad I, 178).

Поуеше се кь лѣто ҂ѕ.ѡ.ме (1337), **иньдикта .і. кроуга сл҆ну҆наго. вь .в. лѣто. мѣсеца Июна. кь .к. дьнь.**

На првој страни истог листа има:

Грїгорїе Боугаринь искоуси перо и роукоу.

3. Избране беседе под бројем 62.

На другој страни последњег листа има белешка из XVI века. Казав како беда не оставља род људски од Адама, писац белешке наставља:

Тѣмже симъ искѹсом подвиже царствѹюштаго, ꙗкоже богомрьскаго ꙁаконопрѣстѹпнаго древле Іѹлїана ѡного, въ еже ратовати и иꙁлагати божствнїе монастире и поместнїе храме неконъчне раꙁарати ни на цѣне ѡтдавати, еже немоштно бѣ комѹ искѹсити, многїе ради иништети. Иꙁиде бо таковое повелѣнїе ѡт самодръж҆ца, султана ѡного Селима, сына сѹлтанъ Сѹлеимѣна, да аште кто немоштанъ бѣ къ искѹплѥнїю, своего си монастира и мѣста ѡтгонимъ беше. Тогда и съ светы и божствии монастиръ, многою .... рекоми М и л е ш е в а (даље недостаје).

4. Еванђеље под бројем 69.

На последњем листу пише:

Къ лѣто ҂ꙁрві (1604) **кѹпи сїю дѹшеспаснѹю книгѹ глаголѥми тетроеvаггелїе Ꙁахарїа їеромонаха цѣн҆ною ꙁлата ꙁа хилꙗдѹ аспри, при їгоумену Григорїю їеромонахѹ съ братїами, и приложи е вышереуени їеромонах храмѹ архаггла Михаила** и т. д.

5. Псалтир под бројем 145.

На последњем листу забележено је:

Сы ѱальтир҆ сьписа се ѡт бытїꙗ въ лѣто ҂ꙁр и .на. (1643), **мѣсеца фер. .ѕі. днь въ уек** (четвртак), **а ѡ семь трѹдих се аꙁь мьниши кь иноцех Аѳанасїе, хѹди и грѣшни** и т. д.

6. Диоптра под бројем 56.

На другој страни седмог листа има једна белешка, коју је писао неки Вук Лановић, 1621 године, 1 Марта „в Орлокница на покладе“ (у запису се спомињу, између осталих, три брата Драганића).

На врху истог листа има тајном азбуком овај запис:

ѯкооѕвеъ книшнѯъ, клсъ жви ωѯъ т. ј. **Миладинъ (пишемъ понъ жив смъ?).**

7. Еванђеље под бројем 65.

На крају долази овај запис:

Гаврїилъ милостїю божїею архїепископъ пек(ски).

Сїа светаа и дꙋшеспасна кнїга глаголемии тетроїеуаггелїе мнѣ смѣрен'наго послѣдняго прїистав'ныка вѣликые црьквын пек(скые) и дах' ю на благословенїе и просвештенїе монастырꙋ своемꙋ светаго ар'хистратига Михаила и Гаврїила въ подкрилїе гори ѯоком Кокилие въ новꙋю цр'ковь светаго ар'хїереа и чюдотвор'ца Христова Николаа въ прѣдѣлынхъ и островїих (тако) Старωга Влаха. Єлма же мыи смѣрении, когда же вѣх'мо (вь) раш'кеи епар'хїи, обрѣтохωм' сїе светое мѣсто ѯапꙋстило ωт многых' врѣменъ и ныким' брѣгωмо въ лѣто ҂ѯрнв (1644), и вьждевах' трꙋдолюбаѯнѣ имѣхмо любωв' къ светыим' божїимъ архїстратигωм, и въдрꙋѯих'мо некое келїе и воденице, и монастыр'скꙋ ѯемлю ωсвобωдихωм иже прѣжде ѯапꙋстѣла и неѯилаема беше, и еште прїикꙋпихωм неколико ныв, и ливад' и приложихωм къ светѣи обитѣли, и прѣбихωм' тоу нѣкое врѣме, и пакы иже манїем' прѣблагагω владикыи моего Христа въѯыдωхωмъ на сы светыи прѣстолъ срѣбскые ар'хїепископїе. Нъ ωтцїи и братїе, кого благы боѣ произволит' по нашем' ωтхождєнїю, не ѯабꙋдете светꙋю обитѣлъ молби ради и ѯастꙋпленїа светыих' божїих' архїстратиг', понѣже днїи вѣка сегω прѣходет' ꙗко ѯлак' травнїи .... на семъ свете ꙗкоже и не бих'мо. Писах' въ лѣто ҂ѯрнѳ-е (1651).

По белешци пред Марковим еванђељем види се, да је манастир био читав 1776, а 1772 беше у истоме манастиру монахиња Јевросима.

8. Еванђеље под бројем 5.

На другој страни 66 листа има оваку белешку:

Сие евангелїе приложи рабъ божи Никола Богꙋ и светомꙋ Ге(о)ргию иже въ Расе, близъ Новаго Пазара, зовоми Гꙋрђеви Стꙋпови, и приложи га за свою дꙋшꙋ и своего родителꙗ Димитра и свое мат(ере) Неде (и) свое старице Грацїе (Богъ да им дꙋшꙋ прости) и за Филиповꙋ дꙋшꙋ. Лето ҂зрѯд (1656).

9. Типик под бројем 59, који је 1725 био у Благовештењу.

На последњем листу пише:

Сїи типик писа се въ лѣто ҂зпз (1578) прї Арсенїю иер'монахоу ꙗко быти емоу в'торомꙋ стар'цꙋ въ обители сеи, мѣсеца Ноем'(врїа) .з. днь ꙋ Ломиници.

Друга белешка гласи:

Сїа книга монастира Олиъевра т. ј. Ловъница.

У трећој белешци (с краја 18 века) казује се, како су калуђери из Студенице пребегли у Враћевшницу и подигли Благовештење и Вољавчу.

10. Зборник под бројем 146.

Има запис од 20 Фебруара 1690, који гласи:

Си патерикь мне грѣшнаго проигꙋмена Авѯентїа Милешевъца.

11. Зборник под бројем 147.

На листу 314 (211 сада) говори се, да су св. Срђ и Вакхо пренети у Венецију „од српске земље" 1572 године.

12. Минеј (Септембар) под бројем 67.

Исписа се сїа светаа и доушеполъзнаа книга, глаголема минеи сектеврїа мѣсеца, повелѣнїем и настоꙗнїем и иждивенїем сребрьникь господина кꙋр Филарета иеромонаха,

юже и приложи въ свештеннню обитѣль его Милешевь. любве ради, да служить въ цркви благословеніа ради братниаго. Писа же сіа рука многогрѣшнаго и худаго въ инокѣхъ Пахоміа ієродіакона .... ,ахми (1648), кругь слнцу .ді., а лунѣ .ві., златое число .єі., мѣсеца Мартіа .ві. днь. Въ Светѣи Горѣ Афона, въ светѣи Анѣ на келінци светаго Онуфріа Великаго и Петра Афонскаго.

На стражњој корици стоји:

Сіа книга манастира Милешеве. ако ли є тко отниме, да му є супарьникъ свети Сава и Симеонъ. Писа месеца Марта .а. днъ лето ,зрпе (1677).

13. Службе св. Луци, кнезу Лазару, Симеуну и другима.

На крају службе светом Луци пише, да је то писао 1694 године у Св. Андреји, више „славнога града Будима“, јермонах Кипријан (код службе Лазареве прибележена је година 1692).

14. Номоканон под бројем 28.

На листу 141 долази „лист духовни“, писат ,зрлө (1631), 13 Маја у Грачаници.

15. Минеј под бројем 148.

На последњем листу има:

Сеи светыи и божественныи минеи написах или рещи наклаях азъ мнωгогрѣшни Міхаилъ ієромон. оу свети Андреи выше столнога града Будима при духовнику Кириллу ієромон. въ лѣто ωт рожд. Бога слова ,афд (1704). Некогда се калуђеріо у монастиру зоком Милешева и т. д.

16. Једна србуља, у којој су службе Јованова и Василијева и хиротонија.

На крају исте пише:

Сьписа се лѣто ωт рожд. Христова ,афві Дек. .ві. въ мѣсте Сараеве, повеленїем прѣосвештеннеишаго митрополита кур Мелетїа Захлъмскаго.

17. Једна србуља, у којој су псалми разређени по празницима, а на крају опело епископа или архијепископа.

На претпоследњем листу има:

Антоніе бивши еклисиархъ пекски 1765; испод тога:

Да сѣ ѕна када поновн наш господинъ патріархъ србски кир Моусеи и ѡбнови град вас' и са полатами, са потрошком и трудом и настоѩніемъ многим вл тешка и мучна врѣмена, на господъ Богъ и света дѣвла уистаа богородица бистъ тому дѣлу сапомагателница и свети(х) србски просветителы сапоспешници, лѣто ѕски, ѡт рожд Христова ҂аѱк (неки знак), **мѣсеца авг. .іе., у патриарши(и) Іѡсифъ іеромонах їеклисарьхъ светїе цркви пекскїе.**

На другој страни 42 листа:

Сїа книга божествениа и благопотребнаа многих изредиихъ кештен светьи велицѣи црквїи пекскои, подписахъ азъ смиреніи Дїонусїи ѡт Никшиу'ского племене, їеклисїарх светьи велицѣи цркви пекскои, по том ҂аѱио. накї игумаи .в.: .ц.: пекскои, по том митрополит' Дабробосански Дїонусїи (¹).

҂аѱѯв (1762), **ноем.** 24, **у Пеќи.**

На другој страни 19 листа забележено је:

Придо азъ грешни и наречени еродїакон Михаил, служителъ прежде бившаго господина митрополита куръ Мелетїа босанскаго. Престави се лето господне 174(0) ҂аѱм. После же бисмо слуге господина патрїара србскаго.

Испод тога:

Ѕнати се когда възведенъ бистъ на сербски прѣстолъ патрїхаршие нпекскїе светеиши(х) господинъ патрїхаръ Аѳанасие, лета господна ҂аѱмз: го и добро стреже.

18. Молитавник, који је купила за 2½ талира баба Латинка и дала га храму Ваведења пресвете Богородице 1735.

(¹) Овај се Дионисије не налази у списку дабробосанских митрополита у Гл. XXXVIII, стр. 188.

На другој страни претпоследњег листа има:

Ȥнати се когда Тɣрци воевалше на Бечь въ лѣто тисѫштное ҂ȥрпа (1683).

Ȥнати се када изоди цесарова воиска на Боснѫ лѣта ҂ȥсме, ѡт рождаства Христова ҂аѱлз (1737), юла .ȥі. изиђоше на Баньалѫкѫ и Тɣрци Немце разбише.

На последњем листу има овај запис:

Лѣта господня ҂аѱмг (1743) ѡк. .л. тогда бившѫ велїю належештѫ (?) даждѫ, по томѫ патшѫ снегѫ и сломившѫ горѫ и овоштїю млогѡ тогда бившѫ и смрьтоносїю велїю по васен ȥемли и тѫга велїа чловеком. Тогда бише гради пѫсти и доми млоги пѫсти и свака скрьбь на люди от господствѫюштих, тако решти старимь людем: ꙗко никогда мѫчна врѣмена ѫȥнахом.

На стражњој корици:

Лѣта господня ҂аѱмг (1743), мѣсеца юна .л., бисть повелѣнїемь божїимь потрѣсти се ȥемли и пасти се градѫ (ста)ром (?) Ливнѫ и по иннмъ местомь, и тако бисть (ȥе)мли колѣбанїе, ꙗко решти старим чловѣком: ꙗко тако никогда видехом. Тогда приде и морїа ка Ливно град лѣта више писаного.

19. Номоканон под бројем 29.

Има у њему једна белешка, да је био попа Тадије Стојановића из Витинице и да му га је поклонио Асан-бег Соколовић 1744 године.

20. Великопосник под бројем 136.

Писао га је Гаврило Венцловић, Ћипријана Рачанина ученик, 29 Маја 1741. Са стране стоји:

Тога лѣта оу Бѣчу оумьре цѣсарь Кароль .s. и несга мѫ рода мужка.

Од истога Гаврила Рачанина имају још две књиге: беседе (под бројем 133) и зборник (под бројем 135), који је почео у Коморану а довршио у Ђуру 3. Септембра 1734.

21. Стихологија под бројем 17.

На првом листу записано стоји:

Смиреии митрополить нишки Геωргїи подписах въ лето ҂афлѕ (1736), сек. .ке.

На листу 296 има:

Патриархꙋ чатение егда литургисаеть.

Васесветеншемꙋ и васеблаженненшемꙋ ωцꙋ же и господинꙋ нашемꙋ архиепискꙋпꙋ пекскомꙋ, прьвие Иꙋстинїаніне, патриархꙋ же васемь Срьблемь и Блгаромь, Поморие, Далматие, Травꙋние и вретанискимь ωстровомь и северннмь странамь и белаго подꙋнавиꙗ, господамь господинꙋ, господинꙋ кѵр, кѵр, кѵр Арсению, многа емꙋ лета.

Митрополитꙋ чатение:

Преωсвештененшемꙋ и словесьненшемꙋ ωцꙋ и господинꙋ нашемꙋ, митрополитꙋ же богоспасаемие епархие нишкие са окрстними странами, господамь господинꙋ, господинꙋ ωцꙋ и ꙋчителю нашемꙋ кѵр, кѵр, кѵр Геωргию, многа емꙋ лета.

22. Богородичник под бројем 66.

На првом чистом листу пише: ҂афме (1745).

Ꙁнати се когда бисть рано пролеће: превее того года бисть лꙋтаꙗ ꙁима, паки егда наста месецъ Мартїа, тогда ꙁаче се и пролетїе са великимъ добримъ поспешениемь, гора и трава расти и напредωвати ꙗко пола месеца Марѳа чловецима от вара ꙁакланати се и хлада баꙁисковати и горамъ листати — ꙗко бити гори ω благовештенїю пола саспрати се, и тогда Тꙋрци с великимь поспешениемъ поидоше на Ацема, не вемъ что тамо приωбрештꙋть. Писа сие грешни иеромонах Герасимь въ светомь манастироу Девичаскомꙋ, месеца Априлїа .ѳі. дьнь 1745.

На другој страни истог листа има:

҂афмѳ месеца октомврїа .аі. дьнь.

Знати се когда паде снегь по Дреници и по Косовѕ и по Метохи(и), и велика фортѕна бяше се, и снегь свѣћь обнеле, и на мѣста до узлака ногама сакривати се. И того лѣта бисть срѣдне изобилїе ва земланих плодех.

Паки ,афн (1750) **месеца ок. .кѕ. дан паде снїегь ва тех прежде реченних земдах на мѣста до среди ноге или педъ и поль.**

Писа сїе зелза зинишек Зинфовѕ вдзѕнеъ знакїов т. ј. **многогрешни Герасим игѕменъ деви(ч)ски.**

На последњем листу:

Сїи молебникь девичаски, принесень от монастира патриархи(е), чртах аз грешни їермонах Герасимъ ,афмг (1743).

На корици стоји, да је Ђерасим био жупљанин. У служби св. Јанићију девичком (под бројем 71) каже се, да је писата 1 Јануара 1757 при игуману девичком Ђерасиму.

На претпоследњем листу девичког молабника спомиње се село Горња **Свдимла.**

23. На штампаној србуљи под бр. 6 има ова белешка:

К лѣто от сотворенїа мира ,зсое от рожд. ,афзн прїидох азъ їгѕмен Никодим їером. троичанин к село зовомо Юпаленикъ, к дом честнишаго свештеноїерея кир Їеане Никочића, и препитан бих чествно .еі. дни, люто мѕчимъ от болезни, еле жив остах от отров(а), что владика (хер)цеговачкїи Антимъ (отр)ова ме на правди божїеи. била мѕ светаа троица супарница в сеи и в҆ бѕдѕшти вѣкъ.

Сїе писах своеручно Мартѕ (тако) 19, **ѵ смѕштенїю от болѣзныи моея, что проклети Гр҆ци содѣлаша многом чловѣкѕ ва оно време.**

24. Опис боја косовског под бројом 30 има ову белешку:

Поп Богдан из Букора послѵжител новаго манастира Добрине оу реци Добрави 1798.

25. Минеј (од прилике из XVI века) под бројем 68, добављен из Пећи.

На последњем листу записано је:

Сїꙗ книга храма светаго Гѡргиꙗ на местꙋ Ждрельникꙋ, рекоми нова црькква.

26. Службеник под бројем 107 с белешком:

Въ уловећѣх мън'ши и въ инокох послѣднїи грѣшнїи и ꙁлїи и ничемꙋ потрѣбнїи ѳеѳоцкрь ꙁѳов (т. ј. **Лаꙁарић мали**) **писа окꙋ пикꙁх (книгꙋ).**

27. Беседе под бројем 21.

На последњој корици има записано:

Сиа книга храма светаго Димитрия Мироточиваго, писа грешни Филотеи от манастирь Марков.

III.

Из других места.

1. У књижници богословије у Беораду налазе се:

а) Минеј (Октобар) са овим натписом:

Сїа светаа и божств'наа книга, глаголемми минеи, съписа се въ храме светаго великомꙋченика Христова Гєѡр'гїꙗ ꙁовѡм Вракїєв'штица, тогда же прьвосветителъствꙋюштꙋ прѣстолѡм прьвагѡ просвѣтителꙗ Срьблием Савы патрїар'хꙋ кур Паисею, лѣтꙋ текꙋштꙋ от мир'скаго саꙁданїꙗ ꙁрк (1618), при митрополитꙋ кур Ар'сенїю, игꙋменꙋ кур Маѳею. И откꙋпи ю ер'монах Гєрасим от село Голѣтићъ. И аште кто ѡбрѣштет се сїе дрьꙁ'нꙋвъ отнимыти от светаго монастира, да мꙋ єс(ть) светы Гєѡр'гїе къ место помошты съпар'никъ на страш'номъ испитанїю Христовꙋ и да єс(ть) свеꙁанъ от .ꙁ.-мъ сабор светых отьць и нашего смеренїꙗ въ сы вѣкь и въ бꙋдꙋштыи.

И сїе чрьтах смеренныи инокь Ананїꙗ ꙁовѡм, дѣли же Богъ вѣстъ.

б) Панагирик из XVII века с натписима:

Сїа (светла) и божеств'наа книга глаголемии панигvрікъ писа се въ лѣто ҂з тисѹштно .р. и .м. и .ѕ. (1630) въ подкрилїю горы (О)вчара и Каблара, на рѣцѣ Моравѣ, въ нѣкоем хѹдем градиаиштн въ велице стены, зовом Лѣствица. О сем троудих' се азъ грѣшнїи и мьн'ши въ їноцех Феwдосїе. И аште что бѹдет погрѣшено или слов'це из'глаголено, молю же се вам, wци и братїа, ч'тѹште или писѹште исправлаиите и нас w сем не кльнете, нь благословите, поне ж(е) пис(а) рѹка грѣшна и брѣн'на и оумъ оунилъ, да и нам wцѣстить съгрѣшенїа наша господь въ д'нь wн, егда речетъ: прїидете благословенни, и пакы: идете от мене не в'с в'а ѩко да ѹчим вѣчнаа блага w Христе Їсѹсе, емѹ ж(е) слава въ вѣкы вѣкwм амин. Почехъ месецаГен'вара .ки. и съврьших' месеца Декем'врїа .и. д'нь. И чрьтѹштомѹ се отьчьство гробь, земла же мати.

И въ то лѣто пореза Тор'чина (тако) Ер'дель и Крал седе (¹) на столь.

в) Еванђеље с тумачењем, руске редакције, преведено с грчког језика на „рѫсскиа кьниги" 1392 године, а писано у 16 веку, као што се види из ове белешке, написате по дну првих седам листа:

Лѣ(то) ҂з.но (1551) царьствѹюшти града Москвы въ дни благоч....... и христолюбиваго царя и госѹдаря великого князя Ивана Васиевича, смирен'ны въ свяшен'нопрезвитерехъ Їаков' бывше протопоп' благовѣщенской Николы (²) гостѹнского (²) а во иноцех старец Іwсиф Чюдова ма(на)стиря, приложил' есма сїе сватое еvаггелїе толковое в манастыр сватаго благовѣщенїа пресватыя владичице нашеа богородица и приснодѣвы Марї(и) в сербъско(и) земле

(¹) У оригиналу: се д'е.

(²) Ове две избледеле речи не знам да ли сам добро прочитао.

во власти босанскои(1) **глаголет-ца** (т. ј. **глаголет-са**) **Папрата, про свои родители и про своїо дѹшѹ, а послал' сь игѹменом ζъ Григорьем ζ' брат(ї)єю, да никтоже дръζнатъ въζети от того манастыра того скатаго єѵаггелїє толкокаг(о).**

2. У књижници нишке гимназије има зборник Божидара Вуковића, печатан 19 Јануара 1538 у Млеткама, а писао га је јерођакон „**Мωѵси от монастыра глаголемаго Дечанох иже єс вь странах македонскыих, блиζь великыих горь, отьчьством' же от мѣста нарицаємаго Боуднил'як, блыζь монастира Шоудиковъ**". На њему имају ове две белешке:

Да се ζна, каде би Илїа ћакъ ѹ Доњои ζемли са Стеваномъ Доволцемъ: по ѹжичкои нахи(и) и свѹћъ по Мораки(2), **и би лиепа ζима, и би бехара ω мѹченицима** ,ахѯє, 1764 (тако), **месеца Июлїа д'нъ** 28 (нејасно).

Ми от племене рода Дреєхаловића от Кастрїотовича, придосмо ζде ѹ благоговѣинаго попа Станислава ѹ Пещере ... года господня 1765, **рѹкою собственною.**

Григорїи архїманд.
Γρηγορ αρχιμανδριτις
Grigorius arhimandritis
et patriarho (3) Servias (тако).

3. У мене има једна србуља с овим записом:

Въсекидци (тако) **и прѣблагомѹ Богѹ слава и величїе, дающомѹ въсакомѹ дѣлѹ благѹ съкрьшити еже о нѥмь начинаемомѹ, томѹ слава въ вѣкы, аминь. Исписа се сїа божьствна книга въ области града Пирота, а въ хорѣ Ζнеполю, амїнь, при архїєпископѣ нашемь Софи кѵр Диωмидїє, и при дѹховника ієр'монаха Гаврила и при**

(1) Као да је написано: **бѹсанскои.**
(2) То јест Србији. В. В. Карац. Нар. песме, IV, 320.
(3) Ваља да се надао да буде то, јер није био.

протопопе Конхие. Аз же вы се молю старемь ако оцемь, съвъзрастныыь яко братїамь, чьтоуштe или прѣписоуюште, погрѣшена исправлаи(и)те, и мене не кльнете, да и вы оуслышите владичныи благы и неизмѣрны онь ѡтвѣть свштїимь о деснѫю его: прїидете благословени отца моего, наслѣдѫте оуготовали'ное вамь царство небесное ѡт сложенїа мирѫ, егож(е) бѫд(и) въсѣмь намь оулѫчити коупно славештих отца и сына и светаго дѫха, и ныни и присно и въ вѣкы вѣкѡм'. Писа рѫкою многогрѣшнаго и прѣѡкааннаго, хоудаго въ чловѣцѣх и послѣдняго въ дїацѣх, грѫбаго телѡм чловѣчьским подобїемь, дѫшею же ѡт множьства грѣховь моих таха ([1]) наричта дїакь Бѡгдан' сию книгѫ оу селѫ Глоговици, сынь попа Дмїтра, оученик' дїака Дмїтра.

4. У мене има једна рукописна књига различног садржаја. На последњем листу (138) долази овако прорoштво:

Писанїе сїи реч слова арапска, что се обрѣтоше оу темелиѡнѫ высочаншаго стльпа вь цркви светаго Дионисиа арeѡпагїтскаго, истлькована на єзыкь латинскїи повеленїем господина френскаго. Бехѫ же написана на єдином мѣрмерѫ, иже имѣше дльготѫ .вı. педїи, ширинѫ же .и. педїи, и сие бѣ написанно·

Лѣта от рожд. Христова ‚ахч (1690) да вие Френца, Єнглитера, вьса Аламанїа, и хоштѫт ѡсѫдети от вѣри Христови.

Лѣто ‚ахча (1691) велика брань хоштеть быти по вьсѫдѫ и гладь и разорение градовом, жѫпель и град боудет.

Лѣто ‚ахчв (1692) домь не имат ѡбрѣсти се цѣль.

Лѣто ‚ахчг (1693) гнѣвь хоштет быти по въсемѫ мироу.

Лѣто ‚ахчд (1794) по мале, по мале хоштет Христос познати се.

([1]) У оригиналу: та͡х.

Лѣто ҂ахчє (1695) велик трoуc хоштет бити по вьселѣнѣи.

Лѣто ҂ахчѕ (1696) Варварїа хоштет запалити се божїим огнем и рѣки хоштут испльнити се крьве их.

Лѣто ҂ахчз (1697) велик чловѣк хоштет вьстати и явити се.

Лѣто ҂ахчи (1698) запад и вьсток и Варварїа хоштет опустѣти и погинути от глада.

Лѣто ҂ахчѳ (1699) една вѣра хоштет познати Бога трисльнчнаго.

Лѣто ҂аѱ (1700) огьнь от мира хоштет погинути и хоштеть бити оу едниого пастыра пасовна.

Испод овога пророштва долази ова белешка;

Знати се, когда помърче слънце месеца Июниа .в.-го дъне, час .г., и бисть тма от часа втораго до четвртаго часа, лѣта господна ҂аѱѯ-го (1760).

5. У рудничком Благовештењу има један штампан минеј с овом белешком:

Си минеи Агусть купих азъ грешни попь Анд(р)ия Греговић у Радосава (овће изостало: слуге) патриарха Варкића, лето ҂аѱ.ѕ ([1]), приложих у (х)рамъ светаго про(ро)ка Илие на Кастно.

IV.

Натписи на старим црквама и др.

1. У старој цркви више Смедерева, за коју Каниц погрешно мисли, да је зидана пре Немање, има унутра на зидовима више бележака од разних походилаца.

Споменућу ове три:

Знати се када долази пецки (т. ј. пећски) патрїархъ Иоанниће ([2]), месеца Ноемврия 1745, данъ 8.

([1]) Трећа је цифра непоуздана, а личи на л.

([2]) У М. Милићевића нема му имена. Кнеж. Срб. 155.

Іосиф Шакакенть, епископь кершаүки, мьсеца Септ. 14, 1791.

На једном месту записано је, да је 1807, 30 Јула, долазио у Смедерево Родофиникин, и 31 Јула и 1 Августа доходио у ту цркву.

2. На три часа од Пирота, у селу Темској, има манастир св. Ђорђа с неколико познијих натписа.

Над вратима мушке цркве изнутра има овакав:

Изволеніем' ѡца, съпоспішьніем' сина и съврьшеніемь светаго дүха исьписа се сие (тако) **божествании храмь побѣдоносца Христово** (тако) **Геѡргие, исьписа се вь лето ҂ζпд** (1576), **поче се писат' мѣсеца Маїа .і. и съврьшї се месеца Іүлїа .ка. и сь трүди їгүмен' Зах ....**

Над вратима мушке цркве:

Изволенніемь ѡца и посвнненніемь светаго дүха исьписа се сие .... храмь побѣдоносца Христово (тако) **Геѡргїе** (наставља се над прозором женске цркве), **и почѣ се мѣсеца Септемврија .є. ден и съврьши мѣсец Ѡктоврїа .іє., и настоатель игоүмен Симеон и зїда и писа ва лето ҂ζрѯг** (1654).

Испод другог дела овог натписа долази други, у ком се казује како се неки Партеније из Темњанице, округа пиротског, покалуђерио у манастиру Ксенофону у Светој Гори, затим, услед плена, дошао у манастир Илијвник([1]) близу Софије, а одатле прешао у Темску 1699, подигао чесму 1700, покрио цркву 1703, за владике Анастасија и цара Ахмета. Натпис се завршује: **то лето стаие царь на цара, .к. крата.**

Пред вратима женске цркве има ово:

Ва лето ҂ζрҁѕ (1688) **плени се Унноүровци оү хандоүкь Єгеньпашнно**([2]) **време. Ахь неволе Агарениомь чедомь. покко** (нејасно) **оүпрежехоү те бежехоү.**

([1]) Неразговетно (да није Сливник?).

([2]) Види Гл. LIII, 125.

1692 **донде владика ȣ манастирь светаго Геωргие Θеωклитъ софиски, месецъ Мартъ .кд. д'нъ, ї тогда прї-иде Влуа от влахиской ꙁемли, и тьгаа беше всъ ωпȣстиль манастирь от Маџаре въ лето ҂ꙁ тисȣштио и .с. Ахъ, много ти се крьви проливаше ȣ градъ ȣ Темьць**(¹) **ω(т) сиромаси христиꙗни гладом и Маџаромъ! Писах аꙁъ многогрешии, ȣбогъ, ȣнилъ Любенъ . . . . грешии поп**(?).

3. У селу Космачу, два часа од Куршумлије, на десној страни Топлице, близу села Дединца, има стара црква. На левој страни до црквених врата узидан је камен с натписом који је преписао и препис мени уступио г. Коста Ђорђевић, чиновник у министарству финансије. Натпис гласи:

. . . **лѣ(то)** ҂**ꙁмг** (1535) **саꙁида се црква светии а(рхиереи?) Никола.**

4. У старој нишкој цркви чува се камен с испупченим натписом. Тај су камен Турци извадили из цркве св. Николе, кад су је окренули у џамију, и однели га у град, где се налазио све до освојења Ниша. Натпис има два у неколико различна дела, српски и грчки. Први гласи:

Иꙁволеније ωца и сьпоспешеније сына и сьвршеније светаго дȣха сьꙁда се си божствии храмь светаго ωца Николае трȣдомь и подвигомь преωсвештенеишаго господина и митрополита нишкаго кирїю кир Їωанникїа и слȣжителеи(²) **и архидїаконь Серафωи, помоштию всемъ христианом и настоателя кир Стоань, вь лето ҂ꙁсл ωт рожд(ства) ҂афкв**(³).

5. У Немањиној задужбини, у манастиру св. Николе у Топлици (Куршумлији), откопане су две надгробне плоче.

(¹) Град Темац час је хода од манастира. Из Темца се може отићи за осам часова у Кипровац. Овај Темац и Темьска, коју је, по казивању Костантина Философа, освојио султан Муса, биће један исти град.

(²) На камену: **слȣжите^{л}и**.

(³) Од освојења Ниша црква св. Николе опет служи.

с којих је добавио натписе г. М. Ђ. Милићевић и мени их је уступио. Натписи су невешто снимљени, а гласе овако:

Вь лѣто ҂ѕѡм . . . ѡктебра вь .к. прѣстави се раба божиа Агриппина а зовома мирьскимь Мирослава и . . . . слава . . . . љьшина дьшти, Милѣна жоупана жена, вѣчна памеTь.

Вь лѣто ҂ѕѡнз (1349) мѣсеца Ноуаа .е. днь прѣстави се . . . . . Никола а зовомь Кратко, синь Уи(х)орика Кратка, и оутопоувь оу рѣцѣ (!) Ишшакѣ. Братие, поменете, а вась Богь!

6. На ћивоту св. Стевана Првовенчаног краља има натпис, који ми је послао г. Димитрије Петровић, учитељ из Краљева. Натпис гласи:

Изволенїемь ѡца и поспешенїем сына и съкрьшенїемь светаго доуха съдела се сьи кивоть въ лѣто ҂зрѕі (1608). И бысть хтиторъ митрополит' кур' Симеѡнъ.

7. На овоме ћивоту има покров, који се погрешно сматра за поклон царице Милеве, као што о томе сведочи натпис, који сам преписао с покрова.

Сї свети покровъ понових' (?) азъ многогрѣшни Мисаилъ ієрѡмонахъ нареченни, дѣли же далѣче ѿ сие (тако) акы небо ѿ земле, їсклисиаръ Ур'шие Рѣкы, потлщаниемъ и иждѣвении(е)мъ срѣбра, за любов' и благословение светому првовѣнчан'ному кралю Стѣфану Сопоканскому (тако). въ лѣто ҂зсгі:· мѣсеца Іюлиа .кв. днѹ:· ҂афд.

При патриархѹ кур' хаџи Калиникѹ (¹).

8. Испод куле, а више врата манастира Жиче, поред слика краља Стефана Првовенчаног и сина му Радослава, имају две слике. Над оном с леве стране има натпис (у четири реда):

(¹) Овај запис с малим разликама објавио је М. Милојевић у Путопису I.

Сава прѣѡсвештени архиепископь все срьскиѥ ѕемле и поморске.

Над оном с десне стране (у седам редова):

Стефань краль Ꙋрошь и самодрьжьць в(се) срьск(ыѥ) ѕемле и поморске(¹).

(¹) Упоредив натпис у Жичи с преписом објављеним у Mon. Serb., уверио сам се, да су умесне примедбе, које је учинио на тај препис пок. А. Вукомановић у Гласн. XI, стр. 158, и нашао сам у њему јоште и ове погрешке:

На стр.	11,	врста	1 оздо	стоји	**Доукоко, Глѥ**	на зиду је	**Доукокоглѥс** *)
» »	12	»	15 озго	»	**Кратешь**	» »	» **Кратсшь**
» »	12	»	21 »	»	**Сращль**	» »	» **Сращиль**
» »	12	»	6 оздо	»	**Тольки**	» »	» **Только**
» »	12	»	3 »	»	**Црьномоужь**	» »	» **Ꙋрьномоужь**
» »	13	»	2 озго	»	**Ꙋкрьнѣга**	» »	» **Ꙋрьнѣга**
» »	13	»	6 »	»	**Кратимирь**	» »	» **Кратимирь**
» »	13	»	7 »	»	**Кокосакь**	» »	» **Какосакь**
» »	13	»	11 »	»	**Ѥсльшаница**	» »	» **Ѥсхошаница**
» »	11	»	8 оздо	»	**Ꙋрьнаке**	» »	» **Ꙋрьшаке**
» »	12	»	5 »	»	**Драгоучь**	» »	» **Драгоуи**
» »	14	»	8 озго	»	**никоре**	» »	» **никоере**
» »	15	»	10 оздо	»	**нѣꙋто**	» »	» **нѣкто**
» »	11	»	7 озго	»	**по кожие**	» »	» **по кожиеи**
» »	12	»	2 »	»	**плаиние на**	» »	» **плаиена (плаиние на?)**
» »	12	»	7 »	»	**по оно срѣиѣ**	» »	» **а по оно срѣиѣ**

Неноуздано је **Краил, Предило** (12 стр. врста 28), **Драгоушла** и **Тоусь** (стр. 13 врста 4).

*) У Вуком., без сумње штам. погрешком, стоји „**Доукокоглѥс**“.